ചെല്ലൂർനാഥോദയം

ഭാഷാചമ്പു.

(വ്യാഖ്യാനസഹിതം)

ശ്രീരാമവർമ്മഗ്രന്ഥാവലി നമ്പർ 47

ചെല്ലൂർനാഥോദയം.

ഭാഷാചമ്പു.

(വ്യാഖ്യാനസഹിതം)

കൊച്ചി
മലയാളഭാഷാപരിഷ്കരണകമ്മിററിയിൽനിന്നു
പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്നതു്.

കോപ്പി—500

എറണാകുളം
സനാതനധർമ്മം അച്ചുക്കൂടത്തിൽ
അച്ചടിച്ചതു്.

1115.

 [വില 12 ണ.

ശുദ്ധിപത്രം.

പുറം.	വരി.	അശുദ്ധം.	ശുദ്ധം.
൪.	൩.	വിളങ്ങും	വണങ്ങും
൩.	൨൨.	ഒളിവാൻ	ഒളിപ്പാൻ
൧൫.	൨൭.	രചന	രചന
൬൨.	൧൩.	ചാരി	ചാര
൬൪.	൨൪.	ശുക്ഷിതാ	ശിക്ഷിതാ
,,	൨൩.	ശ്ലൂര	ശൂര
൯൧.	൬൩.	വാച്ചം	വാച്ചം ഉയർച്ച
൮൨.	൧൨.	താത്ഥം	താത്ഥ
൮൬.	൨൬.	വാമാലങ്കാരി	വാമാലങ്കാര
൮൪.	൨.	രാഗാളികാമം	രാഗാളിരാമം
൯൦.	൧൯.	സമൃദ്ധ	സമൃദ്ധ
൧൧൮.	൧൮.	വാത്സ	വത്സ
൧൧൯.	൧൩.	ഭാഗാളംകാര	ഗഭാഗാളംകാരം

അവതാരിക.

കൊച്ചിഭാഷാപരിഷ്കരണക്കമ്മിററിയിൽനിന്ന് ഇപ്പോൾ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുന്ന ചെല്ലൂരനാഥോദയം, സുപ്രസിദ്ധഭാഷാഭിമാനിയായിരുന്ന പരേതനായ കടത്തനാട്ടു പോർളാതിരി ഉദയവർമ്മരാജാവിന്റെ നേതൃത്വത്തിൽ അല്പകാലം നടന്നു പിന്നീടു നാമാവശേഷമായ 'കവനോദയം' മാസികയിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരുന്ന ഒരു ഭാഷാചമ്പൂപ്രബന്ധമാകുന്നു. പ്രസ്തുതകൃതി പ്രത്യേകം പുസ്തകത്തിന്റെ ആകൃതിയിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കപ്പെട്ടിട്ടില്ല. പഴയ കവനോദയത്തിന്റെ ലക്കങ്ങൾ ഇന്നു ദുർല്ലഭമായിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അതിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരുന്ന ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിന്റെ പ്രചാരത്തിനു സാമാന്യത്തിലധികം വൈരള്യം സംഭവിച്ചിട്ടുണ്ട്. ഏറെക്കുറെ അപ്രകാശിതമായ ഒരു ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ നിലയേ ഇന്നു ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിനുള്ളൂ എന്നു പറയുന്നതിൽ പിശകില്ല. ഈ സ്ഥിതിക്കു കമ്മിററി സമുചിതമായ സംസ്കരണത്തോടും വ്യാഖ്യാനത്തോടുംകൂടി ഈ പ്രബന്ധം പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തുവാൻ ഒരുമ്പെട്ടതു ഭാഷാപ്രണയികൾ ഒരു വലിയ അനുഗ്രഹമായി വിചാരിക്കുന്നതാണ്.

പെരുഞ്ചെല്ലൂർ, ചെല്ലൂർ, തളിപ്പറമ്പു, ലക്ഷ്മീപുരം എന്നീ പേരുകളിൽ കേരളത്തിൽ എങ്ങും പ്രസിദ്ധി നേടിയിരിക്കുന്ന തളിപ്പറമ്പുഗ്രാമത്തിലെ പരദേവതയായ

ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ പ്രതിഷ്ഠയാണ് ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിലെ കഥാവസ്തു എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ നാമംകൊണ്ടു വെളിവാകും. നീലകണ്ഠകവിയുടെ മററാരു പ്രബന്ധസന്താനവും കമ്മിററിയിൽനിന്നു മുൻപു പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നതുമായ ശൈലനാഥോദയത്തിനും ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിനും പേരുകളിൽ മായാസാദൃശ്യം പരിലസിക്കുന്നുണ്ടെന്നു കാണേണ്ടതാകുന്നു. ഭാഷാചരിത്രകർത്താവായ ഗോവിന്ദപ്പിള്ള ഈ ഗ്രന്ഥത്തിനു ചെല്ലൂരമാഹാത്മ്യം എന്ന നാമമാണ് സ്വീകരിച്ചിരിക്കുന്നതു് എന്നുകൂടി ഈ സന്ദർഭത്തിൽ അനുസ്മരിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ഈ പ്രബന്ധത്തിലെ പ്രതിപാദ്യവസ്തുവിന്റെ സ്വരൂപം ചുരുക്കമായി ഇവിടെ കാണിക്കുന്നതു പ്രയോജനകരമായിരിക്കും.

കൈലാസപർവ്വതത്തിൽ ഭഗവാനായ ശ്രീപരമേശ്വരൻ പാർവ്വതീദേവിയോടും ഭൂതഗണങ്ങളോടുംകൂടി സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന കാലത്തു് ഒരു ദിവസം ഇന്ദ്രാദിദേവന്മാർ മഹാവിഷ്ണുവിനോടും ബ്രഹ്മാവിനോടും ചേർന്ന് അവിടെ ചെന്നു ഭഗവാനെക്കണ്ടു. അവർ ഒരു സങ്കടം ഭഗവാനെ അറിയിച്ചു നിവൃത്തിവരുത്തുന്നതിനാണ് അവിടെ ചെന്നതു്.

"വൃത്താന്തം വിശ്വബന്ധോ! നിശമയതു ഭവാൻ
വിശ്വകർമ്മായുധംകൊ-
ണ്ടത്യന്തോത്സൃഷ്ടനായ് മേവിന ദിനപെരുമാളിം-
തൻകലാ മൂന്നിദാനീം
ചിത്രം ത്വൽബിംബരൂപാർദ്ധിവമഹിമകല-
ന്നിന്ധതേ ഹന്ത താസാം

കത്തീടും ഘോരതേജോവിതതിമിരഖിലം
ഖിദ്യതേ തമ്പിരാനേ!

ആൎക്കും മാംഗല്യബിംബത്രയമിതു ഭവതോ
നാഥ! സൂക്ഷിച്ചുകൊള്ളു-
ന്നൂക്കില്ലേ നാളിൽ നാളിൽ പുരഹര! സഹിയാ-
തൊന്നിതേതൽപ്രഭാവം
രുക്ഷതേ ച തോല്ക്കുമിപ്പാവകദിവസകര-
ന്മാരമെന്നാലിതങ്ങോ-
ട്ടാക്കിക്കൊണ്ടാത്തരാൻ ഞങ്ങളെ വിപുലകൃപാ-
ലംബമേ! പാലയേഥാഃ."

എന്ന പദ്യങ്ങളിൽ വിവരിച്ചിരിക്കുന്നതാണ് ദേവന്മാരുടെ സങ്കടവും പരിഹാരമാൎഗ്ഗവും. ഭഗവാൻ ലോകരക്ഷണത്തിനായ്‌വേണ്ടി സന്തോഷത്തോടുകൂടി ബിംബത്രയം സ്വീകരിച്ചു ദേവന്മാരുടെ സങ്കടത്തിനു നിവൃത്തിവരുത്തി. ആ ബിംബം മൂന്നും പാൎവ്വതീദേവിക്കായി കൊടുത്തു. ദേവി അവയെ പതിവായി പൂജിച്ചുവന്നു. പില്ക്കാലത്തു ബിംബങ്ങളിൽ ഒന്നു രാജൎഷിയായ മാന്ധാതാവും, മറെറാന്നു തൽപുത്രനായ മുചുകുന്ദനും തപസ്സു ചെയ്തു പ്രസാദിപ്പിച്ചു് ഭഗവാനോടു വാങ്ങിച്ചു. അവരും ബിംബങ്ങളെ ഭക്തിയോടുകൂടി പൂജിച്ചു പോന്നു.

അക്കാലത്തു് ഒരു ദിവസം ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ഭൂതങ്ങളിൽ അഗ്രേസരനായ കുംഭോദരൻ, ആസ്ഥാനവൎത്തിയായ ഭഗവാന്റെ സമീപത്തിൽ വന്നു് കേരളഭൂമിക്കു തിലകമായി പരിശോഭിക്കുന്ന ചെല്ലൂരഗ്രാമത്തിന്റെ മേന്മകൾ വിസ്തരിച്ചു പറഞ്ഞു. അതു കേട്ടപ്പോൾ

ഭഗവാനു പ്രസ്തുതദേശം തന്റെ അധിവാസംകൊണ്ടു ശോഭിതമാക്കണമെന്ന് ആഗ്രഹമുണ്ടായി.

ഭക്തനും സൂര്യവംശജാതനും ആയ ശതസോമൻ എന്ന പേരായ രാജാവു് അക്കാലത്തു നാടുവാണിരുന്നു. രാജാവു് അന്നൊരു ദിവസം, ലോകത്തിൽ ഭയങ്കരമായ വിധം വർദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന കലിദോഷത്തിന്റെ ശാന്തിക്ക് എന്താണ് ഒരു മാർഗ്ഗം എന്ന് ആലോചിച്ചു. അപ്പോൾ അഗസ്ത്യമഹർഷി രാജാവിന്റെ മുൻപിൽ പ്രത്യക്ഷനായി. രാജാവിന്റെ ആശയഗതി അറിഞ്ഞ മഹർഷി, ശിവന്റെ അടുക്കൽനിന്നു ബിംബം വാങ്ങി പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിക്കുകയാണ് കലിദോഷശമനത്തിനു ചെയ്യേണ്ടതെന്നു രാജാവിനോട്ട് ഉപദേശിച്ചു് അവിടെനിന്നും മറഞ്ഞു. ശതസോമൻ അഗസ്ത്യോപദേശാനുസരണം ചെയ്യുന്നതിനു നിശ്ചയിച്ചു.

രാജാവു് രാജ്യഭാരം സമർത്ഥനായ മന്ത്രിയെ ഏല്പിച്ചു കൈലാസപർവ്വതത്തിൽ ചെന്നു കഠിനമായ തപസ്സുചെയ്തു. ഭഗവാനു രാജാവിന്റെ ഭക്തികണ്ടു സന്തോഷമുണ്ടായി. ഭക്തവത്സലനായ ഭഗവാൻ മാന്ധാതാവിനും മുചുകുന്ദനും കൊടുത്തതിന്റെ ശേഷം ഇരിക്കുന്നതും പാർവ്വതീദേവി നിത്യവും പൂജിച്ചുവരുന്നതും ആയ ബിംബം ദേവിയോട്ട് ആലോചിക്കാതെ രാജാവിനു കൊടുത്തു. ദേവി സ്നാനത്തിനു പോയിരുന്ന സമയത്തായിരുന്നു അങ്ങനെ ചെയ്തതു്. ശിവൻ രാജാവിനു ബിംബം കൊടുത്തതറിഞ്ഞു കുപിതയായിത്തീർന്ന ദേവി ശിവനെ ശപിക്കുവാനായി ഒരുമ്പെട്ടു. പിന്നീടു ദേവി രാജാവിന്റെ സ്തുതിവാക്കുകൾ കേട്ടു സന്തുഷ്ടയായി ശിവൻ

രാജാവിന്ന ബിംബം കൊടുത്തതു സമ്മതിച്ചു. ലബ്ധാഭിലാഷനായ രാജാവു സ്വസ്ഥാനത്തേയ്ക്കു ചാരിതാൎത്ഥ്യത്തോടുകൂടി തിരിയെപ്പോന്നു.

ശതസോമൻ പിന്നീടു ചെല്ലൂരക്ഷേത്രത്തിൽ ശിവബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചു. ശില്പവൈഭവംകൊണ്ടു വിശ്വജനമോഹനവും സൎവ്വവിധങ്ങളായ ഉപഗൃഹങ്ങളോടുകൂടിയതും ആയ മഹാക്ഷേത്രം പണിയിക്കയും ചെയ്തു. എന്തെല്ലാം വൈശിഷ്ട്യം വരുത്താമോ അതു സൎവ്വവും ക്ഷേത്രത്തിന്ന വരുത്തി. അവിടെ പതിവായും വിശേഷമായും ഉള്ള പൂജാദികൎമ്മങ്ങൾ നിൎവ്വിഘ്നമായി നടക്കുന്നതിന്ന വേണ്ട ഏൎപ്പാടുകളും രാജാവു ചെയ്തുവച്ചു.

ഇപ്രകാരം ശിവബിംബപ്രതിഷ്ഠ ചെയ്തു ക്ഷേത്രത്തിന്ന പരമാഭിവൃദ്ധിയെ ജനിപ്പിച്ചു എങ്കിലും രാജാവിന്റെ മനസ്സിന്ന പൂൎണ്ണമായ കൃതാൎത്ഥത ലഭിച്ചില്ല. അതിന്ന കാരണം എന്താണെന്ന് അറിയുന്നതിന്ന രാജാവു കണ്ണടച്ചു ധ്യാനിച്ചു. അപ്പോൾ ശ്രീപരമേശ്വരൻ രാജാവിന്റെ മുൻപിൽ വന്ന് ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു.

"എന്നാലിമ്മന്ദിരത്തിന്നഴകിനൊടു കിഴ-
ക്കങ്ങു ശ്രീവീടടുത്തേ
ധന്യം കിമ്പാകലോപാംഘ്രിപമിയലിന പു-
ണ്യസ്ഥലേ മാമകീനം
മിന്നുന്നു ദിവ്യബിംബം ദിനകരനിഹിതം
തത്ര കൃത്വാ വിമാനം
നന്നായ് കല്പിച്ചു പൂജാവിധിമതാം സദസേ
കാശ്യപാനാം ദ്വിജാനാം.

പരിചിനൊടഥ നിന്നാലേധിതം കണ്ടു കാര-
സ്കരവനഗതമിമാം വിപ്രകന്യാസ്സധന്യാഃ
ചരണഭുവി നമന്ത്യസ്സാധയിഷ്യന്ത്യഭീഷ്ടം
നരവര! തെളിയും തേ ചിത്തമെന്നാൽ കൃതാർത്ഥം."

ഭഗവാൻ ഈ വിധം ഉപദേശിച്ച് അന്തർഹിതനായി. തദനന്തരം രാജാവു കണ്ണു തുറന്നു. ഭഗവദുപദേശാനുസരണം വേണ്ടതെല്ലാം ശതസോമൻ ഭക്തിയോടുകൂടി പ്രവർത്തിച്ചു. തന്നിമിത്തം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഹൃദയം പ്രസന്നമായിത്തീൎന്നു.

ഇതാണ് ഭല്ലൂരനാഥോദയം പ്രബന്ധത്തിലെ കഥാവസ്തുവിന്റെ സ്വരൂപം. മുൻകാലം മുതല്ക്കു് നടപ്പിലിരിക്കുന്നതും ജനങ്ങൾ വിശ്വസിച്ചുവരുന്നതും ആയ ഒന്നാണ് ഈ കഥ. വേറെയും പല കൃതികളിൽ പ്രസ്തുതമായ ഇതിവൃത്തത്തിന്റെ സൂചനം കാണുന്നുണ്ട്. അവയിൽ ചിലതു് ഇവിടെ ഉദ്ധരിക്കാം.

ത്വഷ്ടാ പുരാ ദിനകരം പരുഷാംഗമുച്ചൈ-
സ്തഷ്ട്വാ തദീയശകലൈര്യദകാരി ശംഭോഃ
ലിംഗത്രയം തദമിതദ്യുതി യന്നിദാനം
ലക്ഷ്മീപുരാധിപതിമീശ്വരമാശ്രയാമി.

സോയം ഭവൌ ഹിമമഹീധരകന്യകായൈ
യച്ഛാനയാ ച മഹിതം തദിദം ചിരായ
രാജർഷിഭിഃ പരിഗൃഹീതമഥോത മുച്ചൈർ-
ല്ലക്ഷ്മീ * * * *

മാന്ധാതൃമുഖ്യമുനിവര്യകൃതപ്രതിഷ്ഠം
മന്ദാകിനീശശികലാവിലസൽകപർദ്ദം
കാമാംഗഹോമമുദിതാളികനേത്രവഹ്നിം
ലക്ഷ്മീ * * * *

ഈ പദ്യങ്ങളിൽ, പ്രബന്ധപ്രതിപാദിതമായിരിക്കുന്ന കഥാവസ്തുവിന്റെ സൂചനം അന്തർഭവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു വ്യക്തമാണല്ലോ. ഇതിൽനിന്നെല്ലാം പ്രബന്ധത്തിലെ കഥയ്ക്കു പ്രാചീനമായ ഐതിഹ്യംതന്നെ അടിസ്ഥാനം എന്നു വെളിവാകും.

കേരളമാഹാത്മ്യം 32-33-34 എന്നീ അദ്ധ്യായങ്ങളിൽ തളിപ്പറമ്പു (ലക്ഷ്മീപുരം) ക്ഷേത്രത്തിലെ ശിവപ്രതിഷ്ഠയെപ്പറ്റി വിവരിക്കുന്നുണ്ട്. അതിലെയും പ്രബന്ധത്തിലെയും കഥകൾക്ക് യാതൊരു സംബന്ധവും കാണുന്നില്ല. പൌരാണികദൃഷ്ട്യാ നോക്കുമ്പോൾ അടിസ്ഥാനം പ്രബന്ധത്തിലെ കഥയ്ക്കാണ് അധികമുള്ളതെന്നു പറയണം.

തളിപ്പറമ്പിൽ ആദ്യമായി ശിവബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചതു മാന്ധാതാവാകുന്നു എന്നും, അതു കാലാന്തരത്തിൽ ഭൂമിക്കടിയിൽ മറഞ്ഞുപോയി എന്നും, അതിനുശേഷമാണ് മുചുകുന്ദന്റെ പ്രതിഷ്ഠയെന്നും, പില്ക്കാലത്തു് അതും മറഞ്ഞു എന്നും, തദനന്തരം ശതസോമന്റെ പ്രതിഷ്ഠയുണ്ടായി എന്നും ഐതിഹ്യം വെളിപ്പെടുത്തുന്നു.

"അത്യന്തോത്തീർണ്ണഭാഗ്യോദയ! നിശമയ നീ
പൂർവ്വഭൂപാലകാര്യാ-
മുത്തുംഗാര്യാമധിഷ്ഠാപിതമഴകിയ ബിം-
ബമേയം തൽപുരാരേഃ

മർത്ത്യാനാമത്രബന്ധൽകലികലുഷധിയാം
കല്മഷംകൊണ്ടിദാനീം
പൃത്ഥ്വീശാൽ മറഞ്ഞതങ്ങൊരവനമിഹ കാ-
ണാതവണ്ണം ചമഞ്ഞു."

എന്ന പദ്യത്തിൽ കവി ഈ ഐതിഹ്യം വിശദമാക്കിയിരിക്കുന്നു. മാന്ധാതാവും മുചുകുന്ദനും ശതസോമനും പ്രത്യേകമായും ഓരോ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടുണ്ടു്. ഇവരിൽ മാന്ധാതാവു പ്രതിഷ്ഠിച്ച ബിംബത്തോടുകൂടിയ ക്ഷേത്രത്തിന്നു മാന്തംകണ്ണമെന്നും, മുചുകുന്ദപ്രതിഷ്ഠയുള്ളതിന്നു മുത്തുട എന്നും പേരാകുന്നു. ശതസോമൻ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ച ക്ഷേത്രമാണു് സോമേശ്വരം. ഇവയിൽ ആദ്യത്തേതു (മാന്തംകണ്ണ) ഇപ്പോൾ ഇല്ല. അതു നിലനിന്നിരുന്ന സ്ഥലം ആ പേരിൽ ഇപ്പോഴും ഉണ്ടു്. ഇപ്പോൾ ഉള്ളവയാണു് മറ്റു രണ്ടു ക്ഷേത്രങ്ങളും.

ഈ പ്രബന്ധത്തിലെ കഥാനായകനായ ശതസോമൻ കോലത്തുനാട്ടു രാജവംശത്തിലെ ഒരു രാജാവും ചിത്രസേനന്റെ പുത്രനും ആകുന്നു. ഉത്തരകേരളത്തിൽ കോരപ്പുഴയ്ക്കു വടക്കുഭാഗം കോലരാജാക്കന്മാരുടെ നാടായിരുന്നതുകൊണ്ടും അവരുടെ പ്രധാനരാജധാനി തളിപ്പറമ്പിൽ സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്നതുകൊണ്ടും, മറ്റൊരു രാജാവു് അവിടെ ചെന്നു ക്ഷേത്രം പണിയിച്ചു ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിക്കുക എന്നതു് അസംഗതമാകുന്നതിനേ അവകാശമുള്ളൂ. അതിനാൽ ശതസോമൻ കോലരാജവംശജനാണെന്നു തന്നെ നിശ്ചയിക്കണം. അതുലകവിയുടെ മൂഷികവംശം കാവ്യത്തിലും ശതസോമനേയും ശിവപ്രതിഷ്ഠയേയും പറ്റി വർണ്ണിക്കുന്നുണ്ടു്. ചെല്ലൂർനാഥോദയം പ്രബ

ന്ധത്തിലെ 30-31-32-33-എന്നീ പദ്യങ്ങളിൽ ശതസോമന്റെ നാനാമുഖങ്ങളായ വൈഭവങ്ങളെപ്പററി വിവരിക്കുന്നു. ഇവയിൽനിന്നെല്ലാം അസാധാരണഗുണസമ്പന്നനായ ഒരു മഹാരാജാവായിരുന്നു ശതസോമൻ എന്നു ഗ്രഹിക്കാം.

ചെല്ലൂര, പെരുഞ്ചെല്ലൂര, ലക്ഷ്മീപുരം, തളിപ്പറമ്പു്, എന്നിവ ഒരേ ഗ്രാമത്തെ കുറിക്കുന്ന പദങ്ങളാകുന്നു. ഇവയ്ക്കെല്ലാം ഒരുപോലെ പ്രസിദ്ധിയും ഉണ്ടു്. ചെല്ലം സമ്പത്തു; അതുള്ള—അതോടുകൂടിയ—ഊര - സ്ഥലം ചെല്ലൂര; ഇതാണു് ചെല്ലൂര എന്ന പദത്തിന്റെ വ്യുൽപത്തി. ഗ്രാമത്തിന് ആദ്യമായുണ്ടായ നാമം ഇതാകുന്നു എന്നു വിചാരിക്കണം. പല വിധത്തിലും, പില്ക്കാലത്തു മഹത്വം കൈവന്നപ്പോൾ അതിനെ വെളിപ്പെടുത്തുന്ന 'പെരും' എന്ന പദം കൂടിച്ചേർന്നു് പെരുഞ്ചെല്ലൂര എന്ന പേരു ഗ്രാമത്തിന് ഉണ്ടായി. ചെല്ലൂരിന്റെ ശരിയായ സംസ്കൃതരൂപമാണു് ലക്ഷ്മീപുരം. സമ്പദ്ഗ്രാമം എന്നും ദുർല്ലഭമായി വ്യവഹരിക്കാറുണ്ടു്.

ലക്ഷ്മീപുരം എന്ന പേരിന്റെ ആഗമത്തെക്കുറിച്ചു കേരളമാഹാത്മ്യം മുപ്പത്തിനാലാമത്തെ അദ്ധ്യായത്തിൽ ഒരു കഥ പറഞ്ഞുകാണുന്നു. ശ്രീപരശുരാമന്റെ അപേക്ഷയനുസരിച്ചു ലക്ഷ്മീഭഗവതി തളിപ്പറമ്പു ക്ഷേത്രത്തിൽ വന്നു താമസം തുടങ്ങിയെന്നും അതിനുശേഷമാണു് പ്രസ്തുതനാമം ഉണ്ടായതെന്നും മററുമാകുന്നു ആ കഥയുടെ സാരം.

കോലത്തുനാട്ടു രാജാക്കന്മാർ അവരുടെ കോവിലകത്തിനടുത്തു ദേവദർശനത്തിനുവേണ്ടി നിർമ്മിച്ചു നടത്തിവരു

ന്ന ക്ഷേത്രത്തിന്ന തളി എന്ന പേരാകുന്നു. അതു നില്ക്കുന്ന സ്ഥലം എന്നു തളിപ്പറമ്പ് എന്ന പദത്തിന് അർത്ഥം. ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പ്രാധാന്യം നിമിത്തം പിന്നീട് ആ നാമം ഗ്രാമത്തിനും സിദ്ധിച്ചു.

തളിപ്പറമ്പു ക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു നാലഞ്ചുനാഴിക തെക്കു മാറി കരിപ്പത്തു എന്ന പേരായി ഒരു സ്ഥലം ഉണ്ട്. ഇപ്പോഴും അവിടെ ഒരു കൃഷിത്തോട്ടം നടന്നു വരുന്നു. ഈ സ്ഥലത്താണു പൂർവ്വകാലത്തു കോലരാജാക്കന്മാരുടെ ഭവനം നിന്നിരുന്നതു്. അതിനോടടുത്തു രാജാക്കന്മാർ ദേവാരാധനത്തിന്നു നിർമ്മിച്ച ക്ഷേത്രമാകകൊണ്ടു തളിയെന്നു പ്രസ്തുതദേവാലയത്തിന്നു പേരുണ്ടായി. പില്ക്കാലത്തു രാജധാനി കരിപ്പത്തുനിന്ന് ഏഴിമലയിലേക്കു മാററി. സപ്തശൈലം എന്നു സംസ്കൃതത്തിൽ വ്യവഹരിക്കുന്നതു് ഈ ഏഴിമലയെ ആകുന്നു. ഇവിടെ കോലരാജാക്കന്മാരുടെ വക നരയങ്കണ്ണൂര എന്നു പേരായ ഒരു അമ്പലം ഉണ്ട്. ശങ്കരനാരായണനാണ് അവിടെ മൂർത്തി. ഏഴിമലയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന രാമന്തളി ക്ഷേത്രം മുൻകാലത്തു കോലരാജാക്കന്മാരുടെ വകയായിരുന്നു. കാലാന്തരത്തിൽ കോലരാജധാനി ഏഴിമലയിൽനിന്നു (കണ്ണൂരിനടുത്തു) ചിറയ്ക്കലേക്കു മാററി. അതു് ഇപ്പോഴും അവിടെയാണു് നില്ക്കുന്നതു്. ഏഴിമലയിലും രാമന്തളി എന്ന തളിയുണ്ടാകുന്നതിന്ന കാരണം ഇവിടെ ശ്രദ്ധേയമാകുന്നു.

പ്രകൃതത്തിൽ ഒരു സംഗതി പ്രത്യേകം സ്മരിക്കേണ്ടതായിട്ടുണ്ട്. കേരളരാജാക്കന്മാർ അവരുടെ കോവിലകങ്ങളുടെ അടുത്തു നിർമ്മിച്ച ദേവാരാധനത്തിന് ഉപയോ

ഗിച്ചുവന്നിരുന്ന ക്ഷേത്രങ്ങളെ പൊതുവേ തളി എന്നു പറഞ്ഞുവന്നിരുന്നു. ശൈലാബ്ധീശ്വരന്മാരുടെ രാജധാനി സ്ഥിതിചെയ്തിരുന്ന സ്ഥലത്തിനടുത്ത് അവർ നിർമ്മിച്ച് ഉപയോഗിച്ചുവന്നതാണ് കോഴിക്കോട്ടെ പ്രസിദ്ധമായ തളിയിൽ ക്ഷേത്രം. പെരുമാക്കന്മാർ തിരുവഞ്ചിക്കുളത്തു വാണിരുന്ന കാലത്ത് അവരുടെ ആവശ്യത്തിനു നിർമ്മിക്കപ്പെട്ട ക്ഷേത്രങ്ങളെയാണ് മേൽതളി കീഴ്ത്തളി നെടിയതളി ചിങ്ങപുരത്തു തളി എന്നീപേരുകൾ കൊണ്ടു വ്യവഹരിക്കുന്നത്. വടക്കുംകൂർ രാജാക്കന്മാരുടെ കൊട്ടാരം നിന്നിരുന്ന കടുത്തുരുത്തിയിലെ ക്ഷേത്രവും തളിയാകുന്നു. "കണ്ടോമല്ലോ തളിയിലിരുവർക്കുള്ളു നാമൻറാരിക്കാൽ" എന്ന് ഉണ്ണുനീലിസന്ദേശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. കോട്ടയത്തു തിരുനക്കരയിൽ മുൻകാലത്തു തെക്കുംകൂർ രാജാക്കന്മാരുടെ രാജധാനി നിന്നിരുന്നു. അവിടെ അല്പം പടിഞ്ഞാറുവശത്തായിട്ടും ഒരു തളിക്ഷേത്രമുണ്ട്. ഈ സംഗതികൾ, രാജാക്കന്മാരുടെ കോവിലകങ്ങൾക്കും തളിക്ഷേത്രങ്ങൾക്കും തമ്മിൽ സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ബന്ധം തെളിയിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. തളിപ്പറമ്പ് എന്ന പേരിന്റെ ആഗമവും ഇതിൽനിന്നു ഭിന്നമല്ലെന്നു ദൃഢമായി നിശ്ചയിക്കാം.

കേരളത്തിൽ മലയാളബ്രാഹ്മണരുടെ സാമുദായിക ഭരണം നിലനിന്നിരുന്ന കാലത്തു ദേശഭരണാധികാരികളായിരുന്ന തളിയാതിരിമാർ താമസിച്ചിരുന്ന സ്ഥലങ്ങളെയാണ് തളിയെന്നു വിളിച്ചുവരുന്നതെന്നു ചില ചരിത്രകാരന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നു. ഈ അഭിപ്രായം സ്വീകാര്യമായിരിക്കുന്നില്ല. തളിപ്പറമ്പ് കേരളത്തിലെ

ഒരു പ്രധാനഗ്രാമമായിരുന്നതുകൊണ്ടു് അവിടെയും തത്തുല്യങ്ങളായ മററു ചില സ്ഥലങ്ങളിലും തളിയാതിരിമാർ താമസിച്ചിരുന്നു എന്നു് ഊഹിക്കാം. എന്നാൽ തളിയാതിരിമാരുമായി യാതൊരു ബന്ധവും സംഭവിച്ചിട്ടുള്ളവയല്ല കടുത്തുരുത്തി, തിരുനക്കര മുതലായ ദേശങ്ങളിലെ തളികൾ. ഇന്നയിന്ന ഗ്രാമങ്ങളിലെ തളിയാതിരിമാരെ ഇന്നയിന്ന സ്ഥലങ്ങളിൽവച്ചുമാത്രമേ വാഴിക്കാവൂ എന്നു നിശ്ചയമുണ്ടെന്നുകൂടി പറയേണ്ടതാകുന്നു. പറവൂർഗ്രാമത്തിലെ തളിയാതിരിയെ നെടിയതളിയിൽ വച്ചും ഐരാണിക്കുളം തളിയാതിരിയെ കീഴ്ത്തളിയിൽവച്ചും വാഴിച്ചുവന്നു എന്നു കേരളോൽപത്തിയിൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കാം. ഇതുപോലെ മററു ഗ്രാമങ്ങളിലെ തളിയാതിരിമാരുടെ കാര്യവും ഗ്രാഹ്യമാകുന്നു. ഇതിൽ നിന്നെല്ലാം തളിയാതിരിമാർ താമസിച്ചിരുന്ന സ്ഥലങ്ങളെയാണു് തളിയെന്നു പറയുന്നതെന്ന അഭിപ്രായം ഉമകല്പിതമാകുന്നു എന്നു സിദ്ധിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

മലയാളത്തിലെ ഗ്രാമങ്ങളിൽ പ്രാശസ്ത്യവും പ്രാധാന്യവും തികഞ്ഞ ഒന്നാകുന്നു തളിപ്പറമ്പു്. വടക്കും തെക്കും 'കിള്ളാറ്റുതടിനികളെക്കൊണ്ടൊരുല്ലാസശാലി' യാണു് ഈ ഗ്രാമം എന്നു ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതിൽനിന്നു കിള്ളനദിയുടേയും നെല്ലാററിന്റേയും ഇടയ്ക്കു സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ദേശമാണു് ഈ ഗ്രാമം എന്നു നിശ്ചയിക്കാം. തളിപ്പറമ്പു ക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു വടക്കുഭാഗത്തു രണ്ടുമൂന്നു നാഴിക അകലെയായി കൊപ്പപ്പുഴയെന്നു പേരായി ഒരു നദിയുണ്ടു്. പ്രബന്ധത്തിൽ പറയുന്ന കിള്ള ആ പുഴയായിരിക്കണം

എന്നു ഊഹം തോന്നുന്നു. ചിറയ്ക്കൽ താലൂക്കിലെ പ്രസിദ്ധമായ വളർപട്ടണം പുഴയാകുന്നു നെയ്യാറ്. ഇതിന്റെ സംസ്കൃതരൂപമാണ് ഘൃതതടിനി. വളർപട്ടണം പുഴയ്ക്കു നെയ്യാറെന്നു പേരുവരുവാനുള്ള കാരണം വ്യാഖ്യാനത്തിൽ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ട്. ദക്ഷിണതിരുവിതാംകൂറിലെ നെയ്യാറും (നെയ്യാറ്റുംകര) പ്രസ്തുത ഘൃതതടിനിയും ഒന്നാണെന്നു ചില ചരിത്രകാരന്മാർ പറയുന്നതു ഭ്രമമൂലമാകുന്നു.

കേരളഗ്രാമങ്ങളുടെ ഒരു മകുടമായിരുന്നു ചെല്ലൂര്. മുൻകാലത്തു് അവിടെ ഓരോ വേദത്തിനും ആയിരം വീതം മൂവ്വായിരം മലയാളബ്രാഹ്മണഗൃഹങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. "ശ്രീകോലം ത്രിസഹസ്രസംഖ്യകലിതം ഭൂദേവസംഘൈഃ" എന്നു പ്രബന്ധത്തിൽ പറയുന്ന ഭാഗം ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ഗ്രാമവാസികളായ ബ്രാഹ്മണർ സ്വധർമ്മനിഷ്ഠാനിരതന്മാരും ഭക്തന്മാരും സാഹിത്യാദിവിവിധവിദ്യാപാരംഗതന്മാരും ആയിരുന്നു. അവരുടെ ഏതാദൃശമായ മാഹാത്മ്യത്തെ പ്രബന്ധകാരൻ "ഭൂമീസുരാ ഭാതി" എന്ന് ആരംഭിക്കുന്ന ശ്ലോകത്തിൽ പ്രൌഢമായ വാഗ്വിലാസത്തോടുകൂടി വർണ്ണിച്ചു ഫലിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

തളിപ്പറമ്പ് ഒരു സ്വതന്ത്രഗ്രാമമാണ്. ലൌകികങ്ങളും ആത്മീയങ്ങളും ആയ എല്ലാ കാര്യങ്ങളും അന്യഗ്രാമജനങ്ങളുടെ ആശ്രയം കൂടാതെ തനിയെ നടത്തുന്നതിനു വേണ്ട പ്രാബല്യം ഗ്രാമവാസികൾക്ക് ഉണ്ടായിരുന്നു. വൈദികന്മാർ, സ്മാർത്തന്മാർ മുതലായവരെല്ലാം ഈ ഗ്രാമക്കാർക്കു പ്രത്യേകമായിട്ടുണ്ട്. ഇവരുടെ വൈദികന്മാരെ പുടവന്മാരെന്നാണ് വിളിക്കുന്നതു്. പ്രസി

ദ്ധന്മാരായ ആറു വൈദികന്മാർ മദ്ധ്യകേരളത്തിൽ ഉള്ളതു പോലെ, നാലു പുടവന്മാർ ഈ ദേശത്തു് ഉണ്ടു്. സ്മാർത്ത വൈദികാദിവിഷയങ്ങളിലൊന്നിലും ഗ്രാമവാസികൾക്കു് അന്യദേശത്തെ ആശ്രയിക്കേണ്ടതായി വന്നിട്ടില്ല.

പില്ക്കാലത്തു തളിപ്പറമ്പു ഗ്രാമം തട്ടാമ്മൽ എന്നും ചേരിമേൽ എന്നും രണ്ടായി പിരിഞ്ഞു. സുപ്രസിദ്ധനായ കോക്കുന്നത്തു ശിവാങ്ങളാണു് ഗ്രാമത്തെ ഇപ്രകാരം പകുത്തതു്. സാമുദായികങ്ങളായ ചില സൗകര്യങ്ങളെ ആസ്പദമാക്കി, ഇങ്ങനെ ഗ്രാമവിഭാഗം ചെയ്തതാകുന്നു. ഈ രണ്ടു ഭാഗക്കാർക്കും ആഭിജാത്യത്തിൽ വ്യത്യാസമില്ല. ശ്രാദ്ധാദികർമ്മങ്ങൾക്കു് ഇവർ അന്യോന്യം കൂടിച്ചേരും. ഒരു ഭാഗക്കാർ മററവരുമായി വിവാഹബന്ധത്തിൽ ഏർപ്പെടുന്ന പതിവില്ല. ഓരോ ഭാഗക്കാരും തങ്ങളുടെ അംശത്തിൽ ഉള്ളവർക്കു മാത്രമേ കന്യകകളെ കൊടുക്കുകയുള്ളൂ എന്നു നിർബ്ബന്ധമുണ്ടു്. ക്ഷേത്രത്തിലെ ഊരാഴ്മക്കാർ മുഴുവനും തട്ടാമ്മേൽകാരാണു്. അതുകൊണ്ടു് ഗ്രാമത്തിൽ കൂടുതലായ ഒരു പ്രാബല്യം അവർക്കു സിദ്ധിക്കുവാൻ ഇടയായി.

പെരുഞ്ചെല്ലൂര ക്ഷേത്രത്തിൽ പ്രധാനദേവൻ ശിവനാണല്ലോ. അമ്പലത്തിൽ ദർശനംചെയ്യുന്ന ക്രമത്തെ വിവരിക്കുന്ന ഒരു പ്രസിദ്ധപദ്യം കേട്ടിട്ടുള്ളതു് ഇവിടെ ചേർക്കാം.

"ശ്രീകൃഷ്ണം ഭൂതനാഥം ഭിഷഗധിപമല-
ക്ഷ്മീം ച ലക്ഷ്മീം ച യക്ഷീ-
മൃക്ഷാണാം ദക്ഷിണേശം ഗണപതിമഹാ-
കാളനന്ദ്യന്നപൂർണ്ണാഃ

മാന്ധാതാദീനപി ത്രീനവനിപതിമുനീ-
നത്രിപുത്രീമഗസ്ത്യം
വിശ്വാമിത്രം ച കാളീം പ്രണതസുരതതിം
നീലകണ്ഠം നമാമി."

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ സ്മരിച്ചിരിക്കുന്ന ദേവന്മാരെ ചെല്ലൂരുനാഥോദയം പ്രബന്ധത്തിലെ "തതശ്ച വിമലസ്വർഗ്ഗോപലകോടി" എന്നു തുടങ്ങുന്ന അവസാനത്തെ സംസ്കൃതഗദ്യത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ട്. പ്രസ്തുതദേവന്മാരുടെ രൂപം, അവർക്കു ക്ഷേത്രത്തിൽ കല്പിതമായ സ്ഥാനം എന്നിതെല്ലാം ഈ സംസ്കൃതഗദ്യത്തിൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കാവുന്നതാകുന്നു.

ചെല്ലൂരുഗ്രാമദേവനായ പരമശിവന്നു മഹാരാജത്വം എന്ന് ഒരു അവസ്ഥ വിശേഷേണ സിദ്ധമായിട്ടുണ്ട്. ചെല്ലൂരുനാഥോദയം പ്രബന്ധം പ്രഥമപദ്യത്തിലെ "മരിക്കും മഹാരാജധാമസം" എന്ന ഭാഗത്തിലെ മഹാരാജപദം ആ അവസ്ഥയെക്കൂടി സൂചിപ്പിക്കുന്നു. "ഉത്ഥാനം ചെയ്തിരിക്കും വടിവു തവ മഹാരാജ ചെല്ലൂർപുരാനേ" എന്നു ചെല്ലൂരീശവിലാസം പ്രഥമപദ്യത്തിന്റെ ചരമപാദത്തിൽ 'മഹാരാജ' പദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതും പ്രകൃതത്തിൽ ശ്രദ്ധിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ചെല്ലൂരീശന്നു രാജത്വം (ക്ഷത്രിയത്വം) സിദ്ധിക്കുന്നതിന്നു ഹേതുവായ സംഭവത്തെപ്പററി ഒരു ഐതിഹ്യം പ്രസിദ്ധമായി കേട്ടിട്ടുണ്ട്. അതു് ഇവിടെ ചേർക്കാം.

മുൻകാലത്തു കോഴിക്കോട്ടു സാമൂതിരിപ്പാടന്മാരിൽ പരമഭക്തനായ ഒരാൾ തളിപ്പറമ്പുക്ഷേത്രത്തിൽ ചെന്നു

ദേവനെ ഭജിച്ചു താമസിച്ചു. ഭഗവൽഭജനം ചെയ്തു് അദ്ദേഹം വളരെ നാളുകൾ കഴിച്ചുകൂട്ടി. അന്നു് ഒരു ദിവസം അദ്ദേഹം ഗർഭഗൃഹത്തിനുള്ളിലേക്കു കടന്നു ചെന്നു. പിന്നീടു് ആരും അദ്ദേഹത്തെ കണ്ടിട്ടില്ല. ആ മഹാഭക്തൻ ദേവനോടു സായൂജ്യം പ്രാപിച്ചു. ഈ സംഭവത്തെപ്പററി അഗ്നിവംശരാജചരിത്രം എന്ന ഗ്രന്ഥത്തിൽ വിവരിച്ചു പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

"തപശ്ചരൻ സംയതാത്മാ ബഹുകാലമനന്യധീഃ
ഏവം ദിനേ ബഹുദിനേ കാലേ സ ച മഹീപതിഃ
ക്ഷേത്രതദ് ഗ്രാമഭൂദേവേഷ്വപി പശ്യത്സു ഭക്തിതഃ
ഗർഭവാസഗൃഹം ശംഭോർവ്വിശൻ തല്ലിംഗതാമഗാൽ

പരസ്മിന്നഹനി പ്രാപ്തേ ശംഭോഃ പുണ്യാഹവാചനം.
ലിംഗൈക്യതാസമാപത്തിപ്രതിപത്തൈ്യ നിദർശ്യതേ
ലിംഗമേതൽ തദാദത്തിസ്സ്വവംശജനൃപാധിപേ
ഭൂതേതന്നൃതിവിജ്ഞപ്തിരാശൌചിതം ച തദ്ദിനേ"

ഈ ഭാഗത്തിൽനിന്നു ഭക്തനായ രാജാവു ഗർഭഗൃഹത്തിൽ പ്രവേശിച്ചതു, ഗ്രാമവാസികളായ ബ്രാഹ്മണർ അമ്പലത്തിൽ കണ്ടുകൊണ്ടിരുന്ന സമയത്തുതന്നെയാണെന്നു വ്യക്തമാകുന്നു. സാമൂതിരിപ്പാട്ടു് അകത്തേക്കു പ്രവേശിച്ചതായി കാണുകയും, പിന്നീടു കാണാതിരിക്കുകയും ചെയ്തപ്പോൾ അദ്ദേഹം ഭഗവദ്ബിംബത്തോടു് ഐക്യം പ്രാപിച്ചതായി ഭക്തജനങ്ങൾ വിശ്വസിക്കുവാൻ ഇടയായതിൽ തെററില്ലല്ലോ.

ഈ സംഭവത്തിനു ശേഷം കോഴിക്കോട്ടു സാമൂതിരിപ്പാടന്മാർ പരമഗതിയെ പ്രാപിച്ചാൽ, തളിപ്പറമ്പുദേവൻ പുലകൊള്ളുമെന്നു് ഒരു നടപ്പു് ഉണ്ടായി.

സാമൂതിരിപ്പാട് ഇഹലോകവാസം വെടിഞ്ഞാൽ, ആ വർത്തമാനം ബ്രാഹ്മണനായ ഒരു അരിക്കാരൻ ക്ഷേത്രത്തിൽ അകത്തു നടയിൽ ചെന്നു വിളിച്ചുപറഞ്ഞു ദേവനെ അറിയിക്കുന്നു. അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതു് ആശൌചം കഴിയുന്നതിന്റെ തലേദിവസം രാത്രി അത്താഴപ്പൂജ കഴിഞ്ഞതിനു മേൽ ആയിരിക്കും. അനന്തരം നട അടയ്ക്കുന്നു. അതുമുതൽ ദേവനു പുലയായി എന്നു സങ്കല്പിക്കുന്നു. അടുത്ത ദിവസം പുലകഴിഞ്ഞ രീതിയിൽ ശുദ്ധികർമ്മങ്ങൾ ചെയ്തതിനു ശേഷമേ പതിവുള്ള പൂജാദികർമ്മങ്ങൾ നടത്തുകയുള്ളൂ. ഇന്നും ആചരിച്ചുവരുന്ന ഒന്നാകുന്നു ഈ നടപ്പു്.

തൃപ്പൂണിത്തുറയിൽ ഒരു ബ്രാഹ്മണകന്യക ഭഗവദൈക്യം പ്രാപിച്ചതായി ഒരു ഐതിഹ്യം പ്രസിദ്ധമായിട്ടുണ്ടു്. ചെങ്ങന്നൂർ ദേശത്തും ഒരു കന്യക അവിടത്തെ ക്ഷേത്രത്തിൽ ദേവനോടു സായൂജ്യം പ്രാപിച്ചതായി ഒരു ഐതിഹ്യം പറഞ്ഞുവരുന്നു. ഇവയെല്ലാം ഛായാസാമ്യം വഹിക്കുന്നവയാണു്. എന്നാൽ ദേവൻ പുല ആചരിക്കുന്ന നടപ്പു തളിപ്പറമ്പിൽ മാത്രമേയുള്ളൂ.

ചെല്ലൂർദേവനു ക്ഷത്രിയത്വംകൂടിയുണ്ടെന്നുള്ള വിശ്വാസം സുദൃഢമൂലമാകുന്നു. തദനുസരണം പല വിശേഷനടപടികളും തളിപ്പറമ്പുക്ഷേത്രത്തിൽ നടന്നു വരുന്നുണ്ടു്. അവിടെ ബ്രാഹ്മണർ മണ്ഡപത്തിൽ കയറി നമസ്കരിക്കുക, അവരുടെ സ്ത്രീകൾ ദർശനം ചെയ്യുക എന്നിവയൊന്നും പതിവില്ല.

കേരളത്തിൽ ഇതരക്ഷേത്രങ്ങളിൽ ഇല്ലാത്ത പല വിശേഷനടപടികളും തളിപ്പറമ്പിൽ ഉണ്ടു്. വിവിധ

ങ്ങളായ കലകളിൽ നൈപുണ്യം നേടിയിരിക്കുന്ന വിദ്വാന്മാർക്ക് ബഹുമതികൊടുക്കുക എന്ന ഏർപ്പാട് തളിപ്പറമ്പിൽ മാത്രമുള്ളതാകുന്നു. ബഹുമതിപ്രാർത്ഥികളായി വരുന്ന പണ്ഡിതന്മാരെ ക്ഷേത്രത്തിലെ യോഗക്കാരായ നമ്പൂരിമാർ പരീക്ഷിക്കുന്നു. കാർക്കശ്യം ഏറിയതായിരിക്കും പരീക്ഷയുടെ സ്വഭാവം. യോഗക്കാർ ചെയ്യുന്ന പരീക്ഷയിൽ വിജയം നേടുന്നവർ ബഹുമതിലാഭത്തിനു പാത്രമാകുന്നു. തളിപ്പറമ്പിൽനിന്നു ബഹുമതി വാങ്ങുക എന്നതു പൂർവ്വകാലത്തു വലിയ അഭിമാനമായിട്ടാണു വിദ്വാന്മാർ കരുതി വന്നത്. അവർ കേരളത്തിലെങ്ങും ഒരുപോലെ ബഹുമാനിതന്മാരായി ഭവിക്കുന്നു. എല്ലാ ദേശക്കാർക്കും തളിപ്പറമ്പിലെ പരീക്ഷ സമ്മതമാണ്. നാട്യം, ശില്പം, വാദ്യം മുതലായ കലകളിൽ വൈദഗ്ദ്ധ്യം നേടിയവർ തളിപ്പറമ്പിൽ പോകുകയും പാണ്ഡിത്യപ്രകടനംചെയ്തുകൊണ്ടു യോഗക്കാരെ സമ്മതിപ്പിച്ചു ബിരുദ സമ്പാദിക്കുകയും ചെയ്യുക എന്നതു മുൻകാലംമുതല്ക്കുള്ള ഒരു നടപ്പാകുന്നു. മലയാളത്തിലെ എല്ലാ ദേശങ്ങളിൽനിന്നും വിദ്വാന്മാർ തളിപ്പറമ്പിൽ പോയി ബഹുമതി വാങ്ങിക്കുക സാധാരണമാണ്. അവിടെ ചെന്നാൽ, പരീക്ഷയ്ക്കു ചേരണമെന്ന് ആഗ്രഹിക്കുന്നവർ ഒരു ചെറിയ സംഖ്യ ദേവനു നടയ്ക്കു വയ്ക്കണം എന്നൊരു നിശ്ചയമുണ്ട്.

വിജയികളാകുന്ന ചാക്കിയാന്മാർക്കും പാഠകക്കാർക്കും മുടി കൊടുക്കുകയാണു പതിവ്. ക്ഷേത്രാധികാരികളായ നമ്പൂരിമാർ ചന്ദ്രക്കലകൊണ്ട് അലംകൃതമായ ഒരു മുടിയുണ്ടാക്കി ശാന്തിക്കാരനെ ഏല്പിക്കുന്നു. അതു് അത്താഴ

ശ്ശീവേലി കഴിഞ്ഞു ദേവനു ചാൎത്തിയതിനുശേഷം, ശാന്തിക്കാരൻതന്നെ അവരുടെ ശിരസ്സിൽ വയ്ക്കും. അപ്പോൾ യോഗക്കാർ മുതലായ എല്ലാ ജനങ്ങളും അവിടെ ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതാണു്. വീരശൃംഖല കൊടുക്കുന്ന പതിവും ഉണ്ടു്. യോഗ്യതാസൂചകങ്ങളായ ബഹുമാനപ്പേരുകൾ കൊടുക്കുകയും സാധാരണമാകുന്നു. ക്ഷേത്രത്തിനകത്തു പ്രവേശനമില്ലാത്തവരായ ശില്പികൾ മുതലായ ജാതിക്കാൎക്കും യഥോചിതം ബഹുമതി കൊടുക്കാറുണ്ടു്. മതിലു പുറമേ മുൻപിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന കൊട്ടുമ്പുറം എന്ന സ്ഥലത്തുവച്ചാണു് അവൎക്കു ബിരുദപ്പേരുകളും മറ്റും കൊടുക്കുന്നതു്.

പരീക്ഷ പില്ക്കാലത്തു കുറഞ്ഞു കുറഞ്ഞു് ഇന്നു നാമാവശേഷമായിത്തീൎന്നിരിക്കുന്നു. ഗ്രാമക്കാരായ നമ്പൂരിമാരുടെ വൈദുഷ്യത്തിനു സമൂലം സംഭവിച്ച ശൈഥില്യമത്രേ അതിനു കാരണം. നിശ്ചിതമായ തുക നടയ്ക്കു വച്ചാൽ ആൎക്കും ഏതു സ്ഥാനപ്പേരും ബഹുമതിയും കിട്ടും. അതായിരിക്കുന്നു ഇന്നത്തെ നില. എങ്കിലും സ്ഥാനപ്പേരു, മുടി, വീരശൃംഖല മുതലായവ കൊടുത്തുവരുന്ന നടപ്പു്, പഴയ നടപടികളുടെ നിൎജ്ജീവച്ഛായയായി ഇന്നും തളിപ്പറമ്പു ക്ഷേത്രത്തിൽ നടന്നുവരുന്നു എന്നതു് ശ്ലാഘ്യം തന്നെ.

നവീനമായി നിൎമ്മിക്കുന്ന ഒരു നാടകം ആദ്യമായി തളിപ്പറമ്പിൽ അഭിനയിക്കണം എന്നു നിശ്ചയം ഉണ്ടു്. അങ്ങനെ ചെയ്യില്ലെങ്കിൽ കോരപ്പുഴയ്ക്കു വടക്കുദേശത്തു് അതു ചാക്കിയാന്മാർ ആടുന്നതല്ല. തളിപ്പറമ്പിൽ അ

ഭിനയിച്ചിട്ടില്ലാത്ത തപതീസംവരണവും സുഭദ്രാധനഞ്ജയവും കോരപ്പുഴയ്ക്കു് അപ്പുറത്തു ചാക്കിയാന്മാർ ഇന്നും തൊടാത്ത നാടകങ്ങളാകുന്നു.

ഇപ്രകാരം കലാഭിവൃദ്ധിക്കു വേണ്ടി പല ഏർപ്പാടുകളും തളിപ്പറമ്പു ക്ഷേത്രത്തോടു സംബന്ധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു് ഗ്രാമവാസികളായ നമ്പൂരിമാർ ചെയ്തു വച്ചിട്ടുണ്ടു്. അവ പ്രാബല്യത്തോടുകൂടി സദുദ്ദേശങ്ങളെ സാധിപ്പിച്ചുകൊണ്ടു ദീർഘകാലം നിലനിന്നിരുന്നു. നമ്പൂരിമാർക്കു പില്ക്കാലത്തു പല തരത്തിൽ നേരിട്ട അധഃപതനം പ്രകാരാന്തരേണ ആ വക ഏർപ്പാടുകളെയും ബാധിക്കുവാൻ ഇടയായി. ഈ നിലയിൽ അവയും പിന്നീടു ക്ഷയം നേരിട്ടു.

തളിപ്പറമ്പിൽ മുൻകാലത്തു നടന്നുവന്നിരുന്ന പ്രധാനമായ മറെറാരു നടപ്പിനെപ്പററിക്കൂടി ഈ പ്രകൃതത്തിൽ പറയേണ്ടതായിട്ടുണ്ടു്. ഇരിങ്ങാലക്കുടയിൽ എന്നപോലെ ഒരു നായരെ ബ്രാഹ്മണനാക്കി രക്ഷാധികാരിയായി അവരോധിക്കുന്ന നടപ്പു് തളിപ്പറമ്പിലും ഉണ്ടായിരുന്നു. അവരോധാനന്തരം, ആ ആൾക്കു് ഊരരശ്ശുകസ്ഥർ എന്ന സ്ഥാനം സിദ്ധിക്കുന്നു. ദേശാധിപത്യത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ഒന്നാണു് ഊരരശ്ശു എന്ന പ്രസ്തുതനാമം. അവരോധം സംബന്ധിച്ചു ഇരിങ്ങാലക്കുടയിൽ എന്തെല്ലാം കർമ്മങ്ങൾ ഉണ്ടോ അതെല്ലാം തളിപ്പറമ്പിലും ചെയ്തുവന്നിരുന്നു. ബ്രാഹ്മണർക്കു മാത്രം ഉള്ള പല അവകാശങ്ങളും ഊരരശ്ശുകസ്ഥർക്കും ഉണ്ടു്. തളിപ്പറമ്പിൽ ഒടുവിലായി അവരോധിക്കപ്പെട്ട ഊരരശ്ശുകസ്ഥർ പോത്തേര തറവാട്ടിലെ അംഗമായിരുന്നു എന്നു് അറിയുന്നു.

പില്ക്കാലത്തു് എങ്ങനെയോ ഈ നടപ്പ് ഇല്ലാതെയായി. ടിപ്പുവിന്റെ ആക്രമണത്തിനു മുൻപുതന്നെ കഥാശേഷമായിരിക്കുന്നു.

സാഹിത്യലോകത്തിലും ചെല്ലൂരക്ഷേത്രത്തിന് (ഗ്രാമത്തിനു) ഉന്നതമായ ഒരു സ്ഥാനം പൂർവ്വകാലത്തു കൈവന്നിട്ടുണ്ട്. ഈ മഹാഗ്രാമത്തിലും സമീപപ്രദേശങ്ങളിലും ആയി അനേകം കവികളും ശാസ്ത്രജ്ഞന്മാരും ജീവിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നും അവരുടെ സാഹിതീസേവനം കൈരളിയേയും ഗൈർവ്വാണിയേയും ഒരുപോലെ അനുഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നും കാണുവാൻ പ്രയാസമില്ല. ചെല്ലൂര ഗ്രാമത്തിൽ ജീവിച്ചിരുന്ന ഒരു മഹാനാണ് യോഗിയും അത്യാശ്രമിയും ആയിരുന്ന കോകുന്നത്തു ശിവാങ്ങൾ. കേരളകാളിദാസൻ എന്നു ഖ്യാതി നേടിയ മഹാകവി കേരളവർമ്മ വലിയകോയിത്തമ്പുരാന്റെ പിതാവായ മുല്ലപ്പള്ളി നമ്പൂരി തളിപ്പറമ്പു ഗ്രാമക്കാരനാകുന്നു എന്നുള്ള വസ്തുത ഈ സന്ദർഭത്തിൽ പ്രത്യേകം സ്മരിക്കേണ്ടതത്രേ. മംഗലശ്ശേരി നമ്പൂരി, എടയ്ക്കാട്ടു നമ്പൂരി മുതലായ ഒട്ടനേകം ഗ്രന്ഥകാരന്മാരുടെ നാമങ്ങൾ പ്രകൃതത്തിൽ എടുത്തു പറയേണ്ടവയായിട്ടുണ്ട്.

ഭാഷയിലും സംസ്കൃതത്തിലും ചെല്ലൂരീശന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നവയും സ്തോത്രരൂപങ്ങളും ആയി പല കൃതികളും കാണുന്നു. അവയിൽ പ്രധാനമായ ഒന്നാണ് ചെല്ലൂരീശവിലാസം എന്ന മണിപ്രവാളകാവ്യം. ഇതിൽ പ്രഭാതകാലം മുതൽ വൈകുന്നേരം വരെയുള്ള ഭഗവാന്റെ ദിനകൃത്യങ്ങളെ യഥാക്രമം വർണ്ണിക്കുന്നു. "നൌമി ചെല്ലൂർപുരാനേ" എന്ന ഭാഗത്തോടുകൂടിയാ

ണ്ടു് എല്ലാ പദ്യങ്ങളും അവസാനിക്കുന്നതു്. ഈ സ്തോത്രം കവനോദയത്തിൽ പ്രസിദ്ധപ്പെടുത്തിയിട്ടുണ്ടു്. എങ്കിലും അതിന് ഇപ്പോൾ പ്രചാരമില്ല. അതുകൊണ്ടു സ്വഭാവം അറിയുന്നതിന് ഈ സ്തോത്രത്തിൽനിന്നു രണ്ടുമൂന്നു പദ്യങ്ങൾ ഇവിടെ ചേർക്കുന്നതു് ഉപയോഗമായിരിക്കും.

"നേർത്തീടും മേൽവിരിപ്പും മൃദുതലയിണയും
ചേർത്ത പൂമെത്തതന്മേൽ
പ്രീത്യാ പോയ്പള്ളികൊള്ളുന്നളവിലവസരം
പാർത്തുനിന്നാത്തമോദം
നേത്രോപാന്തേ വരുന്നു ഭഗവതി തിരുനി-
ദ്രാന്തഭാവേശകാന്തം
പേർത്തും ഭക്ത്യാ ഭവന്തം ഭവഭയശമനം
നൌമി ചെല്ലൂർപുരാനേ!

ഉള്ളും കൂടിക്കുളുർപ്പോളവുമിളമലയ-
ത്തെന്നൽ ചാലേയവാതിൽ-
ക്കുള്ളൂടേ വന്നു മെയ്യിൽ തടവി മണിവിള-
ക്കിന്നിളക്കം വരാതേ
വിള്ളുന്നംഗേ വിളങ്ങുന്നാഹികൾ വയർനിറെ-
ക്കുന്നാ നേരത്തുകാണേണ്ടു
കൊള്ളും പള്ളിക്കുറുപ്പിൻവടിവു തവ വിഭോ!
നൌമി ചെല്ലൂർപുരാനേ!

തൃക്കൺപാർക്കുന്നനേരം പ്രമഥപരിവൃഢ-
ന്മാരുമോരോ ദിഗന്തേ
തക്കം നോക്കിക്കിടന്നോരളവു പരിസര-
ന്യസ്തശസ്ത്രാളിഭാമം

ചൊല്ലേറ്റാളും ക്ഷേത്രപാലൻ വടിയൊടു പുറമേ
കാത്തു വാതില്ക്കു രക്ഷാം
കൈക്കൊള്ളും ഭോസ്ഥവൃന്ദം തവ മണിഭവനം
നൗമി ചെല്ലൂർപ്പുരാനേ!”

പ്രസ്തുതശ്ലോകങ്ങൾ ഭഗവാന്റെ പള്ളിക്കുറുപ്പു വർണ്ണിക്കുന്നവയാണ്. സ്തോത്രത്തിലെ അവസാനത്തെ മൂന്നു പദ്യങ്ങളെയാണ് ഇവിടെ ഉദ്ധരിച്ചിരിക്കുന്നത്.

സംസ്കൃതത്തിൽ ഒരു ചെല്ലൂർസ്തോത്രം കണ്ടിട്ടുണ്ട്. അതിമനോഹരമായ ഒന്നാകുന്നു ഈ കൃതി. ചില പദ്യങ്ങൾ അതിൽനിന്നുകൂടി എടുത്തു കാണിക്കാം.

“പ്രാദുഷ്യത്തു പുരഃ പുരത്രയവധൂ-
ബിംബോകസമ്പദ്ദ്രുഹഃ
ശ്രീ ചെല്ലൂരപുരീനിവാസരസികാ-
സ്തേജോവിലാസാ മമ
യേഷു ധ്യാനപഥം ഗതേഷു ഭവിതാ
നൃണാം ഫണീ ഭൂഷണം
വാമാംഗം വനിതാ ശിരശ്ച വസനം
ഭാഗീരഥീ മാലികാ.

ഉൽശൃംഖലപ്രണയാതിരേകമുദയ-
ദ്രോമാഞ്ചപുഞ്ജം മുഹുഃ
പ്രത്യാഖ്യാനപരൈകഭാഗവചനം
ചെല്ലൂരപുര്യാമഹോ
നീവീസ്പൃശ്വിലോലദക്ഷിണകര-
വ്യാപാരരോധക്രിയാ-
വൈയഗ്ര്യാകുലവാമപാണി ശിവയോ-
രൈക്യം പരിക്രീഡതി.

യാചേ കിഞ്ചിദിദം കൃതാഞ്ജലിപുടം
ചെല്ലൂരപ്പുണ്യൗഘപാത്ര!
സ്വാമിൻ! വാരയ ചന്ദ്രശേഖര! കൃപാ-
വാരാന്നിധേ! മാമകീം
ചിത്തഗ്രാമടികാധിപത്യകലിതാ-
ഹങ്കാരദുർമ്മതി-
ക്ഷുദ്രക്ഷ്മാധവചാടുകോടിഘടനാ-
ദൈന്യസ്യ ദോഗ്ദ്ധ്രീം ദശാം.

കണ്ഠഗ്രാഹികഫേ സ്ഖലദ്ഗിരി ചലൽ-
ബോധേ ഗളന്മാരുതേ
മീലച്ചക്ഷുഷി വേപമാനഹൃദയേ
കാലേ സതി പ്രസ്തുതേ
ആരുഹ്യ സ്വയമദ്രിരാജസുതയാ
സാകം മഹോക്ഷം പരം
സ്വാമിൻ ശങ്കര സന്നിധേഹി കൃപയാ
ചെല്ലൂരഭൂഷാമണേ!"

ഈ പദ്യങ്ങൾ, സഹൃദയശ്ലാഘ്യാർഹമായ ഒരു കൃതിയാണു പ്രസ്തുതസ്തോത്രമെന്നു തെളിയിക്കുമെന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.

അനേകം കവികൾ ചെല്ലൂരീശവന്ദനത്തോടുകൂടി ഗ്രന്ഥം ആരംഭിച്ചുകാണുന്നു. അവരിൽ, മുഖ്യന്മാരാകുന്നു പ്രശ്നമാർഗ്ഗം, ഭദ്രദീപം, യോഗാമൃതം, പ്രപഞ്ചസാരം ഭാഷാവ്യാഖ്യാനം, ചിശതി മുതലായ ഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ കർത്താക്കന്മാർ. ഇവർ തളിപ്പറമ്പിലും സമീപദേശങ്ങളിലും താമസിച്ചിരുന്നവരും ചെല്ലൂരീശന്റെ ഭക്തന്മാരും ആകുന്നു എന്നു വിചാരിക്കണം.

XXV

ഒരു കുന്നിന്റെ ഉയൎന്ന ഭാഗത്തു ക്ഷേത്രം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. കാഴ്ചയ്ക്കു ഭംഗിയേറിയ ഒന്നാണു് ആ പ്രദേശം. അമ്പലത്തിൽ ഉണ്ടായിരിക്കേണ്ട ഉപഗൃഹങ്ങളെല്ലാം മനോഹരമായ ശില്പവിലാസത്തോടുകൂടി നിൎമ്മിച്ചു് ഇണക്കിയിട്ടുണ്ടു്. ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിലെ സുദീൎഘമായ അന്ത്യഗദ്യത്തിൽനിന്നു ക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഏകദേശം സമഗ്രമായ ഒരു സ്വഭാവം മനസ്സിലാക്കാം.

അമ്പലത്തിനടുത്തു മതില്ക്കുപുറമേ തീൎത്ഥവാപിയും ശതസോമൻ നിൎമ്മിച്ചു. "ആശ്രമമഹാതീൎത്ഥം മഹീപാവനം" എന്നു പ്രബന്ധത്തിലും "വിസ്തീൎണ്ണഗ്രാമതീൎത്ഥക്കരെ വിരവിലെഴുന്നള്ളി നീരാടി നിത്യം" എന്നു ചെല്ലൂരീശവിലാസത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു പ്രസ്തുത തീൎത്ഥത്തെപ്പറ്റിയാകുന്നു.

ശതസോമൻ നിൎമ്മിച്ച അമ്പലത്തിന്റെ ആകൃതിക്കു് ഇന്നു പഴയനിലയിൽനിന്നും അസാധാരണമായ ഭേദഗതി വന്നിട്ടുണ്ടു്. മതില്ക്കകത്തുണ്ടായിരുന്ന ഉപഗൃഹങ്ങളും പലതും നശിച്ചു് അടിക്കല്ലുമാത്രമായി ശേഷിച്ചിരിക്കുന്നു. മതിലുകളുടെ പല ഭാഗങ്ങളും തകൎന്നിരിക്കുന്നവയാണു്. ക്ഷേത്രത്തിനു് ഈ ദുഃസ്ഥിതി സംഭവിച്ചതു, വിമതകുലാന്തകനായ ടിപ്പുവിന്റെ ആക്രമണത്തോടുകൂടിയാകുന്നു എന്നും പറയേണ്ടതുണ്ടു്.

തളിപ്പറമ്പുക്ഷേത്രത്തിന്റെ കീഴിലുള്ള രണ്ടു ദേവാലയങ്ങളാകുന്നു തൃച്ചംബരവും കാഞ്ഞിരങ്ങാട്ടും. ഇവയിൽ ആദ്യത്തേതിനു കേരളത്തിൽ എവിടെയും ഖ്യാതി കൈവന്നിട്ടുണ്ടു്. രണ്ടാമത്തേതിനു പറയത്തക്ക പ്രാധാന്യമൊന്നുമില്ല.

തൃച്ചംബരം, തളിപ്പറമ്പ് അമ്പലത്തിൽനിന്നു രണ്ടു മൂന്നു നാഴിക തെക്കുമാറി സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. ശംബരമഹർഷി പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്ന വിഷ്ണുവാണ് ഇവിടത്തെ മൂർത്തി. ശ്രീശംബരം എന്ന നാമമാണു ഭാഷയിൽ തൃച്ചംബരം, തൃച്ചമ്മരം, എന്നീ രൂപങ്ങൾ കൈക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്. ചമ്മരം വീണ്ടും സംസ്കൃതരൂപം സ്വീകരിച്ചപ്പോൾ രക്തദ്രുമം (ചെം+മരം) ആയി പരിണമിച്ചു.

തൃച്ചംബരത്തുദേവനെ പ്രശംസിക്കുന്ന പല കീർത്തനങ്ങളും പ്രസിദ്ധങ്ങളാണ്.

തൃച്ചമ്മരത്തു ചെമ്മരംകേറ ചെറുപ്പമെന്ന-
ങ്ങനെച്ചൊല്ലിച്ചിരിച്ചുപറയുന്നിതു ലോകരെല്ലാം

എന്നും

ഉദയഗിരി ചുവന്നു ഭാനുബിംബം വിളങ്ങി
നളിനമുകുളജാലേ മന്ദഹാസം തുടങ്ങി
പനിമതി മറവായീ ശംഖനാദം മുഴങ്ങി
ഉണരുക കണികാൺമാനംബരേ ചംബരേശാ!

എന്നും മററുമുള്ള കീർത്തനങ്ങൾ അടുത്ത കാലംവരെ മലയാളികളുടെ ഭവനങ്ങളിൽ പ്രഭാതകാലത്തു മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരുന്നവയാണ്. തൃച്ചംബരത്തെ ഒരു പ്രധാനക്ഷേത്രമായിട്ടാണ് കേരളീയർ ഗണിച്ചിരിക്കുന്നതെന്ന് ഈവക കീർത്തനങ്ങളെ ആസ്പദമാക്കി നിശ്ചയിക്കാം.

കോകിലസന്ദേശത്തിൽ മഹാകവിയായ ഉദ്ദണ്ഡനും തൃച്ചംബരത്തെ സ്മരിക്കുന്നുണ്ട്. “ദ്രഷ്ടാ ദേവം പരിസരജുഷം ശംബരേ ബാലകൃഷ്ണം” (തൃച്ചംബരത്തു ചെ

ന്ന ദേവനെ ദർശനം ചെയ്യണം) എന്ന് സന്ദേശത്തിലെ നായകൻ കോകിലത്തിനോട് ഉപദേശിക്കുന്നു. "ക്ഷേത്രം രക്തദ്രുമമിതി മഹത് കേരളേഷ്വപി യായാഃ" എന്ന് ഹംസസന്ദേശത്തിൽ പൂർണ്ണസരസ്വതി പറയുന്ന ഭാഗവും സ്മരണയിൽ വരുന്നു. ചെമ്മരത്തെ ഉദ്ദേശിച്ചാണ് ഇവിടെ രക്തദ്രുമം എന്നു പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത്.

തൃച്ചംബരത്തമ്പലത്തിനകത്തുള്ള കൊത്തുപണികളുടെ വൈശിഷ്ട്യം ആരുടെയും ദൃഷ്ടിയെ ആകർഷിക്കുന്നതും പ്രശംസയെ അർഹിക്കുന്നതുമാകുന്നു. ഭാഗവതത്തിലെ കഥകൾ എല്ലാം കല്ലുകൊണ്ടും മരംകൊണ്ടും ചായം ഉപയോഗിച്ചു ഭംഗിയായി പണിചെയ്ത് ഭിത്തിയോടു ചേർത്തുവച്ചിട്ടുണ്ട്. അവയിൽ പൂതനാമോക്ഷം, ഗോവർദ്ധനോദ്ധാരണം, കാളിയമർദ്ദനം മുതലായവയുടെ ചിത്രങ്ങൾ അധികം മനോഹരങ്ങളായിട്ടുണ്ടെന്നു സമ്മതിക്കണം. തൃച്ചംബരത്തുനിന്ന് അരയെട്ടു നാഴിക പടിഞ്ഞാറായി പെരിയാരം എന്ന പേരായി ഒരു സ്ഥലം ഉണ്ടെന്നും അവിടെ പാർക്കുന്ന ആശാരിമാരാണ് ഈ ചിത്രങ്ങൾ പണിചെയ്തതെന്നും അന്വേഷണത്തിൽ അറിയുവാൻ ഇടയായി. ഇന്നു തൊഴിലില്ലായ്കയാൽ അവരുടെ പണി അധഃപതിച്ചിരിക്കുന്നു.

തൃച്ചംബരത്തു നാലു സന്ന്യാസിമഠങ്ങൾ ഉണ്ട്. അവ തൃശ്ശൂർമഠങ്ങളുടെ അധീനതയിലാകുന്നു. ഒരു വേദപാഠശാലയും സംസ്കൃതപാഠശാലയും അവിടെ നടത്തിവന്നിരുന്നു. അടുത്ത കാലത്ത് അവ നാമാവശേഷമായി. ടിപ്പുവിന്റെ ആക്രമണകാലത്തു പ്രസ്തുതദേവാലയ

ത്തിനും ചില നാശങ്ങൾ സംഭവിച്ചു. അതിന്റെ ചിഹ്നങ്ങൾ ഇന്നും കാണുവാൻ കഴിയും.

കാഞ്ഞിരങ്ങോട്ട് തളിപ്പറമ്പിനു 'കുവീടടുത്തു' കിഴക്കു മാറിയാണ് സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്നു ചെല്ലൂരുനാഥോദയത്തിൽ പറയുന്നുണ്ടല്ലോ. പണ്ടു ദ്വാദശാദിത്യന്മാരിൽ ഒരു സൂര്യനു കുഷ്ഠരോഗം ബാധിച്ചു. ഗരുഡന്റെ ഉപദേശം അനുസരിച്ച് ആ ആദിത്യൻ ശിവനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിച്ച് രോഗത്തിൽനിന്നു മുക്തി നേടി. "കിമ്പാക രൈവാഥാപായമിയലിന പുണ്യസ്ഥലേ മാമകീനം ഭിന്നന്തു ദിവ്യബിംബം ദിനകരനിഹിതം" എന്നു പ്രബന്ധത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ "ദിനകരനിഹിതം" എന്ന പദം കാഞ്ഞിരങ്ങോട്ടുശിവൻ ആദിത്യപ്രതിഷ്ഠയാകുന്നു എന്നു വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. ആദിത്യന്റെ കുഷ്ഠരോഗത്തിനു ശിവഭജനംനിമിത്തം ശമനം വന്നതിനാൽ പ്രസ്തുത മഹാരോഗത്തിന്റെ നാശത്തിന് ഇന്നും കാഞ്ഞിരങ്ങോട്ട പ്രാധാന്യമേറിയ ദേവാലയമായി ഗണിച്ചുവരുന്നു. "പ്രശമിതമഹാരോഗാ വേഗാൽ പ്രപൂർണ്ണമനോരഥാഃ" എന്നു പ്രബന്ധത്തിൽ ഈ വസ്തുത കവി സൂചിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. കാഞ്ഞിരങ്ങോട്ടെ മൂർത്തിയായ വൈദ്യനാഥൻ (അഘോരശിവൻ) ആ ദേശത്തെ ഒരു പ്രധാന ദേവനാകുന്നു.

മണിയറനായന്മാർ എന്നു പേരായ ഒരു വർഗ്ഗം നായന്മാരാണ് മുൻകാലത്തു കാഞ്ഞിരങ്ങോട്ട ക്ഷേത്രത്തിന്റെ ആധിപത്യം വഹിച്ചിരുന്നത്. അവർ ദേശത്തു പ്രമാണികളും പല സ്ഥാനമാനങ്ങളോടുകൂടിയവരും ആയിരുന്നു. പിൽക്കാലത്ത് അവരുടെ ആധിപത്യം അവ

സാധിക്കുകയും ക്ഷേത്രം ബ്രാഹ്മണാധീനതയിൽ വന്നുചേരുകയും ചെയ്തു. ഇപ്രകാരം അവരുടെ കുടുംബം ഒട്ടില്ലാതെ നാമാവശേഷമായിത്തീൎന്നു എന്നാണു് അറിവു്.

ധനുമാസത്തിൽ തിരുവാതിരനാൾ, തളിപ്പറമ്പു ദേവൻ കാഞ്ഞിരങ്ങാട്ടു് എഴുന്നള്ളും എന്നാണു് വിശ്വാസം. അന്നു് സ്ത്രീകൾ അവിടെ ദൎശനം ചെയ്യുന്നതു വിശേഷമായി ഗണിക്കുന്നു.

കാഞ്ഞിരങ്ങാട്ടു് ഒരു ഉൾനാടാകുന്നു. അവിടെ ഗ്രാമമൊന്നുമില്ല. ബ്രാഹ്മണാദിവൎണ്ണക്കാരുടെ ഭവനങ്ങളും ദുൎല്ലഭം തന്നെ. ശാന്തവും പാവനവുമായ ഒന്നത്രേ ഈ പ്രദേശം.

ചെല്ലൂരുനാഥോദയം പ്രബന്ധത്തോടു പ്രതിപാദ്യ വസ്തുരൂപേണ ബന്ധപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന തളിപ്പറമ്പുക്ഷേത്രം, ഗ്രാമം, കാഞ്ഞിരങ്ങാടു, തൃച്ചംബരം, എന്നിവയെപ്പററി ചില സംഗതികൾ ഇവിടെ പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഇനി പ്രസ്തുതകൃതിയുടെ കൎത്താവിനേയും പ്രബന്ധത്തേയുംപററി ചിന്തിക്കാം.

തെക്കൈലനാഥോദയം, നാരായണീയം, ചെല്ലൂരുനാഥോദയം എന്ന മൂന്നു പ്രബന്ധങ്ങളുടേയും കൎത്താവു് ഒരു കവിയാണെന്നും അദ്ദേഹത്തിന്റെ നാമം നീലകണ്ഠൻ എന്നാണെന്നും പണ്ഡിതന്മാർ ഐകകണ്ഠ്യേന തീൎച്ചയാക്കിയിട്ടുണ്ടു്. "വിദ്യാവല്ലഭ നീലകണ്ഠസുകവേ" എന്നു തുടങ്ങുന്ന, തെക്കൈലനാഥോദയത്തിലെ പദ്യമാണു് അവരുടെ അഭിപ്രായത്തിനു മൂലമായി നില്ക്കുന്നതു്. നിഷേധിക്കാവുന്ന ഒന്നല്ല ഈ ലക്ഷ്യം. "സത്യം മറെറാന്നു

ചൊല്ലാം നൃവര തവ കാലേ" എന്ന് ആരംഭിക്കുന്ന തെങ്കൈലനാഥോദയത്തിലെ ശ്ലോകത്തിൽ തളിപ്പറമ്പിലെ ശതസോമന്റെ പ്രതിഷ്ഠയെ സ്മരിച്ചിരിക്കുന്നു. "പണ്ടു ശ്രുത കില മാന്ധാതാവിനു രാജർഷിക്കൊരു ശാംഭവബിംബസ്ഥാപനകർമ്മം ലക്ഷ്മീഗ്രാമേ യോഗം വന്നു" എന്നു ലക്ഷ്മീഗ്രാമത്തിന്റെയും മാന്ധാതൃപ്രതിഷ്ഠയുടെയും സ്മരണ നാരായണീയംപ്രബന്ധത്തിലും ഉണ്ട്. പ്രസ്തുത കൃതികൾ മൂന്നിന്റെയും കർത്താവ് ഒരു കവി തന്നെയെന്നതിന്, ഈ ഭാഗങ്ങളെയും തെളിവായി ഗണിക്കാം. എന്നാൽ പ്രബന്ധത്രയകർത്താവായ നീലകണ്ഠകവിയെപ്പറ്റിയുള്ള വിവരങ്ങൾ അജ്ഞാതങ്ങളായിരിക്കുന്നതേയുള്ളു. ആ വിഷയത്തെക്കുറിച്ച് ചിന്തിക്കുന്നതിനു മുൻപു, നീലകണ്ഠകൃതികൾക്കും ഇതരചമ്പൂപ്രബന്ധങ്ങൾക്കും തമ്മിൽ സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന ബന്ധത്തിന്റെ സ്വഭാവം വെളിവാക്കുന്നതു് പ്രയോജനകരമായിരിക്കും എന്നു വിശ്വസിക്കുന്നു.

ചെല്ലൂർനാഥോദയംപ്രബന്ധത്തിലെ 32-39-51-52-58 മുതലായ ശ്ലോകങ്ങൾ ലഘുവായ പാഠഭേദത്തോടുകൂടിയും അല്ലാതെയും ഭാഷാരാമായണചമ്പുവിലും ഉണ്ട്. രാമായണചമ്പുവിൽ ദേവന്മാർ വിഷ്ണുവിനേയും, ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിൽ ശിവനേയും കണ്ടു സ്തുതിക്കുന്ന ഭാഗത്തിനും രാവണന്റെയും ശതസോമന്റെയും തപസ്സിനെ വർണ്ണിക്കുന്ന അംശത്തിനും പൂർണ്ണമായ ഭാവൈക്യം കാണാം. ഒരു കൃതിയിലെ ശ്ലോകങ്ങൾ മറ്റൊന്നിൽ കടന്നുകൂടിയിരിക്കുന്നതു് അധികവും ഈ ഭാഗത്തിലാണ്. രാമായണചമ്പുവിൽ ശ്രീരാമന്റെയും

നാരായണീയത്തിൽ ശ്രീകൃഷ്ണൻേറയും രാജ്യഭരണത്തെ വ ർണ്ണിക്കുന്ന ഭാഗങ്ങളും സാമ്യം വഹിക്കുന്നവയാകുന്നു.

മാനമകന്നു വസിച്ചീലൊരുവൻ
മാനകലാസ്ഥ ചതിച്ചീലൊരുവൻ
പരധനരാശി കവർന്നീലൊരുവൻ
പരപരിവാദമിയന്നീലൊരുവൻ
വ്യാധിപിടിച്ചുകിടന്നീലൊരുവൻ
വ്യാജമിളക്കി നടന്നീലൊരുവൻ

എന്നു രാമായണചമ്പുവിലും (സീതാപരിത്യാഗം)

മാനമകന്നു വസിച്ചീലൊരുവൻ
മാനകലാസ്ഥ ചതിച്ചീലൊരുവൻ
മല്ലുന്തട്ടി നടന്നീലൊരുവൻ
പല്ലുകാട്ടിയിരന്നീലൊരുവൻ
ചെറുമകൃത്യം ചെയ്തീലൊരുവൻ
ചെറുതും കരള പറഞ്ഞീലൊരുവൻ

എന്നു നാരായണീയത്തിലും കാണുന്ന ഭാഗങ്ങളുടെ ച്ഛാ യാസാമ്യം സുവ്യക്തമാകുന്നുവല്ലോ. 'മാനമകന്നു' ഇത്യാ ദി ചില പാദങ്ങൾ രണ്ടു കൃതികളിലും ഒന്നായിരിക്കുന്നു. "പാലാഴിത്തയ്യലാൾതൻ തിരുനയനകലാലോലലോലം ബലാലാലീലാരംഗം" എന്ന് ആരംഭിക്കുന്ന ഭാരതചമ്പു വിലെ വന്ദനശ്ലോകംതന്നെ നാരായണീയത്തിൻെറ ആ ദിയിലും ഉണ്ട്. തൈലൈലനാഥോദയം അഞ്ചാമ ത്തെ ഗദ്യത്തിൽ "കേചിദന്യേ മഹാകുംഭിസിംഹങ്ങളെ ത്തങ്ങളേകയ്പിടിച്ചുതടോടോപരസ്പ്പോന്യമെത്തും ഭയ ക്രോധഭാവങ്ങളെക്കണ്ടു പാരഞ്ചിരിച്ചും" എന്നു കാണു ന്ന ഭാഗത്തിൻേറയും ഭാഷാഭാരതചമ്പുവിലെ "ഉദ്രി

കതാൻ കളങ്ങളെച്ചെവിപിടിച്ചുമ്പോടിഴച്ചും" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യത്തിന്റെയും ആശയം ഒന്നുതന്നെയായിരിക്കുന്നു. "അല്ലോടിടഞ്ഞു പടതല്ലുന്ന കുറളെസമുല്ലാസികല്യമലർമാലം" എന്നു് ആദിയായ ഖണ്ഡകം രാമായണചമ്പുവിലും തെങ്കൈലനാഥോദയത്തിലും അഭേദമായി കാണുന്ന ഒന്നാണു്. "അന്നേരം മന്ദമന്ദം വിമലകളുർനിലാവായ" എന്നുതുടങ്ങുന്ന ഒരു പദ്യം രാമായണചമ്പുവിലുണ്ടു്. അതിന്റെ പൂർവ്വാർദ്ധം രാജരത്നാവലീയത്തിലെ ഒരു പദ്യത്തിലും പകർന്നിരിക്കുന്നു. തെങ്കൈലനാഥോദയത്തിൽ ഭഗവദ്രൂപത്തെ വർണ്ണിക്കുന്ന 38-മുതൽ 44 വരെയുള്ള പദ്യങ്ങളിൽ പലതും ഭാരതചമ്പുവിലും സ്ഥാനംപിടിച്ചിരിക്കുന്നു. ഉദാഹരണത്തിനു "വാസ്സാന്ത വെഞ്ചിടകം" "ഇക്കാതിലവൊടണി" "ദേവീ ഭവാനി മുഖസീമനി" ഇത്യാദി ശ്ലോകങ്ങളെ ഗ്രഹിക്കാം. നാരായണീയത്തിൽ ഭഗവദ്ദർശനാവസരത്തിൽ നാഗരികസ്ത്രീകൾക്കുണ്ടായ വിഭ്രമങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്ന പദ്യങ്ങൾ കംസവധം പ്രബന്ധത്തിൽ അതേസന്ദർഭത്തിൽ കാണുന്നവയാണു്. "ബാലാ ബലാഭിമുഖേ കമലാസഹായേ" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം രണ്ടിലും ഒന്നുപോലെതന്നെ. "കന്യാളിമം ബുജദ്ദശോ" "പെട്ടന്നു സംഭ്രമവശാൽ" ഇത്യാദിപദ്യങ്ങൾക്കു അല്പമായ പാഠവ്യത്യാസം ഉണ്ടു്. ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിലെ "ഹരഹര ശിവശിവ" എന്നാരംഭിക്കുന്ന പ്രഥമഗദ്യം ഭാരതചമ്പുവിൽ ഉള്ളതാണെന്നു വ്യാഖ്യാനത്തിൽ ഞാൻ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു് ഇവിടെ സ്മരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ചമ്പുക്കളുടെ അന്യോന്യബന്ധം കാണിക്കുവാൻ സ്വീകരിക്കാവുന്ന ദൃഷ്ടാന്തങ്ങൾ വേറെയും ഉണ്ടു്. അവ വിസ്തരഭയത്താൽ ഇവിടെ ചേർക്കുന്നില്ല.

പ്രകൃതത്തിൽ ഉദാഹരണത്തിന് ഉദ്ധരിച്ച ഭാഗങ്ങളിൽനിന്ന് ഒരു സംഗതി പ്രധാനവും പ്രത്യേകവും ആയി ഗ്രഹിക്കേണ്ടതുണ്ട്. അതു നീലകണ്ഠകവിയുടേതെന്നു സമ്മതിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രബന്ധത്രയത്തിനു, മററു ചില ചമ്പുക്കളോടും വിശേഷേണ അവയിൽ രാമായണഭാരതങ്ങളോടും ബന്ധം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നതാകുന്നു. ഈ ബന്ധം അവിചാരിതമായി സംഭവിച്ചതെന്നോ ഏതെങ്കിലും ഒരു കവിയുടെ "സദൃശനിബന്ധനചാതുര്യ" താംകൊണ്ടു വന്നു ചേർന്നതെന്നോ അല്ലെങ്കിൽ അന്യനായ ഒരാൾ ഒരു കൃതിയിൽനിന്ന് ഏതാനും ഭാഗങ്ങൾ മറെറാന്നിലേക്കു പകർത്തിയതുകൊണ്ടു സിദ്ധിച്ചതാണെന്നോ വിശ്വസിക്കുന്നതിനു യാതൊരു നിവൃത്തിയുമില്ല. അതുകൊണ്ട് ഇവയെല്ലാം ഏകകർത്തൃകങ്ങളായ കൃതികളാകുന്നു എന്നുതന്നെ വിചാരിക്കണം.

രാമായണം, ഭാരതം എന്നീ പ്രബന്ധങ്ങളുടെ കർത്താവ് പുനം നമ്പൂരിയാകുന്നു എന്ന അഭിപ്രായം പണ്ഡിതന്മാർ സമ്മതിച്ചിട്ടുള്ളതാണല്ലോ. അപ്പോൾ പുനവും നീലകണ്ഠനും ഒരാളാകാതെ ഈ ചമ്പുക്കൾ ഏകകർത്തൃകങ്ങളാകുവാൻ പാടില്ലെന്നു വന്നുകൂടുന്നു. പുനം എന്നതു ഇല്ലപ്പേരും നീലകണ്ഠൻ ആളിന്റെ പേരും ആകുക എന്നതു സംഭവിക്കാവുന്നതാണ്. ഇല്ലത്തിന്റെ പേരുകൊണ്ടും ആളിന്റെ നാമംകൊണ്ടും (രണ്ടുവിധത്തിലും) പ്രസിദ്ധി നമ്പൂരിമാർക്ക് സാധാരണമായി ഉണ്ടാകാറുണ്ട്. അതുകൊണ്ടു നീലകണ്ഠനേയും പുനത്തേയും ഏകീകരിക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ അവരുടെ നാമങ്ങൾ പ്രതിബന്ധമായി നില്ക്കുന്നില്ലെന്നു നിശ്ചയിക്കാം. ഇനി ഇപ്പ

കാരം ചെയ്യുന്നതിന്നു മററു തടസ്സങ്ങൾ എന്തെല്ലാമെന്നും അവയ്ക്കു് എത്രയ്ക്കു ബലമുണ്ടെന്നും ആണ് ചിന്തിക്കുവാനുള്ളതു്.

പുനംനമ്പൂരി (കോഴിക്കോട്ടു) പ്രസിദ്ധമായ മാനവിക്രമസദസ്സിലെ അരക്കവിയായിരുന്നു എന്നും നീലകണ്ഠകവി കൊച്ചിമഹാരാജാവിന്റെ ആശ്രിതനാണെന്നും സിദ്ധമാണു്. കോഴിക്കോടു കൊച്ചി എന്നീ രാജവംശങ്ങൾ പൂൎവ്വകാലം മുതല്ക്കുതന്നെ അത്യന്തം വൈരത്തോടുകൂടിയാണു കഴിഞ്ഞുകൂടിയിട്ടുള്ളതു്. ഈ സ്ഥിതിക്കു സാമൂതിരിയുടെ സേവകനായിരുന്ന പുനം, കൊച്ചിമഹാരാജാവിന്റെ ആശ്രിതവൎഗ്ഗത്തിൽ ഉൾപ്പെടുന്നതു സംഭാവ്യമല്ല. ഇതാണു പ്രധാനമായ ഒരു എതിരഭിപ്രായം. ഇതിന്നു പ്രഥമദൃഷ്ടിയിൽ ഉണ്ടെന്നു തോന്നുന്ന ന്യായത്തിന്നു സൂക്ഷ്മമായി ചിന്തിക്കുമ്പോൾ ബലം ഇല്ലെന്നു തെളിയും. പ്രസിദ്ധനും വിദ്വദഗ്രേസരനും പതിനെട്ടരക്കവികളുടെ നേതാവും ആയ സാമൂതിരിപ്പാടു ചരമഗതിയെ പ്രാപിച്ചതോടുകൂടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആശ്രിതന്മാരായ പണ്ഡിതന്മാർ, ആശ്രയവൃക്ഷം വീണ പക്ഷികളെപ്പോലെ യുക്തങ്ങളായ സ്ഥാനങ്ങൾ നോക്കി ഓരോ ദേശങ്ങളിൽ ചെന്നു ചേൎന്നു എന്നും ആ കൂട്ടത്തിൽ പുനം കൊച്ചിയിൽ വന്നു് അവിടത്തെ മഹാരാജാവിനെ ആശ്രയിച്ചു എന്നും ഉള്ള സംഗതി സംഭവിക്കാവുന്നതാണു്. തൃപ്പാപ്പൂരിന്റെ ശത്രുവായ ചെമ്പകശ്ശേരി രാജാവിന്റെ ആശ്രിതനായിരുന്ന മഹാകവി കുഞ്ചൻനമ്പിയാർ, ആ രാജ്യം ആക്രമിക്കപ്പെട്ടതിന്നശേഷം ശ്രീ വീരമാൎത്താണ്ഡവൎമ്മമഹാരാജാവിനെ സേവിച്ചു ജീവിതം നയിച്ചുവന്നു എന്നതു പ്രസി

ഭമാകുന്നുവല്ലോ. രാജാക്കന്മാർക്ക് അന്യോന്യം സിദ്ധമായിരിക്കുന്ന വിരോധം അവരുടെ സേവകന്മാരായ കവികളോടു—വിശേഷിച്ചു ബ്രാഹ്മണരോടു—സംഭവിക്കുന്നതു സാധാരണമല്ല.

സാമൂതിരിപ്പാടിന്റെ ചരമാനന്തരം, കൊല്ലം ഏഴാം ശതവർഷത്തിന്റെ ഒടുവിൽ, അതായതു പുനത്തിന്റെ വാർദ്ധക്യകാലത്താണ് അദ്ദേഹം കൊച്ചിമഹാരാജാവിനെ ആശ്രയിച്ചു ജീവിച്ചതെന്നു വിശ്വസിക്കണം. രാമായണം, ഭാരതം മുതലായവ പുനത്തിന്റെ പ്രൗഢമായ യൗവനദശയിലും ചെല്ലൂർനാഥോദയം തുടങ്ങിയവ വാർദ്ധക്യകാലത്തും നിർമ്മിതങ്ങളായ കൃതികളാണെന്നും ഊഹിക്കുവാൻ വഴിയുണ്ട്. പുനം കോലരാജാക്കന്മാരുടെ ആശ്രിതനായിരുന്നു എന്നതു വ്യക്തമാണ്. അവരിൽ ഒരുവരുടെ എങ്കിലും പ്രേരണകൊണ്ടായിരിക്കണം കോലരാജപ്രശംസാത്മകമായ ചെല്ലൂർനാഥോദയം രചിച്ചതെന്നും ഊഹം തോന്നുന്നു.

പുനം വടക്കെ മലയാളത്തുകാരനാകുന്നു. അദ്ദേഹത്തിന്റെ തറവാട് ഇപ്പോഴും ഉണ്ട്. (വടക്കൻ) കോട്ടയത്തു കൂത്തുപറമ്പിൽ അതു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു. വടക്കെ മലയാളത്തിൽ മാത്രം നടപ്പുള്ള പല വാക്കുകളും പുനത്തിന്റെ കൃതികളിൽ കാണുന്നുണ്ടെന്നുള്ളതു പ്രകൃതത്തിൽ വിസ്മരിക്കാവുന്നതല്ല. നീലകണ്ഠകവി മദ്ധ്യകേരളദേശക്കാരനാണെന്നു പറയപ്പെടുന്നു. ഈ അഭിപ്രായം സാധുവല്ല. വടക്കെ മലയാളത്തിൽ മാത്രം വ്യവഹരിക്കുന്ന ചില പദങ്ങൾ നാരായണീയാദിപ്രബന്ധങ്ങളിൽ ഉണ്ട്. 'ഗ്രന്ഥക്കെട്ടും കീഴും നടയും' എന്ന നാരായണീയം

പ്രബന്ധത്തിൽ ഒരു സന്ദർഭത്തിൽ 'കീയും' എന്ന പദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതു വടക്കെ മലയാളത്തുകാരനാണു് കവിയെന്നു വെളിവാക്കുന്ന ഒരു പദപ്രയോഗമാകുന്നു. കിഴിയുക എന്ന പദം ലോപിച്ചു ലോപിച്ചു കീയുക, കീഞ്ഞു, കീയും എന്നിങ്ങനെ രൂപം കൈക്കൊള്ളുക ഉത്തരദേശക്കാരുടെ വ്യവഹാരത്തിൽ സാധാരണമാകുന്നു. ഇപ്രകാരം വേറെയും ദൃഷ്ടാന്തങ്ങൾ കാണുവാൻ കഴിയും.

അപ്രസിദ്ധമായ ഒരു ചെറിയ ദേശമാണു് കാന്തിരങ്ങാട്ട്. ആ ഗ്രാമത്തെയോ ക്ഷേത്രത്തെയോ സംബന്ധിച്ചു മലയാളികൾക്കു പൊതുവേ അറിവില്ല. ചെല്ലൂരുനാഥോദയത്തിന്റെ അന്ത്യഭാഗത്തിൽ പ്രസ്തുതദേവാലയത്തെപ്പററി വിവരിക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. ഈ വസ്തുതയും നമ്മുടെ കവി, വടക്കെ മലയാളത്തുകാരനാകുന്നു എന്ന അഭിപ്രായത്തിനു ബലം വർദ്ധിപ്പിക്കുന്നു.

പുനത്തെയും നീലകണ്ഠകവിയേയും ഏകീകരിക്കുന്നതിനു് ഇനി വേറെ ഒരു തടസ്സം ഉണ്ടു്. അതു ബലം കൂടിയതാകുന്നു. കൊച്ചിരാജ്യം വാണിരുന്ന വീരകേരളവർമ്മമഹാരാജാവിന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ചാണു് നീലകണ്ഠകവി തെങ്കൈലനാഥോദയം നിർമ്മിച്ചതെന്നു് അതിന്റെ പ്രാരംഭഭാഗത്തിൽ വിശദമായി പറയുന്നുണ്ടു്. ഈ മഹാരാജാവു് ഒരു രാമവർമ്മാവിന്റെയും ഗോദവർമ്മാവിന്റെയും അനുഗാമിയാണു്. പ്രസ്തുതരാമവർമ്മാവിന്റെ കാലം കൊല്ലം ഏഴാം ശതവർഷമാകുന്നു എന്നും അതല്ല എട്ടാമത്തേതാണെന്നും, ഗവേഷകന്മാർ രണ്ടുവിധം അഭിപ്രായം പറയുന്നു. ഇവയിൽ ആദ്യത്തെ അ

ഭിപ്രായം സ്വീകരിക്കുന്നതായാൽ പുനത്തേയും നീലകണ്ഠനേയും അഭിന്നന്മാരാക്കുന്ന കാൎയ്യത്തിൽ കാലസംബന്ധമായുണ്ടാകുന്ന തടസ്സത്തിനു പരിഹാരം സിദ്ധിക്കും.

പുനവും നീലകണ്ഠനും ഭിന്നകാലങ്ങളിൽ ജീവിച്ചിരുന്ന രണ്ടു കവികളാണെന്നു സ്ഥാപിക്കുന്ന ഏതു തെളിവിനേക്കാളും പ്രാബല്യം, അവരുടെ വൈയക്ത്യത്തെ വെളിവാക്കുന്നതിനു ചമ്പുക്കളുടെ അന്യോന്യബന്ധസ്വഭാവത്തിന് ഉണ്ട്. എങ്കിലും ഈ വിഷയത്തെപ്പററി ദൃഢമായ ഒരു അഭിപ്രായം ഇവിടെ ഞാൻ പറയുന്നില്ല. പണ്ഡിതന്മാരായ ഗവേഷകന്മാർ ഈ കാൎയ്യത്തെപ്പററി ഗാഢമായി ചിന്തിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുള്ള എൻെറ ആഗ്രഹത്തെ പ്രകൃതത്തിൽ പ്രകാശിപ്പിക്കുകയേ ചെയ്യുന്നുള്ളൂ.

ചെല്ലൂരനാഥോദയം പ്രബന്ധത്തിൽ 123 പദ്യങ്ങളും ഒരു ദണ്ഡകവും രണ്ടു ഭാഷാഗദ്യങ്ങളും രണ്ടു സംസ്കൃതഗദ്യങ്ങളും ഉണ്ട്. ശ്ലോകങ്ങളിൽ പലതും ശുദ്ധസംസ്കൃതമാകുന്നു. 'ഏററം കല്ലോലമണിപ്രവാളം' എന്നു തെക്കൈലനാഥോദയത്തിൽ കവി പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു തന്നെയാണ് പ്രസ്തുതകൃതിയുടെ സ്വഭാവം. പ്രൌഢിയും ഗാംഭീൎയ്യവും തികഞ്ഞ മണിപ്രവാളത്തിൻെറ ചൈതന്യം ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിൽ ആപാദചൂഡം പരിലസിക്കുന്നതായി സഹൃദയന്മാൎക്ക് അനുഭവപ്പെടും. ഈ കാൎയ്യത്തിൽ രാമായണാദിപ്രബന്ധങ്ങളിൽ ഏതിൻെറയും സാമീപ്യവും ചിലപ്പോൾ സാദൃശ്യവും ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിനു കല്പിക്കുന്നതിൽ പിശകില്ല.

ആടിമുതൽ മുടിവരെ ഭക്തിരസംകൊണ്ട് അഭിഷിക്തമായ ഒരു പ്രബന്ധമാകുന്നു ചെല്ലൂരനാഥോദയം. ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ വാസസ്ഥാനമായ കൈലാസപർവ്വതത്തിന്റെ വർണ്ണനത്തോടുകൂടി ഗ്രന്ഥം ആരംഭിക്കുന്നു. ശതസോമന്റെ തപസ്സ്, ഭഗവദ്ദർശനം, പ്രതിഷ്ഠ, ക്ഷേത്രവർണ്ണനം മുതലായവ ഭക്തിവൈഭവം കളിയാടുന്ന ചില ഭാഗങ്ങളാകുന്നു. ഈ ഗുണത്തിന്റെ ഉൽകർഷംകൊണ്ടു നാരായണീയം, തെക്കൈലനാഥോദയം, രാമായണം, ഭാരതം മുതലായ പ്രബന്ധങ്ങളെപ്പോലെ ചെല്ലൂരനാഥോദയവും ഭക്തജനങ്ങളെ അത്യന്തം രസിപ്പിക്കുന്ന ഒന്നാകുന്നു എന്ന് അഭിപ്രായപ്പെടാം. ഭക്ത്യാധിക്യമായിരിക്കണം ഈ ഗ്രന്ഥം നിർമ്മിക്കുവാൻ കവിയെ പ്രേരിപ്പിച്ചതെന്നും ഊഹിക്കാം.

ചമ്പൂപ്രബന്ധസാധാരണങ്ങളും അന്യാദൃശങ്ങളും ആയ ഗുണങ്ങൾ ചെല്ലൂരനാഥോദയത്തിലും യാതൊരു ലോഭവും കൂടാതെ പരിശോഭിക്കുന്നുണ്ട്. അത്യന്തം ആസ്വാദ്യങ്ങളായ ഒന്നുരണ്ടു ഭാഗങ്ങൾ ഇവിടെ പ്രത്യേകം സ്മരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു. “കാണപ്പെട്ടു സമക്ഷം തദനു വടിവെഴും തേജസസ്സൂന്യ മദ്ധ്യേ” ഇത്യാദി പദ്യം പ്രൗഢമായ മണിപ്രവാളശൈലികൊണ്ടു ശ്ലാഘനീയമായ ഒന്നാണ്. ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ ഉത്തരാർദ്ധം വിശേഷിച്ചു ഭാവപുഷ്ടമായിരിക്കുന്നു എന്ന കാണേണ്ടതാകുന്നു. “മനസി കിമപി......കരുണം” എന്ന ഭാഗം ഭക്തന്മാരോടു ഭഗവാനു മനസ്സിലുള്ള അനിയന്ത്രിതമായ കാരുണ്യാതിരേകത്തെ സരസമായി വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. “കഷ്ടം മഹീകമലിനീം” എന്നും “ശ്രീകണ്ഠൻതൻ കൃപാവാരി

ദിഃ"എന്നും ആരംഭിക്കുന്ന ശ്ലോകങ്ങളിലെ രൂപകപ്രയോഗചാതുര്യവും സഹൃദയന്മാരുടെ ശ്ലാഘയെ അർഹിക്കുന്നു. "അഥ നരപതിമുനിസാർവ്വഭൌമ" എന്നും "തതശ്ച വിമലാമ്പരസ്ഥാപല" എന്നും തുടങ്ങുന്ന സംസ്കൃതഗദ്യങ്ങളെ കവിയുടെ ഉജ്ജ്വലമായ പാണ്ഡിത്യത്തിനു ദൃഷ്ടാന്തമായി സ്വീകരിക്കാം. രാമായണാദിചമ്പുക്കളിലെ ഏതു സംസ്കൃതഗദ്യത്തോടും കിടനില്ക്കുന്നവയാണ് ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിലെ പ്രസ്തുതഭാഗങ്ങൾ.

ദേവിയുടെ കോപത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നതും "തദനു പനിമലരമ്പൻതാൻ" എന്ന് ആരംഭിക്കുന്നതുമായ ഗദ്യത്തെ സവിശേഷം പ്രശംസിക്കാതെ നിവൃത്തിയില്ല. കുളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന ദേവി കുപിതയായി ഭർത്തൃസമീപത്തിലേയ്ക്കു ചെല്ലുന്ന യാത്രയെ വർണ്ണിക്കുന്നതിൽ കവി അസാധാരണമായ ഭാവനാവൈഭവം പ്രദർശിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ട്. "കോപാതിഭാരേണ നേരേ സസംഭ്രമം നിവൃത്തിതസ്നാനവേലാവിധി"യിങ്കൽ "നാലുമൂന്നിതൾ ശേഷിച്ചു പാടേ കിടക്കും പുരാണപ്രസൂനാഞ്ചിത"വും "ചാലെ മെഴുകുന്ന നൈസർഗ്ഗികോദഗ്രസൌരഭ്യലുബ്ധദ്വിരേഫാളിസാന്ദ്ര"വും "വാർബിന്ദുക്കളിററിററു വീഴു"ന്നതുമായ 'മലർക്കൂന്തൽ' "മെല്ലപ്പുറംകൈകൊണ്ടലേ ചേർത്തു' 'പയഃശ്രേണികാസാന്ദ്രമെപ്പേരുമൊന്നിച്ചു ഫാലാന്തരേ പാറി മിന്നുന്ന നീലാളകച്ചാർത്തു' കൊണ്ടും "വിലാസേന മുന്നൊന്നു ശേഷിച്ചു കാണപ്പെടും മുഖകസ്തൂരികാചിത്രകം" കൊണ്ടും "കോടിക്കുലർന്നൊത്ത ചില്ലിക്കൊടിത്തെല്ലു"കൊണ്ടും 'അത്യന്തചേതോഹര'യായ ദേവിയുടെ രൂപം, വായനക്കാരുടെ മനസ്സിൽനിന്ന് ഒരുകാലത്തും മാഞ്ഞുപോകുന്നതല്ല. ഇതു ചാതുര്യത്തോ

ട്കൂടി മനോധർമ്മം ഉപയോഗിച്ച് ഒരു നായികയുടെ കോപത്തെ വേറെ കവികൾ വർണ്ണിച്ചു ഫലിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്നു സംശയമാണ്. ഈ ഗദ്യം അത്രയ്ക്ക് ആസ്വാദ്യമായിരിക്കുന്നു. ഇപ്രകാരം ലോകം മൂന്നും മറിപ്പിക്കത്തക്ക വിധം കോപാവേഗത്തോടുകൂടി പുറപ്പെട്ട ദേവി "സാക്ഷാൽ ത്രൈലോക്യനാഥപ്രണയിനി! ഗിരിരാജാത്മജേ! കൈതൊഴുന്നേൻ" ഇത്യാദി രാജാവിന്റെ ഭക്തിപൂർണ്ണമായ സ്തോത്രം കേട്ട ഉടനെതന്നെ "കണ്ണിലെ ഇളംമെയ്യേ താനേ ബലാൽ പോയൊരു കലുഷതമസ്സുമട"യായി "ഉത്പൽകാരുണ്യവാരാകരതിരകളിലാറാടി മുങ്ങിക്കുളിക്കും ചിരത്തെറ്റുള്ളും പ്രസാദശ്രീ"യെ വഹിക്കുന്നു. ഭർത്താവായ ശിവന്റെ അങ്ങനെയുള്ള ഭക്തികൊണ്ടു ശാന്തയാകാത്ത ദേവി ഭക്തമൌലിയായ ശതസോമന്റെ വാക്കു കേട്ട് അതിവേഗം പ്രസന്നയാകുകയാണല്ലോ ചെയ്യുന്നത്. ഇവിടെ മലപോലെ വന്ന ദേവിയുടെ കോപം മലർപോലെ പോയി എന്നു കാണാം. ദേവിയുടെ അതിരില്ലാത്ത ഭക്തജനവാത്സല്യത്തെ, "കണ്ണിലെ.....യൊരു" "ഉത്പൽ.........ചിരത്തെ" എന്നിങ്ങനെ അല്പം ചില പദങ്ങളെക്കൊണ്ടു കവി വെളിവാക്കിയിരിക്കുന്നതു രസകരമായിട്ടുണ്ട്. പിന്നീടു "ദമ്പത്യോഃ കലഹശ്ചൈവ പരിണാമേന കിഞ്ചന" എന്ന ലോകസ്വഭാവം അനുസരിച്ചു ദേവി ഭർത്താവിനോടു "വൻപ്രസാദം കോലു"ന്നു. ഇങ്ങനെ ഇടയിൽ അമംഗളമായി കടന്നുകൂടിയ ഒരു രംഗം പിന്നീട് അത്യന്തം ശുഭമായി പര്യവസാനിക്കുന്നു.

കവിക്കു യോഗം, തന്ത്രം മുതലായ ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ ഉള്ള പരിചയത്തെയും വൈദഗ്ദ്ധ്യത്തെയും പ്രകാശിപ്പി

കുന്ന പല ഭാഗങ്ങളും ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിലുണ്ട്. ശതസോമതപോവർണ്ണനം കവിയുടെ യോഗശാസ്ത്രജ്ഞതയെ വിശദമാക്കുന്നു. ഏതാദൃശഭാഗങ്ങളിൽ നിന്നു വിവിധശാസ്ത്രജ്ഞനാണു നമ്മുടെ ഗ്രന്ഥകാരൻ എന്നു വെളിപ്പെടും.

സാഹിത്യകുശലൻ ശ്രീമാൻ ടി. കെ. കൃഷ്ണമേനോൻ അവർകൾ ബി. ഏ. വ്യാഖ്യാനാർത്ഥം എന്നെ ഏല്പിച്ചതും ഒടുവിൽ "ചെല്ലൂർനാഥോദയം പ്രബന്ധം. നമ്പ്ഡിവായ. 'കൃതമപരാധം ക്ഷന്തുമർഹന്തി സന്തഃ' ശുഭമസ്തു. വീരകേരളതമ്പുരാൻ പണ്ടാരവക ഗ്രന്ഥം, കുഞ്ഞു എഴുതിയതു" എന്നു എഴുതിയിരിക്കുന്നതും ആയ ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിന്റെ ഒരു കയ്യെഴുത്തു പുസ്തകമാണു് എന്റെ വ്യാഖ്യാനത്തിനു് ആശ്രയം. 'കൃതമപരാധ'വും 'പാഠവൈകല്യ'വും ധാരാളമുണ്ടായിരുന്ന ആ പുസ്തകത്തിൽ ചില അംശങ്ങൾ അപൂർണ്ണങ്ങളുമായിരുന്നു. എന്നാൽ പിന്നീടു കമ്മിറ്റിക്കാര്യാലയത്തിൽ സൂക്ഷിച്ചുവച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു താളിയോലഗ്രന്ഥവുമായി ഒത്തുനോക്കി അപപാഠാദിദോഷങ്ങളെ പരിഹരിച്ചിട്ടുണ്ട്.

വ്യാഖ്യാനത്തിൽ മൂലത്തിന്റെ അർത്ഥം അന്വയക്രമത്തിനു പ്രതിപാദിക്കുന്നതിനും, അസാധാരണങ്ങളായ ഗുണങ്ങളേയും ദോഷങ്ങളേയും പ്രത്യേകം എടുത്തു കാണിക്കുന്നതിനും, അത്യാവശ്യം എന്നു തോന്നിയ സന്ദർഭങ്ങളിൽ ഗ്രന്ഥാന്തരങ്ങളിൽനിന്നു യുക്തങ്ങളായ ഭാഗങ്ങൾ ഉദ്ധരിച്ചു മൂലത്തിന്റെ ആശയം സുഗമമാക്കുന്നതിനും, പദപ്രയോജനം ചിന്തിക്കുന്നതിനും, നിഗൂഢഭാവങ്ങളും സാരാംശങ്ങളും പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നതിനും ഞാൻ

സശ്രദ്ധം ശ്രമിച്ചിട്ടുണ്ട്. സർവ്വോപരി വ്യാഖ്യാനം നാതിസംക്ഷേപവിസ്തരമായിരിക്കണമെന്ന വിചാരവും എനിക്കുള്ളതാകുന്നു. എൻെറ ശ്രമം എത്രത്തോളം ഫലവത്തായിട്ടുണ്ടെന്നു നിശ്ചയിക്കേണ്ട ഭാരം മാന്യവായനക്കാൎക്കാകയാൽ എനിക്ക് അതിനെപ്പററി ഒന്നും തന്നെ പറയേണ്ടതായിട്ടില്ല.

ഖ്യാതമായ പെരുഞ്ചെല്ലൂർ ക്ഷേത്രത്തിൻെറ പൌരാണികമാഹാത്മ്യത്തെ പ്രതിബിംബിപ്പിക്കുന്നതും, ഭാഷാപ്രബന്ധങ്ങളുടെ സമുദായത്തിൽ പ്രശംസനീയമായ സ്ഥാനത്തിന് അവകാശം സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നതുമായ ചെല്ലൂർനാഥോദയത്തിൻെറ ഈ പ്രസിദ്ധീകരണം അതിനെ സംബന്ധിച്ചിടത്തോളവും ഒരു നൂതനജന്മലാഭമായി കരുതാവുന്നതാകുന്നു. അതിനിടവരുത്തിയ കമ്മിററി കേരളീയരുടെ ശാശ്വതാഭിനന്ദനത്തിനു പാത്രമായിരിക്കുന്നു എന്നു ദൃഢമായി അഭിപ്രായപ്പെടാം. ഈ ഗ്രന്ഥത്തിനു വ്യാഖ്യാനം നിൎമ്മിക്കുവാൻ പ്രേരിപ്പിക്കുകയും പ്രോത്സാഹിപ്പിക്കുകയും ചെയ്ത കമ്മിററിയോട് എനിക്കുള്ള അഗാധമായ കൃതജ്ഞതയേയും ഇവിടെ പ്രകാശിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

എന്ന്,

വൎഷം,
115 മീനം 17.

വടക്കുങ്കൂർ രാജരാജവൎമ്മ ഇളയരാജാ.

ചെല്ലൂർനാഥോദയം

പ്രബന്ധം.

അദ്രാണീപങ്കജിന്യാം നളിനമലർ മുക-
ർന്നും നറുന്തേൻ നുകർന്നും
ചിത്താനന്ദം കലർന്നും കളിതടവി മദി-
ക്കും മഹാരാജഹംസം
ഭക്തന്മാരാം പ്രകാരം മിനുമന വിളയാ-
ടുന്ന കാരുണ്യലക്ഷ്മീ-
നിത്യസ്ഥാനം തൊഴുന്നേനരമപെരുകിന ചെ-
ല്ലൂരധീശം ഗിരീശം. ൧

ആദ്യമായി ഗ്രന്ഥകർത്താവു സ്വചികീർഷിതമായ ഗ്രന്ഥത്തിന്റെ നിർവ്വിഘ്നപരിസമാപ്തിക്കായിക്കൊണ്ട് 'ആശീർന്നമസ്ക്രിയാവസ്തുനിർദ്ദേശോ വാപി തന്മുഖം' എന്ന ശിഷ്ടാചാരത്തെ അനുസരിച്ചു വസ്തുനിർദ്ദേശരൂപമായി ചെല്ലൂർഗ്രാമപരദേവതയായ ശ്രീപരമേശ്വരനെ വന്ദിക്കുന്നു.

ഞാൻ ഗിരീശം=ശിവനെ. 'ഗിരീശോ ഗിരിശോമൃഡഃ' എന്ന് അമരം. തൊഴുന്നേൻ = ഭക്തിയോടുകൂടി വന്ദിക്കുന്നു. മഹാരാജഹംസം നിത്യസ്ഥാനം ചെല്ലൂരധീശം എന്നീപദങ്ങൾ ശിവന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ. അദ്രാണീ..........മദിക്കും എന്ന പദം മഹാരാജഹംസത്തിന്റെ വിശേഷണം. അദ്രാണി=ശ്രീപാർവ്വതിയാകുന്ന, പങ്കജിന്യാം = താമരപ്പൊയ്കയിൽ, നളിനമലർ = താമരപ്പൂവ്, മുകർന്നും = ചുംബിച്ചും, നറുന്തേൻ=നിർമ്മലമായ തേൻ, നുകർന്നും=ആസ്വദിച്ചും, ചിത്താനന്ദം=മനസ്സിൽ സന്തോഷം, കലർന്നും=കൂടിച്ചേർന്നും, കളിതടവി=കളിച്ചുകൊണ്ട്, മദിക്കും=മദത്തെ പ്രാപിക്കുന്നവനായ, മഹാരാജ

ഹംസം=മഹാനായിരിക്കുന്ന രാജഹംസം=ഹംസശ്രേഷ്ഠനായും, ഭക്ത ... .വിളയാടുന്ന=ഭക്തന്മാർ ദിവസന്തോറും കഴിയുന്നതുപോലെ ലീലചെയ്യുന്ന, കാരുണ്യ...............സ്ഥാനം=ദയാസമ്പത്തു എന്നും നാശമില്ലാതെ പരിലസിക്കുന്ന സ്ഥാനമായും, ഉരുപെരുകിന... ....ധിശം=ഏറ്റവും കേളികേട്ട ചെല്ലൂർഗ്രാമത്തിന്റെ പരദേവതയായും ഇരിക്കുന്ന ശിവനേ എന്നർത്ഥം. അലങ്കാരം രൂപകം. വൃത്തം സ്രഗ്ദ്ധര. 'വിഷയ്യഭേദതാദ്രൂപ്യരഞ്ജനം വിഷയസ്യ യൽ രൂപകം തത്' എന്നു രൂപകത്തിനും, 'ത്രയേണ ത്രിമുനിയതികൃതാ സ്രഗ്ദ്ധരാ കീർത്തിതേയം' എന്നു സ്രഗ്ദ്ധരയ്ക്കും ലക്ഷണം.

ദേവീപര്യായമായ 'രുദ്രാണീ'പദംകൊണ്ടു ഗ്രന്ഥം ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നതു മംഗലസിദ്ധിക്കുവേണ്ടിയാകുന്നു.

'ദേവതാവാചകാശ്ശബ്ദാ യേ ച ഭദ്രാദിവാചകാഃ
തേ സർവ്വേ നൈവ നിന്ദ്യാസ്സ്യുർല്ലിപിതോ ഗണതോപി വാ.'

എന്ന ശാസ്ത്രം അങ്ങനെ ചെയ്യുന്നതിന്റെ പ്രാധാന്യം വെളിപ്പെടുത്തുന്നു. 'ശ്രിയഃ പതിഃ ശ്രീമതി ശാസിതും ജഗത്' ഇത്യാദി പദ്യത്തിൽ ശ്രീപദപ്രയോഗംകൊണ്ടു മാഘവും 'ശ്രിയഃ കുരൂണാമധിപസ്യ' എന്നു തുടങ്ങി കിരാതാർജ്ജുനീയവും ആരംഭിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ചെല്ലൂരനാഥനായ ശിവനു മഹാരാജാവ് എന്നു ഒരു പേർ കൂടിയുണ്ട്. അതിനെക്കൂടി സൂചിപ്പിക്കുന്നതിനാണ് 'മഹാരാജ' എന്ന പദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നത്.

ഇക്കാണായോരു പുംസാം കനമിയലിന ദൈ-
വാനുകൂല്യം വരുംനാ-
ളുൾക്കാമ്പിന്നുള്ള കാംക്ഷാസരണികൾ സുഖമേ
തോഴ! സാധിക്കുമല്ലോ
മുന്നേ ചെല്ലൂരമാം ധാമനി ഹരകൃപയാ
ശൈവബിംബപ്രതിഷ്ഠാ-
സൽക്കർമ്മം പണ്ടു സൂര്യാന്വയമണി ശതസോ-
മന്നു കൈവന്നപോലെ. ൨

തോഴ=അല്ലയോ സ്നേഹിതാ, ഇക്കണ്ടൊരായതനപുംസാം=ഇക്കാണുന്ന ജനങ്ങൾക്കെല്ലാം, കനമിയലിന=ഗൌരവത്തോടുകൂടിയ, ശൈവാനുകൂല്യം=ഈശ്വരന്റെ അനുഗ്രഹം, വരും നാൾ=വരുന്ന ദിവസം, ഉൾക്കാമ്പി.........സ്വയമേ=മനസ്സിൽ വിചാരിക്കുന്ന ഏതു കാര്യത്തിലുള്ള അനുഗ്രഹവും യാതൊരു ബുദ്ധിമുട്ടും കൂടാതെ സാധിക്കുമല്ലോ; നിശ്ചയമായും സാധിക്കും. മുഖ്യ.........ഗ്രാമനി=കേരളത്തിലെ അറുപത്തിനാലു ഗ്രാമങ്ങളിലും വച്ചു പ്രധാനമായ പെരുംചെല്ലൂർഗ്രാമത്തിൽ, ശംഭുകൃപയാ=ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ കരുണകൊണ്ടു, സൂര്യ.........മണി സൂര്യവംശരാജാക്കന്മാരിൽ ശ്രേഷ്ഠനായ, "ജാതൌ ജാതൌ യദുൽകൃഷ്ടം തദ്വസ്തു രത്നമിഷ്യതേ," എന്ന കവിവാക്യം ഇവിടെ സ്മരിക്കേണ്ടതാകുന്നു. ശതസോമന്നു=ശതസോമൻ എന്ന രാജാവിന്ന്, ശൈവ.........കർമ്മം=പരമശിവന്റെ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിക്കുക എന്ന സൽക്കർമ്മം, പണ്ടു=മുൻകാലത്തു, കൈവന്നപോലെ=ചേരുവാൻ സാധിച്ചതുപോലെ എന്നു പൂർവ്വാർദ്ധത്തോടു സംബന്ധം. ശിവന്റെ അനുഗ്രഹം നിമിത്തം ശതസോമൻ എന്ന രാജാവിനു പെരുംചെല്ലൂർക്ഷേത്രത്തിൽ ശിവബിംബം പ്രതിഷ്ഠിക്കുന്നതിനു സാധിച്ചതുപോലെ ഈശ്വരാനുഗ്രഹം ഉണ്ടാകുമ്പോൾ ആർക്കും ഏതു പ്രയാസമേറിയ കാര്യവും സാധിക്കും എന്നു സാരം. ഈ ശ്ലോകത്തിന്റെ പൂർവ്വാർദ്ധത്തിൽ ഈശ്വരാനുഗ്രഹത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യം ഉപവർണ്ണിക്കുകയും ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ അതിനുദാഹരണം പറയുകയും ചെയ്യുന്നു. പെരുംചെല്ലൂർക്ഷേത്രത്തിലെ ശിവപ്രതിഷ്ഠയാണു പ്രസ്തുത ചമ്പുവിലെ പ്രതിപാദ്യവസ്തുവെന്നും ഉത്തരാർദ്ധത്തിൽ സൂചിപ്പിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു.

ഭാഷാചമ്പുക്കളിൽ കവി ഒരു സ്നേഹിതനോടു പറയുന്നതായി സങ്കല്പിച്ചുകൊണ്ടാണു കഥ ആരംഭിക്കുന്നതു്. ആ സ്നേഹിതനെ ഉദ്ദേശിച്ചു തോഴ എന്ന പദം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. ചാക്യാന്മാരുടെ കൂത്തിലെ കഥാവതരണസ്വഭാവവും സദസ്സിൽ ഇരിക്കുന്ന ഒരു സ്നേഹിതനോടു പറയുന്ന രീതിയിലാകുന്നു. ഈ രീതിയാണു ചമ്പുക്കളിലെ പ്രസ്തുതസ്വഭാവത്തിനു ആസ്പദം.

ശ്രീകൈലാസാദ്രിശൃംഗേ കനകമയമഹാ-
മന്ദിരേ തോഴ! മെല്ല-
നാകല്പാംഗീമടുത്തത്തിരുമടിയിൽ നിജ-
പ്രേയസീമദ്രികന്യാം

ലോകാനാം നാഥനാകാംക്ഷയൊടനിശമുമയും
മെല്ലെ മെല്ലം പുണർന്നി–
ങ്ങേകാന്തേ വാണിരിന്ന പുരരിപുഭഗവാൻ
പൂർണ്ണകാരുണ്യധാമാ. ൩

ലോകാനാം നാഥൻ=ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ഈശ്വരനായും, 'ലോകാനാമേകനാഥം പരമിഹ വിളങ്ങും ജനാനാം' എന്ന ഭാഷാരാമായണം ചമ്പുവിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. പൂർണ്ണകാരുണ്യധാമാ=പരിപൂർണ്ണമായ ദയയ്ക്ക് ഇരിപ്പിടമായും, പുരരിപു=അസുരന്മാരായ പുരന്മാരെ ഒഴിപ്പിച്ചവനായും, ഭഗവാൻ ഐശ്വര്യസിദ്ധിയോടുകൂടിയവനായും, ഭഗത്തോടുകൂടിയവൻ ഭഗവാൻ. 'തദസ്യാസ്ത്യസ്മിന്നിതി മതുപ്'' എന്ന പാണിനിസൂത്രം.

"മാഹാത്മ്യസ്യ സമഗ്രസ്യ വൈരാഗ്യസ്യ യശസഃ ശ്രിയഃ
കാമസ്യാഥ പ്രയത്നസ്യ ഷണ്ണാം ഭഗ ഇതി ശ്രുതിഃ"

എന്ന ഭഗപദത്തിന്റെ അർത്ഥം.

"ഐശ്വര്യം ശങ്കരാദീശ്വരവിനിയമനം
വിശ്വതേജോഹരാണാം
തേജസ്സംഹാരിവീര്യം വിമലമപി യശോ
നിസ്പൃഹൈശ്ചോപഗീതം
അംഗാസംഗാ സദാ ശ്രീരഖിലവിദസി ന
ക്വാപി തേ സംഗവാർത്താ
തദ്വാതാഗാരവാസിൻ മുരഹര ഭഗവ–
ച്ഛബ്ദമുഖ്യാശ്രയോസി"

എന്ന നാരായണീയപദ്യവും ഇവിടെ സ്മരിക്കുന്നതു യുക്തമായിരിക്കും. ഭഗവച്ഛബ്ദസിദ്ധിക്കുവേണ്ട യോഗ്യതകളെല്ലാം പരമശിവനും ഉണ്ടെന്നു 'ഭഗവാൻ' എന്ന പദം ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. ശ്രീകൈലാസേ..........മരി രേ എന്ന ഭാഗം ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ഐശ്വര്യത്തേയും ലോകാനാംനാഥൻ എന്ന പദങ്ങൾ 'ഐശ്വര്യം..........നിയമനം' എന്ന അർത്ഥത്തെയും പുരരിപുപദം 'വിശ്വതേ..........വീര്യം' എന്ന അർത്ഥത്തേയും ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. 'അംഗാസംഗാസദാശ്രീ' എന്ന ഭാഗത്തിന്റെ അർത്ഥം 'മെല്ലെ... ... ... പുണർന്ന്' എന്ന ഭാഗത്തിൽ ധ്വനിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. ഇ

പ്രകാരം 'ഐശ്വര്യം' ഇത്യാദി നാരായണീയപദ്യത്തിന്റെ അൎത്ഥംതന്നെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ കവി പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നുവെന്നു സ്മരിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

സാനന്ദം കേളികോലും പ്രമഥപരിവൃഢ-
ശ്രേണിയും ഭക്തിഭാജാം
നാനാമംഗല്യഗീതസ്തുതികളുമിളകും
വാദ്യനിൎഘോഷവാസ്തം
മാനംകിട്ടും കുമാരദ്വിപമുഖചരിത-
പ്രൌഢിയും നന്ദികേശൻ
താനും മമ്മാ! വൃഷക്കുററനുമൃഷിപടലീ-
സേവയും വാഴ്ത്തവല്ലേൻ. ൪

സാനന്ദം .... ശ്രേണിയും = സന്തോഷത്തോടുകൂടി ഓരോ കളികളിൽ ഏൎപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന പ്രമഥപരിവൃഢന്മാരുടെ കൂട്ടവും, പ്രമഥപരിവൃഢന്മാർ=പ്രമഥന്മാരിൽ ശ്രേഷ്ഠന്മാർ. പ്രമഥന്മാർ=ശിവന്റെ പാൎശ്വവൎത്തികളായ നന്ദികേശ്വരാദിഭൂതങ്ങൾ. 'പ്രമഥാഃസ്യുഃ പാരിഷദാഃ' എന്നു അമരം. "അരാതിപക്ഷിണഃ പ്രമഥന്തി ഇതി പ്രമഥാഃ" എന്നു ടീകാസൎവ്വസ്വം. അരാതിപക്ഷികളെ പ്രമഥിക്കുന്നവർ പ്രമഥന്മാർ. ഭക്തിഭാജാം=ഭക്തിയോടുകൂടിയവർ, ഭക്തന്മാർ ആയ ജനങ്ങളുടെ നാനാ.........കളും=പല പ്രകാരത്തിലുള്ള ഈശ്വരസ്തോത്രങ്ങളും, ഇളകും=ഇളകുന്ന സ്വസ്ഥാനങ്ങളിൽനിന്നു ഇളകി അടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതായ പടഹാദി വാദ്യങ്ങളുടെ ശബ്ദഘോഷത്തിന്റെ വാസ്തം=കൂട്ടവും, മാനംകിട്ടും=ബഹുമാനം പററുന്ന, കുമാര.... ...... പ്രൌഢിയും=സുബ്രഹ്മണ്യന്റെയും ഗണപതിയുടെയും വിവിധങ്ങളായ പ്രവൃത്തികളുടെ ഉൽക്കൎഷവും, നന്ദികേശൻതാനും=നന്ദികേശനും, വൃഷക്കുററനും=ശിവവാഹനമായ വലിയ കാളയും, ഋഷി.... ....സേവയും=നാരദാദിമഹൎഷിമാരുടെ ഈശ്വരഭജനവും കൈലാസപൎവ്വതത്തിങ്കൽ വൎത്തിക്കുന്നു എന്നൎത്ഥം. മമ്മാ!=ആശ്ചൎയ്യദ്യോതകമായ പദം. ഭാഷാപദ്യങ്ങളിൽ ധാരാളമായി പ്രയോഗിച്ചുകാണുന്ന ഒന്നാണു പ്രസ്തുതപദം. വാഴ്ത്തവല്ലേൻ=ഇവിടെപ്പറഞ്ഞ വിശേഷങ്ങളെല്ലാം വൎണ്ണിക്കുന്നതിന് എനിക്കു വാക്സാമൎത്ഥ്യമില്ല എന്നു സാരം. പൂൎവ്വശ്ലോകത്തിൽ ശിവന്റെ

യും ശ്രീപാൎവ്വതിയുടേയും സ്ഥിതിയെ പ്രതിപാദിച്ചു. ഈ പദ്യത്തിൽ ശിവപാൎവ്വതികളായ ഭൂതാദികളുടേയും മററും അധിവാസത്തെ വൎണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു കാണേണ്ടതാകുന്നു.

ഗദ്യം — ഹരഹര ശിവശിവ പുകഴുവാൻ പണിപ
ണി-മേലേമേലേ ചതുരതകൊലും കൈലാസാദ്രിമഹത്വ
മൊരൊന്നോ. വെള്ളവെള്ളെ വിലസിന കാന്തിപരമ്പരകൊ
ണ്ടു ജഗത്ത്രിതയത്തെ വെളുപ്പിലൊളിപ്പിച്ചുന്നതിതങ്ങിന
ശൃംഗശതങ്ങളിലെങ്ങുമിരുന്നടനിന്ദ്രിയവൃന്ദഗാൻ നിയതമ
ടക്കിപ്പെരിയ സമാധിയുറച്ചു തപസ്ഥിതിചെയ്തുകേവല
പൂൎണ്ണചിദാനന്ദമയം നിത്യനിരഞ്ജനനിൎമ്മലസാരം ബ്രഹ്മ
സനാതനമുള്ളിലുപാസിച്ചുള്ളതരംഗിണിനടുവിലിറങ്ങി
പ്പരമാനന്ദമിയന്നു വസിക്കും മുനിജനനിവഹം കഥചന
ഭാഗേ. താവിന മംഗ്യാ താഴ്വരതന്നിലുമാരലതാഭവനങ്ങ
ളിലോരോ വിദ്യാധരിമാർ നിജനിജകാന്തന്മാരൊടു കൂടി
ക്കാമവിനോദകലാകൌശലവും പ്രേമരസേന വളൎത്തുവള
ൎത്തങ്ങിടയിട മെല്ലെ വല്ലകി വായിച്ചഭിനവശിവചരി
തോൽക്കരഗീതം പാടുന്നതു കേട്ടോടിയണഞ്ഞു ചെവി
യും കൂൎപ്പിച്ചുൽഗ്രസ്തം തൃണകബളത്തെയുമാളു മറന്നാ
നന്ദസുധാരസപരമാസ്വാദാവിലിതദശാം മൃഗകുലമഖിലം
നിഷ്പന്ദതയാ നില്ക്കുമ്പോഴും ത്രിഭുവനജനനീകൃത്രിമപുത്ര
കഹരിണകിശോരകസങ്കരശങ്കാമകമേ തടവിപ്പവഴിക
ളെവാൻ പേടിച്ചധികം വിധുരതയോടു നടന്നിടും
ചില ശബരസമൂഹം കഥചന ഭാഗേ. വൻപു മികക്കും
നായാടികളും നായ്ക്കൂട്ടവുമായ് നിലവിളി നിവിരെ
നടത്തി നികാമം പ്രകടിതരഭസം വില്ലു കുലച്ചുടനമ്പുമെ
ടുത്തക്കതിരപ്പുറമേ പെരുമാറീടും ഭൂതാധീശചരമൃഗയാ
കളകളരീതി ചെവിക്കൊണ്ടുഴൽപെട്ടീടും മൃഗകുലധാവന

വാചാലിതവനാന്തങ്ങളോടു ഭാഗം. ക്രൂരതകൊണ്ടും ക്രീഡിതപിശാചങ്ങളുമായ്ക്കേളികലർന്നണിഗഗനാംബരവും ചാർത്തിക്കൊണ്ടുക്കചഗിരിയുഗളെ കുടർമാലകളും തുടരെയണിഞ്ഞു മടമ്പെട്ടിടും കംളീശചരനാം കമ്പിയുമിട്ടു നിറമ്പെറുമമ്പിളികലയെക്കീറിക്കൊണ്ടു കടിച്ചുകണക്കെ നീണ്ടു വളഞ്ഞു ഭയങ്കരമേറും (ദംഷ്ട്രകളും) തീപ്പിണർ ചിന്നും കണ്ണുകൾ മൂന്നും ചെമ്പിച്ചീടിന തലമുടിയും പൂണ്ടങ്ങോടിങ്ങോട്ടാർത്തു നടക്കും കാളീഘോരതരാട്ടഹാസോൽക്കരമുഖരമൊരേടം. പൃഥുലത തങ്ങിന ഗളയും തണ്ടുകളിലയുതീടിന വന്മരവും ചില വട്ടപ്പാറകളിത്തരമോരോന്നായുധമാക്കിക്കൈക്കൊണ്ടെത്തും തമ്മിലൊരോരോ വിരുതു പറഞ്ഞുകളിച്ചുമൊന്നിച്ചാട്ടമൊടിയുമലറിക്കൊണ്ടൊരു ഭീഷണികാട്ടിക്കാട്ടിലകമ്പുക്കാനകൾ കാട്ടികൾ പന്നികൾ ശരഭം വമ്പുലി കരടികൾ കേസരി കാസരമെട്ടടിമാനെന്നിത്തരമോരോ വനമൃഗജാലം കേളികലയാ ക്രൂരത്തോടെ പിടിപെട്ടടനേ മുഷ്ടമായ പെരുമ്പാമ്പിന്റെലിടകലരെക്കോർത്തയിഗളമമ്പൊടു ചാരുകലാവന്മാലകണക്കെ തൂക്കിയണിഞ്ഞും ഭുജകണ്ഡൂതി പൊറാഞ്ഞു തിമിർത്തപ്പരിസരപർവ്വതചെരിതടമൊക്കെക്കുത്തിയടർത്തും ഭസിതംകൊണ്ടുടൽ മുഴുവൻ തേച്ചപ്പുരമശിവൻതൻതിരുനാമങ്ങളെ നിവിരച്ചൊല്ലിച്ചുടലകളിൽപ്പോയ് നടനമിയന്നും പ്രമഥിതമേദിനി നീളെ നടക്കും പ്രമഥന്മാരങ്ങിങ്ങൊങ്ങാനെ. ഭിന്നമന ഭംഗ്യാ മാനസസലിലെ ചങ്ങാതികളാം വിബുധവധൂടികളിരുപുറവും തൻതുടകെത്താങ്ങിക്കലിതവിലാസം മെല്ലെമെല്ലെ നീരാട്ടത്തിനെഴുന്നള്ളീടും ഭുവനജനിത്രീകാഞ്ചനനൂപുരധ്വനനധ്വനിതം കേട്ടുപചിതകൗതുകം കനകകശേരുകകേളീമൂലം കനിവൊടു കൈവിട്ടുഴ

റിച്ചുന്ന മരാളകദംബം മന്ഥരമധുരവിലാസഗതിക്രമമഖിലേശ്വരിയോട് ചെറുതു പഠിപ്പാനെന്നകണക്കേ വിസ്മയനിഭൃതവിലോചനമഗ്രേ നോക്കിയിരുന്നം കാൽക്കലിട്ടണ്ണതും പെരിയ വിനോദം പറവാൻ വല്ലേൻ. കണ്ഡൂലതയാ ഗണ്ഡതലേന പിചണ്ഡിലനഗ്രേ ഗണപതിഭഗവാൻ കഠിനമുഖത്തിത്താലുപൊളിഞ്ഞതൊരു സാലകദംബവിരാജിതമൊരിടം. പ്രതിദിശമേററം മാറെറാലികൊള്ളും മഹിതകമാരധനഞ്ജയഘോഷം ഗജ്ജിതമെന്നോർത്താനന്ദത്തോട് പീലിപരത്തിനൃത്താടീടും ചന്ദ്രകികേകാമധുരമൊരേടം. ശങ്കരവാഹനവൃഷവരകേളീഹുങ്കൃതിഘോഷം ക്വചന ഭാഗേ. മംഗലവീണാവേണുനിനാദം തങ്ങി വിനോദിതങ്ങളൊരുഭാഗേ. ഭൃംഗിരിടിഡിപണി ക്വചന ഭാഗേ ഭംഗിയിലമരികളുങ്ങളൊരുഭാഗേ. അംബരചാരികൾക്കാന്നം ക്വചന തുംബുരുനാരദഗാനം ക്വചന. കിമിഹ ബഹുകഥ്യാ വചസാം ദൂരേ പുരഹരദേവനെഴുന്നള്ളീടിന രജതഗിരീശ്വരമഹിമവിലാസം.

ഹാഹാ എന്നും ശിവശിവ എന്നും ഉള്ള പദങ്ങൾ ആശ്ചര്യത്തെ വെളിപ്പെടുത്തുന്നവയാകുന്നു. ഒരു അർത്ഥത്തിൽ തന്നെയുള്ള രണ്ടു പദങ്ങൾ പ്രയോഗിച്ചതുകൊണ്ട് ആശ്ചര്യം അതിരില്ലാത്തതാണെന്ന് അർത്ഥം. അത്ഭുതങ്ങളായ വസ്തുക്കളെ വർണ്ണിക്കുവാൻ തുടങ്ങുമ്പോൾ ഗദ്യങ്ങളിൽ ഈ പദങ്ങൾ ഉപയോഗിക്കുക എന്നതു ചമ്പൂകാരന്മാരുടെ ഒരു സ്വഭാവമാകുന്നു. 'ഹാഹാ ശിവശിവ ചിത്രംചിത്രം' എന്നു നൈഷധചമ്പുവിലും 'ഹാഹാ ശിവശിവ നാനാനഗരീതിലകമയോദ്ധ്യാനഗരിവിചാരം' എന്നു രാമായണചമ്പുവിലും (രാമാവതാരം) പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. മേലുമേലേ ചിത്രതരമാകും കൈലാസാദ്രിമഹത്വമൊരോന്നു പുകഴ്ത്താൻ പണിപണി എന്ന് അന്വയം. മേൽക്കുമേലേ ഭംഗി വർദ്ധിച്ചിരിക്കുന്നതായ കൈലാസപർവ്വതത്തിന്റെ ഓരോ വിശേഷങ്ങളെ പുകഴ്ത്തിപ്പറയുന്നതിന് അധികം ജോലിയുണ്ട് എന്നർത്ഥം. 'പണിപണി' എന്ന ദ്വിരുക്തി ജോലിയുടെ കൂടുതലിനെ കുറിക്കുന്നു.

ആശ്ചര്യമായി വിശിഷ്ടന്മാരായ മുനികളുടെ തപഃപ്രവൃത്തിയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ജഗത്ത്രിതയത്തെ=ഭൂമി, പാതാളം, സ്വർഗ്ഗം എന്ന മൂന്നുലോകങ്ങളെയും, വെളുവെളെ വിലസിന=ഏറ്റവും ശുഭ്രതയുള്ള മററുനിറങ്ങളുടെ കലർപ്പുകളില്ലാത്തതായി ശോഭിക്കുന്ന, കാന്തിപൂരംകൊണ്ടു=ശോഭയുടെ ഓഘംകൊണ്ടു, വെളുപ്പിലൊളിപ്പിച്ചും=വെള്ളനിറത്തിനകമെയാക്കി, പുറമേ വെള്ളവീശി എന്നർത്ഥം, ഉന്നതികലരും=ഉയർച്ചയോടുകൂടിയ, ശൃംഗശതങ്ങളിൽ=അനേകങ്ങളായ കൊടുമുടികളിൽ, കൊടുമുടികൾ അസംഖ്യം ഉണ്ടെന്നു കാണിക്കുവാൻ ശതപദം പ്രയോഗിച്ചു എന്നു താല്പര്യം. എങ്ങുമിടന്നു=എല്ലാ സ്ഥലത്തും സഞ്ചരിച്ചു, ഇന്ദ്രിയതുരഗങ്ങൾ=പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളാകുന്ന കുതിരകൾ, കടിഞ്ഞു ശാന്തമായിരിക്കാതെ സദാ ചുററിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നവയാണല്ലോ കുതിരകൾ. പഞ്ചേന്ദ്രിയങ്ങളും അതുപോലെ വിഷയങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവയാണെന്നു കാണിക്കുവാനാണ് അവയെ തുരഗങ്ങളായി കല്പിച്ചതു്.

"ഇന്ദ്രിയാണി ഹയാനാഹുർവിഷയാംസ്തേഷു ഗോചരാൻ
ആത്മേന്ദ്രിയമനോയുക്തം ഭോക്തേത്യാഹുർമ്മനീഷിണഃ."

എന്നു കഠോപനിഷത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ ശ്രദ്ധേയമാകുന്നു. നിഭൃതം=വിനീതമാക്കി, അടക്കി=ഒതുക്കിനിർത്തി, 'നിഭൃതവിനീത പ്രശ്രിതാഃ സമാഃ' എന്നു് അമരം. പെരിയ=വലിയതായ, സമാധി=യോഗം. 'യോഗശ്ചിത്തവൃത്തിനിരോധഃ' എന്നു യോഗസൂത്രം(പതഞ്ജലി), 'യുജിര്യോഗേ' എന്നു ധാതുപാഠം. ഉറച്ചു=ഇളകാതെയിരിക്കുന്ന നിലയായി, തപസ്ഥിതിചെയ്തു=തപസ്സുചെയ്തു, കേവല... ... ...സനാതനം=കേവലമായതായും പൂർണ്ണമായും ചിദാനന്ദരൂപമായും നിത്യമായും നിരഞ്ജനമായും നിർമ്മലമായും സാരമായും ബ്രഹ്മമായും സനാതനമായും, കേവലാദിപദങ്ങൾ സനാതനമായ ബ്രഹ്മത്തിന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ. ഉള്ളിലുപാസിച്ചു=മനസ്സിൽ പൂജിച്ചു-ധ്യാനിച്ചു, അമൃതതരംഗിണി=അമൃതം-മോക്ഷം ആകുന്ന തരംഗിണി-തരംഗങ്ങളോടുകൂടിയതു-നദി, മോക്ഷസുഖമാകുന്ന നദി എന്നു് അർത്ഥം. 'അമൃതം യജ്ഞശേഷേ സ്യാൽ പീയൂഷേ സലിലേ ഘൃതേ അയാചിതേ ച മോക്ഷേ ച' എന്നു വിശ്വം. നടുവിലിറങ്ങി=നടുവിൽ ചെന്നു, പരമാനന്ദം=അങ്ങേയററത്തു് ഉയർന്ന നിലയിലുള്ള ആനന്ദം-സന്തോഷം, അതായതു ബ്രഹ്മാനന്ദം, ഉയർന്നു=പ്രാപിച്ചു, വസിക്കും=താമസിക്കുന്ന, മുനിജനനിവഹം=മുനിജനങ്ങളുടെ-യോഗികളുടെ, നികരം-കൂട്ടം. കപടനാടകം=[illegible],

ഉണ്ട് എന്നു ക്രിയ. കൈലാസപർവ്വതത്തിന്റെ കൊടുമുടികളിൽ ഒരു ഭാഗത്തു മുനികൾ തപസ്സുചെയ്തു ബ്രഹ്മാനന്ദം ലഭിച്ചു പാർക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. താവിന ഭംഗ്യാ ....വിദ്യാധരിമാർ=വർദ്ധിക്കുന്ന ഭംഗിയോടുകൂടി താഴ്വരപ്രദേശങ്ങളിൽ വലിയ വള്ളിക്കുടിലുകളിൽ ഇരുന്നു ഓരോ ഗന്ധർവ്വസ്ത്രീകൾ, നിജനിജകാന്തന്മാരോടുകൂടി=തന്റെതന്റെ ഭർത്താക്കന്മാരോടുകൂടി, കാമവിനോദകലാ=കാമകേളികളാകുന്ന കലകളിൽ=വിദ്യകളിൽ, കൌശലേന=സാമർത്ഥ്യത്തോടു, പ്രേമരസേന=അനുരാഗം നിമിത്തമുള്ള രസംകൊണ്ടു, രസം=സന്തോഷം—ഹൃദയത്തിന്റെ ആർദ്രത, 'ഇങ്ങനെ ഭാവേ ദ്രവേ രസഃ' എന്നു അമരം. വളർന്നുവളർന്നു=അധികമായി വളർത്തി, ഇടയി......... ..വായിച്ചു=അതിനിടയിൽ വീണവായിച്ചു, അളിനവ..........ഗീതം=ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ പുതിയ വിശേഷപ്രവൃത്തികളെക്കുറിച്ചുള്ള പാട്ടുകളെ, പാടുന്നതുകേട്ട്, ഓടിയണഞ്ഞളവുവിശ്രുപ്പി ....നിശ്ചലമോദം=പാട്ടുകേട്ടു ദൂരത്തിങ്കൽനിന്നു ഓടി അടുത്തുവന്നു ഏകാഗ്രതയോടെ ചെവികൂർപ്പിച്ചു പകുതി വായിലാക്കിയ പുല്ലുതലയോടും വേഗംമാന് ആ ഗന്ധർവ്വസ്ത്രീകളുടെ ഗീതാമൃതമാകുന്ന അമൃതരസം വേണ്ടിടത്തോളവും, ആസ്വാദിച്ചു=പാനംചെയ്തു, സംഭ്രമമൊന്നും കൂടാതെ മാൻകൂട്ടം നില്ക്കുന്ന സമയങ്ങളും. ഇവിടെ അലങ്കാരം സ്വഭാവോക്തി. "സ്വഭാവോക്തിഃ സ്വഭാവസ്യ ജാത്യാദിസ്ഥസ്യ വർണ്ണനം"(കുവലയാനന്ദം)എന്നു ലക്ഷണം. മൃഗങ്ങളെക്കൂടി ആകർഷിച്ചു തന്മയലീനമാകത്തക്കവിധം മാധുര്യത്തോടുകൂടിയതാണു വിദ്യാധരികളുടെ പാട്ട് എന്നു ഭാവം. ത്രിഭുവനജനനി ......തവ=മൂന്നുലോകങ്ങളേയും മാതാവായ ശ്രീപാർവ്വതി പുത്രന്മാരെപ്പോലെ സ്നേഹിച്ചു വളർത്തിവരുന്ന മാൻകുട്ടികളോടു ചേർന്നവയാണോ എന്നു സംശയം മനസ്സിൽ ഉണ്ടായി. പത്രികളെയ്‌വാൻ=അമ്പുകൾ പ്രയോഗിക്കുവാൻ, പേടിച്ചു=പേടിയോടുകൂടി, അധികം വിധുരതയോടു=ഏറ്റവും വിഷാദത്തോടുകൂടി, നടന്നീടും=നടക്കുന്ന, ചില ശബരസമൂഹം=ചില ശബരന്മാരുടെ വേടന്മാരുടെ കൂട്ടം, കാനനദേശേ=പർവ്വതപ്രദേശങ്ങളിൽ ഒട്ടുണ്ട്. ഇവിടെ ചില എന്നു പദം ശബരന്മാരുടെ വിശേഷണമാണ്. സമൂഹത്തിന്റെയല്ല. ചില, സമൂഹത്തെ വിശേഷിപ്പിക്കുവാൻ പാടില്ല. ചമ്പുകാരന്മാർ ഈ മാതിരി സ്വാതന്ത്ര്യങ്ങൾ ധാരാളമായി കാണിക്കാറുണ്ട്. വൻപു ....നടത്തിനികരം=വേട്ടയാടുന്നതിൽ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടിയ നായാട്ടുകാരും പട്ടികളും ഏറ്റവും ഉള്ളതിൽ ശബ്ദമുണ്ടാക്കിയും, പ്രകടിതാരവം=പ്രകടിതമായിരിക്കുന്ന-കാണിക്കുന്ന

ഗന്ധത്തോടു-രാഗത്തോടു കൂടിയും, പുറവും ഭാഗത്തിൽ വില്ലുകല... ...പെരുമാറീടും=വില്ലുകലച്ചു അമ്പും ധരിച്ചു കതിരപ്പുറത്തു കയറിയിരിക്കുന്ന, ഭൂതായിരം ....ചെവിക്കൊണ്ടു=ഭൂതായിരത്തിന്റെ-ശാസ്താവിന്റെ മൃഗയയിൽ-നായാട്ടിൽ സംഭവിക്കുന്ന കോലാഹലങ്ങൾ കേട്ടു, 'കോലാഹലം കേട്ടു' എന്ന് അർത്ഥം. ഇവിടെ പെരുമാറീടും എന്ന പദം ഭൂതായിരത്തിന്റെ വിശേഷണമാണ്. അവർ പെരുകീടും— വിതറീടുന്ന, മൃഗകുലത്തിന്റെ=മാൻകൂട്ടങ്ങളുടെ, ധാവനം=പ്രാണരക്ഷാർത്ഥമായി ചെയ്യുന്ന ഓട്ടംകൊണ്ടു, വാചാലിതവനം=വാചാലിതമായ-ശബ്ദത്തോടുകൂടിയ വനം-കാടു ഉണ്ടു്, അങ്ങനെ ഭാഗം=അതിന്റെ ഒരിടം. ഈ ഭാഗത്തിൽ ശാസ്താവിന്റെ മൃഗയോത്സാഹത്തെയും രൂപത്തെയും വർണ്ണിക്കുന്നു.

'ആരൂഢഃ പ്രൗഢവേഗപ്രവിജിതപവനം
തുംഗതുംഗം തുരംഗം
ചേലം നീലം വസാനഃ കരതലവിലസത്-
കാണ്ഡകോദണ്ഡദണ്ഡഃ
രാഗദ്വേഷാദിനാനാവിധമൃഗപടലീ-
ഭീതികൃത് ഭൂതഭർത്താ
കുർവ്വന്നാഖേടലീലാം പരിലസതു മനഃ-
കാനനേ മാമകീനേ.'

എന്ന ശിവപാദാദികേശാന്തസ്തോത്രത്തിൽ ശ്രീശങ്കരാചാര്യസ്വാമി ശാസ്താവിനെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നതു പ്രകൃതത്തിൽ സ്മരണീയമാകുന്നു.

'ശാസ്താ ശസ്ത്രീ യദി തവ പഥേ ശബരക്രോഡവാസീ
തിഷ്ഠന്നാശേ ഭവിനി മൃഗയാകൗതുകീ സഞ്ചരേത.'

എന്ന കോകിലസന്ദേശത്തിൽ ഉദ്ദണ്ഡശാസ്ത്രികളും ശാസ്താവിന്റെ മൃഗയാകൗതുകത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. കൂളികാദ്യം ....കേളികലർന്നു= ഉല്ലസിക്കുന്ന കൂളികളോടും ഭൂതങ്ങളോടും പിശാചുക്കളോടും ചേർന്നു കളിച്ചുകൊണ്ടു, അണിഗഗനാംബരവും ചാർത്തിക്കൊണ്ടു്=ആകാശമാകുന്ന വസ്ത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ടു അല്ലെങ്കിൽ ആകാശംപോലെ നീലമായിരിക്കുന്ന വസ്ത്രം ധരിച്ചുകൊണ്ടു, കചാഗ്രിരിയൂതാള=പച്ചിലപോലെയിരിക്കുന്ന രണ്ടു സ്തനങ്ങളിലും, കുടൽമാലകളും=താൻ കൊന്ന ജന്തുക്കളുടെ കുടൽമാലകളെ, ഇടരാതെ=ഇടവിടാതെ, അണിഞ്ഞു=ധരിച്ചു, മരംപൊട്ടി

ട്ടം=മടിച്ചു, കംബീലേപനാം=വലിയ ആനയാകുന്ന, കമ്പി=കുന്നുകളോടും –കാതിലോലയും അണിഞ്ഞു, നിറമേറും=ധവളനിറമായ അമ്പിളി കലയെ=ചന്ദ്രകലയെ, കീറിക്കൊണ്ടു=കീറി, കടിച്ചുകൊണ്ടേ=കടിച്ചു കൊണ്ടു, നീണ്ട ....ദംഷ്ട്രകളും=നീണ്ടുവളഞ്ഞ ഭയങ്കരമായ ദംഷ്ട്രകളും, ദംഷ്ട്രകൾ കണ്ടാൽ ചന്ദ്രകലയെ രണ്ടായി കീറി കടിച്ചുപിടിച്ചിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നും എന്നു സാരം. തീപ്പിണർ=തീപ്പൊരി, ചിന്നും=പുറപ്പെടുവിക്കുന്ന, കണ്ണുകൾ മൂന്നും=മൂന്നു കണ്ണുകളും, ചെമ്പിച്ചീടിന ....നടനം=ചെമ്പുനിറമായ തലമുടിയും ധരിച്ചുകൊണ്ട് അങ്ങോട്ടും ഇങ്ങോട്ടും ഉച്ചത്തിൽ ശബ്ദമുണ്ടാക്കി(അലറി)നടക്കുന്ന, കാളി.........മൂലം=ഒരുകാളിയുടെ ഭയങ്കരമായ അട്ടഹാസംകൊണ്ടു മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതാണ്, കാടിടം=ഒരു സ്ഥലം. ഒരു സ്ഥലത്തു ഒരു കാളിയുടെ ഭയങ്കരമായ അട്ടഹാസം എന്നു ഭാവം. ഒരുകാളിയുടെ ഭയങ്കരവിഗ്രഹത്തിന്റെ സ്വഭാവമാണ് ഈ ഭാഗത്ത് വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നത്. പൃഥുലതരത്തിന ശരവും=തടിച്ച ശരവും, ഖണ്ഡ... ......ദവും=തണ്ടും ഇലയും ഉടവിടങ്ങളിലെ വലിയ മരവും ചില വൃക്ഷപ്രാകാരം മുതലായവയും, ആയുധമാക്കി=ആയുധസ്ഥാനത്തു ഉപയോഗിക്കുന്നതിനു കയ്യിലെടുത്തു, തമ്മിലോരോ ....പറഞ്ഞു=അന്യോന്യം പല സാമർത്ഥ്യങ്ങളും പറഞ്ഞു, കീഴ്മേ ......ചാടിയും=കീഴ്മേൽ കീഴ്മേലായി തെറിച്ചുചാടിയും–ഒരു പ്രത്യേകരീതിയിൽ ചാടിയും, അലറിക്കൊണ്ടു=ഉച്ചമായി ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ട്, ഒരു ഭീഷണികാട്ടി=ഭയപ്പെടുത്തുന്ന സ്വഭാവം കാണിച്ചു, കാട്ടിലകംപൂക=കാട്ടിനകത്തു ചെന്നു, ആനകൾ.........മൃഗജാലം=ആന കടുവാൻ മുതലായ മൃഗജാലം വനഗോചരങ്ങളെ, ഭേദം=ഭേദിപ്പിക്കലും. 'ഗന്ധപുഷ്ടരാജാ നാമസ്സ്മരാരാ ശേവലങ്ങൾ' എന്ന് അമരം. കേസരി=സിംഹം, കാസരം=പോത്തു, കേളീകലയാ=കളിയുടെ അംശംകൊണ്ടു അല്ലെങ്കിൽ കളിയാകുന്ന വിദ്യകൊണ്ടു, കൂട്ടത്തോടെ ചെന്നുപിടിച്ചു=ഒന്നോടെ മുഴുവനും ചെന്നു കയ്യിലാക്കി, മുഷ്കരമായ=ബലവത്തായ, മുഷ്ക(അസന്ധ്യശബ്ദത്തോടു 'ര' പ്രത്യയം ചേർന്നുണ്ടായ പദമാണ മുഷ്കരം. മുഷ്കം ഉള്ളതു എന്നു അർത്ഥം. 'മുഷ്കരമായ ശകടത്തെമ്മിൽകൊണ്ടു, എന്നു ഭാഗതംകിളിപ്പാട്ടു സഭാപർവ്വത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. പെരുമ്പാമ്പിന്മേൽ=പെരുമ്പാമ്പിന്റെ മേലത്തിൽ, ഇടകലരെ=ഇടയ്ക്കിടെ, ഓരോന്നു=ക്രമത്തിൽ, കോർത്തു=ഇണച്ചിട്ടു, അയിഗളം=കഴുത്തിൽ, ചാരുകലയാൻമാലകണക്കേ=മനോഹരമായ കലായൻമാലപോലെ, പലതരത്തിലുള്ള പൂക്കളും ചേർത്തു കെട്ടുന്ന

മാലയാണ കചമാലകൾ. ചമ്പുക്കളിൽ ഈ പദത്തിന്റെ പ്രയോഗം ധാരാളമായിക്കാണാം. 'ത്രൈലോക്യ സൌന്ദര്യംകൊണ്ടു മേചകിത പീനാംസപാദാനകചമാലാജാലങ്ങാം ഇക്കു ത്രിഭുവനമേചകമാം' എന്ന രാമായണചമ്പുവിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. അനേകതരത്തിലുള്ള ജന്തുക്കളെക്കൊണ്ടു ഇടതൂർന്നു പൊന്തയായാകുന്ന ദയൽ കൊണ്ടിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു അതിനു കചമാലയുടെ സാദൃശ്യം സിദ്ധം. ഇക്കിയതിനിരന്നും=ധരിച്ചും, ഉജ ......തിമന്ദ്രു=കയ്‌നാരിപ്പു സഹിക്കാൻ മേലാതെ അഹങ്കരിച്ചു, പരിസരപ്പൂർണ ....തടംതന്നസരി പള്ളു പുറമുള്ള പർവ്വതത്തിന്റെ ചരിവിലുള്ള തടപ്രദേശങ്ങളെ, ഉരകങ്ങതിയടങ്ങും=എല്ലാം കത്തിയെരിഞ്ഞു വേദാകിയും, മസിതം.......തൊല്ല=ശരീരത്തിൽ മുഴുവനും ഭസ്മം ധരിച്ചു, പാദശേവ.. ....നാഗങ്ങളെ=ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ഭൂഷകളെ, നിധിരാശ്ചാദ്വി=പൂർണ്ണമായി ഉച്ചത്തിൽ ചൊല്ലി, മുട്ടല ......ദിയനം=ഗുഹകളിൽ പോയി ഇതം ചെയ്യും, പ്രമഥിതാമിനി=ഭൂമിയെ ചവുട്ടി മെതിച്ചുകൊണ്ടും, നീളെ നടക്കും=ക്രൂരന്മാരുടെ നീളത്തിൽ നടക്കുന്ന, പ്രമഥന്മാർ=ഭൂതഗണങ്ങൾ, അങ്ങോട്ടുമിങ്ങോട്ടും=കടിടങ്ങുന്നു". ഈ ഭാഗത്തിൽ ഭൂതഗണങ്ങളുടെ ശ്രീഡാവിലാസങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ബിനമന=മിഥുനങ്ങൾ, മംഗ്യാ=ങ്ങളോടുകൂടി, മാനസസലിലം=മാനസസരസ്സിലെ ജലത്തിൽ, കൈലാസപർവ്വതത്തിന്റെ മുകളിൽ ഉള്ള ദിവ്യമായ ഒരു സരസ്സാണ മാനസം. ഇതിലെ ജലം അതിവിശിഷ്ടമാണ്. 'മാമാം ഭോജപ്രസവി സലിലം മാനസസ്യാദദാനാ' എന്ന മേഘസന്ദേശത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. ചെങ്ങാതികളാം.......ഇക്കൈതാങ്ങി=സഖിമാരായ അപ്സരസ്ത്രീകൾ രണ്ടുപുറവുംനിന്നു തന്റെ കയ്യുതാങ്ങിയെഴുന്നള്ളുകൊണ്ടു, കലിതവിലാസം=മംഗിമയോടുകൂടി, തൊട്ടു ....നൽകീടും=സാവധാനത്തിൽ മാത്രം അടിവെച്ചു, നീരാട്ടിനു=കുളിക്കുന്നതിനു പോകുന്ന=നീരാടുക, എഴുന്നള്ളുക എന്നിവ ആചാരവാക്കുകൾ, ഭുവന ......കേട്ട=ലോകമാതാവായ ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ കാലിൽ അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ചിലമ്പുകളുടെ 'ഘണഘണ' എന്ന ശബ്ദംകേട്ടു, 'ഘണഘണ', ഫല്ലാഹലാദികളെപ്പോലെ ശബ്ദത്തിന്റെ അനുകൃതി, ഉപചിതകുതുകം=വാച്ചിച്ച കൗതുകത്തോടുകൂടി, കനക.........മേളം=പൊൻതാമരപ്പൂവിൽ ചെയ്യുന്ന കളി, കേളീമേളം = കേളിയുടെ മേളം=മേളനം ചെയ്തു; നീലാകചാമേളാരാണനാമേ' എന്ന മാതം കിരിപ്പാട്ടിൽ ഉണ്ണായി ചാർത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. 'മേളം കേളും കള്ളായല്ലൂ

തിയോട്' എന്ന ഒന്നാംപാദപാഠവും ഉണ്ട്. മേലും ഭാഷയിൽ ഒരു ശൈലിയായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ട്. അംഗങ്ങളാം എല്ലാം ചേൎന്ന് ശോഭിപ്പിടിപ്പിച്ചു എന്ന ശൈലിക്കു അൎത്ഥം. ഗിരിവൊട്ട...... .. ..ച്ചെന്നു=ഉപേക്ഷിച്ചു, സംഭ്രമത്തോടുകൂടി=വേഗത്തിൽ മലയാറോടെ ചെന്നു, കലഹംസകദംബം=അരയന്നക്കൂട്ടം, കമനം .... ഗമനകം=ഗമനമായും കാണ്മവാൻ ഭംഗിയുള്ളതായും വിലാസത്തോടുകൂടിയതായും ഇരിക്കുന്ന പോക്കിന്റെ രീതിയെ അല്പം പഠിക്കുന്നതിനു എന്നപോലെ-എത്ര ശ്രമിച്ചാലും ഗതിയുടെ ഭംഗി മുഴുവനും പഠിക്കുവാൻ സാധിക്കയില്ല. അതുകൊണ്ട് അല്പം, കഴിയുന്നതുപോലെ പഠിക്കുക എന്ന ചെറുതെന്ന പദത്തിന് അൎത്ഥം. അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ. "അതദ്ഗുണസ്യാന്യഗുണാദ്ധ്യവസാനമതിശയോൽപ്രേക്ഷാ" എന്നു (സാഹിത്യാലങ്കാരസൂത്രം-വാമനാചാൎയ്യൻ) ലക്ഷണം. വിസ്റ്റ...... ......അഗ്ര=അതുയൎത്തിനു അധീനമായ കണ്ണുകൊണ്ടു സമീപത്തിൽ, നോക്കിയിരുന്നു...... ദത്തം=കാലിന്മേൽ തടഞ്ഞും, പെരിയ ......വല്ലൻ=വലിയ തൊഴിയോകത്തന്നെ. അതു പറയാൻ പ്രയാസം. അരയന്നങ്ങൾ ദേവിയുടെ കാൽക്കൽ വന്നു നോക്കുന്നതു കണ്ടാൽ നടപ്പു പഠിക്കുന്നതിനു വന്നിരിക്കയാണോ എന്നു തോന്നും എന്നു ഭാവം. ശ്രീപാൎവ്വതിയുടെ മാനസസരസ്സിലേക്കു തിരിച്ചിട്ടുള്ള യാത്രയെ ഈ ഭാഗത്തിൽ വൎണ്ണിക്കുന്നു. മാനസസരസ്സു അരയന്നങ്ങളുടെ പ്രധാനമായ ഒരു വാസസ്ഥാനമാകുന്നു എന്നു കവിസങ്കേതം. കണ്ഡൂലതയാ=വല്ലതായ ചൊറിച്ചിലുകൊണ്ട്, ഗണ്ഡതലേന=കവിൾത്തടംകൊണ്ട്, പിചണ്ഡിലൻ=കുടവയറനായിരിക്കുന്ന, ഗണപതി ഭഗവാൻ, അഗ്രേ=സമീപത്തിൽ കഠിനം=കൎക്കശമായി, ഉരസി=ഉരച്ചു (കവിൾകൊണ്ടു ഉരച്ചു) തോലുപൊളിഞ്ഞൊരു=തോലുരാവൽപെട്ടുപോയ, സാലകദംബവിരാജിതം=പായിനിൻകൂട്ടംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതാണ്, ക്വചിതം=അവിടെ ഒരു സ്ഥലം, പ്രതിരവമേറം=പൎവ്വതത്തിന്റെ പ്രദേശത്തോടും ഏറവും, കാറൊലികളൊക്കും=പ്രതിശബ്ദം മുഴങ്ങുന്ന, മഹിതം=ശ്രേഷ്ഠം-മഹിതമായ സുബ്രഹ്മണ്യന്റെ തേരൊലിയുടെ ഉച്ചത്തിലുള്ള ശബ്ദത്തെ, ഗൎജ്ജിത ... ...,....നദത്തോടു=മേഘത്തിന്റെ ഇടിനാദമാണെന്നു വിചാരിച്ചു സന്തോഷത്തോടുകൂടി, പീലി പരത്തി ... . ച്ചന്ദ്രികകാമയൂരമോദതടം=പീലികളെല്ലാം പരത്തി നൃത്തംചെയ്യുന്ന മയിലുകളുടെ കേകാരവംകൊണ്ടു മനോഹരമാണ് ഒരു സ്ഥലം. ഇവിടെ അലങ്കാരം ഭ്രാന്തി. ചന്ദ്രകി=ചന്ദ്രകത്തോടുകൂടിയത്, ചന്ദ്രകം=മയിൽപീലിയുടെ കണ്ണ്. 'സമൌ ചന്ദ്രകമേചകൌ'

എന്ന് അമരം. കേകം=മയിലിന്റെ ശബ്ദം. 'കേകാ വാണീ മയൂരസ്യ' എന്ന് അമരം. ശങ്കാവഹന ... ...ഘോഷം=ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ വാഹനമായ കാള കല്പിച്ചുചെയ്യുന്ന ഹുങ്കാരത്തിന്റെ ഘോഷം. ക്വചന നാദം=കേട്ടീടുന്നുണ്ട്, മംഗലവീണാ... ... ... മിന്നംതാളനാദം=മംഗലമായ വീണ, കുഴൽ ഇവയുടെ ശബ്ദം കേട്ടീടുന്നുണ്ട്, ഭൃംഗിരിടി......... നാദം=ഭൃംഗിരിടിയുടെ ശബ്ദം കേട്ടീടുന്നുണ്ട്. ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ഒരു ഭൂതമാണ ഭൃംഗിരിടി. 'ശൃംഗീ ഭൃംഗിരിടിസ്തുണ്ഡി' എന്ന് അമരം. ഭംഗിയി.........നാദം=അപ്സരസ്ത്രീകൾ ഭംഗിയായി ഒരു സ്ഥലത്തു സംഗീതം ചെയ്യുന്നുണ്ട്, അംബര .. ... ക്വചന=ദേവന്മാരുടെ പോക്ക് കേട്ടീടുന്നുണ്ട്. കേട്ടീടു ദേവന്മാർ തിരിയെ പോകുന്നു എന്നു സാരം. തുംബുരു .... ക്വചന=തുംബുരു, നാരദൻ എന്നീ മഹർഷിമാരുടെ പാട്ട് കേട്ടീടുന്നുണ്ട്. തുംബുരുവും നാരദനും പാട്ടിൽ പ്രസിദ്ധന്മാരായ മഹർഷിമാരാണ്. ഇഹബഹു കഥ്യാകിം=ഇവിടെ അധികം വിസ്തരിച്ചു പറയുന്നത് എന്തിന്. അങ്ങനെ ചെയ്യിട്ടു കാര്യമില്ലെന്നു ഭാവം. പുരഹരഭവനേ=ത്രിപുരന്മാരുടെ കാലനായ സാക്ഷാൽ ശ്രീപരമേശ്വരൻ, എഴുന്നള്ളിടിന=എഴുന്നള്ളിയിരിക്കുന്ന, രജത.........വിലാസം=വെള്ളിമലയായ കൈലാസത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യങ്ങളുടെ വിലാസം, വചസാം=വാക്കുകൾക്ക്, ദൂരം=അകലെയാകുന്നു. വാക്കുകൾക്കൊണ്ടു വർണ്ണിക്കാവുന്നതല്ലെന്നു സാരം. കവിയുടെ പ്രതിഭാവൈഭവത്തെ കാണിക്കുന്ന ഒന്നാണ് ഈ കൈലാസവർണ്ണന. ഈ ശ്ലോകം കിരാതം ഭാഷാചമ്പുവിലും ഉണ്ട്.

തസ്മിന്നദ്രീശപുത്രീ കോമളതനുലതയാ
കാന്തയാ സാർദ്ധമെത്ര്യ-
ത്യം പ്രീത്യാ പാർവ്വതീശൻ ത്രിഭുവനപെരുമാറാം
താനിരിക്കുംദശായാം
പുത്രന്മാർ തന്നൊടും പാർഷദന്മാരോടും
ചേർന്ന ശക്രാദിവാനോ-
രെപ്പേരും ചെന്നുവന്ദിച്ചതുപൊഴുതു പുക-
ഴ്ത്തീടിനാർ വേദവേദം. ൩

ത്രിഭുവനപതിയാം പാൎവ്വതീശൻ=മൂന്നുലോകങ്ങൾക്കും അധിപനായ ശ്രീപരമേശ്വരൻ. തസ്മിൻ അദ്രിവരേ=ആ കൈലാസപൎവ്വതത്തിങ്കൽ, കോമള ....സാകം=മനോഹരശരീരത്തോടുകൂടിയവളായ ഭാൎയ്യയായ ശ്രീപാൎവ്വതിയോടുകൂടി, മുദംചേൎന്നുല്ലസിച്ചുതാൻ ഇരിക്കും മോദയാം=മനസ്സിനങ്ങു സന്തോഷത്തോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന സമയത്തു, ഒരുപൊഴുതു=ഒരിക്കൽ,പരമാക്ഷൻ.......... ദേവവ്രാതം=ഇന്ദ്രാദികളായ ദേവന്മാരെല്ലാവരും മഹാവിഷ്ണുവിനോടും ബ്രഹ്മാവിനോടും കൂടിച്ചേൎന്ന് അവിടെച്ചെന്നു. ദേവദേവം=സൎവ്വദേവന്മാൎക്കും ദേവനായ ശിവനെ, വന്ദിച്ചു-വണങ്ങി, പുകണ്ണീടിനാർ=സ്തോത്രംചെയ്തു. ദേവന്മാരെല്ലാവരും ഭഗവാനെ ചെന്നു വന്ദിച്ചു സ്തുതിച്ചു എന്നു ഭാവം.

"ജയ സുരകുലവൻപേ! ചിത്സരോജന്മവൻപേ!
ജയ നതജനബന്ധോ! നാഥ! കാരുണ്യസിന്ധോ!
ജയ പുരഹര! ദേവ ബാലശീതാംശുമൌലേ!
ജയ സതതമുദാരം ത്വാം ഭജാമസ്സദാരം. ൧൧

സുരകുലവൻപേ=ദേവന്മാരുടെ മഹിമാവായിരിക്കുന്നവനേ, ദേവന്മാരുടെ മഹത്വത്തിന്റെ സ്വരൂപമായ അങ്ങുന്ന്-അങ്ങ് ഇല്ലെങ്കിൽ ദേവന്മാൎക്ക് ഒരു യോഗ്യതയുമില്ലെന്നു-ഭാവം. ചിത്സരോജന്മവൻപേ=ബ്രഹ്മജ്ഞാനമാകുന്ന താമരപ്പൂവിന്റെയും വൻപായിരിക്കുന്നവനേ. ബ്രഹ്മസ്വരൂപി എന്നു സാരം. ജയ=അങ്ങു സൎവ്വോൽകൎഷത്തോടുംകൂടി ജയിച്ചാലും. അങ്ങയുടെ ജയം ഞങ്ങളുടെയും ജയമാണെന്നു ധ്വനി. നതജനബന്ധോ=കാലിൽ നമസ്കരിച്ചു ആശ്രയിക്കുന്നവൎക്കു ബന്ധുവായുള്ളവനേ, നാഥ=രക്ഷിതാവേ, കാരുണ്യസിന്ധോ=കരുണാസമുദ്രമേ, ജയ=അങ്ങു ജയിച്ചാലും. പുരഹര=പുരന്മാരെ നശിപ്പിച്ചവനേ. ബാലശീതാംശുമൌലേ=ബാലചന്ദ്രനെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നവനേ, ജയ=ജയിച്ചാലും. സതതം=എല്ലായ്പോഴും, ഉദാരം=മഹാനും, സദാരം=ഭാൎയ്യയോടുകൂടിയിരിക്കുന്നവനും, ആയ ത്വാം=അങ്ങയെ, ഭജാമഃ=ഞങ്ങൾ ഭജനം ചെയ്യുന്നു. വൃത്തം മാലിനി. 'നനമയയയുതേയം മാലിനീ ഭോഗിലോകൈഃ' എന്നു ലക്ഷണം.

ഉലകിടമിതശേഷം പൊററുപാലിച്ചൊടുക്കും-
കളി കലയമമേയപ്രാഭവന്തം ഭവന്തം
മലമകളൊടു സാർദ്ധം മുൻപിലഭ്യക്ഷയന്തോ
നലമൊടു ചരിതാർത്ഥാ ഹന്ത നാം തമ്പിരാനേ! ൧

തമ്പിരാനേ! സംബുദ്ധി, അല്ലയോ പ്രഭുവായിരിക്കുന്നവനേ! ഉല കിട..........തശേഷം=ജംഗമങ്ങളോടും സ്ഥാവരങ്ങളോടുംകൂടിയ ഈ ലോകമെല്ലാം, പൊററുപാലിച്ചൊടുക്കും കളി=നിർമ്മിക്കുകയും കാക്കുകയും നശിപ്പിക്കുകയും ആകുന്ന കളി. സംതൃപ്തപൂർണ്ണസമൃദ്ധനായിരിക്കുന്ന ഈശ്വരൻ തനിക്ക് എന്തെങ്കിലും ഒരു കാര്യസാദ്ധ്യത്തിനായിട്ടല്ല, കേവലം വിനോദത്തിനായിട്ടാണ് ലോകത്തിന്റെ സൃഷ്ട്യാദികർമ്മങ്ങളിൽ ഏർപ്പെടുന്നതെന്നു കളി എന്ന പദത്തിന്റെ അർത്ഥം.

"നമോ വിശ്വസൃജേ പൂർവ്വം വിശ്വം തദനു ബിഭ്രതേ
അഥ വിശ്വസ്യ സംഹർത്രേ തുഭ്യം ത്രേധാസ്ഥിതാത്മനേ."
(രഘു-സ-10)

എന്ന പദ്യത്തിന്റെ ഭാവമാണ് പൊററുപാലിച്ചൊടുക്കും എന്ന പദങ്ങളിൽ അന്തർഭവിച്ചിരിക്കുന്നതു്. കലയം=കലയുന്നവനും, അമേയപ്രാഭവന്തം ഭവന്തം=അളവില്ലാത്ത പ്രഭാവത്തോടുകൂടിയവനും ആയ ഭവാനെ, മല..........സാർദ്ധം=ശ്രീപാർവ്വതിയോടുകൂടി, മുൻപിൽ അഭ്യക്ഷയന്തഃ നാം=അക്ഷിഗോചരമാക്കുന്ന, അതായതു് കാണുന്ന, ഞങ്ങൾ. നലമൊടു=നന്മയോടുകൂടി, ചരിതാർത്ഥാഃ=ചരിതാർത്ഥന്മാർ, കാര്യം സാധിച്ചവരായിത്തീർന്നു. ഹന്ത=ആശ്ചര്യം. നിന്തിരുവടിയെ പാർവ്വതീദേവിയോടുകൂടി സമീപത്തു കണ്ടപ്പോൾതന്നെ ഞങ്ങളുടെ കാര്യമെല്ലാം സാധിച്ച നിലയിലായി എന്നു സാരം.

പരിചരണപരാണാം ദേവ! ഞങ്ങൾക്കിദാനീ-
മരുളുക കരുണാബ്ധേ! കാൽക്ഷണം വീക്ഷണാന്തം
ശരണമിതൊരുനാളും നീയൊഴിഞ്ഞില്ല പോററി!
ചരണസരസിജേ വീണാശ്രയാമോ നികാമം." ൨

കരുണാബ്ധേ! പോററീ ദേവ=കരുണയ്ക്കു ഇരിപ്പിടമായിരിക്കുന്ന രക്ഷിതാവേ ദേവ, പരിചരണപരാണാം=നിന്നെ ശുശ്രൂഷിക്കുന്ന

തിൽ താല്പര്യത്തോടുകൂടിയവരായ, നിന്റെ ആശ്രിതന്മാരായ എന്നു ഭാവം. ഞങ്ങൾക്കു=ഞങ്ങൾ മുതലായവർക്ക്, ഇദാനീം=ഇപ്പോൾ, കാൽക്ഷണം=അല്പം സമയം,. വീക്ഷണാന്തം=കടാക്ഷം, അർഹതി=തരിക—ദയയോടുകൂടി ഞങ്ങളെ അല്പനേരം കടാക്ഷിക്കണം എന്ന് അർത്ഥം. ശരണം......പൊററീ=നീയൊഴിഞ്ഞു വേറെ ഞങ്ങൾക്ക് ഒരു രക്ഷിതാവില്ല. അല്ലയോ നാഥ!, നിന്തിരുവടിയുടെ ചരണസരസിജേ=പാദപത്മത്തിങ്കൽ, വീണു=നമസ്കരിച്ചു. നികാമം=ഏറ്റവും, ആശ്രയാമഃ=ആശ്രയിക്കുന്നു.

ഈ ശ്ലോകവും ഇതിനു മുമ്പിലത്തേതും ഭാഷാരാമായണചമ്പു രാവണോത്ഭവത്തിൽ ൩൧-ം ൩൨-ം ശ്ലോകങ്ങളായി കൊടുത്തിരിക്കുന്നവയാണ്.

ഇത്ഥം പുകഴ്ത്തിന മുരാരിമുഖാമരേന്ദ്രൈ-
രുത്തംസിതാംഘ്രികമലസ്യ പിനാകപാണേഃ
മന്ദസ്മിതേന വിലസന്മുഖപുണ്ഡരീകാ-
ദുത്സ്യന്ദിനീ പരിലലാസ വചോമതല്ലീ ൯

ഇത്ഥം പുകഴ്ത്തിന=ഇപ്രകാരം സ്തുതിച്ചു, മുരാരി............മരേന്ദ്രൈഃ=മുരാരി മുതലായ ദേവന്മാരാൽ, ഉത്തംസിതാംഘ്രികമലസ്യ=ശിരസ്സിനു ഭൂഷണമാക്കപ്പെട്ട പാദകമലത്തോടുകൂടിയവന്റെ. ദേവന്മാരാൽ, കാൽക്കൽ വീണു നമസ്കരിക്കപ്പെട്ട എന്നു സാരം. പിനാകപാണേഃ=കയ്യിൽ പിനാകം ധരിച്ചിരിക്കുന്നവനായ ശിവന്റെ—പിനാകം ശിവന്റെ ധനുസ്സ്—'പിനാകോഽജഗവം ധനുഃ' എന്നു അമരം. മന്ദസ്മിതേന=മന്ദസ്മിതംകൊണ്ടു, വിലസൻ.........പുണ്ഡരീകാൽ=ശോഭിക്കുന്ന മുഖമാകുന്ന താമരപ്പൂവിൽനിന്നു, ഉത്സ്യന്ദിനീ=ഉത്ഭവിച്ചതായ, വചോമതല്ലീ=ശ്രേഷ്ഠമായ വാക്ക്, പരിലലാസ=ശോഭിച്ചു. കാൽക്കൽ വീണു നമസ്കരിച്ച ദേവന്മാരോടു പരമശിവൻ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു എന്നു സാരം. വൃത്തം വസന്തതിലകം.

"അഭിജ്ഞാതം തഭജജൈസ്താഭ്യാസകഗുരുദ്വയം
ചതുർദ്ദശാക്ഷരം വൃത്തം വസന്തതിലകം വിദുഃ."

എന്നു ലക്ഷണം. (സുവൃത്തതിലകം—ക്ഷേമേന്ദ്രൻ)

"ധർമ്മാത്മൻ! ചൊൽക വിഷ്ണോ! വരവിതിനിയ വൈ-
കുണ്ഠലോകത്തിൽ നിന്നോ?
നിർമ്മാതൃ സൌഖ്യമല്ലീ? ശതമഖ! സുഖമേ
പാരടക്കുന്നതല്ലീ?
ഉന്മേഷാപൂർണ്ണമേന്മേലസുരരൊടമര-
ന്മാർ ജയംകൊണ്ടിദാനീം
മമ്മാ നർമ്മാനന്ദതിക്രമചതുരതയാ
വാനിൽ വാഴുന്നതല്ലീ." ൧൦

ശ്രീപാർവ്വതീശൻ, വിഷ്ണു മുതലായ ദേവന്മാരോടു യഥാപ്രധാനം കുശലപ്രശ്നം ചെയ്യുന്നു. ധർമ്മാത്മൻ വിഷ്ണോ ചൊൽക=ധർമ്മാത്മാവായിരിക്കുന്ന ഹേ വിഷ്ണോ അങ്ങ് ചൊല്ക, പറയേണം. വരവിതി...... നിന്നോ=അങ്ങ് ഇവിടെ വന്നതു വൈകുണ്ഠലോകത്തിൽനിന്നു തന്നെയാണോ, നിർമ്മാതൃ=നിർമ്മാതാവിന്റെ=ലോകം സൃഷ്ടിക്കുന്നവനായ ബ്രഹ്മാവിന്റെ, സൌഖ്യമല്ലീ=സുഖമല്ലേ. ശതമഖ=ഇന്ദ്ര, അങ്ങു സുഖമേ=സൌഖ്യമായി, പാരു=ലോകത്തെ, അടക്കുന്നതല്ലീ=അടക്കുന്നില്ലേ, കീഴടക്കി രക്ഷിക്കുന്നില്ലേ. ഇദാനീം=ഇപ്പോൾ, മേന്മേൽ ഉന്മേഷാപൂർണ്ണ=മേൽക്കുമേൽ ഉത്സാഹത്തോടുകൂടി, അമരന്മാർ=ദേവന്മാർ, അസുരരോടു ജയംകൊണ്ടു=യുദ്ധത്തിൽ അസുരന്മാരെ ജയിച്ചു, നർമ്മാനന്ദതിക്രമചതുരതയാ=നർമ്മാനന്ദതിക്രമത്തിന്റെ ചാതുര്യത്തോടുകൂടി. നർമ്മാനന്ദതിക്രമം=നർമ്മാനന്ദതിയുടെ ക്രമം, നർമ്മത്തിന്റെ ആനന്ദതി നർമ്മാനന്ദതി, നർമ്മം=ലീലാവിനോദം, ആനന്ദതി=ആനന്ദം, 'ക്രീഡാ ലീലാ ച നർമ്മ ച' എന്നു അമരം. യഥേഷ്ടം ഓരോ വിനോദങ്ങളിൽ ഏർപ്പെട്ടു സുഖമായി എന്നർത്ഥം. വാനിൽ=സ്വർഗ്ഗത്തിൽ, വാഴുന്നതല്ലീ=താമസിക്കുന്നില്ലേ?. പ്രാധാന്യം അനുസരിച്ച് ആദ്യം വിഷ്ണുവിനോടും പിന്നെ ബ്രഹ്മാവിനോടും ഇന്ദ്രനോടും ദേവന്മാരോടും യഥാക്രമം ശിവൻ കുശലപ്രശ്നം ചെയ്തു എന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു.

ഗിരമിതി സുരസന്നിധൌ ഗഭീരാം
ഗിരിതനയാസുകൃതം പറഞ്ഞനേരം
മുരരിപു ഹൃദയം ധരിച്ചു നേരെ
സരസിരുഹാസനനാസ്ഥയാ ബഭാഷേ. ൧൧

ഗിരിതനയാസുകൃതം=ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ പുണ്യം മൂർത്തിമത്തായതു പോലെ പരിലസിക്കുന്ന ഭഗവാൻ, ഇതി=ഇപ്രകാരം, ഗഭീരാം ഗിരം=ഗംഭീരമായിരിക്കുന്ന വാക്കിനെ, സുരസന്നിധൌ=ദേവന്മാരുടെ സമീപത്തുവച്ചു, പറഞ്ഞാനാം=പറഞ്ഞപ്പോൾ, സരസിരുഹാസനൻ=ബ്രഹ്മാവു, നേരേ=ശരിയായി, മുരരിപുഹൃദയം=മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അഭിപ്രായത്തെ, ധരിച്ചു=അറിഞ്ഞു, ത്രപയോടുകൂടി=അപമാനത്തോടുകൂടി, താഴ്ത്തപ്പെട്ടു എന്നു സാരം. “ത്രപാ ചാലംബനാനാമഥനയത്താനാപേക്ഷകാസു കീർത്ത്യാതു” എന്നു വിശ്വം. ‘ത്രപാ ലോകേ വിപുലമനസാം’ എന്നു ശ്രുതസന്ദേശപ്രയോഗം, ബഭാഷേ=പറഞ്ഞു. ബ്രഹ്മാവു മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ അഭിപ്രായം അറിഞ്ഞ് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു എന്നു ഭാവം. വൃത്തം പുഷ്പിതാഗ്ര. “അയുജി നയുഗരേഫതോ യകാരോ യുജി ച നജൌ ജരഗാശ്ച പുഷ്പിതാഗ്രാ” എന്നു ലക്ഷണം.

“കുന്നിൻപെണ്ണിൻതടംപോർമുല തടവിന പു-
ണ്യൗഘമേ! നിൻപദാന്തം
വന്ദിക്കും മാദൃശാനാം വരദ! വരുവത-
ല്ലെന്നുമേ ഖേദലേശം;
ഇന്നിപ്പോളെങ്കിലും കിഞ്ചന വിഷമമുണ-
ർത്തുന്നതിന്നാർത്തി നിന്നാ-
ലുന്നിദ്രശ്രീകൃപാലോകനമിഹ വിദുഷാ
മീയതാം ദീനബന്ധോ! ൧൩.

കുന്നിൻ.....പുണ്യൗഘമേ=ശ്രീപാർവ്വതീദേവിയുടെ സുകൃതപരിപാകമായി ശോഭിക്കുന്ന ഭഗവാനേ, നിൻ പദാന്തം..............മാദൃശാനാം=ഞങ്ങളുടെ തൃക്കാൽവണങ്ങുന്നവരായ ഞങ്ങൾക്ക, എന്നുമേ ഖേദലേശം വരുവതല്ല=ഒരു കാലത്തും അല്പവും സങ്കടം വരുന്നതല്ല, അറിക=അറിഞ്ഞാലും. എങ്കിലും ഇന്ന് ഇപ്പോൾ കിഞ്ചന..............ഉണർത്തുന്നതിന്ന=അല്പം വൈഷമ്യം സങ്കടാവസ്ഥ അറിയിക്കുന്നതിന്ന, ആർത്തു=ഖേദത്തിൽ, വിദുഷാ സർവ്വജീവികളുടേയും അന്തസ്സുകളെ അറിയുന്നവനായ, നിന്നാൽ=അങ്ങാൽ, ദീനബന്ധോ=സങ്കടപ്പെടുന്നവർക്ക് തുണയായിരിക്കുന്ന ഭഗവാനേ, ഉന്നിദ്ര..............കനം=കൃപാദിഷ്ടിയോടുകൂടിയ നോട്ടം, ദീയതാം=നല്കിയാലും. ഞങ്ങൾക്ക് അല്പമായി ഒരു സങ്കട

മുണ്ട്. അതു് അറിയിക്കുന്നതിനു യഥാവാക്കുകൂടി അനാവശ്യമാണു് എന്നു സാരം. ഞങ്ങൾ പറയാതെതന്നെ സങ്കടം അറിയുന്നവനാണ് അങ്ങെന്നു ധ്വനിപ്പിക്കുന്നതിനു വിദ്വാ എന്ന പദം പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. അങ്ങു മാത്രമേ ദീനന്മാരായ ഞങ്ങൾക്കു ബന്ധുവുള്ളൂ എന്നു ദീനബന്ധു എന്ന പദത്തിന്റെ ധ്വനി.

വൃത്താന്തം വിശ്വബന്ധോ! നിശമയതു ഭവാൻ
വിശ്വകർമ്മായുധംകൊ-
ണ്ടത്യന്തോൽകൃഷ്ടനായ്മേവിന ദിനപെരുമാറാം-
തൻകലാ മൂന്നിദാനീം
ചിത്രം തൽബിംബരൂപാശ്ശിവമഹിമകല-
ന്നിന്ധതേ ഹന്ത താസാം
കത്തീട്ടം ലോകതേജോവിതതിരഖിലം
മദ്ധ്യതേ തമ്പിരാനേ! ൧൬.

വിശ്വബന്ധോ=ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ബന്ധുവായിരിക്കുന്ന, തമ്പിരാനേ. വിദ്വാ ഭവാൻ, വൃത്താന്തം നിശമയതു=അങ്ങു ഞങ്ങളുടെ വർത്തമാനം സങ്കടവാർത്ത, കേട്ടാലും. വിശ്വകർമ്മായുധ.........തൻ മൂന്നു കലാ ഇദാനീം=വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ ആയുധംകൊണ്ടു ഏററവും ഉജ്ജ്വലപ്പെട്ടവനായിരിക്കുന്ന ആദിത്യന്റെ മൂന്നു കലകൾ, മൂന്നംശങ്ങൾ ഇപ്പോൾ. "വിശ്വകർമ്മാവിന്റെ പുത്രിയായ സംജ്ഞ, ഭർത്താവായ സൂര്യന്റെ തേജസ്സിനെ സഹിക്കുവാൻ പാടില്ലാതെയായി അതിനു നിവൃത്തി വരുത്തിത്തരണമെന്നു പിതാവിനോടപേക്ഷിച്ചു. അപ്പോൾ വിശ്വകർമ്മാവു ചക്രാകാരമായ യന്ത്രത്തിൽ ആദിത്യമണ്ഡലം വച്ചു ഉരച്ചു അതിന്റെ തേജസ്സു കുറച്ചു." ഈ കഥയെയാണ് ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതു്. 'ആരോപ്യ ചക്രഭ്രമമുഷ്ണതേജാസ്ത്വഷ്ട്രേവ യന്ത്രോല്ലിഖിതോ വിഭാതി' എന്നു രഘുവംശം (സ-൬-). പദ്യാർദ്ധവും ഈ കഥയെത്തന്നെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു.

'വിശ്വകർമ്മാ ത്വനുജ്ഞാതശ്ശാകദ്വീപേ വിവസ്വതഃ
ഭ്രമമാരോപ്യ തത്തേജശ്ശാതനായോപചക്രമേ.'

എന്നു മാർക്കണ്ഡേയപദ്യവും ഈ കഥയുടെ സൂചനമാകുന്നു. ചിത്രം=അത്ഭുതം, തൽബിംബരൂപാഃ=അവയുടെ ബിംബത്തിന്റെ ആകൃതി

യായിട്ടു, ശിവമഹിമകലാൻ=പരമശിവൻെറ മാഹാത്മ്യത്തോടുകൂടി, ഉദ്ധാന്ത=ശോഭിക്കുന്നു. ഹന്ത=കഷ്ടം, താസാം=ആ മൂന്നുകലകളുടെയും കാന്തീട്ടം.........വിതതിഭിഃ=ആളിക്കത്തുന്നതും കഠിനവുമായ തേജസ്സിൻെറ സമൂഹംകൊണ്ടു, അഖിലം ഭസ്മിതം=ലോകമെല്ലാം ദഹിക്കുന്നു. അങ്ങയുടെ ബിംബരൂപങ്ങളായി ശോഭിക്കുന്ന ആദിത്യൻെറ മൂന്നുകലകളുടെ തേജഃപ്രസരംകൊണ്ടു ലോകം ദഹിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. 'ശിവമഹിമകലാൻ' എന്ന പദം വേറെ ആർക്കും അവ നിമിത്തമുണ്ടാകുന്ന സങ്കടം ശമിപ്പിക്കാവുന്നതല്ലെന്നു ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

ആർക്കും മംഗല്യബിംബത്രയമിതു ഭവതോ
നാഥ! സൂക്ഷിച്ചുകൊൾവാ-
നൂക്കില്ല നാളിൽനാളിൽ പുരഹര! സഹിയാ-
തൊന്നിതേതൽപ്രഭാവം
രുക്താപേ തോൽക്കുമിപ്പാവകദിവസകര-
ന്മാരുമെന്നാലിതങ്ങോ-
ട്ടാക്കിക്കൊണ്ടാതുരാൻ ഞങ്ങളെ വിപുലകൃപാ-
ലംബമേ! പാലയേഥാഃ" ൧൮

നാഥ പുരഹര=രക്ഷിതാവായ ഭഗവാനേ, ഭവതോ=അങ്ങയുടെ, ഇദം=ഈ മംഗല്യബിംബത്രയം, മംഗല്യത്തോടുകൂടിയ മൂന്നുബിംബങ്ങളെയും, സൂക്ഷിച്ചുകൊൾവാൻ=സൂക്ഷിക്കുന്നതിനു, ആർക്കും=യാതൊരുവനും, ഊക്കില്ല=കരുത്തില്ലാതായിരുന്നു. ഏതൽപ്രഭാവം=ഈ ബിംബങ്ങളുടെ വലുതായ ശക്തി, നാളിൽ നാളിൽ=ഓരോദിവസം ചെല്ലുംതോറും, സഹിയാതൊന്നു=സഹിക്കുവാൻപാടില്ലാത്ത ഒന്നായി വന്നിരിക്കുന്നു. രുക്താപേ=തേജസ്സിൻെറ കഠിനതകൊണ്ടു, ഇപ്പാവക......കരന്മാരും=ഈ അഗ്നിയും ആദിത്യനുംകൂടി, തോല്ക്കും—ഈ ബിംബങ്ങളുടേതിൽ വളരെ താഴെയാകുന്നു. ബിംബങ്ങളുടെ തേജസ്സ് ഇവയേക്കാൾ എല്ലാം അധികം എന്നു സാരം. എന്നാ.........ക്കൊണ്ട്=എന്നാൽ ഈ ബിംബങ്ങളെ അങ്ങു സ്വീകരിച്ചു സൂക്ഷിച്ചുവച്ചുകൊണ്ടു, ആതുരാൻ=ദുഃഖിതന്മാരായ, ഞങ്ങളെ=ഞാൻ മുതലായ ഭക്തന്മാരെ, വിപുല......ലംബമേ=വിസ്തൃതമായിരിക്കുന്ന ദയയ്ക്കു ആശ്രയമായിരിക്കുന്ന ഭഗവാനേ, പാലയേഥാഃ=രക്ഷിച്ചാലും.

ഇത്ഥമമ്പിനൊടു പങ്കജാസനനുണർത്തി
വീണ്ടുമമരെസ്സമം
ഭക്തിനമ്രശിരസാ ചിരായ പദപല്ലവ-
ങ്ങൾ പണിയുംവിധൌ
പത്മനാഭവദനം നിരീക്ഷ്യ കലിതസ്മി-
തം വിരവിലാത്മബിം-
ബത്രയം ഭുവനരക്ഷണാർത്ഥമയമഗ്ര-
ഹീദഖിലനായകൻ. ൧൮

പങ്കജാസനൻ=ബ്രഹ്മാവ്, ഇത്ഥ.........ണർത്തി=ഇപ്രകാരം വെണ്ണപോലെ അറിയിച്ചു, വീണ്ടും=മടങ്ങി, അമരെസ്സമം=ദേവന്മാരോടുകൂടി, ഭക്തി.........വിധൌ=ഭക്തിയുടെ ആധിക്യംകൊണ്ടു ശിരസ്സു താഴ്ത്തി വളരെനേരംകൊണ്ടു ശ്രീപാദങ്ങളാകുന്ന തളിരുകളെയിരിക്കുന്ന പാദങ്ങളെ വന്ദിക്കുന്ന സമയത്തു, അയം അഖിലനായകൻ=ഈ സർവ്വലോകങ്ങളുടെയും നായകനായ ഭഗവാൻ, പത്മനാഭവദനം നിരീക്ഷ്യ=മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ മുഖം നോക്കിയിട്ടു, കലിതസ്മിതം=ചിരിച്ചുകൊണ്ടു, വിരവിൽ=വേഗത്തിൽ. ഈ പദം ഭക്തന്മാരായ ദേവന്മാരുടെ അഭീഷ്ടം സാധിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഭഗവാനുള്ള ഉത്സാഹത്തെ ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ഭുവനരക്ഷണാർത്ഥം=ലോകങ്ങളുടെ രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി, ആത്മബിംബത്രയം=തന്റെ രൂപത്തിലിരിക്കുന്ന മൂന്നു ബിംബങ്ങളേയും, അഗ്രഹീത്=സ്വീകരിച്ചു, വാങ്ങിച്ചു. വൃത്തം കുസുമമഞ്ജരി.

'രം നരം നരനരം നിരന്നു വരികിലോ കുസുമമഞ്ജരി'
എന്നു ലക്ഷണം.

(വൃത്തമഞ്ജരി, ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മകോയിത്തമ്പുരാൻ)

ബിംബത്രയം എന്ന പദം തൃതീയപാദത്തിന്റെ അവസാനത്തിലും, അടുത്തതിന്റെ ആദിയിലും (ബിം—ബത്രയം എന്നു) മുറിച്ചുവച്ചതുകൊണ്ടു യതിഭംഗം എന്ന ദോഷം സംഭവിച്ചിരിക്കുന്നു. 'വിരസവിരാമം യതിഭ്രഷ്ടം' എന്നു യതിഭ്രംശത്തിനു വാമനാചാര്യൻ ലക്ഷണം പറയുന്നു. സൂക്ഷ്മമായി നോക്കിയാൽ പ്രകൃതത്തിൽ (ബിം—ബ ത്രയത്തിനു) ശ്രവണോദ്വേഗജനകത്വം ഇല്ലെന്നു അനുഭവപ്പെടും. പദ്യങ്ങളിൽ യതിഭംഗങ്ങൾ സാധാരണമാണ്. അവയിൽ പലതും ശ്രവണപരുഷങ്ങളുമാകുന്നു.

സാകം മന്ത്രിച്ചു വേറെ മുരഹരനൊടസൌ
വിശ്വകാൎയ്യങ്ങളെല്ലാ-
മാകല്പിച്ചു ദേവൈസ്സഹ സരസമയ-
ച്ചാസ്ഥയാ പാൽപ്പയോധൌ
ലോകക്ഷേമായ ബിംബത്രയമിതു സുഖമേ
നിത്യമൎച്ചിച്ചുകൊൾകെ-
ന്നാകല്പാപാംഗി കുന്നിൻമകൾകരകമലേ
ദത്തവാൻ കൃത്തിവാസാഃ. എന്നു

അസൌ=ഈ ഭഗവാൻ, മുരഹരനൊടുസാകം=മഹാവിഷ്ണുവിനോടുകൂടി, വേറെ=പ്രത്യേകമായി, മന്ത്രിച്ചു=മററു ദേവന്മാരാരും കേൾക്കാതെ പറഞ്ഞു വിശ്വകാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം=ലോകകാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം, ആകെ=കഴിയുന്ന വിധത്തിൽ, കല്പിച്ചു=അരുളിച്ചെയ്തു. ദേവൈസ്സഹ=എല്ലാദേവന്മാരോടുംകൂടി, ആസ്ഥയാ=മതിപ്പു, പാൽപയോധൌ = പാൽക്കടലിൽ, വൈകുണ്ഠത്തിലേക്ക അയച്ചു=അയച്ചതിന്നശേഷം, ശിവൻ മഹാവിഷ്ണുവിനോടും ഇതരദേവന്മാരോടും പറഞ്ഞയച്ചതിന്നുമേൽ എന്നു സാരം. കൃത്തിവാസാഃ=ശിവൻ. തോല് വസ്ത്രമായി ധരിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ട് ശിവന്നു ഈ പേർ ഉണ്ടായി. 'ഏകൈശ്വൎയ്യേ സ്ഥിതോപി പ്രണതബഹുഫലോ യസ്സ്വയം കൃത്തിവാസാഃ' എന്നു മാളവികാഗ്നിമിത്രത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ സ്മൎത്തവ്യമാകുന്നു. ലോകക്ഷേമായ......കെന്ന്=ലോകങ്ങളുടെ ശ്രേയസ്സിന്നായി ഈ മൂന്നു ബിംബങ്ങളേയും സുഖമായി എന്നും പൂജിച്ചുകൊള്ളുക എന്നു പറഞ്ഞു. ആകല്പാ .. ... കമലേ=മനോഹരങ്ങളായ കടാക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയ ശ്രീപാൎവ്വതിയുടെ കരകമലത്തിൽ, ദത്തവാൻ=ദാനം ചെയ്തു—കൊടുത്തു. ആകല്പാ.........കമലേ—ഇതു് മണിപ്രവാളമാണു്. ആകല്പാപാംഗി സംസ്കൃതം, കുന്നിൻമകൾ ഭാഷ, കരകമലേ സംസ്കൃതം. ഈ മാതിരി സംസ്കൃതവും ഭാഷയും ഇടകലൎത്തിച്ചേൎത്തു പ്രയോഗിക്കുന്ന ദീൎഘസമാസപദങ്ങൾ ചമ്പുക്കളിൽ സുലഭങ്ങളാണു്.

അനന്തരമദ്രിമകളും പരിഗൃഹ്യ മൂന്നായ്-
മിന്നുന്ന ബിംബമതു സന്തതഭക്തിഭാരാ
പൊന്നിൻപയോജമെതിർ തിക്കിന തൃക്കരംകൊ-
ണ്ടന്നന്നു കല്പിതസമർച്ചനമുള്ളകാലേ. ൫൭

അനന്തരം=ശിവൻ ബിംബത്രയം കൊടുത്ത സമയത്തു, അദ്രിമകളും=ശ്രീപാർവ്വതിയും, മൂന്നായ് മിന്നുന്ന അതു ബിംബം=മൂന്നായി ശോഭിക്കുന്ന ആ ബിംബത്തെ, പരിഗൃഹ്യ=വാങ്ങിയിട്ട്, സന്തതഭക്തിഭാരാ=മനസ്സിൽ ഭക്തിയുടെ ആധിക്യത്തോടുകൂടിയവളായിട്ട്, പൊന്നിൻ....കൊണ്ട്=സ്വർണ്ണമയമായ താമരപ്പൂവിന്റെ ശോഭപോലെ ശോഭിക്കുന്ന തന്റെ കയ്യുകൊണ്ടുതന്നെ, അന്നന്നു=പതിവായി, കല്പിതസമർച്ചനം=കല്പിതസമർച്ചനമാകുംവണ്ണം. ക്രിയാവിശേഷണം—കല്പിതം = ചെയ്യപ്പെട്ട. സമർച്ചനം=പൂജ. ഉള്ളകാലേ=ശോഭിച്ചു. പാർവ്വതീദേവി പതിവായി ഭക്തിയോടുകൂടി ആ ബിംബത്തെ പൂജിച്ചുവന്നു എന്നു സാരം.

ഇത്ഥംതന്നെ ത്രപാംഗനാമിഴകിയൊടു കഴി-
ഞ്ഞൊരു കാലം തപസ്യാ-
മെത്തും ഉപക്ഷ്മായ മാനവകുലമഹനീ-
യായ മാന്ധാതൃനാമ്നേ
തേപാ ബിംബങ്ങളിലൊന്നാത്മസുതയൊടു സ-
മർപ്പ്യ ശ്രേയോപി സേവാ-
വൃത്തൌ രണ്ടാമതെത്തത്തനയനു മുചുകു-
ന്ദനുമേകീ പിനാകീ. ൫൮

ഇത്ഥം......... ....കാലം=ഇപ്രകാരം ശ്രീപാർവ്വതി വളരെക്കാലം ബിംബം പൂജിച്ചുകൊണ്ടു പാർത്തു. അങ്ങനെ കഴിഞ്ഞതിനുശേഷം, പിനാകീ=ശ്രീപരമേശ്വരൻ, തപസ്യാ=തപസ്സ്, 'സംക്രന്ദനോ സമമേഷിദേവ സഹതപസ്യാന്തപസ്യാലഭതാ' (പാർവ്വതീപരിണയം സംസ്കൃതപ്രബന്ധം) എന്നു മേല്പത്തൂർഭട്ടതിരി പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. മെത്തും=വർദ്ധിക്കുന്ന, ഉപക്ഷ്മായ.........നാമ്നേ=രാജർഷിയായും മനുവംശരാജാക്കന്മാർക്ക് പൂജനീയനായും ഇരിക്കുന്ന മാന്ധാതാവിനായിക്കൊണ്ട്, ആത്മസുതയോട്

=പാൎത്ഥിയോടു, സമമന്ത്ര്യ=ആലോചിച്ചു; ബിംബങ്ങളാൽ=ബിംബങ്ങളിൽ എന്ന സപ്തമിയുടെ അൎത്ഥം. ഏക്=ഒരു ബിംബം, ദത്വാ=കൊടുത്തിട്ടു, ഭൂയോപി=വീണ്ടും, ഏതത്തനയനു മുചുകുന്ദനു=മാന്ധാതാവിന്റെ പുത്രനായ മുചുകുന്ദനു. ഇവിടെ തനയനു—മുചുകുന്ദനു എന്നി പദങ്ങൾക്കു സംസ്കൃതരീതിയനുസരിച്ചു വിഭക്തിപ്രത്യയം വരുത്തിയിരിക്കുന്നു. മാന്ധാതാവു് യുവനാശ്വന്റെ പുത്രൻ—

'യുവനാശ്വസ്യ തനയശ്ചക്രവൎത്തി ജഗനാഥ
കം ധാസ്യതി കുമാരോയം സ്തന്യം രോരൂയതേ ഭൃശം
മാം ധാതാ വത്സ! മാ രോദീരിതീന്ദ്രോ ദേശിനീമദാൽ'

(നവമസ്കന്ധം അ. ൬.)

എന്നു ഭാഗവതത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗം സ്മരണീയമാകുന്നു. ജനനസമയത്തു 'മാംധാതാ' എന്നു ഇന്ദ്രൻ പറഞ്ഞതുകൊണ്ടു 'മാന്ധാതാവു്' എന്ന പേർ വന്നു. മുചുകുന്ദൻ=മാന്ധാതാവിനു ബിന്ദുമതിയിൽ ഉണ്ടായ പുത്രൻ. 'മുചുകുന്ദശ്ച യോഗിനാം' (ഭാഗ—സ്കന്ധം ൯, അദ്ധ്യായം ൬.) എന്നു ഭാഗവതത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിൽനിന്നു മുചുകുന്ദൻ മഹായോഗിയാണെന്നു തെളിയുന്നു. സേവാപ്രവൃത്തൌ=സേവയാകുന്ന പ്രവൃത്തിയിൽ,—സേവിക്കുന്നതിനായിക്കൊണ്ടു്, ദ്വിതീയമപി=രണ്ടാമത്തെ ബിംബവും, ഏകീ=കൊടുത്തു.

തമേവ ഹരനൊരുന്നാദം മംഗലാനന്ദധാമവൎത്തീ
ദിതിജസുരമുനീന്ദ്രൈസ്സേവിതോ വിശ്വസാക്ഷീ
കൃതപദനതിമേകം കിങ്കരപ്രേഷ്ഠമല്പ-
സ്മിതരുചിയോടു സാഭ്യാവ്യേതി കംബോദരന്തം. ൧൮

തമേനം=അതിനാദരവോടം, ദിതിജസുര...........സേവിതഃ=അസുരന്മാരാലും സുരന്മാരാലും മുനിശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും ഭജിക്കപ്പെടുന്നവനും, വിശ്വസാക്ഷീ=ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം സാക്ഷിയായിരിക്കുന്നവനുമായ, ലോകത്തിലെ പ്രവൃത്തികളെല്ലാം കണ്ടുകൊണ്ടിരിക്കുന്നവൻ എന്നു സാരം. ഹരൻ=ശിവൻ, ഒന്നാമത്തെ ദിവസം, മംഗല.........വൎത്തീ=മംഗലമായ ആനന്ദമന്ദിരത്തിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു, ഈ പദം തല്ല്യാ ഭവിതാക്ഷനം. കൃതപദനതിം കിങ്കരപ്രേഷ്ഠം തംകോമ്പരം=അടുക്കൽ വന്നു പാദങ്ങളെ വന്ദിച്ചു നില്ക്കുന്നവനും ഭൃത്യന്മാരിൽ ശ്രേഷ്ഠനും ('പ്രേഷ്ഠ

വസിഷ്ഠസ്ഥവിഷ്ഠസ്യ' എന്നു അത്ഥം.) ആയ ആ പ്രസിദ്ധനായ കുംഭോദരനെ—കുംഭോദരനെന്ന പേരായ ഭൂതത്തിനെ—കുംഭോദരൻ ശിവന്റെ പ്രധാന ശിഷ്യനാണ്.

'അവേഹി മാം കിങ്കരമഷ്ടമൂർത്തേഃ
കുംഭോദരം നാമ നികുംഭമിത്രം'

എന്നു രഘുവംശം (സ-൨.) ത്തിൽ പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. സംബോധ്യ=വിളിച്ചിട്ടു, ആദൃതിയോടു=ബഹുമാനത്തോടുകൂടി, ഇതി=ഇപ്രകാരം, ഊചേ=പറഞ്ഞു. അടുത്തുനില്ക്കുന്ന കുംഭോദരനെ സംബോധന ചെയ്തുകൊണ്ടു ശിവൻ ഇപ്രകാരം അരുളിച്ചെയ്തു എന്നു ഭാവം.

"സ്വച്ഛസ്വാന്തൻ! കേൾ ഗണാനാം പരിവൃഢ! ഇന്നു മേ-
ഷാലിഭേദാനശേഷാ-
നസ്ഥാശങ്കം ഗ്രഹീതും തെളിവൊടു ചരതാ
സർവ്വതാ മന്നിയോഗാൽ
പ്രത്യേകം വീക്ഷിതാസ്സന്ത്വിതി ഭുവനവിഭാ-
ഗാസ്ത്വയാ ധീമതാ കിം
വൃത്താകാരപ്രകാരങ്ങളുമതിലതിൽ മേ-
വുന്ന നാനാജനാനാം." ൨൦

സ്വച്ഛസ്വാന്തൻ=മനസ്സിനു യാതൊരു പീഡയും ഇല്ലാത്തവനും ഗണാനാം പരിവൃഢ=ഗണങ്ങളുടെ ശ്രേഷ്ഠനും ആയിരിക്കുന്ന, ഇവ രണ്ടു പദങ്ങളും സംബുദ്ധി. കേൾ=നീ കേട്ടാലും, മന്നിയോഗാൽ=എന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച്, അശേഷാൻ മൂന്നുലോകഷാലിഭേദാൻ=എല്ലാറ്റുമെ ഭേദങ്ങളുടെയും, അസ്ഥാശങ്കം=സംശയം കൂടാതെ, ഗ്രഹീതും=ഗ്രഹിക്കാനായിക്കൊണ്ട്, അറിയുന്നതിനായി, സർവ്വതഃ=എല്ലായിടത്തും, തെളിവോടു=സന്തോഷത്തോടുകൂടി, ചരതാ=സഞ്ചരിക്കുന്നവനും, ധീമതാ=ബുദ്ധിശാലിയും ആയ, ത്വയാ=നിന്നാൽ, സന്ത്വിതി=ഇപ്പോൾ, ഭുവനവിഭാഗാഃ=ഭൂവിഭാഗങ്ങളും, ദേശങ്ങളും, പ്രത്യേകം=വെവ്വേറായി, വീക്ഷിതാഃ കിം=വീക്ഷിതങ്ങളായോ—ഓരോ ഭൂഭാഗങ്ങളേയും നീ പ്രത്യേകം കണ്ടുവോ? അതിലതിൽ............ ജനാനാം=ജനങ്ങളെല്ലാം വാഴുന്ന ജനങ്ങളുടെ, വൃത്താകാരപ്രകാരങ്ങളും=വർത്തമാനം, ആകൃതി മുതൽ

ലായവയുടെ സ്വഭാവങ്ങളും, വീക്ഷിതാഃ കിം എന്ന പദങ്ങളോടു അന്വയിക്കണം. അവയെയും കണ്ടു അറിഞ്ഞുവോ എന്നു സാരം.

ഗിരമിതി നിശമ്യ മന്ദഹാസ-
സ്ഫുരണകലാവിശദാം കലേശമൌലേഃ
പരിചിനൊടു കൃതാഞ്ജലിർഗ്ഗണാനാം
പരിവൃഢനൻപിലുന്നതിനാൻ തദാനീം. ൨൧

ഗണാനാം പരിവൃഢൻ=ഗണശ്രേഷ്ഠനായ കുംഭോദരൻ, കലേശമൌലേഃ=കലാധരൻ—ചന്ദ്രൻ മൌലിയിൽ ഇരിക്കുന്നവനായ ശിവന്റെ, മന്ദ.........വിശദാം=മനോഹരമായ മന്ദഹാസത്തിന്റെ പ്രകാശംകൊണ്ടു സ്വച്ഛമായിരിക്കുന്ന, ഇതി=ഇപ്രകാരമുള്ള, ഗിരം=വാക്കിനെ, നിശമ്യ=കേട്ടിട്ടു, പരിചിനൊടു=വഴിപോലെ, കൃതാഞ്ജലിഃ=കൃതമായിരിക്കുന്ന അഞ്ജലിബന്ധത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടു—തൊഴുതിട്ടു, തദാനീം=അപ്പോൾ, അൻപിലുന്നതിനാൻ=ആദരവോടുകൂടി പറഞ്ഞു.

"കേൾക്കേണം തമ്പിരാനേ! ജയ ജയ തൊഴുതേൻ
നിൻപ്രസാദാദശേഷ-
ശ്ലാഘ്യോ നാകാദിലോകങ്ങളിലനുപദമോ-
രോന്നിലേ ഞാൻ നടന്നേൻ
ദാക്ഷിണ്യാൽ സത്യലോകത്തിലുമതിമഹിതേ
വിഷ്ണുലോകേപി ഗത്വാ
സാക്ഷാദ്വാണീരമേശൌ തവ പദകമലോ-
പാസിനൌ കൈപ്പണിഞ്ഞേൻ. ൨൨

തമ്പിരാനേ വിഭോ കേൾക്കേണം=നിന്തിരുവടി കേട്ടാലും, ജയ ജയ=അവിടുന്നു ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും, തൊഴുതേൻ=അവിടുത്തെ തൊഴുന്നേൻ, നിൻ ......ശ്ലാഘ്യോ=അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടു എല്ലാവരാലും പൂജിക്കുവാൻ യോഗ്യനായിരിക്കുന്ന ഞാൻ, നാകാദി........നിലേ=സ്വർഗ്ഗം, ഭൂലോകം മുതലായ ലോകാന്തരങ്ങളിലും, പ്രത്യേകം നടന്നേൻ=സഞ്ചരിച്ചു. അനുപദം എന്ന പദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്താം

ഭാവം എന്നൎത്ഥം. ഭാഷിണ്യാൽ=ഭാഷിണിതയാ (സാമൎത്ഥ്യം) ഹേതുവായിട്ട്, സത്യലോക...............ഗതഃ=ബ്രഹ്മലോകത്തിലും ഏറ്റവും പൂജിക്കപ്പെട്ടതായ വൈകുണ്ഠലോകത്തിലും ഗമിച്ചിട്ട്—പോയിട്ട്, തപഃ പരകമലോപാസിനൌ=അവിടുത്തെ പാദപത്മങ്ങളെ ഭജിക്കുന്നവരായ, വാണീരമേശൌ=ബ്രഹ്മാവിനേയും വിഷ്ണുവിനേയും, സാക്ഷാൽ=പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടു, കൈവണങ്ങിനേൻ=തൊഴുതു. ഞാൻ കണ്ടസമയത്തു ബ്രഹ്മാവിന്റേയും വിഷ്ണുവിന്റേയുംകൂടെ അവരുടെ ഭാൎയ്യമാരായ സരസ്വതിയും ലക്ഷ്മീദേവിയുമുണ്ടായിരുന്നു എന്നു വാണീരമാരമേശൌ എന്ന പദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

സുഖസരണിയിലിത്ഥം പ്രായശഃ സ്വൈരചാരീ
നഗരവിഷയരാജ്യഗ്രാമസൽക്ഷേത്രപൂൎണ്ണം
അഖിലഭുവനമംഗല്യാകരം മൎത്ത്യലോകം
പുകഴ്പെരുകിന നാനാകൎമ്മഭൂമിം ഗതോ ഞാൻ.വ.ന.

ഞാൻ=അവിടുത്തെ ഭൃത്യനായ ഞാൻ, ഇത്ഥം=ഇപ്രകാരം, സുഖസരണിയിൽ=സുഖമായ വഴിയിൽക്കൂടിത്തന്നെ, പ്രായശഃ=മിക്കവാറും, സ്വൈരചാരീ=യാതൊരു ഉപദ്രവവുമില്ലാതെ സഞ്ചരിച്ചു, നഗരവിഷയ.........പൂൎണ്ണം=പട്ടണങ്ങൾ, ദേശങ്ങൾ, രാജ്യങ്ങൾ, ഉൾനാടുകൾ, വിശിഷ്ടങ്ങളായ ക്ഷേത്രങ്ങൾ ഇവയെക്കൊണ്ടു നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, അഖില...............കരം=എല്ലാലോകങ്ങളിലുംവെച്ചു മംഗല്യത്തിനു ഇരിപ്പിടവും, മൎത്ത്യലോകം=മനുഷ്യരുടെ ലോകവും, പുകഴ്പെരുകിന=ഏററവും ഖ്യാതിയോടുകൂടിയതും ആയിരിക്കുന്ന, നാനാകൎമ്മഭൂമിം=കേരളത്തെ, ഗതഃ=ഗതനായി, കേരളത്തിൽ ചെന്നു. കൎമ്മിമാൎക്കെല്ലാം തദ്വിഹിതങ്ങളായ യാഗാദികൎമ്മങ്ങൾക്കും പ്രാധാന്യം കൈവന്ന നാടായതുകൊണ്ടു കേരളത്തിനു കൎമ്മഭൂമി എന്ന പേരുണ്ടായി.

വാൎമ്മെത്തീടും ചതുസ്സാഗരപരിഗതമാം
ഭൂതലേ ഭാൎഗ്ഗവശ്രീ-
രാമന്തന്നാലധിഷ്ഠാപിതമമിതസുഖം
മണ്ഡലം കേരളാഖ്യം

ശ്രീമച്ചെല്ലൂരനാമാ ശിവനിധിഷു ചതുഃ-
ഷഷ്ഠിസംഖ്യാമിതാസു
ഗ്രാമേഷു ഖ്യാതിധാമാ തിലകയതിതരാം
ഗ്രാമസിംഹോ മഹീയാൻ. ൨൪

വാക്സമതിരു=ശോഭിയായിട്ടും, ചതുസ്സാഗര .... സുഖം കേരളാഖ്യം മണ്ഡലം=നല്ല കടലുകളും ചുറ്റുന്നതായ ഭൂമിയിൽ ശ്രീപരശുരാമൻ സ്ഥാപിച്ചിട്ടുള്ളതും, അളവില്ലാത്ത സുഖങ്ങളോടുകൂടിയതും, കേരളം എന്ന പേരോടുകൂടിയതുമായ മണ്ഡലത്തെ—രാജ്യത്തെ, ശിവനിധിഷു ....ധാമാ=മംഗലത്തിന്റെ ഇരിപ്പിടങ്ങളായ അറുപത്തിനാലു ഗ്രാമങ്ങളിലുംവെച്ചു കീർത്തിക്കു വാസസ്ഥാനമായതും. എല്ലാ ഗ്രാമങ്ങൾക്കും കീർത്തിയേറിയതും എന്നു സാരം. മഹീയാൻ=മഹത്തും, ഗ്രാമസിംഹ=ഗ്രാമങ്ങളിൽവെച്ചു ശ്രേഷ്ഠവും, ശ്രീമത്=ഐശ്വര്യം തികഞ്ഞതും ആയ, ചെല്ലൂരനാമാ=ചെല്ലൂർ എന്ന പേരോടുകൂടിയ ഗ്രാമം, തിലകയതി=തിലകമാക്കിച്ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ഇതു കേരളത്തിന്റെ തിലകമാകുന്നു എന്നു സാരം. മലയാളത്തിൽ അറുപത്തിനാലു ഗ്രാമങ്ങളുണ്ട്. അവയിൽ ശ്രേഷ്ഠം തളിപ്പറമ്പു്. അതു കേരളത്തിന്റെ നെറ്റിപ്പൊട്ടാണ്, എന്ന് ഈ ശ്ലോകം ഉത്തരാർദ്ധത്തിന്റെ സാരം.

ശ്രീകോലും ത്രിസഹസ്രസംഖ്യ കലതം
ഭൂദേവസംഘാ ജഗത്-
പ്രാകാശ്യൈകമണേരമുഷ്യ കിരണ-
സ്തോമങ്ങൾപോലെ ഇലോം
ഇക്കണ്ട കമലാനിവാസമതിലും
തുംഗാധികാരോജ്ജ്വല-
ന്മാഹാത്മ്യാകല പംക്തി വിംശതിവിധാ
ഭൂമീസുരസ്വാമിനാം. ൨൫

ശ്രീകോലും=സമ്പൽപുഷ്ടിയോടുകൂടിയതും, ത്രിസ...... കലിതം=എണ്ണത്തിൽ മൂവായിരം ഉള്ളതും ആയ, ഭൂദേവസംഘാ=ബ്രാഹ്മണസംഘങ്ങളും, ജഗൽ .... പോലെ=ലോകത്തെ മുഴുവനും പ്രകാശി

പ്പിക്കുന്ന ഈ ഗ്രാമമാകുന്ന സൂര്യന്റെ രശ്മികളെന്നപോലെ. ഇവിടെ പെരുഞ്ചെല്ലൂർ ഗ്രാമത്തെ സൂര്യനായിട്ടും അതിലെ ബ്രാഹ്മണഗൃഹങ്ങളെ രശ്മികളായും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. സൂര്യനെപ്പോലെ ലോകത്തെ പ്രകാശിപ്പിക്കുക എന്ന ധർമ്മം ഗ്രാമത്തിന് ഉണ്ടെന്നു കാണിക്കുകയാണ് ഈ ഉപമയുടെ പ്രയോജനം. ദ്യോതം=ഏറെയും, ദ്വിജേന്ദ്രസദ്മനാം=ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ, വിംശതിവിധാ=ഇരുപതു പ്രകാരമുള്ളതും, ഇംഗാ............പംക്തി=ഉന്നതമായ അധികാരംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന മാഹാത്മ്യങ്ങളോടുകൂടിയ, പംക്തി—നിര, അതിലും കമലാന്തരാം=കമലയുടെ—ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ അന്തരമാം, കമലങ്ങളുടെ=താമരപ്പൂക്കളുടെ അന്തരമാം എന്ന ശ്ലേഷപക്ഷത്തിൽ അർത്ഥം ഗ്രഹിക്കണം. സമുദ്വഹതെ ഇകന്നു=വഹിക്കുന്നു. മുൻകാലത്തു പെരുഞ്ചെല്ലൂർ ഗ്രാമത്തിൽ മൂവായിരം ബ്രാഹ്മണഭവനങ്ങൾ ഉണ്ടായിരുന്നു. ത്രിസഹസ്രസംഖ്യകലിതം എന്ന പദം ഈ വസ്തുതയെ ദ്യോതിപ്പിക്കുകയാണ്. ഋക്ക്, യജുസ്സ്, സാമം എന്ന വേദങ്ങളിൽ ഓരോന്നിനും ആയിരം വീതമാണ് മൂവായിരം ഗൃഹങ്ങൾ എന്നു ഊഹിക്കാം. ഗ്രാമത്തോടു സംബന്ധിച്ചുള്ള എല്ലാകാര്യങ്ങൾക്കും അവിടുത്തുകാരായ നമ്പൂതിരിമാർ പൂർണ്ണമായ അധികാരമുണ്ടായിരുന്നു എന്നു ഇംഗാധികാരം എന്ന പദത്തിൽ നിന്നു ഗ്രഹിക്കേണ്ടതാകുന്നു. വൃത്തം ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം.

'മസജസ്സതതങ്ങൾക്കു ഗുരുവൊന്നാകുമായിരംപതാൽ
ശാർദ്ദൂലവിക്രീഡിതം പ്രോക്തം ഛന്ദോവിത്തുക്കൾ'

എന്നു ലക്ഷണം (സുവൃത്തതിലകം, ക്ഷേമേന്ദ്രൻ)

ദണ്ഡകം:—

ഉ. (1) ശ്രീസുരാ മദ്ധ്യതി
സീമാതിവൃത്തമൊരു
ശ്രീമാനമാമധുരശീമാഃ

(2) പുകൾപെരിയ കൌമാ-
രകവയസി മാമാ

(3) മികവൊടൊരു മതിമഹിമ
തടവി മുഹുരതിവിമല-
മഖിലജനനയനപുടരസാമാഃ;

൫. (1) സാവിത്രിയാമൊരു സ-
വിത്ര്യാം പിറന്നു പുന-
രാബ്ധപാതങ്ങളസേവാഃ

(2) സവിതൃസമശോഭാഃ
ശിവനിയതഭാവാഃ

(3) ദിവസമന്ത നിഗമമയ-
ജലധികളിലന്തകലിത-
പരമകിടിപരിവൃഢവിഭാവാഃ;

൬. (1) സാഹിത്യതന്ത്രകൃത-
ഗാഹക്രമാ മഹിത-
ഗാർഹസ്ഥ്യമാർന്നു ചരിതാർത്ഥാഃ

(2) സുകൃതഗണമൈത്രാഃ
സുഖവിദിതശാസ്ത്രാഃ

(3) സുവിരചിതധരണിസുര-
വിബുധപിതൃപരിചരണ-
മുദിതതരളതനയപൌത്രാഃ;

൭. (1) പാലാഴിചാരിപ്പുകം
മാലാമയം കലിത-
ലീലം പ്രപൂർണ്ണ ജഗദന്തേ

(2) പല വചനബന്ധേ
ഫലവിഭവമെന്തേ

(3) നലമുടയ ധരണിസുര-
കലപതികളവരുല്ല-
ള്ളണഗരിമ തടവി വിജയന്തേ.

ഈ ഖണ്ഡകത്തിൽ പെരുമല്ലൂർ ദേശക്കാരായ ബ്രാഹ്മണരുടെ മാഹാത്മ്യങ്ങളെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഹൃദയഹാരിമഃ=മനോഹരമായ ചതുരസംഭാവനതോടുകൂടിയവരും ബുധന്മാരും ആയ—'അദ്ധ്യാപ്യാ ദിശശ്ശ്യാമ യാദമാദശതൊദിവാഗ്ന്നവഃ' എന്ന വാക്യാംശത്തെത്തന്നെ കവി ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കാം. സീമാതിവൃത്തം ഒരു ഭൂമാനം=അതിരിനെ അതിക്രമിച്ചിരിക്കുന്ന വിധമുള്ള ഒരു മഹിമാതിശയത്തെ, ദധതി=വഹിക്കുന്നു. പൃഥും പെരിയ=കീർത്തികൂടിയ, കൈശോരകവയസി=ബാലപ്രായത്തിൽ, മാതാ=ആശ്ചര്യം, മികവോടു=പൂർണ്ണമായി, അതിവിമലം=ഏററവും നിർമ്മലമായ, സത്വമയമായ; മതിമഹിമ=ബുദ്ധിയുടെ മാഹാത്മ്യം, തടവി=വഹിച്ച്, അഖിലജന.........സോമാഃ = എല്ലാവരുടെയും നയനങ്ങൾക്ക് ചന്ദ്രനെപ്പോലെ ആഹ്ലാദത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവർ. "അബ്ജോ ജൈവാതൃകസ്സോമഃ" എന്ന് അമരം. സാവിത്രീയാ ....പിതരഃ=സാവിത്രി (ഗായത്രി) ആകുന്ന അമ്മയിൽ ജനിച്ച്. ഈ ഭാഗം ബ്രാഹ്മണരുടെ ഉപനയനാനന്തരമുള്ള രണ്ടാമത്തെ ജന്മത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നു. പുന.........സേവാഃ=പിന്നീട് വേദവിദ്യം ഗുരുശുശ്രൂഷയിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവർ. ഗുരുവിനെ ശുശ്രൂഷിച്ച് വേദാദ്ധ്യയനം ചെയ്യുന്നവർ എന്ന സാരം. സവിതൃ......... ഭാസാഃ=ആദിത്യനെപ്പോലെ പ്രകാശിക്കുന്നവർ, ശിവ..........ഭാവാഃ=പരമശിവങ്കൽ ഉറപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന മനോവൃത്തിയോടുകൂടിയവർ, ശിവസമന=ശിവസംഭവം, നിഗമജലധികളിൽ=വേദങ്ങളാകുന്ന സമുദ്രങ്ങളിൽ, അനവധിതപരമകിടിപരിപൂർണ്ണവിഭാവാഃ=അതിവിസ്താരത്തിൻ്റെ പ്രഭാവത്തെ പ്രകടിപ്പിച്ചവർ. സാഹിത്യ..........ക്രമാഃ=സാഹിത്യപരങ്ങളായ ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ യഥാക്രമം അവഗാഹനം ചെയ്തിരിക്കുന്നവർ, സാഹിത്യസംബന്ധങ്ങളായ ശാസ്ത്രങ്ങളെല്ലാം യഥാക്രമം പഠിച്ച് സൂക്ഷ്മതത്വം ഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നവർ. മഹിത.........ചരിതാർത്ഥാഃ=പൂജിതമായ ഗൃഹസ്ഥാശ്രമം കൈക്കൊണ്ടു സന്താനലാഭാദിശ്രേയസ്സുകൾക്ക് പാത്രമായി ജന്മസാഫല്യം കൈവന്നിരിക്കുന്നവർ, സുകൃത ....ജൈത്രാഃ=പുണ്യപരമ്പരകളിൽ ജൈത്രന്മാർ=വിജയം സമ്പാദിച്ചിരിക്കുന്നവർ, (ജൈത്രം=ജയശീലം) സുഖ ....ശാസ്ത്രാഃ=സുഖമാകുംവണ്ണം എല്ലാശാസ്ത്രങ്ങളും പഠിച്ചറിഞ്ഞിരിക്കുന്നവർ, സുവിരചിത ... .പൈത്രാഃ=സുവിരചിതം നല്ലതുപോലെ ചെയ്യപ്പെട്ട ബ്രാഹ്മണരുടെയും വിപ്രന്മാരുടെയും പിതൃക്കളുടെയും ശുശ്രൂഷകൊണ്ടു സന്തോഷിപ്പിച്ചവരും ഗുണത്തോടുകൂടിയവരും ആയ പുത്രന്മാരോ

ട്ടും പൌരന്മാരോടും കൂടിയവർ, പാലാഴി............പുകൾ=പാലാഴി പോലെ മനോഹരമായ കീർത്തി, കലിതലീലം=വിനോദമായി, ജഗന്തേ=ലോകത്തിങ്കൽ, പ്രപൂൎണ്ണ=നിറച്ചിട്ട, പലവചനബന്ധേ=പല തരത്തിലുള്ള വചനബന്ധത്തിൽ (കാവ്യങ്ങളുടെ നിൎമ്മാണത്തിൽ), ഫല വിഭേദം=ഫലങ്ങളുടെ വിഭേദം—സാധനം, അന്തേ=ഒടുവിൽ, നലമുടയ =ശിഷ്ടന്മാരായ, ധരണി......പതികൾ=ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠന്മാർ, ഗുണ..........മടവി=ഗുണങ്ങളുടെ മാഹാത്മ്യം വഹിച്ച്, വിജയന്തേ=വിജയിക്കുന്നു. ഈ ദണ്ഡകത്തിൽ പെരുമനെല്ലൂർഗ്രാമക്കാരായ നമ്പൂരിമാരുടെ മാഹാത്മ്യം, ഈശഭക്തി, ബുദ്ധിവൈഭവം, സുകൃതി, സൌഭാഗ്യം, വേദപരിജ്ഞാനം, കുടുംബരക്ഷണം മുതലായ ഗുണങ്ങളെ വൎണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇതു വൃത്തബന്ധത്തോടുകൂടിയതും ദണ്ഡകം എന്നു പറയപ്പെടുന്നതും ആയ ഒരു ഗദ്യവിശേഷമാകുന്നു. 'വൃത്തമഞ്ജരി'യിൽ ഇതിനു വംശയഷ്ടിക എന്നാണ് പേർ.

വാചാ വാഴ്ത്തീടവല്ലൻ പുകൾതടവിന ചെ-
ല്ലൂരമുഖ്യാഗ്രഹാരേ
വാർത്തേതരം ഭൂമിദേവശ്രവരചരിതം
വന്ദനീയാനുഭാവം
ആജന്മാനോഗ്രശുദ്ധം ത്രിപുരഹര! വിഭോ!
വിശ്വഹൃദ്യം ജനാനാ-
മാചാരത്തേന തന്നേ പരിലസതി സതാം
മേദിനീചക്രരാജം.

വന്ദ

പുകൾതടവിന ....ഹാരേ=കീർത്തിയേറിയ=പ്രധാനമായ പെരുമനെല്ലൂർഗ്രാമത്തിങ്കൽ, വാർ.........ചരിതം=ശരിയായി താമസിക്കുന്നവരായ ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ ഉത്തമമായ ചരിതം, ത്രിപുരഹരവിഭോ=സ്വാമിയായ അല്ലയോ ഭഗവാനേ, വിശ്വഹൃദ്യാനുഭാവം=ലോകത്തിൽ വന്ദിക്കുന്ന പ്രഭാവത്തോടുകൂടിയതും. 'അനുഭാവഃ പ്രഭാവേ ച' എന്ന് അമരം. ആജ... ......ദ്ധം=ജനനം മുതല്ക്കുതന്നെ

പരിശുദ്ധമായിരിക്കുന്നതും, വിശ്വൈകഹൃദ്യം=ലോകത്തിന്ന ഹൃദയംഗമവും ആയി, മേദിനീചക്രഭാസാം സതാം ജനാനാം=ലോകവാസികളായ സജ്ജനങ്ങളുടെ, ആചാരതയൈവ=ആചാരം എന്ന നിലയിൽതന്നെ, പരിലസതി=ശോഭിക്കുന്നു. അവിടെയുള്ള ബ്രാഹ്മണരുടെ ചരിത്രം സദാചാരമായി ശോഭിക്കുന്നു എന്ന സാരം.

മാർത്താണ്ഡസോമകുലജാ മഹിതാനുഭാവാ
മൂർദ്ധാഭിഷേകമിയലും നരപാലവീരാഃ
ആസ്ഥായ ഭക്തിഭരമന്വഹമന്യവര്‍ണ്ണി-
സ്സാര്‍ദ്ധം മുദാ പരിചരന്ത്യമുമഗ്രഹാരം. ൫൧

മാർത്താണ്ഡ ... ...കുലജാഃ=സൂൎയ്യന്റെയും ചന്ദ്രന്റെയും വംശത്തിൽ ജനിച്ചവരും, മഹിതാനുഭാവാഃ=ബഹുമാനിക്കപ്പെട്ട പ്രഭാവത്തോടുകൂടിയവരും, മൂർദ്ധാഭിഷേകമിയലും=സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്തു അഭിഷേകകർമ്മം നിർവ്വഹിച്ചവരും ആയ, നരപാലവീരാഃ=മഹാരാജാക്കന്മാർ. ഇവിടെ വീരശബ്ദം പരാക്രമാദിഗുണാതിശയത്തെ കുറിക്കുന്നതാകുന്നു. അമും അഗ്രഹാരം=ഈ ഗ്രാമത്തെ, അന്വഹം=ദിവസംതോറും, ഭക്തിഭരം ആസ്ഥായ=ഏററവും ഭക്തിയെ വഹിച്ച്, മുദാ=സന്തോഷത്തോടുകൂടി, അന്യവര്‍ണ്ണിസ്സാർദ്ധം=ബ്രാഹ്മണാദികളായ ഇതരജാതിക്കാരോടുകൂടി, പരിചരന്തി=പരിചരിക്കുന്നു, പരിപാലിക്കുന്നു. കോലസ്വരൂപത്തിലെ രാജധാനി നിന്നിരുന്നതു ചെറുതാഴമല്ലൂർഗ്രാമത്തിൽ കരിപ്പത്തു എന്ന സ്ഥലത്തായിരുന്നു.

മാമാ ഫലം കിമു ഗിരാം വിഭവേന ഭൂമൌ
ശ്രീമന്മഹാധരണിദേവകുലോജ്ജ്വലോയം
ഗ്രാമോധുനാ ഘനനിബദ്ധഭവൽപ്രസാദ-
സ്ഥേമാ ചകാസ്തി സകലോത്തരഭാഗ്യഭൂമാ" ൫൨

മാമാ=ആശ്ചര്യം, ഗിരാം=വാക്കുകളുടെ, വിഭവേന=വിഭവം കൊണ്ടു, കിമു ഫലം=എന്താണ് ഫലമുള്ളത്, ഒന്നുമില്ല എന്ന ഭാവം. ഭൂമൌ=ഭൂമിയിൽ, മഹാ... ... ...ജ്ജ്വലഃ=മഹാന്മാരായിരിക്കുന്ന ബ്രാ

ഷന്മാരുടെ വംശങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതും, ശ്രീ ... ...സമ്പൂർണ്ണമാ—പൂർണ്ണമായി സിദ്ധിച്ചിരിക്കുന്ന അവിടുത്തെ അനുഗ്രഹത്തിന്റെ സമ്പത്തോടും, സകലോ ... ...ത്തമം—എല്ലാവിധം ഉൽകൃഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങളുടെ ആധിക്യത്തോടും കൂടിയതും ആയി, അയം—ഇത്, ഗ്രാമഃ—ഗ്രാമം, ചകാസ്തി—ശോഭിക്കുന്നു.

ഇത്ഥംവാ കേട്ട കംസോദരഗിരമതിമോ-
ദേന ദേവർഷിദൈത്യാ
വിസ്മേരാ നന്നനന്നെന്നതിശയമിതി നിതരാ-
മഭ്യനന്ദന്നമന്ദം
അത്രേയല്ലത്രിലോകീശരണമുരുകൃപാം
പൂണ്ടു തം ഗ്രാമമയ്യോ!
സത്ര്യസ്സ്വാനുഗ്രഹപ്രേരധിമസമുചിതമായ്-
ക്കല്പയാമാസ ഗൂഢം. ൨൯

ദേവർഷിദൈത്യാഃ—ദേവന്മാരും മുനികളും അസുരന്മാരും, കംസോദരഗിരം—കംസോദരന്റെ വാക്കിനെ, ഇത്ഥംവാം—ഇപ്രകാരം, കേട്ട്, അതിമോദേന—സന്തോഷത്തോടുകൂടിയും, വിസ്മേരാഃ—വിസ്മയപ്പെട്ട്, ഏറ്റവും നന്നു നന്നു ഇതി—ഏററവും നല്ലത് നല്ലത് എന്നിങ്ങിനെ, അഭ്യനന്ദൻ—അഭിനന്ദിച്ചു—ശ്ലാഘിച്ചു, അത്രേയല്ല—അതു തന്നെയല്ല, ത്രിലോകീശരണം—ത്രിഭുവനശരണം, ഉരുകൃപാം പൂണ്ട്—ഏററവും കാരുണ്യത്തോടുകൂടി, തം ഗ്രാമം—ആ പെരുമനെല്ലൂർ ഗ്രാമത്തെ, സത്ര്യഃ—അപ്പോൾത്തന്നെ, ഗൂഢം—രഹസ്യമായി, സ്വാനുഗ്രഹ... ... ...സമുചിതമായ് കല്പയാമാസ—തന്റെ അനുഗ്രഹപ്രേരധിമയ്ക്കു യോഗ്യമാക്കി ചെയ്തു, അയ്യോ!—ആശ്ചര്യദ്യോതകമായ പദം. അപ്പോ, മതാ ഇത്യാദിപോലെ; കവികൾ ധാരാളമായി ഉപയോഗിക്കാറുള്ളതാണ് ഇപ്പദം. 'ചിത്രം ദുഷ്ടരപി തെളിഞ്ഞിതയ്യാ' എന്ന് ഭാരതം കിളിപ്പാട്ട് സഭാപർവ്വത്തിൽ എഴുത്തച്ഛൻ പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. അവിടം തന്റെ സ്ഥാനമാക്കുവാൻ കൊള്ളാമെന്ന് ഉള്ളിൽ കരുതി ആ ഗ്രാമത്തെ അനുഗ്രഹിച്ചു എന്നു സാരം.

അകാലത്താവിരാസീത്തദനു മനകലോ-
ത്തംസരത്നം ധരണ്യാം
അക്ഷീണോദ്യത്തപോവിക്രമഗരിമഗഭീ-
രോജ്ജ്വലാരോഗ്യശ്രീമാ
ദിക്ചക്രോല്ലാസിധാമാ നൃപമുനി ശതസോ-
മാഭിധാനോ നിധാനം
വിഖ്യാതാനാം ഗുണാനാം പുരഹരപദസേ-
വാധുരീണാന്തരാത്മാ. ൩൦

അകാലത്തു = അതിന്നുശേഷം, ശിവന്റെയും കംസാരാതിയുടെയും സംഭാഷണമുണ്ടായതിന്മേൽ. ധരണ്യാം = ഭൂമിയിൽ, അക്ഷീ.........ശ്രീമാ = ക്ഷയംകൂടാതെ ഉയരുന്ന തപഃപ്രഭാവത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യംകൊണ്ടു ഗംഭീരമായും ഉജ്ജ്വലാരോഗമായും ഇരിക്കുന്ന ശ്രീമാവോടുകൂടിയവനും, ഉജ്ജ്വലം = അധികം പ്രകാശിക്കുന്നത്. ആരോഗം = പൂർണ്ണത = 'ആരോഗം വർണ്ണപൂർണ്ണതായതായാമപി' എന്നു വിശ്വം. അധികമായ തപഃപരാക്രമംകൊണ്ട് ലോകം മുഴുവനും പൂർണ്ണമായി പ്രകാശിച്ചു എന്നു സാരം. ദിക്ച...............ധാമാ = എവിടെയെല്ലാം ദിക്കുണ്ടോ അവിടെയെല്ലാം ശോഭിക്കുന്ന ധാമാവോടു (തേജസ്സോടു) കൂടിയവനും, വിഖ്യാതാനാം ഗുണാനാം നിധാനം = കേൾവിപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഗുണങ്ങൾക്ക് ഇരിപ്പിടമായിരിക്കുന്നവനും, പുരഹര.........ത്മാ = ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ പാദങ്ങളെ ഭജിക്കുന്നതിൽ ധുരീണമായിരിക്കുന്ന അന്തരാത്മാവോടുകൂടിയവനും, ധുരീണം = അഗ്രത്തിൽ ഉള്ളത്, മുന്നാമതായി നില്ക്കുന്നത്; പരമശിവഭക്തന്മാരിൽ അഗ്രേസരൻ എന്നു സാരം. ശതസോമാഭിധാനഃ = ശതസോമൻ എന്ന പേരോടുകൂടിയവനും ആയ, നൃപമുനി = രാജർഷി, ആവിരാസീൽ = ആവിർഭവിച്ചു. ഭൂമിയിൽ ഉണ്ടായി.

ഏതജ്ജനനം ചെററു ധർമ്മസ്ഥിതിവികലത വാ-
രാതവണ്ണം ത്രിലോകീ-
മംഗല്യം കൈവല്യത്തിന്മഹിമമണമുലാ-
വും തപസ്യാന്തമാവാൽ

ഹൂങ്കാരോദഗ്രവീര്യോദയചതുരതയാ
ഭേത്തുകൊണ്ടേററമാപൽ-
സംഘാതാനാം ഘനാനാം നൃപതിമുനിരസൌ
വാണിരുന്നു ചിരന്നാൾ. ൩൫

അസൌ നൃപതിമുനിഃ=ഈ രാജർഷിയായ ശക്തസോമൻ, ഏതെ
ന്നാം...........വഹ്നും=കരിമ്പുലും ധർമ്മത്തിന്റെ സ്ഥിതിക്കു കോട്ടം(കേട്)
തട്ടാത്തവിധത്തിൽ, ത്രിലോകീമംഗല്യം=മൂന്നു ലോകങ്ങൾക്കും ക്ഷേമ
ത്തെ, മഹിമ.........മാനതോവാൽ=മാഹാത്മ്യത്തിന്റെ സൌരഭ്യം വീശു
ന്ന തപസ്സിന്റെ പ്രഭാവംകൊണ്ട്, കൈവരുത്തു=വർദ്ധിപ്പിച്ചു. ഹൂങ്കാ
രോ.........ചതുരതയാ=ഹൂങ്കാരംകൊണ്ട് ഉഗ്രമായിരിക്കുന്ന വീര്യോ
ദയത്തിന്റെ ചാതുര്യംകൊണ്ട്, ഹൂങ്കാരം 'ഹും' എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ
അനുകൃതി, ശക്തിയോടുകൂടി പുറപ്പെടുന്നതെന്നു സാരം. ഉദഗ്രം=ദീ
ർഘം—വലിയതു്, 'അത്യുന്നതോദഗ്രോച്ഛ്രിതാസ്തുങ്ഗേ' എന്നു അമരകോശം
(സം-ത) പ്രയോഗം. വീര്യം=പരാക്രമം, ഉദയം=ഉൽപ്പത്തി, ചതുരത
=ശക്തി. ഉൽക്കടമായ ഉഗ്രപ്രതാപത്തിന്റെ ചാതുര്യംകൊണ്ട് എന്നു
സാരം. ആപൽ.........നാനാം=ആപത്സമൂഹത്തിന്റെ വേരോടു
കൂടിയ നാശം, ഏറ്റവും ഭേത്തുകൊണ്ട്=ആപത്തുകളെ നിശ്ശേഷം ന
ശിപ്പിച്ചു. ചിരന്നാൾ=വളരെക്കാലം, വാണിരുന്നു=ഭരിച്ചിരുന്നു.

ചിത്രം ചിത്രം കിഴക്കങ്ങുദയഗിരിയൊളം
ബാഹുശക്ത്യാ മഹത്യാ
ബന്ധാരോഗം ജയിച്ചുമ്മലയമലയൊളം
തെക്കുമുൽക്കൃഷ്ടമാനം
അസ്തത്തോളം പടിഞ്ഞാറൊരു പനിമലയോ-
ളം വടക്കങ്ങടക്കി-
പ്പൃഥ്വീമാജ്ഞാപിച്ചു കോശത്രിയമുതയശസാ
മൂടിനാൻ നാടശേഷം. ൩൬

പൂർവ്വശ്ലോകത്തിലെ നൃപതിമുനി എന്ന പദം ഈ ശ്ലോകത്തിലും
കർത്താവ്. ചിത്രം ചിത്രം=ഏറ്റവും ആശ്ചര്യം, മഹത്യാ ബാഹുശക്ത്യാ
=വലുതായിരിക്കുന്ന കൈക്കരുത്തുകൊണ്ട്, കിഴ.........യൊളം=കി

ക്കു് ഉദയപർവ്വതം വരെയും, മലയമലയോളം=തെക്ക മലയപർവ്വതം വരെയും, പടിഞ്ഞാറ അസ്തത്തോളം = പടിഞ്ഞാറ അസ്തപർവ്വതം വരെയും, ഒരു പ...………… …വടക്ക=വടക്ക ഹിമവൽപർവ്വതം വരെയും, ബഹുദാനഭോഗം=ബഹുദാനഭോഗമാകുംവണ്ണവും=പൂർണ്ണമായും, ഉൽക്കൂലമാനം=കരകവിഞ്ഞ മാനത്തോടുകൂടിയും, പൃഥ്വീം=ഭൂമിയെ—രാജ്യങ്ങളെ കീഴടക്കി, കോശശ്രീയും ആർജ്ജിച്ചു=ഭണ്ഡാരത്തിൽ സമ്പത്തു സമ്പാദിച്ചു, ഉദാരശോഭം=വലുതായ കീർത്തികൊണ്ടു്, നാകലോകം=ലോകമെല്ലാം, മൂടിനാൻ=മൂടി. കിഴക്ക് ഉദയപർവ്വതം, പടിഞ്ഞാറ അസ്തപർവ്വതം, വടക്ക ഹിമവൽപർവ്വതം, തെക്ക് മലയം ഇവയുടെയിടക്കുള്ള ദേശങ്ങളെ തൊടാന്മാർ കീഴടക്കി എന്നു സാരം. ഈ ശ്ലോകം ഭാഷാരാമായണചമ്പു രാമാവതാരഭാഗത്തിൽ ദശരഥന്റെ ദിഗ്ജയത്തെ വർണ്ണിക്കുന്ന സന്ദർഭത്തിലും ഉപയോഗിച്ചു കാണുന്നു.

ഇത്ഥംവണ്ണം പണ്ടുദിക്കും പരിചൊടു നെറിതി-
ങ്കൾ ഭുജാവിക്രമശ്രീ-
ഹേവാകംകൊണ്ടടക്കിപ്പുതിയ പുകഴ്മണം
പൂണ്ടിരിക്കും ദശായാം
ചേൽവാച്ചീടും കലിപ്രോൽഭടഫണിപതിനാ
കല്മഷക്ഷ്വേളജാലാ
സാവേഗം ഗ്രസ്യമാനം ജഗദിദമഖിലം
കണ്ടു മെയ്യേറ്റ സ രാജാ! ൩൩.

ഇത്ഥംവണ്ണം=ഇപ്രകാരം, സ രാജാ=ആ രാജാവു്, പരിചൊടു …………കൊണ്ടു=വഴിപോലെ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന തന്റെ ബാഹുപരാക്രമത്തിന്റെ കളികൊണ്ടു്, ഹേവാകം=കളി, ഉത്സാഹം, ഔൽസുക്യം—'ചിത്രഭാനുമാധിപത്യ്യൗഹിണാപമമഹീക്ഷിതാക്കന്മാരുടെസേവാഹേവാകപാകം ശരയള ഭേദരാം കർമ്മസമ്പ്രതീപം' എന്നു സുദർശനശതകത്തിൽ (ശ്രീനാരായണകവി) പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നു. പണ്ടുദിക്കൾ=ദിക്കുകളെല്ലാം അടക്കി, പുതിയ……………ദശായാം=പുതുതായ കീർത്തിയോടുകൂടിയിരിക്കുന്ന കാലത്തു്, കല്മഷക്ഷ്വേളജാലാ=പാപമാകുന്ന വിഷത്തോടുകൂടിയുള്ള, ചേൽവാച്ചീ……… പതിനാ=

രേചല്യ ഏറുന്നതായ കലികാലമാകുന്ന ഭയങ്കരമായ പെരുമ്പാമ്പിനാൽ, സാരവേഗം = ആരവേഗാത്തോടുകൂടി—ശീഘ്രഗതിയിൽ, ഒരേത് അഖിലം ഗ്രസ്യമാനാം=ഭൂമിയെല്ലാം വിഴുങ്ങപ്പെടുന്നതായിട്ടു. മന്യേ=വിചാരിച്ചു. കലിയെ പെരുമ്പാമ്പായും പാപത്തെ അതിന്റെ വിഷമായും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ അലങ്കാരം രൂപകം. കലികാലത്തിന്റെ ഭയങ്കരത കാണിക്കുന്നതിനാണ് സർപ്പരൂപമായി അതിനെ കല്പിച്ചതു്. പാമ്പിന്റെ വിഷം എന്നപോലെ കലിക്കു പാപം സഹജാവസിതം എന്നു 'കല്പത .... ഭായാ' എന്ന പദത്തിൽ നിന്ന ഗ്രാഹ്യം.

"കഷ്ടം മഹീകമലിനീം കലിഗന്ധഹസ്തീ
നിശ്ശങ്കമവഗാഹ്യ വിശൃംഖലാത്മാ
ഞെട്ടൊന്നൊടിച്ചു ചില ധർമ്മമൃണാളകാണ്ഡാൻ
ദുഷ്ടോയമദ്യ മലിനീകുരുതേ നികാമം. ന. ഗ്

കഷ്ടം—ഈ പദം ഖേദാധിക്യത്തെ ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. ദുഷ്ടഃ=ദുഷ്ടനായി, വിശൃംഖലാത്മാ കലിഗന്ധഹസ്തീ=വിശൃംഖലമായ—ചങ്ങലയില്ലാത്ത, തടവില്ലാത്ത, കലികാലമാകുന്ന മദിച്ച ആന, മഹീകമലിനീം=ഭൂമിയാകുന്ന താമരപ്പൊയ്കയിൽ, നിശ്ശങ്കം=സംശയമൊന്നുമില്ലാതെ, അവഗാഹ്യ=ഇറങ്ങിമുങ്ങി, ഞെട്ടൊന്നൊ.........കാണ്ഡാൻ=ഞെട്ടുകളെല്ലാം ഒടിച്ചു ധർമ്മങ്ങളാകുന്ന താമരവളയങ്ങളെ, നികാമം=ഏററവും, അദ്യ=ഇക്കാലത്തു, മലിനീകുരുതേ=മലിനമാക്കുന്നു, കലക്കിമറിക്കുന്നു എന്നു സാരം. ഭൂമിയെ താമരപ്പൊയ്കയായും ധർമ്മങ്ങളെ മൃണാളങ്ങളായും കലിയെ മദഗജമായും കല്പിച്ചിരിക്കുന്നതിനാൽ അലങ്കാരം രൂപകം. ആന താമരപ്പൊയ്കയിലിറങ്ങിയാൽ മൃണാളങ്ങളെയെല്ലാം പറിച്ചുകളഞ്ഞു പൊയ്ക എങ്ങിനെ കലക്കുന്നുവോ അതുപോലെ കലിയുഗം ലോകത്തെ പാപഭൂയിഷ്ഠമാക്കിച്ചെയ്യുന്നു എന്നു സാരം.

അവനിയിലിഹ പാർത്താലപ്രകാരം വരാതു
സ്വവിപുലകലിദോഷം മേലിലിമ്മാനുഷാണാം
അവികലമൊരു യത്നം ക്ഷത്രവംശോത്ഭവേന
ധ്രുവമഴകിനൊടെന്നാലപ്രകാരം വിധേയം." ന. ഒ

ശമിനഃ=ശാന്തികൾക്കു, അവനിയിലിഹ=ഈ ഭൂമിയിൽ, ഇക്കാണുന്ന ജനങ്ങൾ=ഈ മനുഷ്യർ, പാർത്താൽ=നോക്കിയാൽ വിചാരിച്ചു നോക്കിയാൽ എന്നും അർത്ഥമാകാം. സ്വവിപുലകലിദോഷം എപ്രകാരം വരാഞ്ഞു=വലുതായ പാപം ഏതുവിധം പ്രവർത്തിച്ചാൽ വരികയില്ലയോ, ക്ഷത്രവംശോത്ഭവന=രാജവംശത്തിൽ ജനിച്ചു എന്നാൽ, അപ്രകാരം=ആ വിധത്തിൽ, കലിദോഷം തട്ടാത്ത മട്ടിൽ, അവികല ....യത്നം=കുറവൊന്നുമില്ലാത്തതായ ഒരു പണി, ധ്രുവം=നിശ്ചയമായും, അഴകിനോടു=ശരിയായി, വിധേയം=ചെയ്യേണ്ടതാകുന്നു. ഏതു വിധം ചെയ്താൽ ജനങ്ങൾ കലിദോഷം കൂടാതെ സുഖമായിരിക്കുമോ അപ്രകാരം ഒരു കാര്യം നാം ചെയ്യേണ്ടതാണു് എന്നു സാരം. ക്ഷത്രവംശോത്ഭവന എന്ന പദം മനുഷ്യർക്കു ആപത്തു സംഭവിക്കുമ്പോൾ അവരെ അതിൽനിന്നു രക്ഷിക്കേണ്ടതു രാജാവിന്റെ കടമയാകുന്നു എന്ന അഭിപ്രായം വ്യഞ്ജിപ്പിക്കുന്നു.

"ക്ഷതാൽ കില ത്രായത ഇത്യുദഗ്രഃ
ക്ഷത്രസ്യ ശബ്ദോ ഭുവനേഷു രൂഢഃ"

എന്നു രഘുവംശത്തിൽ (ര-൨) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

അൻപൊടിവണ്ണമകതാരിൽ നിനച്ചു രാജാ
സംഭ്രാന്തനിസ്തുലവിവേകമിയന്ന നേരം
മുമ്പിൽത്തദാ പെരുവിരൽപ്രമിതാംഗമുദ്രാ
കുംഭോൽഭവോ മുനിശിഖാമണിരാവിരാസീൽ. ൩൬

രാജാ—രാജാധിരാജനായ, അൻപൊടി ....നിനച്ചു=ഇപ്രകാരം വഴിപോലെ ശരിയായി മനസ്സിൽ വിചാരിച്ചു, സംഭ്രാ.......... ....വിവേകം=ഉണർവും നിർമ്മലവും ആയ വിവേകത്തോടുകൂടി, തന്റെ കൃത്യത്തെപ്പറ്റി ശരിയായ അറിവു ലഭിച്ചു്, ഇയന്ന നേരം=ഇരുന്നപ്പോൾ, പെരുവിരൽ..................മുദ്രാ=തള്ളവിരലോളം ശരീരത്തിനു വലിപ്പമുള്ളവനായും, പ്രമിതം=പ്രകാശിക്കുന്ന മിതം ഏറ്റവും ചെറിയതു് എന്നു സാരം. മുനിശിഖാമണിഃ=മുനിശ്രേഷ്ഠനായും ഇരിക്കുന്ന, കുംഭോൽഭവഃ=അഗസ്ത്യൻ, മുമ്പിൽ=രാജാവിന്റെ അടുക്കൽ, തദാ ആവിരാസീൽ=അപ്പോൾ പ്രത്യക്ഷനായിവന്നു. രാജാവു കലിബാധ നശിപ്പിക്കുവാനുള്ള ഉപായത്തെപ്പറ്റി ചിന്തിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സമയത്തു് അ

ദ്വാരത്തിന്റെ മുമ്പിൽ അഗസ്ത്യമഹർഷി വന്നു ചേർന്നു എന്നു സാരം. ചെറുവിരൽ.......... ....ത്മാ എന്ന പദം മുനിയുടെ ശരീരത്തിന്റെ ഹ്രസ്വതയേയും മുനിശിഖാമണി എന്നുള്ള തപോവൈഭവത്തേയും ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു.

അന്നേരമൻപിനൊടു രാജമുനീശ്വരോസൌ
ധന്യം നിരീക്ഷ്യ പുരതോ മുനിസാർവ്വഭൌമം
സന്നാമപൂർവ്വമൊരു കാഞ്ചനപീഠികായാ-
മന്യൂനഭക്തിയൊടിരുത്തി വണങ്ങി നിന്നാൻ. ൩൬

അന്നേരം=മുൻപറഞ്ഞവിധം വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന സമയത്ത്, അസൌ രാജമുനീശ്വരഃ=ഈ രാജർഷിശ്രേഷ്ഠനായ ശതസോമൻ, പുരതഃ=മുമ്പിൽ, ധന്യം മുനിസാർവ്വഭൌമം നിരീക്ഷ്യ=ശ്രേഷ്ഠനായി മുനികൾക്കു അധീശ്വരനായിരിക്കുന്ന അഗസ്ത്യനെ കണ്ടിട്ട്, സന്നാമ ....പീഠികായാം=ആദ്യമായി മുനിയെ നമസ്കരിച്ചു പിന്നീടു പൊന്നുകൊണ്ടുണ്ടാക്കിയ പീഠത്തിൽ, അന്യൂനഭക്തിയൊടു=തികഞ്ഞ ഭക്തിയോടുകൂടി, ഇരുത്തി, വണങ്ങി=വന്ദിച്ചു, നിന്നാൻ=മുനിയുടെ അടുത്തു നിന്നു. സ്വധർമ്മാനുസരണം ചെയ്യുന്ന രാജ്യഭരണവും ഒരു തപസ്സാകുന്നു എന്നും അതിൽ പ്രവർത്തിക്കുന്ന രാജാക്കന്മാർക്കും ഋഷികളുടെ മാഹാത്മ്യമുണ്ടെന്നും കാണിക്കുവാനാണ് ഇവിടെ 'രാജമുനീശ്വരഃ' എന്ന പദം പ്രയോഗിച്ചത്. 'രാജ്യാശ്രമമുനിം മുനിഃ' എന്ന രഘുവംശ(സ-൧)പ്രയോഗം ഇവിടെ സ്മർത്തവ്യം.

"ഏതും വൈകേണ്ടവൊന്നല്ലരികിലുടനിരു-
ന്നീടുവാ"നെന്നു മെല്ലെ-
സ്സാധൂക്ത്വാ ഭദ്രസിംഹാസനമുകളിലവ-
സ്ഥാപ്യ ശുദ്ധാന്തരാത്മാ
മീതേ മീതേ ലസന്തം പ്രസൃമരമഹസാ
ഭക്തിനമ്രോത്തമാംഗം
മോദാലാഗേ ചിരം പാർത്തുമൃഷിപെരുമാറം
വിസ്മിതോ വാചമൂചേ. ൩൭

ശുദ്ധാന്തരാത്മാ=രാഗദ്വേഷാദിബന്ധമില്ലാതെ നിർമ്മലമായിരിക്കുന്ന അന്തരാത്മാവോടുകൂടിയ, ഋഷിപ്രവരമാർ=മുനിശ്രേഷ്ഠൻ—അഗസ്ത്യൻ, അരികിൽ ഉടൻ ഇരുന്നിട്ടവാൻ എളുപ്പം വൈകുന്നേരമാണല്ലോ =തന്റെ അടുത്തു ഇരിക്കുന്നതിന് അല്പവും കാലതാമസം വരുത്തരുത് എന്നു പറഞ്ഞു, പ്രശ്രയമഹാഭാഃ=പാകുന്നതായ ശരീരശോഭകൊണ്ട്, മിതമിതലസന്തം=കൂടുതൽ കൂടുതലായി ശോഭിക്കുന്നവനും, കേളിനളോത്തമാംഗം=കീർത്തികൊണ്ടു തലകുനിച്ചുവനും ആയ, അമും=ഈ രാജാവിനെ, മെല്ലെ=സാവധാനത്തിൽ, മദ.... ......മുകളിൽ=സ്വർണ്ണമയമായ സിംഹാസനത്തിന്റെ മുകളിൽ, അവസ്ഥാപ്യ=ഇരുത്തിയിട്ട്, മോദാൽ അഴകു ചിരം പാർത്തു വിസ്മിതഃ=സന്തോഷം നിമിത്തം അദ്ദേഹത്തെ വളരെ നേരം നോക്കി വിസ്മയിച്ചുകൊണ്ട്, വാചം ഊചേ=വാക്കിനെ പറഞ്ഞു. മുൻപിൽ വിനീതനായി വണങ്ങി നിന്ന രാജാവിനെ യഥാസ്ഥാനത്ത് ഇരുത്തി സന്തോഷത്തോടുകൂടി മുനി ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു എന്നു സാരം.

"ശ്രീകണ്ഠൻതൻ കൃപാവാരിധിയിലഴകിൽ നന-
ച്ചും തപോവാരിധിശ്രീ-
പാകംകൊണ്ടും ത്രിലോക്യാം പടരുമൊരു ഭവ-
ദ്വിക്രമസ്പർശശാഖീ
ആകല്പം പൂത്ത കീർത്തിപ്രസവപരിമളം
നീളെ മേളിച്ചിടാനീ-
മാകെക്കാച്ചോരു രക്ഷാഫലമഖിലജനൌ-
ഘങ്ങളിന്നാസ്വദന്തേ. നൻ

ശ്രീകണ്ഠൻതൻ .. ..നനച്ചും=ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ദയയാകുന്ന ജലംകൊണ്ട് ശരിയായി നനച്ചും, "കാളകൂടാങ്കേനാസ്യ ശ്രീഃ ശോഭാ കണ്ഠേ അസ്യേതി ശ്രീകണ്ഠഃ" എന്നു ടീകാസർവ്വസ്വം. കാളകൂടവിഷത്തിന്റെ ശോഭ കണ്ഠത്തിലുള്ളവൻ ശിവൻ, തപോ... ... ...കൊണ്ടും=തപസ്സാകുന്ന വളം പാകംപോലെ ചേർത്തും, ത്രിലോക്യാം പടരു... ... ...ശാഖീ=വളർന്നു മൂന്നുലോകങ്ങളിലും പടരുന്നതായ അങ്ങയുടെ പരാക്രമമാകുന്ന ദിവ്യമായ വൃക്ഷം, ആകല്പം... ... ...മേളിച്ചു=

മന്നോരോമായി പൃത്ഥ കീർത്തിയാകുന്ന പൂവിന്റെ മണം തിങ്ങി—എല്ലായിടത്തും ചേർന്ന്, ഇദാനീം=ഇപ്പോൾ, ആശാ...... ...ഫലം=എല്ലാം കാലത്തിലുമായ ശാശ്വതങ്ങളാകുന്ന ഫലത്തെ, അഖില ....നാസ്വാദന്ത=എല്ലാ ജനങ്ങളും ഇക്കാലത്ത് ആസ്വദിക്കുന്നു. അനാരതവികസന വിക്രമം വൃക്ഷം, ശിവകരുണാ ജലം, തപസ്സ് വളം, കീർത്തി പൂവ്, ഇഷ്ടഫലം; എന്ന രൂപകം അലങ്കാരം.

ഭാഷാരാമായണചമ്പുവിൽ (ഖരവധം ഭാഗം) 'വൈകുണ്ഠനാഥൻ' എന്ന് ആരംഭിക്കുന്ന ഒരു പദ്യം ഉണ്ട്. അതും ഈ ശ്ലോകവും ഒന്നു തന്നെയാണ്.

"എന്നാലിതും ഗുണനിധേ! ജഗതീഹിതാർത്ഥ-
ന്തന്നേ ഭവന്തു ഭവതശ്ചരിതാനി മേലേൽ”
എന്നേവമുക്തഗിരമുദ്ധുരഭക്തിശാലീ
ചൊന്നാനസൗ തൊഴുതു സിന്ധുപിബം മുനീന്ദ്രം. ൪൦

ഗുണനിധേ=മഹനീയങ്ങളായ ഗുണങ്ങൾക്കെല്ലാം വാസസ്ഥാനമായിരിക്കുന്ന ആര്യനായ രാജാവേ, എന്നാലിതും=എന്നാൽ, ഭവതഃ ചരിതാനി മേലേൽ = അങ്ങയുടെ വിശിഷ്ടങ്ങളായ കൃത്യങ്ങൾ മീതെ മീതെയായി, ജഗതീ......... ഭവന്തു=ലോകങ്ങളുടെ ഇഷ്ടത്തിന—ശ്രേയസ്സിന്നുതന്നെയായി ഭവിക്കട്ടെ, എന്ന് ഏവം ഉക്തഗിരം=ഇപ്രകാരം വാക്കുപറഞ്ഞവനും, സിന്ധുപിബം=സമുദ്രജലം കുടിച്ചു വററിച്ചവനും ആയ, മുനീന്ദ്രം=മുനിശ്രേഷ്ഠനോട്—അഗസ്ത്യനോട്, അസൗ = ഈ രാജാവ്, ഉദ്ധുരഭക്തിശാലീ = പൂർണ്ണമായ ഭക്തിയോടുകൂടിയവനായി, തൊഴുതു=തൊഴുതിട്ട്, ചൊന്നാൻ=പറഞ്ഞു.

“നിശ്ശേഷാണാം മുനീനാം മുകുടഘടിതമാ-
ണിക്യദാമ്നേ മഹിമ്നാ
വിശ്വാധിക്യം കലർന്നീടിന വിമലതപ-
സ്യാപരീപാകധാമ്നേ

അശ്രാന്തം വിന്ധ്യശൈലോച്ഛ്രയവിഹതികൃതേ
സപ്തപാഥോധിപാന-
സമ്പൂർണ്ണക്രീഡ! കേള്യാ കലശജ! കലയാ-
മോ നമസ്യാഞ്ജലിന്തേ ൪൮

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ അഗസ്ത്യമുനിയുടെ മാഹാത്മ്യത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. കലശജ=അല്ലയോ അഗസ്ത്യമുനേ, നിശ്ശേഷാണാം.............. ധാമ്നേ=എല്ലാമുനികളുടെയും കിരീടത്തിൽ ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന മാണിക്യമായുള്ളവനും, മഹർഷിമാർക്ക് എല്ലാവർക്കും ഭൂഷണമായിരിക്കുന്നവൻ എന്നു സാരം. മഹിമ്നാ=മഹിമാവുകൊണ്ടു-മാഹാത്മ്യത്തിനാൽ, വിശ്വോ... ......ധാമ്നേ=ലോകത്തിൽ അധികമായും നിർമ്മലമായും ഇരിക്കുന്ന തപസ്സിന്റെ പരിപാകത്തിന് ഇരിപ്പിടമായും, അശ്രാന്തം=എപ്പോഴും, വിന്ധ്യ............കൃതേ=വിന്ധ്യപർവ്വതത്തിന്റെ ഉയർച്ചയ്ക്കു ഹാനിയെ ചെയ്യുവനും, ഒരു കാലത്തും പൊങ്ങാത്തവിധം വിന്ധ്യനെ താഴ്ത്തിയവൻ എന്നു ഭാവം. സപ്ത............ക്രീഡ=ഏഴ് സമുദ്രങ്ങളിലേയും ജലം കുടിക്കുകയാകുന്ന സമ്പൂർണ്ണക്രീഡയോടുകൂടിയവനേ. സമ്പൂർണ്ണം=ഇഷ്ടം പോലെ വർത്തിക്കുന്നതു, ക്രീഡ=കളി. സമുദ്രജലം കുടിച്ചതു കാര്യമായിട്ടല്ല, വിനോദമായിട്ടാണ ചെയ്തതെന്നു ഭാവം. തേ=അങ്ങയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു, കേള്യാ=കേളിയോടുകൂടി, നമസ്യാഞ്ജലിം കലയാമഃ=നമസ്കാരത്തോടുകൂടിയ അഞ്ജലിയെ ചെയ്യുന്നു-തൊഴുന്നു. അഗസ്ത്യമഹർഷി വിന്ധ്യപർവ്വതത്തെ താഴ്ത്തുകയും, സമുദ്രജലം കുടിക്കുകയും ചെയ്തു എന്ന പൌരാണികകഥ കവി ഇവിടെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

"വിന്ധ്യസ്യ സംസ്തംഭയിതാ മഹാദ്രേ-
ന്നിശ്ശേഷപീതോജ്ഝിതസിന്ധുരാജഃ"

(രഘു-സ-൬) എന്നും മററുമുള്ള മഹാകവിപ്രയോഗങ്ങളെ നോക്കുക. മുനികുലശ്രേഷ്ഠതയും, തപോവൈഭവം, വിന്ധ്യമദാപഹാരണം, സമുദ്രജലപാനം, എന്നീ അഗസ്ത്യന്റെ വൈഭവങ്ങളെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഇന്നോളം പോന്നൊഴിഞ്ഞില്ലിഹ തൊഴിൽ നിയമി-
പ്രൗഢ! നന്നായിതെന്നേ
പുണ്യപ്രാഗല്ഭ്യമേ മൽകൃതഘനതപസാ-
മദ്യ സാഫല്യമേശീ
അന്യൂനം താവകാനുഗ്രഹവുമഴകിലെ-
ന്നാന്തരാകാംക്ഷയും കേ-
ളൊന്നായ് വന്നു ഉല്ലോലമെന്നു മുനിവര! ദൈവാ-
നുകൂല്യം മദീയം. ൪൮

പുണ്യപ്രാഗല്ഭ്യമേ=സുകൃതത്തിന്റെ പ്രൗഢിയോടുകൂടിയവനായും, നിയമിപ്രൗഢ=യോഗികൾക്ക് മുഖ്യനായും ഇരിക്കുന്ന അല്ലയോ മഹാത്മൻ, ഇന്നോളം......തൊഴിൽ=അങ്ങു ഇപ്പോൾ ഇവിടെ വന്നുചേർന്ന പ്രവൃത്തി—കാര്യം, നന്നായിതെന്നേ=ഏറ്റവും നന്നായി എന്നുമാത്രമേ പറയുവാനുള്ളൂ. മൽ..........മേശീ=ഞാൻ ചെയ്ത വലിയതായ തപസ്സുകൾക്ക് ഇന്നു ഫലം കിട്ടി, കേൾ=കേട്ടാലും, അന്യൂനം.........ഗ്രഹവും=കുറവൊന്നുമില്ലാത്തതായ—പൂർണ്ണമായ അങ്ങയുടെ അനുഗ്രഹവും, എന്ന.............രാകാംക്ഷയും=ഇതു എന്റെ ഉള്ളിലെ ആഗ്രഹവും, അഴകിൽ=ഭംഗിയായി, ഉല്ലോലം=ഏറ്റവും, ഒന്നായ്വന്നു=ഒന്നുതന്നെയായി വന്നു, എന്നു=എന്ന സംഗതി, മുനിവര=അല്ലയോ മുനിശ്രേഷ്ഠ, എന്റെ ഉള്ളിലെ ആഗ്രഹം അറിഞ്ഞാണോ അങ്ങു പറഞ്ഞതെന്നു തോന്നും. യോഗത്താൽ അതിനു ശക്തി അങ്ങേയ്ക്കു ഉണ്ടല്ലോ. ഈ അഭിപ്രായത്തെക്കൂടി മുനിവര എന്ന പദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. മദീയം=എന്നെ സംബന്ധിച്ചതു്—എന്റെ, ദൈവാനുകൂല്യം ഈശ്വരൻ അനുകൂലമായി നില്ക്കുന്നതുകൊണ്ടാണ്.

എന്തൊട്ടാൻ ദേഹിനാമിക്കലിമലമധുനാ
കിംന്നു കർത്തവ്യമെന്നാ-
യിത്ഥം ഞാനോർത്തിരിക്കേ ഭുവനകമലിനീ-
ഭാനുമന്തം ഭവന്തം

പ്രത്യക്ഷം കണ്ടുകപ്പെട്ടതു ശിവശിവ! മൽ-
ഭാഗ്യസാമഗ്ര്യമെന്നാ-
ലുദ്ധർത്തും ക്ഷോണീചക്രം കലിസലിലനിധേഃ
കല്പ്യതാമല്പപായം.” ൪൬

ദേഹിനാം=മനുഷ്യർ, ദേഹംതന്നെ പ്രധാനം എന്നു വിചാരിച്ചു ധർമ്മകാര്യങ്ങളിൽ വിമുഖന്മാരായി കഴിയുന്നവർ എന്ന അർത്ഥം ദേഹി എന്ന പദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. അദ്യനാ=ഈ കലികാലത്തിൽ, കലിമലം=കലിയുഗം നിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന ദോഷം, എന്തൊന്നാൽ=വന്നുചേരാതിരിക്കുവാൻ, കർത്തവ്യം കിം നു എന്നായി ഇദാനീം=ചെയ്യേണ്ട പ്രവൃത്തി എന്താണു എന്നിങ്ങനെ, ചിന്തിതവതി=വിചാരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുമ്പോൾ, ഭുവന... ...ബന്ധം=ലോകമാകുന്ന താമരപ്പൊയ്കയ്ക്കു ആദിത്യനായിരിക്കുന്ന—ലോകത്തെ എല്ലാം പ്രകാശിപ്പിക്കുന്നവനായ അങ്ങയെ, പ്രത്യക്ഷം... ... ...പ്പെട്ടു=കണ്ണിനുനേരെ കണ്ടു, മൽഭാഗ്യസാമഗ്ര്യം=എന്റെ ഭാഗ്യത്തിന്റെ പൂർത്തിനിമിത്തമാണ്. ശിവശിവ=ആശ്ചര്യദ്യോതകം. അങ്ങയെ കാണ്മാൻ എനിക്കു ഭാഗ്യമുണ്ടായല്ലോ എന്നു ഭാവം. എന്നാൽ=ഇനി, കലി... ...നിധേഃ=കലിയുഗമാകുന്ന കടലിൽനിന്നു, ക്ഷോണീചക്രം=ഭൂമിയെ, ഉദ്ധർത്തും=ഉയർത്തുവാനായി, അല്പപായം=വഴി, കല്പ്യതാം=ഉണ്ടാക്കിയാലും. കലിദോഷനിവൃത്തിക്കു ഒരു മാർഗ്ഗം ഉണ്ടാക്കിത്തരണം എന്നു സാരം.

തസ്മിന്നേവം ബ്രുവാണേ മുനിവരനതുലംചെ-
യ്തു തദാനീം “ത്രിലോകീ-
പൊൽപ്പൂണ്ണേ! യുക്തമാത്താലിതു തപനകലീ-
നന്ദ തേ ധർമ്മസാരം
എപ്പേരും നിൻകരസ്ഥം പുകൾചെറുകിന സാ-
മ്രാജ്യമെന്നാലിരിക്കെ-
സ്സൽബോധാലീദൃശന്തോന്നിയതഴകതഹോ
മംഗലാർത്ഥം പ്രജാനാം. ൪൭

തസ്മിൻ=ആ രാജാവു്, ഏവം ബ്രുവാണേ=ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞപ്പോൾ, 'ബ്രൂഞ്ഞ്വ്യക്തായാം വാചി' എന്നു ധാതുപാഠം. തദാനീം=ആ സമയത്തു്, മുനിവരൻ=അഗസ്ത്യൻ, അഭ്യധത്ത=പറഞ്ഞു, ത്രിലോ...............കേ=മൂന്നു ലോകത്തിനും ആഭരണമായിരിക്കുന്ന അല്ലയോ രാജാവേ, തപനകുലീനന്ദന, ദിലീപൻ മുതലായ ധർമ്മശാലികളായ രാജാക്കന്മാർ ജനിച്ചിരിക്കുന്ന സൂര്യവംശത്തിൽ ഉണ്ടായ അങ്ങേയ്ക്കു, ഓർത്താൽ=വിചാരിച്ചാൽ, ഇദം=ഈ, ധർമ്മസാരം=ധർമ്മനിഷ്ഠ, ധർമ്മത്തെ സാരം—പ്രധാനമായി വിചാരിക്കുന്ന സ്വഭാവം, യുക്തം=യോജിച്ചതുതന്നെ, കുലമഹിമയ്ക്കു ചേരുന്നതാണു അങ്ങയുടെ ഈ സ്വഭാവം എന്നു സാരം. പൃഥ്വീം......... സാമ്രാജ്യം=മഹാകീർത്തിയോടുകൂടിയ രാജ്യം, ഏപ്പുതും=മുഴുവനും, നിൻകരസ്ഥം=അങ്ങയുടെ കയ്യിൽ ഇരിക്കുന്നതു്, അങ്ങേയ്ക്കു സ്വാധീനം, എന്നിരിക്കേ=എന്നിരിക്കുമ്പോൾ, സൽബോധാൽ=വേണ്ടതായ ജ്ഞാനബോധം നിമിത്തം, ഇത്തരം=ഇപ്രകാരം തോന്നിയതു, പ്രജാനാം മംഗലാർത്ഥം=ജനങ്ങളുടെ ക്ഷേമത്തിനു—ഗുണത്തിനു വേണ്ടിയാകുന്നു, ഇതു അഴകുള്ളു=ഭംഗിയായിതാനും.

ബിംബാത്മനാ ധരണിമേൽ വിഹിതപ്രതിഷ്ഠേ
ശംഭൗ ജഗത്ത്രിതയമംഗലജാഗരൂകേ
സംഭൂയ നീങ്ങുമഖിലം കലിദോഷമർക്കൻ
വൻപോടുദിച്ചളവു കൂരിരുളെന്നപോലെ. ൪൯

ജഗത്ത്രിതയ.........ജാഗരൂകേ=മൂന്നുലോകത്തിനും ക്ഷേമം വരുത്തുന്നതിനു ശ്രദ്ധയോടെ പ്രവർത്തിക്കുന്നവനായ ശിവൻ, ധരണിമേൽ=ഭൂമിയിൽ, ബിംബാത്മനാ വിഹിതപ്രതിഷ്ഠേ=ബിംബാകൃതിയിൽ പ്രതിഷ്ഠചെയ്യപ്പെട്ടവനാകുമ്പോൾ, ഭൂമിയിൽ ശിവന്റെ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചാൽ എന്നു സാരം. അർക്കൻ......... പോലെ=സൂര്യൻ ഉദിക്കുന്ന സമയത്തു കൂരിരുട്ടു എന്ന പോലെ, കലിദോഷമഖിലം=കലിനിമിത്തം ഉണ്ടാകുന്ന ദോഷങ്ങൾ എല്ലാം, സംഭൂയ=ഒന്നിച്ചുകൂടി, നീങ്ങും=മാറും—നശിക്കും. കലിദോഷശമനത്തിനു ഭൂമിയിൽ ശിവബിംബപ്രതിഷ്ഠയാണു ഉപായം എന്നു സാരം.

എന്നാലിക്കാലമത്യുച്ചബഹളതരപോ-
വാസ്സിനം വിക്രമശ്രീ-
വിസ്ഫാരംകൊണ്ടുപാർജ്ജിച്ചൊരു വിപുലസമൃ-
ദ്ധിക്കുമക്കുന്നവേണോ
മിന്നീടും കീർത്തിലക്ഷ്മീവിളവിനമുടനൊ-
ക്കെക്കുമേ തക്കവണ്ണം
ധന്യാം ബിംബപ്രതിഷ്ഠാം വിരചയ കലിദോ-
ഷോപശാന്ത്യൈ ധരായാം. ൪൬.

എന്നാൽ, ധരായാം=ഭൂമിയിൽ, കലിദോഷോപശാന്ത്യൈ=കലിദോഷം ശമിക്കുന്നതിനായി, ഇക്കാലം=ഇപ്പോൾ, അത്യുച്ച............ വാസ്സിനം=ഏറ്റവും ചൂടിന്റെ ആധിക്യത്തോടുകൂടിയ തപസ്സിന്റെ അഭിവൃദ്ധിക്കും, വിക്രമശ്രീ ......സമൃദ്ധിക്കും=വിക്രമസമ്പത്തുകൊണ്ട് സമ്പാദിച്ച വലിയ ഐശ്വര്യത്തിനും, മിന്നീടും ... ...വിളവിനും=പ്രകാശിക്കുന്ന കീർത്തിസമ്പത്തിന്റെ വൃദ്ധിക്കും, എന്നു വേണ്ട ഇനി വിശേഷിച്ചൊന്ന പ്രത്യേകം പറയുന്നു. ഒക്കെക്കുമേ തക്കവണ്ണം=എല്ലാത്തിനും യോജിക്കത്തക്കവിധം, ധന്യാം ബിംബപ്രതിഷ്ഠാം വിരചയ=ശ്രേഷ്ഠമായിരിക്കുന്ന ശിവബിംബപ്രതിഷ്ഠയെ നിർവ്വഹിച്ചാലും.

ചൊല്ലാം താതോപദേശം പരമിതിനധുനാ
ശൈവബിംബം പുരാണം
കല്യാണിന്യാ ഭവാന്യാ മഹിതമിഹ ഭവൽ-
പൂർവ്വലബ്ധാവശേഷം
ഫുല്ലാമോദം വിളങ്ങുന്നിതു രജതഗിരൗ
തത്ര ഗത്വാ ഗിരീശം
മെല്ലെ സേവിച്ചസൌ നീ തെളിവിനൊടിദമാ-
ദായ സാധിക്ക സാധോ!" ൪൭.

ഇതിനു=ശിവബിംബപ്രതിഷ്ഠ സാധിക്കുന്നതിനു, അധുനാ=ഇപ്പോൾ, പരം താതോപദേശം=ശ്രേഷ്ഠമായ താതന്റെ ഉപദേശം.

ജ്ഞാനം=അറിവ്, ചൊല്ലുന്നേൻ, ചൊല്ലാം=പറയാം, കല്യാണിന്യാമഖന്യാമഹിതം = മംഗലസ്വരൂപിണിയായിരിക്കുന്ന ശ്രീപാൎവ്വതിയാൽ മഹിതം—പൂജിക്കപ്പെട്ടതും, പുരാണം=വളരെ പഴയതും, മേൽപ്പൂൎവ്വന്മാരശേഷം=അവരുടെ പൂൎവ്വന്മാർ ലഭിച്ചിട്ടുള്ളതിന്റെ ശിഷ്ടമുള്ളതും, മുൻപു മാന്ധാതാവും മുചുകുന്ദനും മറ്റോ ശിവബിംബം സമ്പാദിച്ചിട്ടുണ്ട്, ശേഷിച്ചിട്ടുള്ള ഒന്ന് എന്ന് ഈ പദത്തിന്റെ ഭാവം. ശൈവബിംബം=ശിവന്റെ ബിംബം, രജതാദ്രൌ=കൈലാസപൎവ്വതത്തിൽ, ഫുല്ലാരാധനം=ഫുല്ലമായിരിക്കുന്ന, വലുതായ ആരാധനത്തോടുകൂടി—പൂൎണ്ണതയോടുകൂടി, വിളങ്ങുന്ന=പ്രകാശിക്കുന്ന. സൎവ്വോൽകൎഷേണ വൎത്തിക്കുന്നു എന്നു സാരം. സാദരാ=ആദരവോടു ഉത്തമനായ രാജാവേ, അങ്ങു സജ്ജനമാകയാൽ അതിന്റെ അനുഗ്രഹം സാധിക്കും എന്ന്, ഈ പദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. അവസര നീ=ഇങ്ങനെ നീ, തദ്ഗതഃ=കൈലാസത്തിൽ ചെന്ന്, മെല്ലെ ശിതീശം സേവിച്ചു=സാവധാനത്തിൽ ശിവനെ ഭജിച്ച്, തെളിവിനോടിട ആരായ=സന്തോഷത്തോടുകൂടി ഈ ബിംബം കയ്യിൽ വാങ്ങി, സാധിക്ക=പ്രതിഷ്ഠ നിൎവ്വഹിച്ചാലും.

എന്നങ്ങുരിച്ചു മുനിശ്രേഷ്ഠരഹസ്യവിദ്യാം
കൎണ്ണേ നരാധിപനു ചൊന്നതല്ലുംദശായാം
ഒന്നേറെ വാശ്ശോടിളകീ സുരലോകഭേരീ-
സന്നാദരീതിരനവാദമിവാദധാനാ. ൪൮.

ശ്രേഷ്ഠമുനിഃ എന്ന അന്വയം ഉരിച്ചു=ഈ അഗസ്ത്യമുനി ഇപ്രകാരം അവിടെവെച്ചു പറഞ്ഞിട്ട്, നരാധിപന=രാജാവിനു, കൎണ്ണേ=ചെവിയിൽ-വേറെ ആരും കേൾക്കാതെ, രഹസ്യവിദ്യാം=രഹസ്യമായ വിദ്യയെ, അതും ദശായാം=ഉപദേശിച്ചുകൊടുത്ത സമയത്ത്, അനവാദം ആദധാനാ ഇവ=അതിനു അനുവാദം കൊടുക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നത്തക്കവിധം, സുരലോക.........രീതിഃ=ദേവലോകത്തിങ്കലുള്ള പെരുമ്പറയുടെ വലുതായ ശബ്ദം, ഒന്നേറെ വാശ്ശോട്=അധികമായി, ഇളകി=ചലിച്ചു. ദേവലോകത്ത പെരുമ്പറകൾ അധികം ശബ്ദിച്ചു. ബിംബപ്രതിഷ്ഠയുടെ കാൎയ്യം ദേവന്മാൎക്കുകൂടി സന്തോഷമാകുന്നു എന്നു ശ്ലോകത്തിന്റെ ഉത്തരാൎദ്ധം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

കലിതകുതുകമാശീൎവ്വാദവും ചൊല്ലി നേരെ
കലശഭവനമാമന്ത്ര്യാസ്ഥയാ പോയനേരം
ബലനിധിയിൽ നിധായ ക്ഷ്മാഭരം മന്ത്രിമുഖ്യേ
തെളിവിലുരുതപോൎത്ഥം പ്രാപ കൈലാസശൈലം സൻ.

കലശഭവനം=അഗസ്ത്യമുനിയെ, കലിതകുതുകം=സന്തോഷത്തോടുകൂടി, ആശീൎവ്വാദവും ചൊല്ലി=മംഗളമാശംസിച്ചു, ആമന്ത്ര്യ ആസ്ഥയാ പോയനേരം=അറിയിച്ചിട്ട് ആസ്ഥയോടുകൂടി പോയപ്പോൾ, ബലനിധിയിൽ=രാജ്യഭാരകാൎയ്യം നിൎവ്വഹിക്കുവാൻ ശക്തനായ, മന്ത്രിമുഖ്യേ=മന്ത്രിശ്രേഷ്ഠനിൽ, ക്ഷ്മാഭരം നിധായ=ഭൂഭാരത്തെ വച്ചിട്ട്, ഏല്പിച്ചിട്ട്, രാജാവു സന്തോഷത്തോടുകൂടി ഉരുതപോൎത്ഥം=വലിയ തപസ്സിനായിക്കൊണ്ട്, കൈലാസശൈലം=കൈലാസപൎവ്വതത്തിൽ, പ്രാപ=പ്രവേശിച്ചു, ചെന്നു. അഗസ്ത്യൻ വിദ്യോപദേശം ചെയ്തു പോയ ഉടനെതന്നെ രാജാവ് രാജ്യഭാരം മന്ത്രിയെ ഏല്പിച്ചു തപസ്സിനായി കൈലാസത്തിൽ പ്രവേശിച്ചു എന്നു സാരം.

ദീൎഘം നിപത്യ ഘടിതാഞ്ജലിരേഷ വിശ്വ-
ശ്ലാഘ്യേ കരേറി വിപുലേ രജതാദ്രിശൃംഗേ
സാക്ഷാൽകരിച്ചു മനസാ പരചിത്സ്വരൂപം
ദാക്ഷായണീശമൊരു വാചമിവണ്ണമൂചേ. ൫൦.

ഏഷ രാജാ=ഈ ശതാനസാരരാജാവ്, ദീൎഘം നിപത്യ=ദീൎഘമാകുംവണ്ണം നിപതിച്ചിട്ടു—നമസ്കരിച്ചിട്ടു, ഘടിതാഞ്ജലിഃ=അഞ്ജലിബന്ധം ചെയ്തു. വിശ്വശ്ലാഘ്യേ=ലോകത്തിൽ സ്തുതിക്കുവാൻ യോഗ്യമായും, വിപുലേ രജതാദ്രിശൃംഗേ=വിസ്തൃതമായും ഇരിക്കുന്ന കൈലാസത്തിന്റെ കൊടുമുടിയിൽ, കരേറി=ചെന്നു, മനസാ പരചിത്സ്വരൂപം ദാക്ഷായണീശം സാക്ഷാൽകരിച്ചു=മനസ്സുകൊണ്ടു ബ്രഹ്മസ്വരൂപനായിരിക്കുന്ന ശിവനെ പ്രത്യക്ഷമായിക്കണ്ടു, മനസ്സിൽ ശിവനെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടു എന്നു സാരം. ശ്രീപരമേശ്വരനെക്കുറിച്ചു ഇവണ്ണം ഒരു വാചം=ഇപ്രകാരം ഒരു വാക്കു പറഞ്ഞു ഭഗവാനെ സ്തുതിച്ചു.

"കൃത്വാ വന്ദനമീഷദ്ഘടിതാഞ്ജലിഃ ജ്ഞസാ പൃ-
ഥ്വ്യാമദ്ഭുതമതിരത്ര ഋഷേഃ പ്രദേശേ
പ്രത്യക്ഷയന്നഖിലനായകമാത്മനാ ത-
ത്രാദ്യേന്ദുചൂഡമെന്ന വാചമിവഞ്ജ്ഞൂചേ."

എന്നു രാമായണചമ്പു (രാവണോത്ഭവം) പദ്യത്തിനും ഈ ശ്ലോകത്തിനും ഉള്ള ഛായൈക്യം ശ്രദ്ധേയമാകുന്നു.

"ഗൌരീസൗഭാഗ്യരാശേ! ജയജയ! ജഗദാ-
ലംബമേ! തമ്പിരാനേ!
നേരേ വന്നിങ്ങു തൃക്കാലിണയിലടിമപ്പൂ-
ക്കീടുമസ്മാനനാഥാൻ
കാരുണ്യത്തോണിതന്നിലഴകൊടു കരയേ-
റ്റി പ്രഭോ കാംക്ഷിതാർത്ഥ-
പ്പേരാം വാരാകരത്തിന്നക്കരയൊടണ-
ക്കേണമേ ഭക്തബന്ധോ! ൭൧.

ഗൌരീസൗഭാഗ്യരാശേ=ശ്രീപാർവ്വതീദേവിയുടെ പ്രേമത്തിനു ഇരിപ്പിടമായും, (സംബുദ്ധി) ജഗദാലംബമേ=ലോകത്തിനു ആശ്രയമായും, പ്രഭോ=പ്രഭുവായും—എല്ലാത്തിനും ശക്തനായും ഇരിക്കുന്ന തമ്പിരാനേ, ലോകശങ്കര, ജയജയ = അവിടുന്നു ഉൽക്കർഷത്തോടുകൂടി വർത്തിച്ചാലും, നേരേ..................പൂക്കീടും=നേരെ ഇവിടെവന്നു തിരുവടിയുടെ പാദങ്ങളുടെ അടിമകളായും, അനാഥാൻ=മറ്റൊരു രക്ഷകൻ ഇല്ലാത്തവരായും ഇരിക്കുന്ന ഞങ്ങളെ, അഴകൊടു=ഭംഗിയായി, കാരുണ്യ.......... ....തന്നിൽ=കരുണയാകുന്ന വഞ്ചിയിൽ കരയേറ്റി, കാംക്ഷിതാർത്ഥ......... ....രക്കരയിൽ=അഭീഷ്ടമാകുന്ന സമുദ്രത്തിന്റെ അക്കരെയിൽ, അണെക്കേണമേ=കൊണ്ടു ചേർക്കേണമേ, കരുണയോടുകൂടി ഞങ്ങളുടെ അഭീഷ്ടം സാധിപ്പിച്ചു തരണം. വേറെ ആരും ഞങ്ങൾക്കു നാഥനില്ല എന്നു സാരം. ഈ ശ്ലോകം ഭാഷാരാമായണചമ്പു (രാവണോത്ഭവം) വിൽ ഉണ്ട്. ഭക്തബന്ധോ എന്ന പദത്തിന്റെ സ്ഥാനത്തു "മെൻ തമ്പിരാനേ" എന്ന പദം ചേർത്തിരിക്കുന്നു. ഇത്രമാത്രം വ്യത്യാസം.

സപ്പ്ഗംഗാബാലചന്ദ്രാങ്കിതപിരിചിടയും
തീപ്പൊരിഞ്ഞൊരു മൂന്നാം-
തൃക്കണ്ണും ഭോഗിവാർകുണ്ഡലവുമരിയ കാ-
കോളവും കണ്ഠനാളെ
അഗ്രേ തൃക്കൈകൾ നാലും കമലഭവശിരോ-
മാലയും മാറിലയ്യോ!
മുഖ്യാഭോഗം പുലിത്തോലുടയുമിഹ പുല-
ർന്നേണമേ തമ്പിരാനേ! ൫൨

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ശിവസ്വരൂപത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. തമ്പിരാനേ=ശിവഭഗവാനേ, സപ്പ്ഗം.........ചിടയും=സർപ്പം, ഗംഗ, ബാലചന്ദ്രൻ, ഇവയോടുകൂടിയതും പിരിച്ചതും ആയ ജടയും, തീപ്പൊ.........കണ്ണും=തീപ്പൊരിയുന്ന മൂന്നാമത്തെ നൊറ്റിക്കണ്ണും, ഭോഗി.........കുണ്ഡലവും=സർപ്പത്തെക്കൊണ്ടുള്ള കർണ്ണാഭരണവും, കണ്ഠനാളേ=കഴുത്തിൽ, അരിയ കാകോളവും=ഭയങ്കരമായ കാളകൂടവിഷവും, അഗ്രേ=അഗ്രത്തിൽ, നാലു തൃക്കൈകളും=നാലു കൈകളും, മാറിൽ കമല........മാലയും=ബ്രഹ്മാവിന്റെ ശിരസ്സും (തലയോടും) അയ്യോ=ആശ്ചര്യം, മുഖ്യാഭോഗം=മുഖ്യമായ ആഭോഗത്തോടുകൂടിയ ഏറ്റവും വലിയ, പുലിത്തോലുടയും=പുലിയുടെ തോലാകുന്ന വസ്ത്രവും, ഇഹ=എന്റെ മനസ്സിൽ, പുലരേണമേ=തോന്നേണമേ, വർദ്ധിക്കേണമേ. നിന്തിരുവടിയുടെ ഏതാദൃശമായ സ്വരൂപം എന്റെ മനസ്സിൽ ധ്യാനിക്കാറാകേണമേ. ഈ ശ്ലോകവും രാമായണചമ്പുവിൽ ഉണ്ട്. പുലരേണമേൻ (രാ. ച) എന്നു മാത്രമേ പാഠത്തിനു വ്യത്യാസമുള്ളൂ.

വാമാലങ്കാരിവാമാംഗവുമണികഴലും
ദേവദൈത്യാവതംസം
മാമാ തൃക്കൈകളിൽത്തങ്ങിന വരമഴുവും
മാൻകിശോരം കഠാരം

വാർമെയ്യും പന്നഗേന്ദ്രാഭരണമമല-
സ്സാംഗഭാഗാഭിരാമം
പൂമെയ്യും പൂർണ്ണശോഭം മനസി മമ പുല-
മ്പോന്നമെ തമ്പിരാനേ!". ൩൩

ഈ ശ്ലോകത്തിലും ശിവസ്വരൂപത്തെ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. തമ്പിരാനേ=പ്രഭോ! വാമ...........ഭാഗംഗവും=ശ്രീപാർവ്വതിയാകുന്ന അലങ്കാരത്തോടുകൂടിയ ശരീരത്തിന്റെ വാമഭാഗവും, ദേവദൈത്യാവതംസം=ദേവന്മാരുടെയും അസുരന്മാരുടെയും ശിരസ്സിന്നു ഭൂഷണമായിരിക്കുന്ന-അവർ നമസ്കരിക്കുന്ന, അംഘ്രികമലം=പാദവും, ഇതരകരങ്ങളിൽ...........കാരം=കൈകളിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന വരം, അഭയം, മാൻകുട്ടി, കഠാരം (മഴു) എന്നിവയും, ഇവയോടുകൂടിയ നാലു കൈകളും, വാർമെയ്യും...........ഭരണവും=ശോഭിക്കുന്ന വാസുകി സർപ്പമായ ആഭരണവും, പൂർണ്ണശോഭം=ശോഭ നിറഞ്ഞതും, അമല...........പൂമെയ്യും=നിർമ്മലമായ ഭസ്മം തേച്ചു ശോഭിയാക്കിയിരിക്കുന്ന പൂമേനിയും എന്റെ മനസ്സിൽ ധ്യാനിക്കാറാകേണമേ. ഈ ശ്ലോകവും ഭാഷാരാമായണചമ്പുവിൽ (രാവണോത്ഭവം) ഉള്ളതാകുന്നു.

പ്രാർത്ഥിച്ചിവണ്ണമഥ മൂർദ്ധനി കൂപ്പുകൈയും-
ചേർത്തങ്ങിനെ ദിനകരാഭിമുഖോ മഹാത്മാ
ആർത്താരുഭക്തിഭരമേകപദേന തന്നേ
ധാത്രീതലേ തെളിവിൽ നിന്നു തപം തുടന്നാൻ ൩൪

മഹാത്മാ=മഹാനുഭാവനായ രാജാവ്, ഇവണ്ണം പ്രാർത്ഥിച്ചു=ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിച്ചു, അഥ...........ചേർത്തു=കൈതൊഴുതു ശിരസ്സിൽ ചേർത്തുകൊണ്ട്, ദിനകരാഭിമുഖോ=സൂര്യന്നു നേരെ നിന്നുകൊണ്ട്, അങ്ങിനെ=അപ്രകാരം, ആർത്താരു...........ഭരം=അധികമായ ഭക്തി കൈക്കൊണ്ട്, ധാത്രീതലേ=ഭൂമിയിൽ, ഏകപദേനതന്നേ=ഒററക്കാലു കൊണ്ടുതന്നെ, നിന്നു തെളിവിൽ=മനഃപ്രസാദത്തോടുകൂടി, തപം തുടന്നാൻ=തപസ്സുചെയ്തു. ശിരസ്സിൽ തൊഴുകൈ ചേർത്തു ഒരു കാലുമാത്രം ഭൂമിയിൽ ഊന്നിക്കൊണ്ടു രാജാവ് തപസ്സുചെയ്തു എന്നു സാരം.

യമനിയമാദികൾകൊണ്ടു
വിമലത ചേർത്തുൾക്കരുന്നിലനാവിലം
ശമിതമഹേന്ദ്രിയതുരഗഃ
സ്തിമിതസമാധിസ്സമാസ്ത തപസേസൌ. ൨൨

അസൌ=ഈ രാജാവ്, യമനിയമാദികൾ കൊണ്ടു=യമം മുതലായവകൊണ്ട്,

"പൂർവ്വം യമോ നിയമഃ പശ്ചാദാസനം തു തൃതീയകം
പ്രാണായാമശ്ചതുർത്ഥസ്തു പ്രത്യാഹാരസ്തു പഞ്ചമഃ
ധാരണാതഃ പരം ധ്യാനം സപ്തമം തല്പരം പുനഃ
സമാധിരേവമംഗാനി യോഗസ്യോക്താനി സൂരിഭിഃ"

എന്ന യോഗശാസ്ത്രത്തിൽ പറയുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതാകുന്നു. യോഗത്തിന്റെ ഈ അംഗങ്ങളെയാണ് 'യമനിയമാദി' എന്ന പദം കുറിക്കുന്നത്. ഉൾക്കരുന്നിന് അനാവിലം വിമലത ചേർത്ത്=മനസ്സിന് ഏററവും നിർമ്മലത്വം വരുത്തി, രാഗദ്വേഷാദിമാലിന്യങ്ങളെല്ലാം നശിപ്പിച്ചു എന്നു സാരം. ശമിതമഹേ ...... തുരഗഃ=ഇന്ദ്രിയങ്ങളാകുന്ന കുതിരകളെ എല്ലാം അടക്കിനിർത്തി, ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹം ചെയ്തു എന്നു സാരം. സ്തിമിതസമാധിഃ=സമാധിയുറപ്പിച്ചു, തപസേ=തപസ്സിനായിക്കൊണ്ട്, സമാസ്ത=സ്ഥിതിചെയ്തു. യോഗംകൊണ്ട് ഇന്ദ്രിയനിഗ്രഹം ചെയ്തു ഏകാഗ്രതയോടുകൂടി രാജാവു തപസ്സു ചെയ്തു എന്നു ഭാവം. ഭോജരാമായണചമ്പുവിൽ ഈ ശ്ലോകവും ഉണ്ട്. പാദാദിമം യോജനമില്ല (വൃത്തം ഗീതി)

ജിതാസനോ മീലിതലോചനാംബുജ-
സ്സരോജപാലസ്സംയമിതാനിലക്രമഃ
വിധൂതനാഡീനിവഹോ മഹത്തപ-
സ്സ തപ്തവാൻ കേവലമാരുതാശനഃ. ൨൩

സഃ=അവൻ, രാജാവ്, ജിതാസനഃ=ആസനങ്ങളെല്ലാം ജയിച്ചവനായും, 'സ്ഥിരസുഖമാസനം' എന്ന പാതഞ്ജലിസൂത്രം. നിയ

പമായ സുഖത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതു് ആസനം എന്ന് ഈ സൂത്രത്തിന്റെ അർത്ഥം. 'ആനുസ്യൂത അനേനാഭ്യാസനം' എന്ന ശബ്ദാർത്ഥം. മീലിത..............ദൃശഃ=നേത്രങ്ങളെ അടച്ചുകൊണ്ടും, സദാ=എപ്പോഴും, ഉജ്ജ്വല=തേജസ്സുകൊണ്ടു ജ്വലിക്കുന്നവനായും, സംയമി............ക്രമഃ=ശരീരത്തിലുള്ള പ്രാണാദി വായുക്കളുടെ ഗതികളെയെല്ലാം സംയമനം ചെയ്തും—അടക്കിയവനായും, വിധൂത............നിവഹഃ=നാഡികളെല്ലാം കഴുകി ശുദ്ധിവരുത്തിയവനായും. നാഡീശോധനം യോഗത്തിന്റെ (തപസ്സിന്റെ) പ്രാരംഭത്തിൽ ചെയ്യേണ്ട ഒരു പ്രധാനകർമ്മമാകുന്നു.

"യഥേഷ്ടധാരണം വായോരനലസ്യ പ്രദീപനം
നാദാഭിവ്യക്തിരാരോഗ്യം ജായതേ നാഡിശോധനം"

എന്നും മററും അതിന്റെ ഫലത്തെപ്പററി യോഗശാസ്ത്രത്തിൽ പറയുന്നു. കേവല.............ശനഃ = കേവലം വായുവിനെ ഭക്ഷിക്കുന്നവനായും, ഇതരങ്ങളായ സാധനം ഒന്നും ഭക്ഷിക്കാതെയും, മഹൽ തപഃ=വലിയതായ തപസ്സിനെ, അതപ്യത=തപിച്ചു—ചെയ്തു. ഒരു യോഗി തപസ്സു ചെയ്യുമ്പോൾ അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട കാര്യങ്ങളെല്ലാം ഈ പദ്യത്തിൽ പ്രതിപാദിച്ചിരിക്കുന്നു. ഈ ശ്ലോകവും ഭാ. രാമായണചമ്പുവിൽ (രാവണോൽഭവം) ഉള്ളതാണ്. വൃത്തം വംശസ്ഥം. 'ജതങ്ങൾ വംശസ്ഥമതാം ജരങ്ങളും' എന്നു ലക്ഷണം (വൃത്തമഞ്ജരി. ഏ. ആർ. രാജരാജവർമ്മ കോയിത്തമ്പുരാൻ)

ഉത്ഥാപ്യ മൂലശിഖികീലമസൌ സുഷുമ്നാ-
മദ്ധ്യാദ്ധ്വനാ ദ്രുഹിണരന്ധ്രമുഖപ്രകാശം
വിസ്മൃത്യ വിഷയഗതൈഃ പരമാത്മചന്ദ്ര-
സ്രവൈസ്സ്വസ്ഥാന്തരനസ്ഥലമഭ്യഷിഞ്ചൽ. ൪൧

അസൌ=ഈ രാജാവ്, സുഷുമ്നാ.............ധ്വനാ=സുഷുമ്നാനാഡിയുടെ നടുവിലുള്ള വഴിയിൽക്കൂടി.

"സുഷുമ്നാഖ്യാ മഹാനാഡീ മേരുമദ്ധ്യേ പ്രതിഷ്ഠിതാ
അന്തസ്സുഷിരസമ്പന്നാ വേണുകാണ്ഡവദുത്ഥിതാ
ഉഭാഭ്യാം പൃഷ്ഠഭാഗാഭ്യാം മേഢ്റാഭ്യാം പൃഷ്ഠഭാഗയോഃ
മൂലേപ്പുഷ്ഠിന്നവംശാഭാ തന്മുഖം സുപ്രതിഷ്ഠിതം.
ത്രികോണമേരുമദ്ധ്യം തന്മൂലാധാരം വിദുർബുധാഃ."

എന്ന യോഗശാസ്ത്രത്തിൽ സുഷുമ്നയുടെ ആകൃതിയും സ്ഥാനവും പറയുന്നു. മൂലാധാരത്തിലുള്ള അഗ്നിജ്വാലയെ ഉത്ഥാപ്യ=ഉയർത്തിയിട്ട്, ഉക്തപ്രകാരം ഗൃഹീതാഗ്ര്യം=ഏറ്റവും പ്രകാശത്തോടുകൂടിയ ബ്രഹ്മരന്ധ്രത്തെ, വിഭിദ്യ=പിളർത്തിയിട്ട്, പരമാമൃത..........ന്ദ്രമണ്ഡലിക്ഷാരൗഘത്തെ=പരമാമൃതമായിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രങ്കൽ നിന്ന് എല്ലാടത്തും ഒഴുകുന്ന അമൃതങ്ങളെക്കൊണ്ട്, ആനന്ദാനന്ദസന്ദോഹം അന്തർവിയൽ=അന്തർഗതമാകുന്ന ആകാശത്തെ നനച്ച്. ഈ ശ്ലോകവും ശാരദാതിലകമായ നാഥചൂഡിൽ (ന്യാസത്തോടുകൂടി) ഉണ്ട്. പ്രഥമപാദത്തിൽ ഭിത്വാകിലം എന്നിടത്തു ഭിത്വാമൂലം എന്ന മാറ്റം പാഠഭേദം.

ദീപ്തിസ്തന്തേരഥ കാചന മൂലപത്മാൽ
പ്രോത്ഥായ ഭാസിതമധ്യമനാഡിരന്ധ്രാ
ആദ്വാദശാന്തമപി രാജതദണ്ഡഗൗർ-
പ്രോല്ലാസമുദ്ഗതഗണാധിപ ബന്ധുരേ സ. ൭൨

അഥ=അനന്തരം, തന്തേഃ=ശാക്തന്തന്ത്രത്തിന്റെ ഉള്ളിൽ, മൂലപത്മാൽ പ്രോത്ഥായ=മൂലപത്മത്തിങ്കൽനിന്നു ഉയർന്നും, ഭാസിത..........രന്ധ്രാ=മധ്യമനാഡീപഥത്തിങ്കൽ ഭാസമായതും, ആദ്വാദശാന്തം അപി=ദ്വാദശാന്തം വരെയും—യോഗശാസ്ത്രപ്രകാരം മൂലാധാരംമുതൽ ഭ്രൂമധ്യമായ ആജ്ഞാചക്രം വരെ ആറ് ആധാരങ്ങളും അതിനുമേൽ ബിന്ദു, കല, നിർബോധിക, നാദാന്തം എന്നും മറ്റും പന്ത്രണ്ട് ആധാരങ്ങളും ഉണ്ട്. ഇവയിൽ മൂലാധാരം മുതൽ കണക്കുകൂട്ടിയാൽ പന്ത്രണ്ടാമത്തെ ആധാരത്തിന്റെ മുകളിലത്തെ സ്ഥാനമാണ് ദ്വാദശാന്തം എന്നു ചിലർ പറയുന്ന പ്രദേശം. ഇവിടെ ഇന്ന വിധത്തിൽ ഈശ്വരനെ ധ്യാനിക്കണമെന്നു യോഗശാസ്ത്രത്തിൽ പ്രതിപാദിക്കുന്നുണ്ട്.

"ബ്രഹ്മരന്ധ്രികസങ്കാശം ദ്വാദശാന്തോദ്ഭവാലോകരയൽ
ദ്വാദശാംഗുലമായാതം ശിഖീം കലയേൽ പിനം."

എന്നും,

"സഹസ്രദളസരസിജസ്ഥിതചിത്സു ദ്വാദശേപ്പരം
ഏൽപതനം കർണ്ണികാന്തസ്ഥം ധ്യാനയോഗേന പൂജയേൽ
മൂലേ വാ രോചനേ നാഭൗ കണ്ഠേ വാ താലുരന്ധ്രകേ
ഭ്രൂമധ്യേ ദ്വാദശാന്തേ വാ ലലാടേ മൂർധ്നി സംസ്ഥിതേ."

എന്നും പ്രപഞ്ചഹൃദയത്തിൽ (യോഗപ്രകരണത്തിൽ) പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാഗങ്ങളും ഇവിടെ ഓർക്കേണ്ടതു കൊള്ളാം. ഇവയിൽനിന്ന താഴെയുള്ള ഷഡാധാരങ്ങൾപോലെ മുകളിലുള്ള ധ്യാനസ്ഥാനങ്ങളിൽ ഒന്നാണ് ദ്വാദശാന്തം എന്ന തെളിയുന്നു. രജത ....നിഭാ=രജതദണ്ഡത്തിന്റെ ഉള്ളിൽനിന്ന ഉദിച്ചുയരുന്ന വലിയ രജതദണ്ഡംപോലെയുള്ളതും ആയ, കാചന=ഏതോ ഒരു, ദീപ്തിഃ=ശോഭ, ഭാസതേ=ശോഭിച്ചു. രജതം=വെള്ളികൊണ്ടുള്ളതു, ദണ്ഡം=വടി. ഈ ശ്ലോകവും ഭാഷാരാമായണചമ്പുവിൽ (രാവണോത്ഭവം) ഉണ്ട്.

ആകാശകേവലഗൃഹോ ജലവാഹകാലേ
സാകാംക്ഷമേവ ശിശിരേ സലിലാവഗാഹീ
ആകീർണ്ണപഞ്ചശിഖിമധ്യഗതശ്ച ഘർമ്മേ
ലോകാത്ഭുതാന്യഥ തപാംസി ചചാര സോയം. ൫൯

സഃ അയം=ഈ രാജാവ്, ജലവാഹകാലേ=ജലവാഹങ്ങളുടെ—മേഘങ്ങളുടെ കാലത്തിങ്കൽ—വർഷകാലത്തിൽ, ആകാശ............ഗൃഹഃ=ആകാശമാകുന്ന ഗൃഹം മാത്രമുള്ളവനായും, ഭൂമിയിൽ ഗൃഹത്തിലെങ്ങും ഇരിക്കാതെ വെളിസ്ഥലത്തു നിന്നു എന്നു സാരം. ശിശിരേ=ശിശിര(തണുപ്പുള്ള, മഞ്ഞു)കാലത്തു. സാകാംക്ഷം=താല്പര്യത്തോടുകൂടി, സലിലാവഗാഹീ=വെള്ളത്തിൽ മുങ്ങിയവനായും, ഘർമ്മേ=വേനൽക്കാലത്തു, ആകീർണ്ണപഞ്ച.........ഗതഃ=പഞ്ചാഗ്നികളുടെ നടുവിൽനിന്നു. നാലുപുറത്തും തീയിട്ടു അതിന്റെ നടുക്ക ആദിത്യന്റെ രശ്മികൾ തട്ടത്തക്കവണ്ണം നിന്നു എന്നു അർത്ഥം. ലോകാ.........തപാംസി=ലോകത്തിൽ അത്ഭുതത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നവയായ തപസ്സുകളെ, ചചാര=ആചരിച്ചു—ചെയ്തു. വൃഷ്ട്യാദിപീഡകളെ ഒന്നും വകവെയ്ക്കാതെ കഠിനമായ തപസ്സു രാജാവു ചെയ്തു എന്നു സാരം. ഈ ശ്ലോകവും ഭാ. രാ. ചമ്പുവിൽ (രാവണോത്ഭവം) ഉണ്ട്.

മുഹൂർത്താന്തരചക്ഷുഷാ ത്രിലോകം നാ-
ഗജാകാന്തമകത്തു കാണ്മകൊണ്ടോ
ദ്രുഹിണാദിതൃണാന്തമിപ്രപഞ്ചം
നിഖിലം കേവലം ശിവരൂപമായ്പ്പുലമ്പി. ൬൦

ദൃഷ്ടി=ദൃഷ്ടിയോടു്, നിതാന്ത ചന്ദ്രചൂഡ=മനസ്സാകുന്ന കണ്ണുകൊണ്ടു്, ഇദമാം സ്ഥാവര=ഇങ്ങിനെയുള്ള, അകക്കണ്ണു=മനസ്സിൽ, ആനന്ദമാകുന്നതും ശ്രീപാദമല്ലോ എന്നു, കാൺക=കാണേണ്ടതു=ദിവ്യമായ ഭഗവാനെ ധ്യാനിച്ചു തപസ്സുചെയ്യുകകൊണ്ടു എന്നു സാരം. ദ്രുഹിണാ.........പ്രപഞ്ചം=ബ്രഹ്മാവുമുതൽ പുല്ലുവരെയുള്ള പ്രപഞ്ചം, നിഖിലം=എല്ലാം, ശിവസ്വരൂപമായ്=ശിവന്റെ സ്വരൂപമായി, പൂണ്ടാഹി=തോന്നി–വിചാരിച്ചു. ശിവനെ ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടു തപസ്സുചെയ്തു രാജാവിനു ലോകത്തിലെ സകല വസ്തുക്കളും ശിവമയമായിട്ടു തോന്നി.

"വൃക്ഷേ വൃക്ഷേ ഹി പശ്യാമി ചീരകൃഷ്ണാജിനാംബരം
ഗൃഹീതധനുഷം രാമം പാശഹസ്തമിവാന്തകം
അപി രാമസഹസ്രാണി ഭീതഃ പശ്യാമി രാവണ
രാമഭൂതമിദം സർവ്വമരണ്യം പ്രതിഭാതി മേ."

(ആരണ്യകാണ്ഡം—സ—൩൯)

എന്നു വാല്മീകിരാമായണത്തിലും,

"ആസീനസ്സംവിശൻ തിഷ്ഠൻ ഭുഞ്ജാനഃ പര്യടൻ മഹീം
ചിന്തയാനോ ഹൃഷീകേശമപശ്യത്തന്മയം ജഗത്."

(ദശമസ്കന്ധം—അദ്ധ്യാ—൨.)

എന്നു ഭാഗവതത്തിലും പറഞ്ഞിരിക്കുന്ന ഭാവങ്ങൾ പ്രകൃതത്തിൽ സ്മരണീയമാകുന്നു. ഒരു വസ്തുവിനെക്കുറിച്ചു സദാപി ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നാൽ ആ ധ്യാനത്തിന്റെ പരമാവസ്ഥയിൽ കാണുന്നതെല്ലാം ആ വസ്തുവാണെന്നു തോന്നുന്നതു സ്വാഭാവികമാണു്. വൃത്തം വസന്തമാലിക. 'വിഷമേ സസജം ഗഗം സമത്തിൽ സഭരേഫം യ വസന്തമാലികയ്ക്കു്' എന്നു ലക്ഷണം (വൃ. ര).

ഇക്കാണായ വനങ്ങളും ഗിരിശിഖാ-
കൂടങ്ങളും വല്ലരീ-
വൃക്ഷൗഘങ്ങളുമിമ്മൃഗങ്ങളുമൊരോ
ജന്തുക്കൾ മററുള്ളതും

ആഗ്രേ കണ്ടതശേഷവും പരശിവൻ-
തന്നേ ശിവാദന്യഥാ
ന ക്വാപി സ്ഫുടമാണതേ ശിവമയം
ത്രൈലോക്യമെപ്പൊഴുമേ. ൬൧

പൂർവ്വശ്ലോകത്തിലെ ആശയംതന്നെ വിസ്തരിച്ച് ഈ പദ്യത്തിൽ പറയുന്നു. ഇക്കാണായ വനങ്ങളും...... മൃഗങ്ങളും=ലോകത്തിൽ കാണുന്ന വനം, പർവ്വതം, വല്ലി, വൃക്ഷം, മൃഗം എന്നിവയും മറ്റുള്ളതും ഓരോ ജന്തുക്കളും=മറ്റുള്ളവയായ ഓരോരോതരം ജന്തുക്കളും, അഗ്രേ കണ്ടതശേഷവും=മുൻപിൽ കാണുന്നതെല്ലാം, പരശിവൻതന്നേ=പരമാത്മസ്വരൂപിയായ ശിവൻതന്നെയാകുന്നു. ശിവാദന്യഥാ=ശിവനിൽനിന്നു വേറെയായി, ഒന്നും=യാതൊരു വസ്തുവും, ഒരിടത്തും സ്ഫുടം=വ്യക്തമായി, ന=ഇല്ല, ത്രൈലോക്യം എപ്പൊഴുമേ ശിവമയം=ലോകം എല്ലാം ശിവരൂപമാകുന്നു. ലോകം എല്ലാം ശിവരൂപമായി രാജാവു കണ്ടു എന്നു സാരം.

ഞാനത്രേ ശശിചൂഡനായതു കനൽ-
ക്കണ്ണും മദീയാളികേ
ഞാനത്രേ ശിതികന്ധരൻ പരക്കുതാ-
നെൻകണ്ഠിലും സാമ്പ്രതം
ഞാനത്രേ ശിവനെന്നുമെന്നുടലിതെ-
ല്ലാമേ ശിവാഭിന്നമെ-
ന്നാനന്ദത്തൊടുറച്ചിതാത്മനി ദൃഢം
മാംഗല്യപാഥോനിധേ. ൬൨

മാംഗല്യ............നിധേ=മാംഗല്യത്തിന്റെ സമുദ്രമായ ഗുരുവിന്റെ, ആത്മനി=ആത്മാവിൽ, ഞാന.........നായതു=ഞാൻ തന്നെയാണ് ശിവൻ, മദീയാളികേ കനൽക്കണ്ണും=എന്റെ നെറ്റിയിലാണു തീക്കണ്ണുള്ളതും, ശിതികന്ധരൻ ഞാനത്രേ=കഴുത്തിൽ കാളകൂടം ധരിച്ച നീലനിറം ഉണ്ടായിരിക്കുന്നതും എനിക്കാണ്, സാമ്പ്രതം=എൻ കണ്ഠിലും പരക്കുതാൻ=ഇപ്പോഴും എന്റെ കണ്ഠിലും തെളിവുണ്ട്. ശിവൻ ഞാന

ക്ഷ്യ=ശിവൻ ഞാൻ തന്നെയാണ്, എൻ ഇദ്ദ ഉടലെല്ലാം ശിവാൽ നിന്നും=എന്റെ ഈ ശരീരം എല്ലാം ശിവങ്കൽനിന്നു വേർപെട്ടതല്ല. എന്റെയും ശിവന്റെയും ശരീരം ഒന്നുതന്നെ, എന്നു ഓർമ്മയോടു=ഇപ്രകാരം സന്തോഷത്തോടുകൂടി, ഉദയം=ഉറപ്പോടുകൂടി, മാച്ചിള=വിചാരിച്ചു. രാജാവു തന്നെ ശിവങ്കൽനിന്നു അഭിന്നനായി കരുതിയെന്നു സാരം.

സതതമപി മനീഷാബിംബിതം ബിംബമൈശം
പ്രഥിതരുചി പുറത്തുടങ്ങു കത്തുന്നപോലെ
അതിശയിതതപസ്യാരീതികൊണ്ടേറമേറം
പ്രസരദതുലതേജോരാശി ജജ്വാല രാജാ. ൫൨

രാജാ=രാജാവായ ശതാനന്ദൻ, സതതം അപി=എല്ലായ്പോഴും, മനീഷാബിംബിതം=തന്റെ ഹൃദയത്തിൽ നിഴലിച്ചിരിക്കുന്നതും, പ്രഥിതരുചി=വലിയ തേജസ്സോടുകൂടിയതും ആയ, ഐശം=ശിവന്റെ, ബിംബം=വിഗ്രഹം, പുറത്തു ....പോലെ=മനസ്സിന്റെ പുറമേയും കത്തുന്നതുപോലെ. അലങ്കാരം ഉൽപ്രേക്ഷ. അതിശയിത .... മേറം=അത്ഭുതമായ തപസ്സിന്റെ രീതികൊണ്ടു അധികാധികമായി, പ്രസര.........രാശി=വ്യാപിക്കുന്ന നിസ്തുലമായ തേജസ്സിനു ഇരിപ്പിടമായിട്ടു, ജജ്വാല=ജ്വലിച്ചു=ശോഭിച്ചു. രാജാവിന്റെ ശരീരത്തിനു പുറമേ നിസ്തുല്യമായ മഹാതേജസ്സു കത്തിക്കാളിപ്പാൻ. അതു കണ്ടാൽ അന്തർഗ്ഗതത്തിന്റെ അകത്തിരിക്കുന്ന ശിവന്റെ തേജസ്സു പുറത്തേക്കും വ്യാപിച്ചുവോ എന്നു തോന്നും എന്നു സാരം.

അത്യന്തം വിസ്മയിച്ചു മുനിജനമരികേ
കണ്ടു ദേവാരുതപസ്യാ-
വിസ്താരന്ദേവതാനാമിടനില മനകാ-
ഡിന്തു തട്ടീ നിഗ്രഹം
എത്തീ സംഭ്രാന്തി മുപ്പാരിന്നമവശമതേ-
യല്ല സാക്ഷാൽ ത്രിലോകീ-
ഭർത്താവിന്നദ്രികന്യാരമണനു തിരുവു-
ള്ളത്തിലേറീ വിശേഷം. ൫൩

മുനിജനം അഭിഷേകമാമർദ്ദികൾ സമീപത്തിൽ, ദേവാനാം തപസ്യാവിസ്മയം കണ്ടു — കഠിനവും വിസ്മരിച്ചു ചെയ്യുന്നതുമായ തപസ്സു കണ്ടു. അത്യന്തം വിസ്മയിച്ചു — ആശ്ചര്യപ്പെട്ടു, ദേവന്മാ നാം മനകാവിന = ദേവന്മാരുടെ മനസ്സിൽ, സന്ധിയിൽ മനക്കാവു എന്നുള്ളാത്ത ഭാഷയിൽ മനകാവു എന്നു വരികയില്ല. മനക്കാവു എന്നു പ്രയോഗിച്ചതു വൃത്തത്തിനു ഭംഗം വരാതിരിക്കുവാനാണ്. 'അപി മാഷം മഷം കുര്യാൽ ഛന്ദോഭംഗം ന കാരയേൽ' എന്ന ന്യായം ഇവിടെ സ്മരണീയം. അകകാവു, മനകാവു, ഇത്യാദി പ്രയോഗങ്ങൾ പ്രാചീനപദ്യങ്ങളിൽ സാധാരണമാകുന്നു. നിസ്തുലം = അസാദൃശ്യമായി, പുറമെ കാണാതെ, ഉടനില തട്ടീ = ഉള്ളാലെ വന്നു. ഒപ്പാരിനം സംഭ്രാന്തി യെത്തി = മൂന്നു ലോകങ്ങൾക്കും സംഭ്രമം ഉണ്ടായി. അതേയല്ല = അതുതന്നെയല്ല, ഒരാശം = അവാനസാരിതി, സാക്ഷാൽ ത്രിലോകീ......ഭേരി = സാക്ഷാൽ മൂന്നു ലോകങ്ങളുടേയും നാഥനായും, ശ്രീപാർവ്വതിയുടെ ഭർത്താവായും ഇരിക്കുന്ന ശ്രീപരമേശ്വരനും തിരുവുള്ളത്തിൽ വിശേഷം വന്നുപോയി. ശിവന്റെ ഹൃദയവും അസ്വാസ്ഥ്യമായി എന്നു സാരം. മുനികൾ, ദേവന്മാർ, മൂന്നു ലോകത്തിലും അധിവസിക്കുന്ന ജനങ്ങൾ, ശിവൻ ഇവർക്കെല്ലാം രാജാവിന്റെ അത്ഭുതമായ തപസ്സുകൊണ്ടു മനസ്സ് അസ്വാസ്ഥ്യമായി എന്നു ഭാവം.

"മൽപ്രാണേശ്വരി ശൈലരാജമകളാന്-
നൽപ്രീതിസർവ്വസ്വമാം-
നൽബിംബം പുനരെന്തർത്ഥിതമതി-
ങ്ങാരെ കൊടുത്തീടുവാൻ?
ഇപ്പാർ മുട്ടെ ഹോമിപ്പോമിതു കൊടു-
ത്തീടാഞ്ഞിലുഗ്ര തപോ-
വിസ്താരാഗ്നിയിലെന്തഹോ വിഷമമായ്
നിഷ്പന്നമെപ്പോഴുമേ. ൩൫

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ശിവന്റെ വിചാരത്തെ പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഏതദർത്ഥിതം = ഈ രാജാവു ആഗ്രഹിക്കുന്നതു — പ്രാർത്ഥിക്കുന്നതു്, മൽപ്രാണേശ്വരി...........നൽബിംബം = എന്റെ ജീവനാഥയായ പാർവ്വതിയുടെ പ്രീതിസർവ്വസ്വമായ ബിംബമാകുന്നു. പാർവ്വതി അതിപ്രീതിയോടു

കൂടി വച്ചു പൂജിക്കുന്ന ബിംബത്തെയാണു രാജാവു അനുഗ്രഹിക്കുന്നതെന്നു ഭാവം. പുനഃ ഇത്തരമാ കൊടുത്തിടുവാൻ=എനിക്കു പാൎവ്വതിയുടെ സമ്മതംകൂടാതെ കൊടുക്കാവുന്നതാണോ. ഇല്ല കൊടുത്തീടായ്കിൽ ഇപ്പാർ ഇന്നു മുതൽ മറിച്ചുപോം=ബിംബം രാജാവിനു കൊടുത്തില്ലെങ്കിൽ ഈ ലോകം ഇന്നു മുഴുവനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ കഠിനതപസ്സാകുന്ന തീയിൽ ദഹിക്കും. എപ്പ്രകാരം വിഷമമായ് നില്ക്കുന്നു അഹോ=എല്ലാം ഏററവും വിഷമമായി വന്നു. ബിംബം രാജാവിനു കൊടുക്കുവാനും കൊടുക്കാതിരിക്കുവാനും പാടില്ലെന്നു നില വന്നതുകൊണ്ടു ധൎമ്മസങ്കടത്തിലകപ്പെട്ടു ശിവൻ വിഷമിച്ചു എന്നു സാരം.

എന്നാലും കാലമായീ നിഖിലഭുവനര-
ക്ഷാൎത്ഥമേതസ്യ കാമം-
തന്നേ കാമം കൊടുപ്പാനപചിതിമധികാ
മനല്പാം തനുതേ മേ."
എന്നമ്മാരാരി മത്വാ പനിമലമകളും നീ-
രാടുവാൻ പോയനേര-
ത്തുന്നിദ്രാത്മാ തദഗ്രേ കനിവൊടനുജിഘൃ-
ക്ഷുസ്തദാ പ്രാദുരാസീൽ. ൫൫

എന്നാലും=ബിംബം കൊടുക്കുന്നതു ശ്രീപാൎവ്വതിക്കു ഹിതമല്ലെന്നുവരികിലും, അനല്പാം=വിസ്താരമുള്ള, മേ=എന്റെ, അപചിതിം=പൂജയെ, അധികാം=അധികമായി, തനുതേ=ചെയ്യുന്നവനായ, ഏതസ്യ=ഈ രാജാവിന്റെ, കാമം=അനുഗ്രഹത്തെ, നിഖില .... രക്ഷാൎത്ഥം=ലോകങ്ങളുടെ എല്ലാം രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി, കാമംതന്നേ=ഏററവും, കൊടുപ്പാൻ=കൊടുക്കുന്നതിനു, കാലമായ്=കാലം വന്നു. എന്നെ ഈ രാജാവു പതിവായി അധികം ഭജിക്കുന്നു. ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അഭീഷ്ടം സാധിപ്പിക്കുവാൻ ഇനി താമസിപ്പിക്കരുതു എന്നു ഭാവം. എന്നു=ഇപ്രകാരം, ഉന്നിദ്രാത്മാ അമ്മാരാരി=പരമാത്മാവായിരിക്കുന്ന ആ ശിവൻ, മത്വാ=വിചാരിച്ചു, കനിവൊടു അനുജിഘൃക്ഷുഃ=ദയയോടുകൂടി രാജാവിനെ അനുഗ്രഹിക്കുന്നതിനു തുനിഞ്ഞുകൊണ്ടു, തദഗ്രേ=രാജാവിന്റെ അടുക്കൽ, പനിമല.........നേരത്തു=ശ്രീപാൎവ്വതി കുളിക്കുവാൻ പോയ സമയത്തു, തദാ=അപ്പോൾ, പ്രാദുരാസീൽ=പ്രത്യക്ഷമാ

യിബിംബിച്ചു. ശ്രീപാർവ്വതി സമീപത്തിൽ ഇല്ലാതെയിരുന്ന സമയം അറിയാതെ ബിംബം എടുത്തു രാജാവിനു കൊടുക്കുന്നതിനായി ആഗ്രഹത്തിന്റെ മുമ്പിൽ ശിവൻ പ്രത്യക്ഷനായി.

അപ്പോളാത്മസ്ഥനാമീശ്വരമഴകൊടു കാ-
ണ്മാനൊത്തുകൊണ്ടെന്നപോലെ
വിസ്മേരോസൌ പുരസ്താദണിമിഴികൾ തുറ-
ന്നാശു നോക്കും ദശായാം
ഉത്സാരോല്ലാസിരോമസ്ഥലമിടതിറയു-
മാറു കാണായിതല്ലോ!
ഉച്ചൽസൂര്യാഗ്നികോടിപ്രതിമ തടവി നി-
ല്പോരു തേജോവിശേഷം. ൩൭

അപ്പോൾ അസൌ = ആ സമയത്തു രാജാവു, ആത്മസ്ഥ.........പോലെ = തന്റെ ആത്മാവിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്ന ഭഗവാനെ ഉള്ളിൽ കാണാനെത്തിട്ടെന്നപോലെ, വിസ്മേരഃ = വിസ്മേരനായിട്ടു (വിസ്മയിച്ചു) പുരസ്താൽ = സമീപത്തിൽ, അണി.........ദശായാം = കണ്ണുകൾ തുറന്നു നോക്കിയപ്പോൾ—ഉള്ളിൽ ഇരിക്കുന്ന ഈശ്വരനെ കാണുന്നില്ല എവിടെയാണെന്നു നോക്കാം എന്നു വിചാരിച്ചിട്ട് എന്നപോലെ രാജാവു കണ്ണു തുറന്നു നോക്കി. ആ സമയത്തു. അല്ലോ = ആശ്ചര്യം, രാജാവു നോക്കിയപ്പോൾ, ഉച്ചൽ ....വിശേഷം = എന്നൊക്കെ പ്രകാരം ആർക്കാണ് അധികം എന്നു അഹങ്കാരത്തോടുകൂടിയ ആദിത്യനും അഗ്നിയും കോടിയെണ്ണമൊരുമിച്ചാൽ എത്ര തേജസ്സുണ്ടാകുമോ അതുപോലെ വിശിഷ്ടമായ പ്രകാശം, ഉത്സാരോ.........മാറു = അവസാനമില്ലാതെ ശോഭിക്കുന്ന ഭൂപ്രാകാരങ്ങളും നിറയത്തക്കവിധം, കാണായിതു = കണ്ടു. ലോകം മുഴുവനും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും അതിമഹത്തും ആയ പ്രകാശം മുൻപിൽ കണ്ടു എന്നു ഭാവം.

കാണപ്പെട്ടു സമക്ഷം തദനു തെളിവെഴും
തേജസസ്തസ്യ മദ്ധ്യേ
ചേണെത്തും കാളഭോഗീശശധരകലിതജടാ-
ന്താമൂർദ്ധേന്ദുരേഖം

ദീനത്രാണൈകദീക്ഷം മനസി കിമപി കൊ-
ള്ളുമാറത്ര തള്ളുകിക്കടക്ക-
ണ്ണോണിൽ പാരേ പടൎന്നീടിന ഘനകരുണം
പാൎവ്വതീഭാഗധേയം. ൬൨

ശേഖരസോമൻ കണ്ട തേജസ്സിന്റെ രൂപം ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വൎണ്ണിക്കുന്നു. തരള=ഇളകുന്നതായ, തെളിവെഴും=തെളിഞ്ഞ, തസ്യ തേജസഃ മദ്ധ്യേ=ആ തേജസ്സിന്റെ നടുവിൽ, ചേണെഴും.........ദേഹം=ഭംഗിയായി കാളസൎപ്പത്തെ അണിഞ്ഞിരിക്കുന്ന ജടയിൽ മനോഹരമായ ബാലചന്ദ്രനെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നതും—ധരിക്കുന്നതും, ദീന......ദീക്ഷം=ദീനന്മാരെ രക്ഷിക്കുന്നതിൽ വ്രതത്തോടുകൂടിയതും, മനസി........കരുണം=ഉള്ളിൽ നിറഞ്ഞു അവിടെ ഇരിക്കുവാൻ സ്ഥലമില്ലാതെ പുറത്തേക്കു തിരക്കിച്ചാടി കണ്ണിൽ പടൎന്നിരിക്കുന്ന ഘനതര=അധികമായ കരുണയോടുകൂടിയതും ആയ, പാൎവ്വതീഭാഗധേയം=ശ്രീപാൎവ്വതിയുടെ ഭാഗ്യം, സമക്ഷം=കണ്ണിന്റെ മുൻപിൽ, കാണപ്പെട്ടു. പരമശിവനെ രാജാവു മുൻപിൽ കണ്ടു എന്നു സാരം. പാൎവ്വതീഭാഗധേയമായിട്ടു ശിവനെ രൂപകത്തിൽ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. പൂൎണ്ണമായ സ്വരൂപത്തോടുകൂടിയാണു ശിവൻ പ്രത്യക്ഷനായതെന്നു സാരം. മനസി.........കരുണം എന്ന പദം ദേവന്റെ കരുണാധിക്യത്തെ കാണിക്കുന്നു. സഹൃദയന്മാരെ രസിപ്പിക്കുന്നതും നൂതനവും ആയ ഒന്നാണ് ഈ ഭാഗത്തിലെ പദകല്പനം.

ആമോദം പുഷ്പപൂൎണ്ണാഞ്ജലിപുടമുടനേ
ശ്രദ്ധിതാം ചക്രവൎത്തീ
ധന്യാത്മാ വീണു ദീൎഘം ത്രിഭുവനപെരുമാൾ-
തൻപദാംഭോജമൂലേ
അന്യൂനാനന്ദകൌതൂഹലവിവശതയാ
ഗദ്ഗദം പൂണ്ട വാചാ
മുന്നേക്കാൾ വാച്ച ഭക്തിപ്രസരസരണി തു-
ഷ്ടാവ പുഷ്ടാത്മമുദ്രാ. ൬൩

അന്നേരം=ഭഗവാനെ മുൻപിൽ കണ്ടപ്പോൾ, ഭൂഭൃതാം ചക്രവർത്തി=രാജാക്കന്മാരുടെ നാഥനും, ധന്യാത്മാ=പുണ്യാത്മാവും, പുഷ്ടാത്മശ്രീ=ആത്മശ്രീയോടുകൂടിയവനും, പുഷ്ടം=വർദ്ധിച്ചതു, ആത്മശ്രീ=തന്റെ ഐശ്വര്യവും, ആയ രാജാവ്, ഉടനെ=വേഗത്തിൽ, പുഷ്പപൂർണ്ണാഞ്ജലിപുടം=പൂനിറച്ചിട്ടുള്ള അഞ്ജലികളോടുകൂടി, കയ്യിൽ പൂനിറച്ചു. ത്രിഭുവന.........മൂലേ വീണു=മൂന്നുലോകത്തിനും നാഥനായ ഭഗവാന്റെ പാദത്തിന്റെ ചുവട്ടിൽ–പാദപത്മത്തിൽ വളരെനേരം വീണു നമസ്കരിച്ചു. അന്യൂനാ.........വിവശതയാ=പൂർണ്ണമായ സന്തോഷംകൊണ്ടു പരവശനായി. ഗദ്ഗദം..........വാചാ=തൊണ്ടയിടറിക്കൊണ്ടുള്ള വാക്കിനാൽ–വാക്കുകൊണ്ടു, മുന്നേക്കാൾ..........സരണി=മുൻപിലത്തേതിനേക്കാൾ വർദ്ധിച്ചു ഭക്തി പ്രസരിക്കുന്ന-ഒഴുകുന്ന സരണി-മാർഗ്ഗത്തോടുകൂടിയവനായിട്ട്–പൂർവ്വാധികം ഭക്തിയോടുകൂടിയവൻ എന്നു സാരം. തുഷ്ടാവ=സ്തുതിച്ചു. ഭഗവാനെ പൂജിച്ചു പൂർവ്വാധികം ഭക്തിയോടുകൂടി ഇപ്രകാരം സ്തോത്രംചെയ്തു.

"അർദ്ധേന്ദുലാഞ്ഛിതജടാപടലാഞ്ചിതായ
ബ്രധ്നേന്ദുപാവകമയോജ്ജ്വലലോചനായ
ബദ്ധാമലസ്മിതമുഖായ നവേന്ദ്രനീല-
സ്പർദ്ധാലുകോമളഗളായ നമശ്ശിവായ. ൧൦

അർദ്ധേന്ദു.......ഞ്ചിതായ=ബാലചന്ദ്രനെക്കൊണ്ടു അടയാളപ്പെടുത്തിയ ജടയുടെ പടലംകൊണ്ടു മനോഹരനും, ശിരസ്സിൽ ബാലചന്ദ്രനെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നവന്നു എന്നു സാരം. ബ്രധ്നേന്ദു..........ലോചനായ=ആദിത്യൻ ചന്ദ്രൻ അഗ്നി എന്നിവരെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന മൂന്നു കണ്ണുകളോടുകൂടിയവന്നു. സൂര്യനും ചന്ദ്രനും അഗ്നിയും ആണു ശിവന്റെ മൂന്നു കണ്ണുകൾ എന്നു പൌരാണികമതം. ബദ്ധാ.........മുഖായ=നിർമ്മലമായ മന്ദഹാസം ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന മുഖത്തോടുകൂടിയവന്നു, മുഖത്തു മന്ദഹാസത്തോടുകൂടിയവൻ എന്നു സാരം. നവേന്ദ്ര.........ഗളായ=പുതിയ ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലിനോട് അസൂയയോടു കൂടിയതും മനോഹരവുമായ ഗളത്തോടുകൂടിയവന്നു, നീലകണ്ഠന്നു എന്നു ഭാവം. ആയ ശിവായ=പരമശിവനായിക്കൊണ്ടു, നമഃ=നമസ്കാരം ഭവിക്കട്ടെ. ഈ പദ്യത്തിലെ ദ്വിതീയാക്ഷരപ്രാസഭംഗി ശ്രദ്ധാർഹമാകുന്നു.

ധമ്മില്ലചിത്രകവലിത്രയഹാരവക്ഷോ-
ജന്മാംശുകാർദ്ധവിലസദ്വപുർദ്ധായ
ശുംഭൽകപർദ്ദനയനാഗ്നിവിഷാഹിമാലാ-
ചർമ്മാപരാർദ്ധഗഹനായ നമശ്ശിവായ. ൧൧

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ പൂർവ്വാർദ്ധംകൊണ്ടു പാർവ്വതിയുടെയും ഉത്തരാർദ്ധംകൊണ്ടു ശിവന്റെയും രൂപം വർണ്ണിച്ചു ഭഗവാനെ അർദ്ധനാരീശ്വരനായി കല്പിച്ചു സ്തോത്രം ചെയ്തിരിക്കുന്നു. ധമ്മില്ല ....ർദ്ധായ= ധമ്മില്ലം—തലമുടിക്കെട്ട്, ചിത്രകം—പൊട്ട്, വലിത്രയം—മൂന്നു വലികൾ, ഹാരം—മാല, വക്ഷോജന്മാംശുകം—സ്തനവസ്ത്രം മുതലായവകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന പകുതിഭാഗത്തോടുകൂടിയവനും, ഇവയെല്ലാം പാർവ്വതീദേവിയുടെ വിശേഷണങ്ങൾ. ശുംഭൽ ...... ഗഹനായ—ശോഭിച്ചിരിക്കുന്ന കപർദ്ദം—ജട, തീക്കണ്ണു, വിഷം, പാമ്പാകുന്ന മാല, തോല് എന്നിവകൊണ്ടു ഗഹനമായ മറ്റേ പകുതിഭാഗത്തോടുകൂടിയവനും ആയ ശിവനു നമസ്കാരം ഭവിക്കട്ടെ. ഉത്തരാർദ്ധത്തിലെ കപർദ്ദാദികൾ ശിവന്റെ വിശേഷണങ്ങൾ.

നമോ നമോ ദീനജനാശ്രയായ
നമോ നമോ ദാനവവന്ദിതായ
നമോ നമോ വാനവർനായകായ
നമോ നമസ്തേ ഭഗവൻ! പ്രസീദ.” ൧൨

ദീനജനാശ്രയായ തേ നമോ നമഃ=ദുഃഖിതന്മാർക്ക് ആശ്രയസ്ഥാനമായ നിന്തിരുവടിക്കു നമസ്കാരം നമസ്കാരം. ദാനവവന്ദിതായ നമോ നമഃ=അസുരന്മാരാൽ വന്ദിക്കപ്പെട്ടവനായ (തേ എന്നു ഇവിടെയും ഗ്രാഹ്യം.) അങ്ങേയ്ക്കു നമസ്കാരം, നമസ്കാരം. വാനവർനായകായ നമോ നമഃ=ദേവന്മാരുടെ നാഥനായ അങ്ങേയ്ക്കു നമസ്കാരം, ഭഗവൻ തേ നമഃ=ഭഗവാനേ അങ്ങേയ്ക്കു നമസ്കാരം, പ്രസീദ=നിന്തിരുവടി പ്രസാദിച്ചാലും.

ഇത്ഥം തൽക്കാൽക്കൽ വീണാക്കനമിയലുമിന ഭ-
ക്ത്യാ പുകഴ്ന്നീടുമേനം
പൃഥ്വീമാണിക്യദീപത്തിനെ വിപുലകൃപാ-
ധോരണീപൂരിതാത്മാ
പുത്തൻപീയൂഷധാരം ചൊരിയുമൊരു കടാ-
ക്ഷാഞ്ചലേനാനുഗൃഹ്ണ-
ന്നുക്ത്യാ ഇമന്ദഹാസദ്യുതിശിശിരിതയാ
പാർവ്വതീശോ ബഭാഷേ. ൧൮.

പാർവ്വതീശഃ=ശ്രീപരമേശ്വരൻ, ഇത്ഥം=ഇപ്രകാരം, കനമിയ...........ഭക്ത്യാ=അധികമായ ഭക്തിയോടുകൂടി, തൽക്കാല്ക്കൽവീണു=കാലിൽ നമസ്കരിച്ചു, പുകഴ്ന്നീടും=തന്നെ സ്തുതിക്കുന്നവനും, പൃഥ്വീ...........ത്തിനെ = ഭൂമിക്കു മാണിക്യദീപം—അലങ്കാരമായിരിക്കുന്നവനും, ആയ, ഏനം=ഇവനെ-ഈ—രാജാവിനെ, വിപുല..............താത്മാ=വിശാലമായ കരുണാവൈഭവംകൊണ്ടു നിറഞ്ഞ അന്തഃകരണത്തോടുകൂടിയവനായിട്ടു, പുത്തൻ...............ക്ഷാഞ്ചലേന അനുഗൃഹ്ണൻ=പുതിയ അമൃതധാര ചൊരിയുന്ന കടാക്ഷംകൊണ്ടു നോക്കി അനുഗ്രഹിച്ചു, ഇമന്ദ...............ശിരിതയാ=നിർമ്മലമായ മന്ദഹാസത്തിന്റെ ശോഭയാൽ കുളുർത്തതായ, ഉക്ത്യാ=വാക്കുകൊണ്ട്, ബഭാഷേ=പറഞ്ഞു. ശ്രീപരമേശ്വരൻ, ഇപ്രകാരം സ്തുതിച്ചു കാലിൽ വീണ രാജാവിനെ അമൃതം വർഷിക്കുന്ന കടാക്ഷംകൊണ്ട് അനുഗ്രഹിച്ചു മന്ദഹാസംകൊണ്ട് ആകെ കുളിർപ്പിക്കുന്ന വാക്കു ഭംഗിയായി പറഞ്ഞു എന്നു സാരം.

“ചൊല്ലേറീടിന വീരമന്നവർമുടി-
പ്പൂണ്ണേ! തപസ്സമ്പദാ
കല്യാണ്യാ തവ മോദഭാരപരത-
ന്ത്രോ ഞാൻ ചമഞ്ഞീടിനേൻ
അല്ലേ സമ്പ്രതി മൽപ്രസാദസദനം
നിന്നാലനന്യാദൃതോ
നല്ലെ വത്സ! ഭഗീരഥോ നൃപതിതാ-
നത്യൽഭുതപ്രൌഢിമാ. ൧൯

കൊണ്ടാടീടിന=പുകഴ്ത്തുന്ന, വീര ....പൂർവ്വപ=പരാക്രമശാലികളായ രാജാക്കന്മാർക്ക് അലങ്കാരമായിരിക്കുന്നവനേ, തവ കല്യാണ്യാ തപസ്സമ്പദാ=അങ്ങയുടെ ശുഭമായ തപസ്സിന്റെ സമ്പത്തു കൊണ്ട്, ഞാൻ മോദഭരോപതന്ത്രഃ ചമഞ്ഞീടിനേൻ=ഞാൻ സന്തോഷാധിക്യംകൊണ്ട് പരവശനായിത്തീർന്നു; അല്ലവത്സ=അല്ലയോ പുത്രനെപ്പോലെയുള്ള രാജാവേ, വത്സ=വാത്സല്യാധിക്യത്തെ ദ്യോതിപ്പിക്കുന്ന പദം, സമ്പ്രതി=ഇപ്പോൾ, മൽപ്രസാദഭാജനം=എന്റെ അനുഗ്രഹത്തിന് ഇരിപ്പിടവും, അത്യൽഭുതപ്രഭാവിമാ=ഏററവും ആശ്ചര്യകരമായ പ്രഭാവത്തോടുകൂടിയവനും ആയ, ഭഗീരഥഃ നൃപതി=ഭഗീരഥരാജാവ്, നിന്നാൽ അനുസ്മാരിതഃ= അനുസ്മരിപ്പിക്കപ്പെട്ടു നിശ്ചയം. നിന്റെ തപോവൈഭവംകൊണ്ട് ഭഗീരഥന്റെ കാര്യം ഞാൻ ഓർമ്മിച്ചു. ഭഗീരഥനെപ്പോലെ അതികഠിനമായ തപസ്സാണ് നീ ചെയ്യുന്നതെന്ന സാരം. നല്ലൂ=നന്നുതന്നെ.

അൻപോടറിഞ്ഞേനിതു മാമകീനം
ബിംബം മനക്കാമ്പിനു കാംക്ഷിതം തേ
സമ്പാദയേ സമ്പ്രതി തൽ സമഗ്രം
വൻപാർന്ന ലോകത്രയസമ്പദേ ഞാൻ. ൧൭

തേ മനക്കാമ്പിന=അങ്ങയുടെ ഉള്ളിൽ, മാമകീനം ബിംബം=എന്റെ ബിംബം, കാംക്ഷിതം=കിട്ടുവാനാണ് ആഗ്രഹം എന്ന്, അൻപോടറിഞ്ഞേൻ=ഞാൻ അറിഞ്ഞു, എന്റെ ബിംബത്തിനുവേണ്ടിയാണ് അങ്ങ് ഇത്ര കഠിനമായ തപസ്സു ചെയ്യുന്നതെന്ന് എനിക്കറിയാം എന്ന സാരം. ഞാൻ വൻ............... സമ്പദേ=വൈഭവത്തോടുകൂടിയ മൂന്നു ലോകങ്ങളുടെയും ഐശ്വര്യത്തിനു വേണ്ടി, അങ്ങയ്ക്കു ബിംബം തന്നെ മൂ ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ശ്രേയസ്കരമായി വരുമെന്ന സാരം. തൽസമഗ്രം=അതു പൂർണ്ണമായി, സമ്പ്രതി=ഇപ്പോൾ, നിനക്ക സമ്പാദയേ=സമ്പാദിക്കുന്നു-തരുന്നു എന്ന ഭാവം.

എങ്കിൽ കേട്ടാലുമിപ്പോൾ മമ പരമനിയോ-
ഗം വടക്കങ്ങു തെക്കും
ഭംഗ്യാ മേവുന്ന കിള്ളൂരാഖ്യതടിനികളെ-
ക്കൊണ്ടെണ്ടാതുല്യസാധോ

ഇംഗശ്രീകേരളക്ഷ്മാതലമണിതിലകം
ചാരു ചെല്ലൂരനാമ
മംഗല്യഗ്രാമമാദ്യം നൃവര! വിജയതേ
മൽപ്രസാദൈകരംഗം. ൬൩

നൃവര=അല്ലയോ രാജാവേ, മമ പരമനിയോഗം=എന്റെ ശ്രേഷ്ഠമായ ആജ്ഞയെ, എതിൽ=എന്നാൽ, ഇപ്പ്രാദം കേളാലും=അതു കേട്ടാലും, ഞാൻ ബോധിപ്പിക്കാം. എന്നാൽ ഒരു കാര്യം അങ്ങു ചെയ്യണം എന്നു സാരം. വടക്ക അങ്ങു .... രോഹി=വടക്ക അതിരായി പിള്ളാനദിയും തെക്കതായി നെയ്യാറും ശോഭിക്കുന്നതായും, ഈ രണ്ടു നദികളുടേയും നടുവിൽ എന്നു സാരം. നെയ്യാർ വളർപട്ടണം പുഴയാണ്. മുൻകാലത്തു കൊട്ടിയൂർപെരുമാളിനെ അഭിഷേകം കഴിച്ച നെയ്യു ധാരാളമായി ഈ പുഴയിൽകൂടി ഒഴുകിക്കൊണ്ടിരുന്നു. അതുകൊണ്ട് അതിനു നെയ്യാറെന്നു പേരുണ്ടായി. അതു സംസ്കൃതത്തിൽ ഘൃതതടിനി ആയി. ഇംഗശ്രീ.........തിലകം=ഐശ്വര്യശ്രീകളോടുകൂടിയ കേരളഭൂമി അണിയുന്ന പൊട്ടായും, ആദ്യം=പ്രധാനമായും, മൽപ്രസാദൈകരംഗം=എന്റെ അനുഗ്രഹത്തിനു പാത്രമായും, മംഗല്യഗ്രാമം=മംഗല്യത്തോടുകൂടിയ ഗ്രാമമായും, ചാരുചെല്ലൂരനാമ=മനോഹരമായുമുള്ള ചെല്ലൂരെന്ന ദേശം—തളിപ്പറമ്പുദേശം, വിജയതേ=വിജയിക്കുന്നു.

ധരാവധൂടീസമുദഗ്രഹാരേ
നൃദേവ! തസ്മിൻ പുനരഗ്രഹാരേ
ദ്വിതീയകൈലാസമിതി പ്രതീതം
മദീയസൽക്ഷേത്രമുദേതി മേന്മേൽ. ൬൪

നൃദേവ=അല്ലയോ രാജാവേ, ധരാ.........ഹാരേ തസ്മിൻ അഗ്രഹാരേ=ഭൂമിയാകുന്ന സുന്ദരി ധരിക്കുന്ന മഹത്തായ ഹാരത്തെ—മാലയെപ്പോലെ ശോഭിക്കുന്ന ആ ഗ്രാമത്തിൽ, പുനഃ=പിന്നെ, ദ്വിതീയ.........ക്ഷേത്രം=രണ്ടാമത്തെ കൈലാസം എന്നു പുകഴ് നേടിയ എന്റെ വിശിഷ്ടമായ ക്ഷേത്രം, മേന്മേൽ=ഉപര്യുപരി, ഉദേതി=ഉൽക്കർഷത്തെ പ്രാപിക്കുന്നു.

പണ്ടുപണ്ടിനിയ വിശ്വസൃഷ്ടിവിധയെ ത-
പോവിഭവമത്ഭുതം
തണ്ടി മാലൊടു വിരിഞ്ചനാനനചതു-
ഷ്ടയേന പുകഴ്ം വിധൌ
ഇങ്ങൽ പോംപരിചു ഭക്തിലഭ്യമഴ-
കോടു മുമ്പിലവിടെപ്പരം
കണ്ടിതന്നെ നിഖിലൈകസാക്ഷിണമനങ്ഗ-
ളോജ്ജ്വലമഹോമയം. ൩൭

പണ്ടുപണ്ടു=വളരെ മുൻപു—വിശ്വസൃഷ്ടിക്കു മുൻപു, വിരിഞ്ചൻ=ബ്രഹ്മാവു്, വിശ്വസൃഷ്ടിവിധയേ=ലോകങ്ങൾ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിനായിക്കൊണ്ടു്, അത്ഭുതം തപോവിഭവം തണ്ടി=ആശ്ചര്യകരമായ തപസ്സാമർത്ഥ്യം കൈക്കൊണ്ടു, മാലൊടു=വിഷാദത്തോടു, ആനനചതുഷ്ടയേന=നാലുമുഖം കൊണ്ടും, പുകഴ്ം വിധൌ=സ്തുതിച്ച സമയത്തു, ഇങ്ങൽ പോംപരിചു=ദുഃഖം നശിക്കുന്ന വിധം, ഭക്തിലഭ്യം=ഭക്തികൊണ്ടുമാത്രം കിട്ടുന്നവനായും, നിഖിലൈകസാക്ഷിണം=എല്ലാത്തിനും ഏകസാക്ഷിയായും, അന ....ജ്വലമഹോമയം=അധികം പ്രകാശിക്കുന്ന തേജസ്സു നിറഞ്ഞവനായും ഇരിക്കുന്ന ഏകനെ, അവിടെ മുൻപിൽ പരം കണ്ടു=മുൻഭാഗത്തു അവിടെ വെളിച്ചം കണ്ടു. ലോകം സൃഷ്ടിക്കേണ്ടതെങ്ങനെയെന്നു് അറിവില്ലാതെ ഇരിക്കയുണ്ടു ബ്രഹ്മാവു തപസ്സുചെയ്തു ഏറെ സ്തുതിച്ചു. അതിന്റെ ഫലമായി ഭഗവാൻ പ്രത്യക്ഷനായി. അതു് ഇവിടെ വെളിവാകുന്ന എന്ന സാരം.

ചിത്തൊഴും ദുരിതരോഗഭേഷജവരെന്ന
മാസ്യമുദാരതീ-
ർത്ഥത്വമെന്ന പകവിട്ടു തമ്മിൽ വിളയാടു-
മത്ഭുതഗുണകാലികം
പ്രാക്തനം പുനരതിന്നടുത്തു ജഗദച്ഛ-
നീയമവനീതലേ
കീർത്തിതം ജയതി കുംഭയോനിമുനിപുംഗ-
വസ്യ മഹിതാശ്രമം. ൩൮

ചീർണ്ണം=വർദ്ധിക്കുന്ന, ദുരിത.......വാരണ=പാപമാകുന്ന രോഗത്തെ നശിപ്പിക്കുന്ന—ഏററവും നല്ല മരുന്നായിരിക്കുന്ന, മരുന്നു രോഗത്തെ എന്നപോലെ ദുരിതങ്ങളെ ക്ഷയിപ്പിക്കുന്ന, ഉദാരതീർത്ഥോത്തമേന=ഏററവും വിശിഷ്ടമായ തീർത്ഥത്താൽ, ഭാസുരം=ശോഭിക്കുന്നതും, തമ്മിൽ പകവിട്ടു വിളയാടും അന്യോന്യബാധകാദികം=അന്യോന്യം മത്സരമില്ലാതെ കളിക്കുന്ന മാൻ കൊക്ക മുതലായ ജന്തുക്കളോടുകൂടിയതും, 'അനിഗ്രഹത്രാസവിനീതസത്വം' (രഘു—സ—൧൩) 'തപസ്വിസംസർഗ്ഗവിനീതസത്വേ' (രഘു—സ—൧൪) എന്നും മററുമുള്ള മഹാകവിപ്രയോഗങ്ങളും ഇവിടെ സ്മരണീയങ്ങളാകുന്നു. പ്രാക്തനം=പഴയകാലത്തു തന്നെയുള്ളതും, ലോകപൂജനീയം=ലോകത്തിൽ ബഹുമാനിക്കപ്പെടുന്നതും, അവനീതലേ കീർത്തിതം=ഭൂമിയിൽ എല്ലാവരും ശ്ലാഘിക്കുന്നതും, ഭൂയ കുംഭയോനി.......
....ശ്രമം=അഗസ്ത്യമുനിയുടെ ആശ്രമം, ജയതി=വർത്തിക്കുന്നു, അതിനടുത്തു പുനഃ ഉണ്ടു്=ക്ഷേത്രത്തിനടുത്തു വിശിഷ്ടമായ തീർത്ഥവും അതിനടുത്തു അഗസ്ത്യമുനിയുടെ ആശ്രമവും ഉണ്ടെന്നു സാരം.

സ്ഥാപിതം കൃതയുഗാദിതേന മമ ബിംബ-
മൻപിനൊടു മുൻപിൽ മാ-
ന്ധാതൃനാമകനൃപാഗ്രിണാ ലസതി തത്ര
ചൈവ സകലോത്തരേ
ഏതദ്ഭുതമഥ തൽസുതേന മുചുകുന്ദ-
നാമ്നമനകല്പിതം
ഭാതി മററുമൊന്നു കുററമിയലാത
ഭാഗ്യവിഭവാംബുധേ! വ്യാ

ഭാഗ്യ............ബുധേ!=ഭാഗ്യവൈഭവത്തിനു സമുദ്രമായിരിക്കുന്ന രാജാവേ, ഭാഗ്യവാനായ എന്നു സാരം. മഹാഭാഗ്യവാനായ അങ്ങയ്ക്കു് എന്റെ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിക്കുവാൻ സാധിക്കും എന്നു ഇവ പദത്തിന്റെ ധ്വനി. കൃതയുഗാദിതേന=കൃതയുഗത്തിൽ ഉണ്ടായ, മാന്ധാ.......ഗ്രിണാ=മാന്ധാതാവു് എന്നു പ്രസിദ്ധനായ രാജർഷിയാൽ, മുൻപിൽ=മുൻകാലത്തു, അൻപിനൊടു=വേണ്ടപോലെ, സ്ഥാപിതം=സ്ഥാപിക്കപ്പെട്ട, മമബിംബം=എന്റെ വിഗ്രഹം, സകലോത്തരേ തത്ര ച ഏവ=എല്ലാററിലുംവെച്ചു ശ്രേഷ്ഠമായ ആ സ്ഥലത്തുതന്നെ, ലസ

തി=ശോഭിക്കുന്നു, “ഉപശ്ലിഷ്ടവ്യാഘ്രചർമ്മാച്ഛാദിതാഃ സ്യാൽ” എന്നു് അ മരം നാനാർത്ഥം. മുൻകാലത്തു മാന്ധാതാവ് അവിടെ എന്റെ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതു് അവിടെ ശോഭിക്കുന്നു എന്നു സാരം. എന്നു ദ്ധാ...=മാന്ധാതാവ് എന്റെ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചതിനുശേഷം, അഥ.... .. ....കല്പിതം=പിന്നീടു മാന്ധാതാവിന്റെ പുത്രനായ മുചുകുന്ദൻ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്ന, ഒന്നു=ഒരു ബിംബം, കുറവില്ലാതെ=കേടൊന്നുമില്ലാതെ, ഭാതി=ശോഭിക്കുന്നു. അവിടെത്തന്നെ മുചുകുന്ദൻ എന്റെ ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടുള്ളതും ശോഭിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

എന്നാലെൻവത്സ! ബിംബം ത്വദഭിമതമിദം
നീലകണ്ഠാഖ്യയാ മേ
തന്വാ നിത്യാന്വിതം ഭീഷണതരവിഷസം-
ഹാരകേളീം വഹന്ത്യാ
മിന്നും ചെല്ലൂരദേശപ്രതിനവതിലകോ-
ല്ലാസിനി ക്ഷേത്രമുഖ്യേ
ധന്യേ തസ്മിൻ പ്രതിഷ്ഠാപയ കലികലുഷോ-
ന്മൂലനാർത്ഥം മഹാത്മൻ!” വൃ.ഫ

മഹാത്മൻ=അല്ലയോ മഹാത്മാവായുള്ളവനും, വത്സ=എനിക്കു കുട്ടിയെപ്പോലെയിരിക്കുന്നവനും ആയ രാജാവേ! മഹാത്മൻ എന്ന പദം മഹാനായ അങ്ങേയ്ക്കു ഇക്കാര്യം സാധിക്കുമെന്നു ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. മിന്നും ചെല്ലൂര........ ...ല്ലാസിനി ധന്യേ തസ്മിൻ ക്ഷേത്രമുഖ്യേ=ചെല്ലൂരദേശത്തിനു പുതിയ തിലകംപോലെ ശോഭിക്കുന്നതും വിശിഷ്ടവും ആയ ആ ദേവാലയത്തിൽ, ത്വദഭിമതം=അതു് ആഗ്രഹിച്ചിരിക്കുന്നതും, ഭീഷണ .... വഹന്ത്യാ=ഏററവും ഭയങ്കരമായ വിഷപീഡയെ നശിപ്പിക്കുന്നതായ കളിയോടുകൂടിയതും, കാളകൂടവിഷംകൊണ്ടു ലോകത്തിനുണ്ടായ പീഡയെ നിഷ്പ്രയാസം നശിപ്പിച്ചുവെന്നു സാരം. നീലകണ്ഠാഖ്യയാ=നീലകണ്ഠൻ എന്ന പേരോടുകൂടിയതും ആയ, മേ തന്വാ=എന്റെ ശരീരത്തോടു, നിത്യാന്വിതം=എന്നും ചേർന്നിരിക്കുന്നതും ആയ, ഇദം ബിംബം=ഇതു ബിംബത്തെ, കലി.........നാർത്ഥം=കലിദോഷം നീങ്ങുവാനായി, പ്രതിഷ്ഠാപയ=അങ്ങു പ്രതിഷ്ഠിച്ചാലും.

എന്നേരമിത്ഥമരുൾചെയ്തു മുദാ കൊടുത്തു
ധന്യായ രാജമുനയേ ശിവനാത്മബിംബം
അന്നേരമേ ഝടിതി ചെന്നറിയിച്ചിതെല്ലാ-
മന്നാരദൻ നഗതനൂജയൊടുള്ളവണ്ണം. വൃ ൨

ശിവൻ=പരമേശ്വരൻ, ഇത്ഥം അരുൾചെയ്തു=ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു, എന്നേരം=ഏതു സമയത്തു, ധന്യായ രാജമുനയേ=ശ്രേഷ്ഠനായ രാജൎഷിക്കായിക്കൊണ്ടു, ആത്മബിംബം=തന്റെ ബിംബത്തെ, മുദാ=സന്തോഷത്തോടുകൂടി, കൊടുത്തു=കൊടുത്തുവോ, അന്നേരം=ആ സമയത്തുതന്നെ, അന്നാരദൻ=കലഹത്തിൽ സന്തോഷത്തോടുകൂടിയ പ്രസിദ്ധനായ ആ നാരദമുനി, നഗതനൂജയൊടു=ശ്രീപാൎവ്വതിയോടു, എല്ലാം ഉള്ളവണ്ണം = എല്ലാ വൎത്തമാനങ്ങളും ഉണ്ടായതുപോലെ—ശ്വേതസോമന്റെ തപസ്സുമുതൽക്കുള്ള വൎത്തമാനങ്ങളെല്ലാം എന്നു സാരം. ഝടിതി ചെന്നറിയിച്ചു=അടുത്തുചെന്നു വേഗം അറിയിച്ചു. കളിക്കുവാൻ പോയ പാൎവ്വതി നാരദന്റെ വാക്കുകൊണ്ടു ശിവൻ ബിംബം രാജാവിനു കൊടുത്ത കാൎയ്യം അറിഞ്ഞു എന്നു സാരം.

ഗദ്യം:—തദനു പനിമലമകളുൾതാനിദ്ദശോൽശ്രുതമന്നാരദോക്ത്യാ സമസ്തം ധരിച്ചുററമില്ലാത കോപാതിരേകേണ നേരെ സസംരംഭമെണീറ്റിതസ്ഥാനവേലാവിധേയ നാലുമൂന്നിഞ്ഞ ശേഷിച്ചുപാടേ കിടക്കും പുരാണപ്രസൂനാഞ്ചിതം ചാലമെത്തുന്ന നൈസൎഗ്ഗികാമഗ്രസൌരഭ്യലുബ്ധദ്വിരേഫാളിസാന്ദ്രം തുലോലമാകെ നോക്കീടിലാഘനപിൻകാലിലോളം കടന്നാശു നീളും കലൎന്നന്തരാ വാരിബിന്ദുക്കളിററിററു വീഴും മലൎക്കൂന്തൽ മെല്ലെപ്പുറംകൈതലേ ചേൎത്തുകൊണ്ടപ്പൃഥുശ്രോണികാ സാന്ദ്രമപ്പേരുമൊന്നിച്ചു ഫാലാന്തരേ പാറി മിന്നുന്ന നീലാളകച്ചാൎത്തുകൊണ്ടും വിലാസേന മുന്നൊന്നു ശേഷിച്ചു കാണപ്പെടും മുഗ്ദ്ധകസ്തൂരികാചിത്രകംകൊണ്ടുമത്യന്തമനോഹരം ചെ

ററു കോടിക്കലന്തൊരു ചില്ലികൊടിതെല്ലുമയ്യോ! കലങ്ങിപ്പുവക്ഷം കടകങ്ങൾകലാമംഗിയും, പാട്ടപാടേ വിറക്കുന്ന ബിംബാധരേ ഭാവമന്ത്യാദ്ഭുതം പൂണ്ടു പാകീട്ടുമപ്പുഞ്ചിരിപ്പൈതലും ചേന്ന ബാലാതപശ്രീനിഴൽക്കൊണ്ടു പൊന്നിൻപയോജംകണക്കേ കൊട്ടുംകോപരാഗോദയപ്രൌഢി മെത്തുന്ന വക്ത്രാരവിന്ദശ്രിയാ ലോഭനീയാത്തുലോം പ്രൌഢരോമാഞ്ചവാർകഞ്ചുകഞ്ചേന്ന വക്ഷോജകുംഭദ്വയത്തിന്നടപ്പൂട്ടിലൊട്ടൊട്ടു മെത്തും പയോബിന്ദുസന്ദോഹസാന്ദ്രോജ്ജ്വലാ സംഭ്രമശ്രാന്തി കൈകൊണ്ടു പണ്ടെതിലേററം കലങ്ങൊട്ടലഞ്ഞൊരു ത്രുമധ്യവല്ലീമതല്ലീസമുല്ലാസിനീ വാരിപൂരാർദ്രമാഞ്ചാരപൂഞ്ചേല നന്നായ് നിതംബസ്ഥലേ ചേൎന്ന പററീടിലുഞ്ചെററു താനേ കിഴിഞ്ഞീടുമന്നീവിബന്ധം മഹാരത്നകാഞ്ചീധൃതം മധ്യമദ്ധ്യേ വലംകൈത്തലംകൊണ്ടു താങ്ങി തദാചക്രമപ്രക്രമാപാദലാഘ്യാം പദാബ്ജാം നിജപ്രാണനാഥാന്തികേ ചെന്നു കോപാതിമാനാങ്കരവ്യഗ്രഭാവം കലർന്നുഗ്രശാപപ്രദാനായ ദേവീ തുനിഞ്ഞീടിനാൾ.

പനിമലത്തയ്യൽ=ശ്രീപാർവ്വതി, നാരദമാർഗ്ഗാ=നാരദന്റെ വാക്കുകൊണ്ടു, ഇത്ഥമേതത്തൃതം സമസ്തം=ഇപ്രകാരമുണ്ടായ വർത്തമാനമെല്ലാം, ധരിച്ചു=അറിഞ്ഞു, തദനു=അതിന്റെ ശേഷം, അററ...... ഭാരേണ=അവസാനമില്ലാത്ത കോപത്തിന്റെ ഭാരംകൊണ്ടു—വലിയ മുഷ്ടകൊണ്ടു—സഹിക്കാൻ പാടില്ലാത്തവിധം കോപം ഉണ്ടായിട്ടു എന്നു സാരം, സംസാരം..........വിലയേ=മനസ്സിൽ പാരതന്ത്ര്യത്തോടുകൂടി കളിയുടെ കാര്യം നിവൃത്തിച്ച സമയത്ത്. പതിവുപോലെയല്ലാതെ അതിവേഗത്തിൽ കളിച്ച സമയം എന്ന ഭാവം, നാലു.............ഞ്ചിതം=അലൌകികങ്ങളെ പൂക്കൾ മുഴുവനും പോകാതെ ചൂടിനോലെല്ലാം ശോഭിച്ചിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു മനോഹരമായതും, ചാലെ..........സാന്ദ്രം=അടുത്തു വന്നുകൂടുന്നതും സ്വാഭാവികവും—സുഗന്ധവാസനകളും ഉപ

യോഗിക്കാതെ സ്വഭാവസിദ്ധമായിത്തന്നെ—മഹത്തായ മണത്തിങ്കൽ ആഗ്രഹിച്ച് എത്തുന്ന വണ്ടിൻകൂട്ടങ്ങളെക്കൊണ്ടു നിബിഡമായതും, ഉദ്ബാല...............ചേർത്തുകൊണ്ട് = തിരുകപ്പുറകെ നോക്കിയാൽ അറ്റുതം, കാലിന്റെ കണ്ണവരെ നീണ്ടു കിടക്കുന്നതും ഇടയ്ക്കിടയ്ക്ക് വെള്ളത്തുള്ളികൾ ഇററിററു വീണുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതും ആയ, മലർച്ചുന്തൽ=പൂവോടുകൂടിയ തലമുടി, മെല്ലെ=സാവധാനത്തിൽ, പുറകെത്തലേ ചേർത്തുകൊണ്ട്=കഴുത്തിന്റെ പുറകിൽ ഇട്ടുകൊണ്ട്, അപ്പായ............സാന്ദ്രം=ആ വെള്ളത്തുള്ളികളുടെ ഭാരംകൊണ്ട് കനത്തിരിക്കുന്നതും, ഏപ്പെത.............കൊണ്ടും=മുഴുവനും ഒതുക്കിച്ചു നെററിയിൽ പററി ശോഭിക്കുന്ന നീലനിറമായ കുറുനിരകൾകൊണ്ടും, വിലാസേന.............കൊണ്ടും=ഭംഗിയായി മുന്നിലത്തെ ഭാഗം മാത്രം മാഞ്ഞുപോകാതെ തെളിഞ്ഞുകാണുന്നതും മനോഹരവുമായ കസ്തൂരിപ്പൊട്ടുകൊണ്ടും, ചേതോഹരാ=അന്യരുടെയും ഹൃദയത്തെ അപഹരിക്കുന്നവളായിട്ടും, ചോര..............തൈലം=അല്പം വറ്റാതെ കലർന്നിരിക്കുന്ന പുരികക്കൊടിയും, അല്പാ=അല്പമായും, കലങ്ങി..........ഭംഗിയും=കലങ്ങിച്ചുവപ്പു നിറത്തോടുകൂടിയ നേത്രങ്ങളുടെ അറ്റങ്ങളിലെ ഭംഗിയും, പാടപാടെ..............ച്ചെപ്പുതല്പം=തനിയെതന്നെ വിറയ്ക്കുന്ന ബിംബം—കോവൽപഴം—പോലെ ചുവന്ന അധരത്തിങ്കൽ മറെറാരും കാണാത്ത ഭാവത്തോടെ ഉണ്ടാകുന്ന മന്ദഹാസവും—പുഞ്ചിരിയെപ്പറ്റി ഒരു ഏററമായ പ്രയോഗമാണ്. ബാലാ.............കണ്ഠേ=ഉദയസമയത്തുള്ള ആദിത്യന്റെ രശ്മികളോടുകൂടിയ പൊൻതാമരപ്പൂവുപോലെ, കൊട്ടും.........ന്ദോജ്ജ്വലാ=ഭയങ്കരമായ കോപം നിമിത്തമുള്ള രാഗത്തിന്റെ—ചുവപ്പുനിറത്തിന്റെ ഉദയംകൊണ്ടു വല്ലാതായ രോമാഞ്ചമാകുന്ന ഭംഗിയേറിയ ഉടപ്പു ചേർന്ന സ്തനദ്വയത്തിന്റെ നടുവിൽ ഒഴുകി വമിക്കുന്ന വെള്ളത്തുള്ളികളുടെ ഭാരം ഘനീഭൂതമായി ജ്വലിക്കുന്നവളും, ജ്വലിക്കുക=കോപിക്കുക, സംഭ്രമ................ല്ലാസിനീ=സംഭ്രമം നിമിത്തം സഞ്ചാരക്രമം വഹിച്ചു മുൻപിലത്തെക്കാററും കലർന്നു ഉലഞ്ഞതായ മദ്ധ്യവല്ലീ—നടുവുകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവളും, വാരി...............പാറീടിലും=വെള്ളം നിറഞ്ഞു നനഞ്ഞു ഭംഗിയേറിയ വസ്ത്രം അരയിൽ ചേർന്നു പററിപ്പിടിച്ചിട്ടുണ്ടെങ്കിലും, ചോര...........നീവിബന്ധം=അല്പം തനിയെ അഴിയുന്നതായ ആ വസ്ത്രത്തിന്റെ കെട്ട്, മഹാ..............ധൃതം=അരയിലെ രത്നകാഞ്ചികൊണ്ടു ധരിച്ചു, മദ്ധ്യമദ്ധ്യേ=ഇടയ്ക്കിടയ്ക്കു വലയാങ്കിതാഗ്രംകൊണ്ടു=വലത്തേക്കൈയ്യുകൊണ്ട്, താങ്ങി=പിടിച്ചു,

താരാ..........ചരാത്സ്യം=അതിവേഗത്തിൽ നടക്കനിമിത്തം ചുവന്നുനിറം കൂടിയ കാലുകളെക്കൊണ്ടു നടന്നു, നിജ..........ന്തികേ=തന്റെ അടുക്കൽ, കോപാതി..........വ്യഗ്രമാവാം കലാൻ=ചാപല്യം അഭിമാനം ഇവയുണ്ടായി വികാരത്തോടുകൂടി, ശാപപ്രദാനായ=ശപിക്കുവാനായിക്കൊണ്ട്, ദേവീ തുനിഞ്ഞീടിനാൾ=ദേവി ആരംഭിച്ചു.

ശ്രീപാർവ്വതി കുപിതയായി കളിക്കളവിൽനിന്നു ഭർത്താവിന്റെ അടുക്കലേക്കു പോകുന്ന യാത്രയെ ഈ ശ്ലോകത്തിൽ വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. പോകുന്നസമയത്തു കോപം മുതലായ ഓരോ അംഗത്തിന്റെയും സ്വഭാവം എന്താണെന്ന് ഇതിൽ കവി ഭംഗിയായി വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു. ഒരു നായികയുടെ കോപത്തെ ഇതിലധികം ഭംഗിയായി വേറെ ഒരു കവി വർണ്ണിച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു തോന്നുന്നില്ല. ഈ ശ്ലോകം കവിയുടെ അസാധാരണമായ മനോധർമ്മസാമർത്ഥ്യത്തിനെ വെളിവാക്കുന്നു.

അന്നേരം കോപലീലാകലുഷരതികിലോ-
ലോല വന്നാസ്ഥിതാം താം
പുന്നപ്പൂങ്കോയൽതൊട്ടുള്ളൊരു തളിരൊളും
കണ്ടു ശൈലേന്ദ്രകന്യാം
മുന്നേക്കാളുന്നലിഞ്ഞീടിന തിരുമനസാ
ശാപശങ്കാം കുറിക്കൊ-
ണ്ടുന്നിദ്രാത്മാ ഭവാനീരമണനനുനയോ-
ദഞ്ചിതാം വാചമൂചേ. വൃത്ത.

അന്നേരം=ശ്രീപാർവ്വതി സമീപത്തു വന്ന സമയത്ത്, ഉന്നിദ്രാത്മാ ഭവാനീരമണൻ=മഹാത്മാവായിരിക്കുന്ന ശ്രീപരമേശ്വരൻ, കോപ..........കലുഷം=കോപത്തിന്റെ കളികൊണ്ടു കലുഷമാകുംവണ്ണം, കോപത്തിന്റെ ആധിക്യംകൊണ്ട് മനസ്സിളകിക്കലങ്ങി എന്നു സാരം. ലോലാലോല=ഇളകി ഉറയ്ക്കാത്ത വേഷത്തോടുകൂടി, അരികിൽ വന്നാസ്ഥിതാം=സമീപത്തിൽ വന്നു നിന്നവളായ, താം ശൈലേന്ദ്രകന്യാം=ആ പാർവ്വതിയെ, പുന്ന..........കണ്ടു=പുന്നപ്പൂക്കളും ചൂടിയിരിക്കുന്ന മുടി മുതൽ അടിവരെ കണ്ടു—നോക്കി, മുന്നേക്കാ..........മനസാ=മുൻപിലത്തേക്കാളും ആർദ്രമായിരിക്കുന്ന മനസ്സുകൊണ്ടു, ശാപ..........ക്കൊ

ന്റെ=കോപിച്ചുവോ എന്ന സംശയത്തോടുകൂടി, അനുനയോചിതം വാക്യം=സമാധാനിപ്പിക്കുന്നതിനു യോഗ്യമായ വാക്കിനെ, ഊചേ=പറഞ്ഞു. പാർവ്വതി കളിച്ചു തോൽക്കാത്ത വേഷത്തോടുകൂടി അടുത്തു വന്നു നിന്നപ്പോൾ ശിവൻ ദേവിയുടെ ശരീരം മുഴുവനും നോക്കി മുൻപിലത്തെക്കാൾ മനസ്സലിഞ്ഞു, കോപിച്ചുകഴമോ എന്ന ശങ്കയോടുംകൂടി സമാധാനിപ്പിക്കുന്നതിന് ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു എന്നു സാരം.

"കഷ്ടം കഷ്ടം കലാദ്രീശചരസ്യചരിതസ-
ർവ്വസ്വസാരമേ! മൽപ്രിയേ! കേൾ
പെട്ടെന്നിക്കോപമെന്തെന്തകതളിരിലൊരാ-
തങ്കമുൾക്കൊണ്ടകാണ്ഡ
പട്ടാങ്ങത്രേ ദ്വയം നാമിതവരിലുമഭേ-
ദൊല്ലന്നാൽ കീർത്തിമാനായ്
ദ്രഷ്ടവ്യോസൗ മഹാത്മാ നൃപമുനി വെറുതേ
മാനമെല്ലാ മനോജ്ഞേ!. വൃ

കലാ..........സർവ്വസ്വസാരമേ=ഹിമവൽപർവ്വതം ചെയ്തിരിക്കുന്ന സുകൃതത്തിന്റെ എല്ലാഫലവും, മൽപ്രിയേ=എന്റെ പത്നിയും, മനോജ്ഞേ=സുന്ദരിയും (ഈ മൂന്നു പദങ്ങളും സംബുദ്ധി) ആയിരിക്കുന്ന ഹേ ദേവി, അകതളിരിൽ=മനസ്സിൽ, അകാണ്ഡ = അനവസരത്തിൽ—കാരണമില്ലാതെ—ആതങ്കമുൾക്കൊണ്ട=സങ്കടത്തോടുകൂടി, പെട്ടെന്നു ഈ കോപം എന്തെന്തു=വേഗത്തിൽ ഈ കോപം എങ്ങനെയുണ്ടായി. നിനക്കു സങ്കടവും കോപവും ഉണ്ടാകുവാൻ ഹേതു എന്തെന്നു സാരം. കഷ്ടം! കഷ്ടം! കാരണമില്ലാതെ നീ കോപിക്കുന്നതുവല്ലാ, എന്നു സാരം. പട്ടാങ്ങത്രേ=ഞാൻ പറയുന്നതു സത്യമാണ്. അസൗ മഹാത്മാ നൃപമുനി=ഈ മഹാത്മാവായ രാജർഷി, നാമിത..........കീർത്തിമാനായ്=നാം രണ്ടുപേരിലും യാതൊരു വ്യത്യാസവുമില്ലാത്തവിധം കീർത്തിയുള്ളവനായി, ദ്രഷ്ടവ്യഃ=കാണപ്പെടണം. ഈ രാജാവു നമ്മളെ രണ്ടുപേരെയും ഒരുപോലെ ഭജിക്കുന്നവനാണെന്നു സാരം. വെറുതേ=കാര്യമില്ലാതെ, മാനം=കോപം—സ്ത്രീകൾക്കു ഭർത്താക്കന്മാരോടുള്ള കോപം മാനം. ഒല്ലാ

—ഞാനല്ല്, ഒക്കകില്ല എന്ന സാരം. മാനാതുരതേ എന്ന പദം സ്വതേയായിരിക്കുന്ന നിനക്ക വികൃതാവസ്ഥയെ ജനിപ്പിക്കുന്ന കോപം ചേരുന്നതല്ല എന്ന് അർത്ഥം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു.

സമസ്തലോകാസ്പദമായ കാര്യമതാം-
ശമൂലം ഭക്ത്യാ പരതന്ത്രചേതാഃ
മമ പ്രിയേ! ഞാനിഹ ചെയ്തതെല്ലാം
ക്ഷമസ്വ നീ പർവ്വതരാജകന്യേ!" വൃ

മമ പ്രിയേ പർവ്വതരാജകന്യേ=എന്റെ പ്രിയേ, എനിക്ക ഏററവും ഇഷ്ടമുള്ളവളായിരിക്കുന്ന പാർവ്വതി എനിക്ക് നിന്നോട തോന്നുന്നതുപോലെ ഇഷ്ടം നിനക്ക് എന്നോട്ടും തോന്നുന്നതാണ് എന്ന പ്രിയേ എന്ന പദം ധ്വനിപ്പിക്കുന്നു. ഞാൻ ഇഹ=ഇവിടെ നിസ്സില്ലാതിരുന്ന സമയത്ത്, സമസ്ത.......... ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം അഭിവൃദ്ധിയുണ്ടാക്കുന്നതിനായിട്ട് പ്രവർത്തിച്ചവനായ, അമുഷ്യ=ഈ രാജാവിന്റെ, ഭക്ത്യാ=ഭക്തികൊണ്ട്, പരതന്ത്രചേതാഃ=മനസ്സ വിവശമായിട്ട്, രാജാവിന്റെ ഭക്തിനിമിത്തം അത്യന്തം സന്തോഷമുള്ളവനായിത്തീർന്നിട്ട്, തപ്പുപലവിധത്തെ. ചെയ്തതെല്ലാം ക്ഷമസ്വ=നീ ക്ഷമിച്ചാലും.

ഓരോതരം പുരഹരാനനയങ്ങൾകൊണ്ടും
മാറാത്ത കോപവിഭവാമവലോക്യ ഗൌരീം
ആരൂഢശോഭമണിമൌലിതലേ പതിതഃ
നേരേ പുകണ്ണിതു കൃതാഞ്ജലിരേഷ രാജാ. വൃ

ഓരോതരം ....വിഭവാം ഗൌരീം അവലോക്യ=ഓരോവിധത്തിലുള്ള ശിവന്റെ സമാധാനവാക്കുകൾകൊണ്ടും കോപത്തിന്റെ ശക്തിക്ക കുറവുവരാതെയിരുന്ന (കോപം മാറാതെയിരുന്ന) പാർവ്വതീദേവിയെക്കണ്ടു, ഏഷ രാജാ കൃതാഞ്ജലിഃ=ഈ രാജാവ തൊഴുതുകൊണ്ട്, ആരൂഢ..........പതിതഃ=ശോഭിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന എന്ന ഭയം നിമിത്തം കാല്ക്കൽവീണു നമസ്കരിച്ച്, നേരേ=സത്യമായിട്ടു, പുകണ്ണിതു=ദേവിയെ

സ്തുതിച്ചു. ശിവന്റെ അനുനയവാക്കുകൾ ഫലിക്കാതെയിരുന്നപ്പോൾ രാജാവുതന്നെ ദേവിയുടെ കാല്ക്കൽ വീണ് ഇപ്രകാരം സ്തുതിച്ചു എന്നു സാരം.

"സാക്ഷാൽത്രൈലോക്യനാഥപ്രണയിനി! ഗിരിരാ-
ജാത്മജേ! കൈതൊഴുന്നേൻ
കാൽക്കീഴ്‌വന്നാശ്രിതം മാം കനിവൊടഗതിയെ-
ക്കാത്തുകൊള്ളേണമേ നീ
നീക്കം ചെററില്ല മററാരുമടയത്തു മമ നീ-
യെന്നിയേ തമ്പുരാട്ടി!
പാഴ്‌ക്കോപം ദാസനാമെന്നൊടു കലരാതെ
ജൃംഭതാം വൻപ്രസാദം. വൃ

സാക്ഷാൽ......... ......ത്മജേ = സാക്ഷാൽ മൂന്നു ലോകങ്ങൾക്കും ഈശ്വരനായ ശിവന്റെ പ്രണയപാത്രമായും—പത്നിയായും, പർവ്വതശ്രേഷ്ഠന്റെ പുത്രിയായും ഇരിക്കുന്ന തമ്പുരാട്ടി=ദേവീ (ഈ പദങ്ങൾ സംബുദ്ധികൾ) കൈതൊഴുന്നേൻ=ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു. നീ കാൽക്കീഴ് വന്നു ആശ്രിതം അഗതിയെ കാത്തുകൊള്ളേണമേ=നീ നിന്റെ കാലടിയിൽ വന്നു ആശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നവനും മറെറാരു ഗതിയില്ലാത്തവനും ആയ എന്നെ രക്ഷിക്കേണമേ, ചെററു നീക്കം ഇല്ല=ഞാൻ പറഞ്ഞതിനു അല്പവും മാററം ഇല്ല. മുഴുവനും സത്യം തന്നെയെന്നു സാരം. മമ നീയെന്നിയേ മററു ആരു മടയത്തു=എനിക്കു നീയല്ലാതെ വേറെ ആരാണ് ഒരു മടയത്തുള്ളത്. ദാസനാം എന്നൊടു പാഴ്‌ക്കോപം കലരാതെ=ഭൃത്യനായിരിക്കുന്ന എന്നോടു വെറുതെ കോപിക്കാതെ, വൻപ്രസാദം=നിന്റെ മനസ്സിൽ വലിയ തെളിവു—സന്തോഷം, ജൃംഭതാം=ജൃംഭിക്കട്ടെ. കോപം നീങ്ങി മനസ്സു നല്ലപോലെ തെളിയട്ടെ എന്നു സാരം.

നതോസ്മി കാരുണ്യസുധാനിധാനം
നതോസ്മി കാമാർപ്പണകാമധേനും
നതോസ്മി നാനാഗമമൃഗ്യമൂർത്തിം
നതോസ്മി നാരായണസോദരീം ത്വാം. വൃ

കാരുണ്യസുധാനിധാനം — കാരുണ്യമാകുന്ന അമൃതം നിറച്ചു വച്ചിരിക്കുന്ന നിധിയായ നിന്നെ, നതഃ അസ്മി — ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു. നതഃ അസ്മി എന്ന പദങ്ങളുടെ അർത്ഥം അടുത്ത പാദങ്ങളിലും യോജിപ്പിച്ചുകൊള്ളണം. കാമ.........ദേഹം — ഭക്തന്മാരുടെ അഭീഷ്ടങ്ങൾ എല്ലാം കൊടുക്കുന്ന കാമധേനുവായിരിക്കുന്നവളേ, നാനാദേഹധൃതിം — നാനാരൂപങ്ങളായ ദേഹങ്ങൾ അനുഭവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ശരീരങ്ങളോടുകൂടിയവളേ, ദേഹങ്ങളോടുകൂടി നിന്റെ മൂർത്തി ഇന്നവിധം എന്നു ഗ്രഹിക്കുവാൻ കഴിഞ്ഞിട്ടില്ലെന്നു സാരം. നാരായണസഹോദരീം — മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ സഹോദരിയായിരിക്കുന്നവളേ — മായാനിധിയും ലക്ഷ്മീസ്വരൂപയും വേദങ്ങളാലും കൂടി അനുഭവിക്കപ്പെടുന്നവളും മഹാവിഷ്ണുവിന്റെ സഹോദരിയും ആയ നിന്നെ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു എന്നു സാരം.

പ്രസീദ ഭക്തേഷു വിതീർണ്ണമോക്ഷേ!
പ്രസീദ മായേ! മദനാരിദാരേ!
പ്രസീദ ഭദ്രേ! പരാനന്ദപൂർത്തേ!
പ്രസീദ ധന്യേ! കലാശൈലകന്യേ!" വൃൻ

ഭക്തേഷു വിതീർണ്ണമോക്ഷേ — ഭക്തന്മാർക്കു മോക്ഷം കൊടുക്കുന്നവളായും, മായേ — മായാരൂപത്തോടുകൂടിയവളായും. ഇല്ലാത്തതു ഉണ്ടെന്നും ഉള്ളത് ഇല്ലെന്നും തോന്നിപ്പിക്കുന്നവൾ എന്നു മായാപദത്തിന്റെ സാരം. മദനാരിദാരേ — ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ പത്നിയായും, ഭദ്രേ — മംഗളശീലയായും, പരാനന്ദപൂർത്തേ — അത്യുൽകൃഷ്ടമായ ആനന്ദത്തിന്റെ മൂർത്തിയായും, ധന്യേ — ശ്രേഷ്ഠയായും ഇരിക്കുന്ന, കലാശൈലകന്യേ — ശ്രീപാർവ്വതീദേവി. ഈ പദങ്ങൾ എല്ലാം സംബോധികൾ. പ്രസീദ — പ്രസാദിച്ചാലും.

ഇത്ഥം ഇരാല്ലൂർ വിന്നാനതമമാരു ശതമസാ-
മം തദാ കണ്ണിലെത്തും-
മദ്ധ്യേ താനേ ബലാൽ പോരയൊരുകവൃഷതാ-
സ്സതോ പരാക്കാരി

ഉദ്യൽകാരുണ്യവാരാകര തിരകളിലാ-
റാടി മുങ്ങിക്കളിക്കും-
ചിത്തേ ഹൃദ്യാം പ്രസാദശ്രിയമഭജദസൗ
ശൈലരാജന്യകന്യാ. ൯൦

തദാ=അപ്പോൾ, ഇത്ഥം=ഇപ്രകാരം പ്രാർത്ഥിച്ച, ഇന്ദുകല്യൂൽ ....ശ്വേതസാമം=കാല്ക്കൽ വീണു നമസ്കരിച്ച ശ്വേതസാമരാജാവിനെ, അസൗ പങ്കജാക്ഷി ശൈലരാജന്യകന്യാ=ഈ പത്മങ്ങൾപോലെ സുന്ദരമായിരിക്കുന്ന നേത്രങ്ങളോടുകൂടിയ സുന്ദരിയായ പാർവ്വതിദേവി. കണ്ണി.........സങ്കടാ=കണ്ണിൽ ചെന്ന ചോരന്നതിനിടയിൽ. മുൻപുതന്നെ നശിച്ചതായ കോപാദികാരമാകുന്ന ഇരുട്ടുകൊണ്ടുള്ള സങ്കടത്തോടുകൂടിയവളായിട്ട്. ബാലപ്രായാലും ഒന്നും കൂടാതെ ഉടനെതന്നെ ദേവിയുടെ കോപമെല്ലാം എല്ലാം തെളിച്ചു എന്നു ഭാവം. ഈ ഭാഗം ദേവിയുടെ അന്യാദൃശമായ ആശ്രിതവാത്സല്യത്തെ വെളിപ്പിക്കുന്നു. 'അന്നേ ബാലാൽ' എന്ന പദങ്ങൾ ഏറ്റവും ഭാവപുഷ്ടങ്ങളായിരിക്കുന്നു എന്നു കാണേണ്ടതാണ്. കോപാദികാരമെല്ലാം അത്[?]വേഗത്തിൽ നശിച്ച് മനസ്സു തെളിഞ്ഞിട്ട് എന്നു സാരം. ഉദ്യൽ.........ചിത്തേ=ഉയിച്ചു വരുന്ന കരുണയാകുന്ന സമുദ്രത്തിലെ തിരമാലകളിൽ മുങ്ങിക്കളിക്കുന്ന മനസ്സിൽ, ദയാധിക്യംകൊണ്ട് ഏറ്റവും അലിവോടുകൂടിയ മനസ്സിൽ എന്നു സാരം. ഹൃദ്യാം=ഹൃദയപ്രീതിയുളവാക്കുന്ന, പ്രസാദശ്രിയം=പ്രസാദത്തിന്റെ ശോഭയെ, അഭജൽ=ഭജിച്ചു-കൈക്കൊണ്ടു. മനസ്സിൽ കരുണാപൂരിതമായ തെളിവുണ്ടായി. ദേവിക്കു തന്റെ ഭർത്താവിനോടുള്ളതിൽ കൂടുതലായ കരുണയും വാത്സല്യവും ഭക്തന്മാരോടു ഉണ്ടെന്ന് ഇവിടെ കവി വെളിവാക്കിയിരിക്കുന്നു.

ത്രൈലോക്യനായകനുമമ്പൊടു വൻപ്രസാദം
കൊള്ളുന്ന കാന്തയൊടു ചേർന്നനന്തധാമാ
ചേലാർന്നനുഗ്രഹഗിരാ പരിപൂർണ്ണമോദം
മേലേ നരേന്ദ്രഹൃദയേ സദയം മമന്ഥ. ൯൧

അനന്തധാമാ=അന്തമില്ലാത്ത തേജസ്സോടുകൂടിയ, ത്രൈലോക്യ.........ചേർന്ന=ശിവനും ദേവിയോടുകൂടി മനസ്സു തെളിഞ്ഞ പാർവ്വതി

ത്തും ഒന്നിച്ചു, ചേലവേ.........ശിരസാ=ശിരസ്സായറിയ അനുഗ്രഹവാക്കുകളൊന്ന്, നരേന്ദ്രഹൃദയേ=രാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ, മോദം=സന്തോഷത്തെ, പരിപൂർണ്ണം=നിറച്ചിട്ടു. രാജാവിന്റെ മനസ്സ് സന്തോഷപൂർണ്ണമാക്കിയിട്ട് അവിടെനിന്നു മറഞ്ഞു.

പാരണത്തിൽപ്പുനരിട്ടിച്ചിള്ളകിന്നരുചിമാൻ
ബിംബമൈശം ഗൃഹീത്വാ
കണ്ഠേകാളപ്രസാദാത്തദനു നൃപതിക-
ണ്ഠീരവോസൌ മഹാത്മാ
കൊണ്ടാടാവല്ല ഭാഗ്യം കലശഭവമുനേ-
രാശ്രമേ ചെന്നു തേജോ-
ഭണ്ഡാരന്തം വണങ്ങി ത്രിപുരഹരനിയോ-
ഗം ന്യഗാദീദശേഷം. ൩൨

തദനു=അതിനുശേഷം, അസൌ മഹാത്മാ നൃപതികണ്ഠീരവഃ=ഈ മഹാനുഭാവനായ നൃപതികളുടെ സിംഹം, രാജശ്രേഷ്ഠനായ രാജാവ്—ചക്രവർത്തിയെന്നു സാരം. കണ്ഠേകാളപ്രസാദാൽ=വിഷം ധരിക്കയാൽ കഴുത്തു കറുത്തിരിക്കുന്ന ദേവന്റെ—ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ അനുഗ്രഹം ഹേതുവായിട്ട്, ഐശം ബിംബം ഗൃഹീത്വാ=ശിവന്റെ ബിംബം കൈക്കൊണ്ടിട്ട്—വാങ്ങിയിട്ട്, പാരണത്തിൽ.........രുചിമാൻ=മുൻപുണ്ടായിരുന്നതിനേക്കാറ്റം പതിരട്ടി അധികം ശോഭയോടുകൂടിയവനായിത്തീർന്നു. ക്രിയാവിശേഷണം. ഭാഗ്യം കൊണ്ടാടാവല്ല=രാജാവിന്റെ ഭാഗ്യം പുകഴ്ത്താവുന്നതല്ല. അത്യന്താധികമാണെന്നു സാരം. കലശ.........ചെന്നു=രാജാവ് അഗസ്ത്യന്റെ ആശ്രമത്തിൽ ചെന്ന്. തേജോഭണ്ഡാരം തം=തപസ്സിന്റെ തേജസ്സിനു ഭണ്ഡാരം ഇരിപ്പിടം ആയിരിക്കുന്ന അവനെ—മുനിയെ, വണങ്ങി=വന്ദിച്ചു, ത്രിപുരഹരനിയോഗം അശേഷം ന്യഗാദീൽ=പുരവൈരിയായ ഭഗവാൻ ശിവന്റെ ആജ്ഞയെല്ലാം പറഞ്ഞു—അറിയിച്ചു. ഇവിടെ ത്രിപുരഹരപദം ശിവന്റെ നിയോഗം അനുസരിച്ചില്ലെങ്കിൽ പുരന്മാർക്കുണ്ടായ അനുഭവം തനിക്കും വരുമെന്ന അർത്ഥത്തെക്കൂടി ധ്വനിപ്പിക്കുന്നതായി വിചാരിക്കണം. നിയോഗം ന്യഗാദീൽ എന്ന ഭാഗത്തിൽ യതിഭംഗം ദുസ്സഹം.

രാജർഷിണോ മതമുപാകർണ്യ മുദാ തദാനീ-
മീശാനമുഖ്യവരമുഖ്യരകൌതുകാന്മാ
വാചാ മുദസ്മിതസുധാർദ്രിതയാഭിനന്ദ-
ന്നൂചേ തെളിഞ്ഞു പരമോ മുനിമണ്ഡലാനാം ൬൩

മുനിമണ്ഡലാനാം പരമഃ=മുനികളുടെ കൂട്ടങ്ങൾക്കു നാഥനായ അഗസ്ത്യൻ, മുദാ.........തദാ=ഏററവും സന്തോഷിച്ചു മനമോദത്തോടു കൂടിയവനായിട്ടു, ഉൾത്താരു്=മനസ്സ്, "ആത്മാ ദേഹമനോബ്രഹ്മസ്വഭാവധൃതിബുദ്ധിഷു" എന്നു വിശ്വം. അധികം സന്തോഷിച്ചു, തദാനീം=അപ്പോൾ, രാജർഷിണോ=രാജർഷിയായ ശതധന്വാവിനാൽ, മതം=പറയപ്പെട്ടതായ, ഈശാനമുഖ്യവാചം=ശിവന്റെ പ്രധാനമായ വാക്കിനെപ്പററി, ഉപാകർണ്യ=കേട്ടിട്ടു, രാജാവു പറഞ്ഞതു കേട്ടു—ശിവന്റെ നിയോഗം അറിഞ്ഞിട്ടു എന്നു സാരം. തെളിഞ്ഞു=മനസ്സു പ്രകാശിച്ചു, മുദ.........ർദ്രിതയാ വാചാ=പുഞ്ചിരിയാകുന്ന അമൃതത്തിൽ അലിഞ്ഞ വാക്കുകൊണ്ടു്, അഭിനന്ദൻ=രാജാവിനെ ശ്ലാഘിച്ചുകൊണ്ടു്, ഊചേ=പറഞ്ഞു

"അത്യന്തോത്തീർണ്ണഭാഗ്യോദയ! നിശമയ നീ
പൂർവ്വഭൂപാലകാഗ്ര്യാ-
മുത്തുംഗാഗ്ര്യാമധിജ്യാപിതമഴകിയ ബിം-
ബലചയനതൽ പുരാരേഃ
മർത്ത്യാനാമത്യമന്ദൽകലികലുഷധിയാം
കല്മഷംകൊണ്ടിദാനീം
പൃഥ്വീശത്തിൽ മറഞ്ഞങ്ങൊരുവനുമിഹ കാ-
ണാതവണ്ണം ചമഞ്ഞു ൬൪

അത്യന്തോ.........ദയ=മഹത്തായിരിക്കുന്ന ഭാഗ്യം കൈവന്നിരിക്കുന്ന അല്ലയോ രാജാവേ, നീ=അങ്ങു, നിശമയ=ഞാൻ പറയുന്നതു കേട്ടാലും. ഉത്തുംഗാഗ്ര്യാം പൂർവ്വഭൂപാലകാഗ്ര്യാം=ശ്രേഷ്ഠന്മാരായ പണ്ടു പൂർവ്വരാജാക്കന്മാരാൽ. മാന്ധാതാവിനാലും മുചുകുന്ദനാലും എന്നു സാരം

അധിഷ്ഠാപിതം=പ്രതിഷ്ഠിക്കപ്പെട്ടതും, അഭംഗിയ=ഭംഗിയുള്ളതുമായ, പുരാരേഃ=ശിവന്റെ, തൽ=ആ, ബിംബം=വിഗ്രഹം-പൂർവ്വന്മാരായ രാജാക്കന്മാർ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു പൂജിച്ചുവന്ന ബിംബം. ഇദാനീം=ഇപ്പോൾ, അത്യുഗ... ... ...ധിയാം=ഏററവും ഉയൎന്ന കലിദോഷംകൊണ്ടു കലങ്ങിയ ബുദ്ധിയോടുകൂടിയവരായ-കലിയുടെ ശക്തിയാൽ മനസ്സിൽ തെളിവില്ലാത്തവരായിത്തീൎന്ന, മൎത്ത്യാനാം=മനുഷ്യരുടെ, കല്മഷൈഃകൊണ്ടു=പാപശക്തികൊണ്ടു, പൃഥ്വീതലാന്തഃ അന്തർ മറഞ്ഞ്=ഭൂമിയുടെ അടിയിൽ മറഞ്ഞിട്ടു, ഇഹ=ഭൂമിയിൽ, ഒരുവനും=ഒരാൾക്കും, കാണാ… … … …മത്തു=കാണാൻ പാടില്ലാത്തവിധമായിത്തീൎന്നു. കലിശക്തികൊണ്ടു മാന്ധാതാവും മുചുകുന്ദനും പ്രതിഷ്ഠിച്ച ബിംബങ്ങൾ ഭൂമിക്കടിയിൽ മറഞ്ഞ് ആൎക്കും കാണുവാൻ പാടില്ലാതെയായി എന്നു ഭാവം.

ഫുല്ലാത്മാ നീയുമെന്നാൽ ഭുവനഗുരുനിദേശാ-
ഗാരഗാമീ വിഭോ! കേൾ
ചെല്ലൂരഗ്രാമമുൾക്കൊരു തൊടുകുറിയാം
ക്ഷേത്രമുഖ്യേത്ര പുണ്യേ
കല്യാണാൎത്ഥം പ്രതിഷ്ഠാപയ പുരമഥനം
ദക്ഷിണേ തസ്യ പാൎശ്വേ
ചൊല്ലേറിടുന്ന ശക്തൈകവിദിതമഥ കം-
ഭോദരം ഭൂതനാഥം. ൪൭

വിഭോ=അല്ലയോ രാജാവേ, എന്നാൽ ഫുല്ലാത്മാ=സന്തോഷംകൊണ്ടു വികസിച്ച ആത്മാവോടുകൂടിയവനായിരിക്കുന്ന മഹാത്മാവായ നീയും=അങ്ങും, കേൾ=ഞാൻ പറയുന്നതു കേട്ടാലും, ഭുവന… …ഗാമി=ലോകങ്ങൾക്ക് എല്ലാം പൂജ്യനായ ഭഗവാന്റെ ആജ്ഞയനുസരിച്ച്, പുണ്യേ=പുണ്യമായും, ചെല്ലൂര… … …കുറിയാം=ചെല്ലൂർഗ്രാമത്തിനു പൊട്ടു-അലങ്കാരമായും ഇരിക്കുന്ന, ക്ഷേത്രമുഖ്യേ=പ്രധാനക്ഷേത്രത്തിങ്കൽ, കല്യാണാൎത്ഥം=ലോകങ്ങൾക്ക് മംഗളം വൎദ്ധിക്കുവാനായി, പുരമഥനം=ശ്രീപരമേശ്വരനെയും, അഥ=പിന്നെ, തസ്യ ദക്ഷിണേ പാൎശ്വേ=ശിവന്റെ തെക്കുഭാഗത്തു അടുത്തു, ചൊല്ലേറിടുന്ന… …വിദിതം=കീൎത്തിയോടുകൂടിയവനും ശിവന്റെ ഇഷ്ടനും, ഭൂതനാഥം=ഭൂതങ്ങളുടെ നാഥനും ആയ, കംഭോദരം=കംഭോദരനെയും, പ്രതിഷ്ഠാപയ=പ്രതിഷ്ഠിച്ചാലും.

ബ്രഹ്മാ നിർമ്മായ ഭൂയോഽപി ച ഭുവനപതേർ-
വ്വിശ്വവന്ദ്യം വിമാനം
ഭൂയോ സംസ്ഥാപ്യ പൂജാനിയതിമനസിനാം
കല്പയിത്വാ വിശേഷാൽ
ധർമ്മ്യേഭ്യോ രക്ഷണാർത്ഥം വിതര മഹിതതച്ഛി-
ല്പവിത്പ്രവരേഭ്യോ
നിർമ്മാതും കല്പ്യഷാന്മലനചതുരതരം
തൽപുരം മൽപ്പുരാരേ. ൪൩

ബ്രഹ്മാ=ആദ്യോല്പന്നൻ, ഭൂയഃ അപി ച=വീണ്ടും, ഭുവനപതേഃ=ലോകേശനായ ശിവന്റെ, വിശ്വവന്ദ്യം=എല്ലാവർക്കും വന്ദിക്കുവാൻ യോഗ്യമായ, വിമാനം=വിമാനത്തെ, നിർമ്മായ=ഉണ്ടാക്കിയിട്ട്.

അമ്പലങ്ങളിൽ ദേവന്റെ ഗർഭഗൃഹത്തിന്ന് അല്ലെങ്കിൽ പ്രാസാദത്തിന്ന് വിമാനം എന്ന പേർ പറയുന്നു.

"അഥാത്ര ലിഖ്യന്തേ ലക്ഷ്മ പ്രാസാദാനാം സമാസതഃ
ദേവാദീനാം നരാണാം ച യേഷു രമ്യതയാ ചിരം
മനാംസി ച പ്രസീദന്തി പ്രാസാദാസ്തേന കീർത്തിതാഃ
നാനാമാനവിധാനത്വാദ്വിമാനം ശാസ്ത്രതഃ കൃതം
പിതാമഹേന കൃതിഭിർമ്മയേന ച യഥാ പുരാ
ഭൂയാദീനി വിമാനാനി കഥിതാന്യന്യപൂർവ്വശഃ
യാനി താന്യത്ര കഥ്യന്തേ ദേവാദീനാം സമാസതഃ."

എന്ന ഈശാനഗുരുദേവപദ്ധതിയിൽ (ഉത്തരാർദ്ധം ൩൫-ാം പടലം) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ദേവന്മാർക്കും മനുഷ്യർക്കും മനസ്സിന്ന് പ്രസാദം—സന്തോഷം ഉണ്ടാകുന്നതു പ്രാസാദം. പലതരം അളവുപയോഗിച്ചു നിർമ്മിക്കുന്നതുകൊണ്ട് അതിന്ന് വിമാനം എന്ന പേർ സിദ്ധിച്ചു.

"വിമാനം ഭവനം ഹർമ്മ്യം സൌധം ധാമ നികേതനം."

എന്ന മയമതത്തിൽ കാണുന്നതിൽനിന്ന് വിമാനവും പ്രാസാദവും സൌധവും മററും സമാനാർത്ഥകങ്ങളാണെന്ന് ഗ്രഹിക്കാം. ശോഭാലംകൃതമായ

സമരാങ്കണസൂത്രധാരം എന്ന പ്രാചീനശില്പശാസ്ത്രത്തിന്റെ ഉത്തരാൎദ്ധത്തിൽ വിമാനത്തിന്റെ പല ആകൃതികളേയും അതിനുള്ള പല നാമങ്ങളേയും പ്രതിപാദിക്കുന്നു. ഭോഗേ=ഭംഗിയായി, അനുദിനം=പതിവായി, സന്നാമപൂൎവ്വാന്വിതബലിം=നമസ്കാരം പൂജ എന്നിവ ചെയ്യുന്നതിന്ന വേണ്ട നിയമങ്ങളെ, കല്പയിത്വാ=കല്പിച്ചിട്ട്=ഏൎപ്പെടുത്തിയിട്ട്, വിശേഷാൽ=ഇത്രയും ചെയ്താൽ പോരാ, വിശേഷമായി ഇക്കാൎയ്യംകൂടി ചെയ്യുന്നു എന്ന സാരം. ശ്രീപുരാരേഃ=ശിവന്റെ, കല്പ.........ത്തരം=പാദങ്ങളെ നശിപ്പിക്കുന്നതിൽ ഏറ്റവും സമൎത്ഥമായിരിക്കുന്ന, തൽപുരം=ആ പുരത്തെ, നിൎവ്യാജം=വ്യാജംകൂടാതെ, ധാൎമ്മികഃ മഹിത ..... വിപ്രശ്രേഷ്ഠൈഃ=ധൎമ്മനിഷ്ഠന്മാരായ ചെല്ലൂർഗ്രാമത്തിലെ ശ്രേഷ്ഠന്മാരായ ബ്രാഹ്മണൎക്കായിക്കൊണ്ടു, രക്ഷണാൎത്ഥം=രക്ഷചെയ്യുന്നതിനായി, വിതര=കൊടുത്താലും. ക്ഷേത്രത്തിലെ പൂജാദികാൎയ്യങ്ങളെ ശരിയായി നടക്കുന്നതിന്നുവേണ്ട ഏൎപ്പാടുകളെ ചെയ്തിട്ട് രക്ഷിക്കുന്നതിന്നായി അവിടുള്ളവരായ ബ്രാഹ്മണൎക്ക് കൊടുത്താലും എന്ന സാരം.

അപ്പാ ജഗത്ത്രയഹിതാൎത്ഥമിതീത്ഥമുക്തൈ-
രപ്പ്രത്യഹൻപാടവികല്പ്യ ശിവപ്രസാദാൽ
കല്പാന്ത കീൎത്തിമറി ചേൎത്തലായുരന്തം
തൽപൂൎവ്വഭൂപതിശശീധരനെന്നപോലെ.” ൯൨

അപ്പാ=ആയുശ്ശ്രേയസ്കരം, ജഗത്ത്രയഹിതാൎത്ഥം=മൂന്ന ലോകങ്ങളുടേയും ഇഷ്ടം സാധിക്കുന്നതിന്ന, ഇത്ഥം.........വികല്പ്യ=ഇപ്രകാരം എല്ലാം വേണ്ടവിധം ഏൎപ്പെടുത്തിയിട്ട്, ശിവപ്രസാദാൽ=ശിവന്റെ അനുഗ്രഹംകൊണ്ടു, തൽപൂൎവ്വ ....പോലെ=അങ്ങയുടെ പൂൎവ്വികനായ ശശീധരനെന്നപോലെ, ആയുരന്തം=ആയുരവസാനം—പ്രളയകാലം വരെ, കല്പാന്ത........ചേൎത്ത=സാമൎത്ഥ്യത്തോടുകൂടി കീൎത്തിയുടെ മെറി-ഭംഗി ചേൎത്തു, ലോകത്തിൽ ഉണ്ടാക്കി, ആയുഃ=അങ്ങ വാണാലും. ശശീധരനെപ്പോലെ കീൎത്തിക്കു നാശമില്ലാത്ത യശസ്സോടുകൂടി അങ്ങ വാണാലും എന്ന അഗസ്ത്യന്റെ അനുഗ്രഹം. ശിവപ്രസാദാൽ എന്ന പദത്തിന്ന ഞാൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം ഈശ്വരാനുഗ്രഹംകൊണ്ടു അങ്ങേക്കു സാധിക്കും എന്ന ധ്വനി.

ഗദ്യം ൩. അഥ നരപതിർമ്മുനിസാർവ്വഭൗമവദന ചന്ദ്രനിഷ്യന്ദമാനവചനചന്ദ്രികാഭിഃസംഫുല്ലഹൃദയ കൈരവോ നിഖിലാഗമാംഭോധിലംഘനകലാജാംഘി കൈർവ്വിദിതനിശ്ശേഷവേദ്യാന്തരൈർഭൂചരൈർവ്വിപ്രവ രൈഃ പരീതോ നിരന്തരാരചിതധനധാരാപൂരവർഷേണ സമന്താത്സന്തർപ്പിതസമസ്തജീവലോകഃ ദിവ്യദുന്ദുഭിഷു സ്വയമേവ ദിവി സംധ്വനത്സു വിഷ്ണുധമാന്ത്രികവദനക ഹരതോ യൗഗപദ്യനിസ്സൃതേന സാന്ദ്രതരേണ ത്രി വേദീഘോഷേണ ച വിവിധമാഗധസംകീർത്തിതശംകര നാമസംകീർണ്ണജയജയാരാവകോലാഹലേന ച സമഗ്രസ ന്താഡ്യമാനഗഭീരഭേരീമഡ്ഡുകാഹളനിസ്സാണശംഖഗോമു ഖനാനാവാദിത്രനിർഘോഷേണ ച സർവ്വലോകേഷു കരാളി നയൈരേവ പരസ്പരം കാര്യ്യാണി സഞ്ജാനാനേഷു മഹി തമന്ത്രാഹുതിതന്ത്രസന്ധുക്ഷിതാശുശുക്ഷണിനിരന്ധ്രനി സ്സൃതായാം ബഹളസൗഗന്ധ്യപൂരിതഹരിന്മുഖായാം ധൂമലേഖായാമുദിതകൗതുകാഡംബരാലംബിനാം വൈമാ നികസ്തോമാനാമീക്ഷണപുടേഷു ക്ഷണമാത്രം തിരസ്കര ണീമംഗീകുർവ്വത്യാം ത്രിജഗദാനന്ദകന്ദളനചതുരേ സുരഭിശീതളസ്പർശേ നഭസ്വതി സംവീജതി സ്വയംപ്ര കാശിതോന്നതസ്തകപ്രസാദസമ്മേദുരഹൃദയേ ഭുവനവാസി കദംബേ യഥാവിധി വാസ്തുശുദ്ധ്യാദികാം കർമ്മപരമ്പരാ മാനുപൂർവ്വ്യേണ നിർവ്വർത്ത്യ സമുഹൂർത്തേ തപസ്സംപദംബോ ധിനാ കുംഭോത്ഭവേന മുനിനാ ഭുവനമംഗലാർത്ഥം ബിം ബമൈശ്വരം തത്രൈവ പുണ്യക്ഷേത്രേ സാധിഷ്ഠാനഭാഗ്യ ശാലീ പ്രാതിഷ്ഠിപൽ.

ഈ ശ്ലോകത്തിൽ ഭഗവൽപ്രതിഷ്ഠയെ വർണ്ണിക്കുന്നു. അഥ=അതിന്റെശേഷം, മുനി..........കൈരവഃ=മുനികളുടെ ചക്രവർത്തിയായ അഗസ്ത്യന്റെ മുഖമാകുന്ന ചന്ദ്രനിൽനിന്നു ഒഴുകിയ വാക്കാകുന്ന നിലാവിന്റെ ചേർച്ചകൊണ്ടു നല്ലപോലെ വിരിഞ്ഞ മനസ്സാകുന്ന ആമ്പലോടു കൂടിയവനും, മുനിയുടെ വാക്കുകേട്ടു ഏററവും സന്തോഷിച്ചവൻ എന്നു സാരം. മുനിയുടെ മുഖം ചന്ദ്രൻ, വാക്കു നിലാവു, രാജാവിന്റെ മനസ്സ് ആമ്പൽപ്പൂവ്, അലങ്കാരം രൂപകം. നിഖിലാ...... സാംഗികൈഃ=നാലു വേദങ്ങളാകുന്ന സമുദ്രങ്ങളെ കടക്കുന്ന കാര്യത്തിൽ ഏററവും ശീഘ്രഗതിയോടുകൂടിയവനും, അസാധാരണമായ ബുദ്ധിവൈഭവംകൊണ്ടു വേദങ്ങളെല്ലാം വേഗത്തിൽ പഠിച്ചവർ എന്നു സാരം. വിദിത .... തത്വൈഃ=അറിയേണ്ടവയായ തത്വങ്ങൾ എല്ലാം അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നവരും, ശുദ്ധാചാരൈഃ=പരിശുദ്ധമായ ആചാരനിഷ്ഠയോടുകൂടിയവരും ആയ, വിപ്രവരൈഃ=ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠന്മാരാൽ, പരീതഃ=ചുററപ്പെട്ടവനും, നിരന്തര ... ... വർഷണ=ഇടവിടാതെ ആചരിക്കുന്ന ധനധാരാപൂരവർഷംകൊണ്ടു, ധാരാപൂരവർഷം എന്ന പദം ധനത്തിന്റെ അതിരില്ലാത്ത ആധിക്യത്തെ കുറിക്കുന്നു. സകലാൻ...... ...ലോകഃ=ചുററും എല്ലാജനങ്ങളുടെയും മനസ്സിൽ തൃപ്തിയെ ധാരയെപോലെ ജനിപ്പിച്ചവനും, ധനം ധാരാളം വാരിക്കൊടുത്തു ജനങ്ങളെ എല്ലാം സംതൃപ്തരാക്കിയവൻ എന്നു സാരം. സമധിഷ്ഠഭാഗ്യശാലീ=ഏററവും വിശിഷ്ടമായ ഭാഗ്യത്തോടുകൂടിയവനും, ("അതിശായനേ തമബിഷ്ഠനൌ" എന്ന പാണിനിസൂത്രം.) ആയ, നൃപതിഃ=രാജാവു. ഇനി പ്രതിഷ്ഠാസമയത്തെ വിശേഷങ്ങളെ പറയുന്നു. ദിവ്യ.... ....ധ്വാനൈഃ=ദേവന്മാരുടെ വാദ്യങ്ങളും-പെരുമ്പറകളും അടിക്കാതെ തനിയെതന്നെ സ്വർഗ്ഗത്തിൽ ഏററവും ധ്വാനങ്ങളുണ്ടായിരുന്നപ്പോഴും-ശബ്ദിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോഴും, വിശുദ്ധ... .... ..ഗാത്രഃ=സ്നാനം മുതലായവകൊണ്ടു ശരീരത്തിനും മനസ്സിനും ശുദ്ധിവരുത്തിയവരായ മാന്ത്രികന്മാരുടെ-മന്ത്രം ജപിക്കുന്നവരായ ബ്രാഹ്മണരുടെ മുഖത്തിന്റെ അന്തർഭാഗത്തുനിന്നു-വായിൽനിന്നു, ഘോര ....ശ്രവാഹേണ ചലിതമായി ഒഴുകുന്നതും പുറമേക്ക ഇടമുറിയാതെ പുറപ്പെടുന്നതെന്നു സാരം. ഏററവും പൂർണ്ണവും നിബിഡവും ആയ വേദോച്ചാരണശബ്ദംകൊണ്ടു, ഒരേ സമയത്തു ബ്രാഹ്മണരുടെ മുഖത്തുനിന്നു ഉച്ചത്തിൽ ഇടതിങ്ങി പുറപ്പെടുന്ന വേദജപശബ്ദംകൊണ്ടും എന്നു സാരം. വിവിധ ....ഗീതനാമ=നാനാതരക്കാരായ സ്തുതിപാഠകന്മാർ സ്തോത്രംചെയ്യുന്ന ശിവനാമങ്ങളോടു

ഇടകലൎന്ന ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും എന്ന ശബ്ദത്തിന്റെ കോലാഹലം കൊണ്ടും, സമഗ്ര..........നിഃപ്രാനനാഃ=പൂൎണ്ണമായി അടിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വലിയതായ പെരുമ്പറ, മദ്ദളം, കുഴലു, നിസ്സാണം (വാദ്യവിശേഷം), ശംഖം, ഗോമുഖം, (ഗോമുഖം വാദ്യവിശേഷം. 'ഗോമുഖം കടിപ്രാന്തരേ വാദ്യഭാണ്ഡേ ച ഗേഹപാങ്കേ' എന്നു വിശ്വം) മുതലായ നാനാ വാദ്യങ്ങളുടെ ശബ്ദംകൊണ്ടും, സൎവ്വലോകേഷു.......സഞ്ജാതാനേകൃ=എല്ലാജനങ്ങളും കൈകളാൽ അഭിനയിച്ചു കാണിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ തങ്ങളിൽ ഓരോ കാൎയ്യങ്ങളെ അറിയിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോഴും, വാദ്യഘോഷങ്ങളുടെയും മററും ശബ്ദംകൊണ്ടു ചെവി അശേഷം കേൾക്കുവാൻ പാടില്ലാതെയായപ്പോൾ കൈ കാണിച്ചുതന്നെ അന്യോന്യം കാൎയ്യം അറിയിക്കേണ്ടിവന്നു എന്നു സാരം. മഹിത.........സ്സ്വതായാം=മഹിതമായ മന്ത്രങ്ങളോടുകൂടിയ ഹോമംകൊണ്ടും തന്ത്രംകൊണ്ടും വൎദ്ധിച്ച തീയിൽനിന്നു ഇടതിങ്ങി വളൎന്നു പുറപ്പെട്ടതും, ബഹള.........മുദയാം=അധികമായിരിക്കുന്ന മണംകൊണ്ടു ദിക്കുകൾ എല്ലാം നിറയപ്പെട്ടിരിക്കുന്നതും ആയ, ധൂമലേഖായാം=പുകപരമ്പര, ലളിത .. .. പ്രമോദേഷു=അധികമായ സന്തോഷത്തോടുകൂടിയവരും, ആകാശത്തു വന്നിരിക്കുന്നവരും ആയ ദേവന്മാരുടെ കൂട്ടങ്ങളുടെ—ഇവിടെ വൈമാനികപദംകൊണ്ടു വിമാനത്തിൽ കൂടിയാണു ദേവന്മാർ ആകാശത്തിൽ വന്നു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതെന്ന് അൎത്ഥം ധ്വനിക്കുന്നു. അനേകായിരം ദേവന്മാർ ആകാശത്തിലുണ്ടെന്നു സ്തോമപദത്തിന്റെ ഭാവം—കണ്ണുകളിൽ ക്ഷണമാത്രം=അല്പനേരം, തിരസ്കൃ......ച്ഛൎണ്ണ്യം=തിരസ്കരണിയായിത്തീൎന്ന സമയത്തു. ധൂമലേഖകൊണ്ടു ദേവന്മാരുടെ കണ്ണുകളുടെ കാഴ്ച അല്പം സമയം മറഞ്ഞു എന്നു സാരം. ത്രിജഗദാ ....ചതുരേ=മൂന്നു ലോകങ്ങളെയും സന്തോഷിപ്പിക്കുന്നതിൽ സമൎത്ഥനായും, സുരഭി..........ഗന്ധേ=മണവും തണുപ്പും ഏറിയ സുഗന്ധത്തോടുകൂടിയവനായും ഇരിക്കുന്ന, നഭസ്വതി=വായു-കാററു, സംവീജതി=വീശിക്കൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ, ഭുവനവാസികദംബേ=ലോകത്തിൽ താമസിക്കുന്ന ജനങ്ങളുടെ സംഘം എല്ലാം, സപദി=തനിയെ, പ്രകാശി.........ഉദയേ=പ്രകാശിപ്പിച്ചതായ—തലപൊക്കിപ്പിടിച്ചു തെളിച്ചും വളൎന്ന ഉദയത്തോടുകൂടിയതായ സമയത്തു്. ജനങ്ങളെല്ലാം തലപൊക്കിപ്പിടിച്ചു് അധികം സന്തോഷത്തോടുകൂടിയിരുന്നപ്പോൾ. ഉദസ്തകപടം ഉൽകണ്ഠയായ ദ്യോതിപ്പിക്കുന്നു. യഥാവിധി=ശാസ്ത്രങ്ങളിൽ വിധിച്ചിരിക്കുന്നതനുസരിച്ചു, ആനുപൂൎവ്വ്യേണ=ക്രമമായി, മുൻപു ചെയ്യേണ്ടതു മുൻപു, പിന്നെ ചെയ്യേണ്ടതു പിന്നെ എന്നു

ക്രമത്തിന്, വാസ്തു.........പരമ്പരാം=വാസ്തുബലി സദസ്സുദ്ധി മുതലായ കാൎയ്യങ്ങളെല്ലാം. പുതിയ കെട്ടിടം ഉണ്ടാക്കിക്കഴിഞ്ഞാൽ വാസ്തുപുരുഷന്റെ പ്രീതിക്കുവേണ്ടി കൊടുക്കുന്ന ബലി വാസ്തുബലി.

"തതഃ സപൎയ്യാം സപശൂപഹാരാം
പുരഃ പരാൎദ്ധ്യപ്രതിമാഗൃഹായാഃ
ഉപോഷിതൈൎവ്വാസ്തുവിധാനവിത്ഭി-
ൎന്നിൎവ്വൎത്തയാമാസ രഘുപ്രവീരഃ."

എന്നു (രഘു-സ-൧൬) പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതു നോക്കുക. നിൎവ്വൎത്ത്യ=നിവൎത്തിച്ചിട്ടു-ചെയ്തിട്ടു, സുമുഹൂൎത്തേ=ശോഭനമായ മുഹൂൎത്തത്തിൽ, മുഹൂൎത്തം=ശുഭകൎമ്മത്തിനു യോഗ്യമായ കാലം.

"കാലസ്തു ക്രിയായോഗ്യോ മുഹൂൎത്ത ഇതി കത്ഥ്യതേ".

എന്നു മുഹൂൎത്തമാധവീയ (മാധവാചാൎയ്യർ) ത്തിൽ പറയുന്നു. തപസ്സുധാ.........മുനിനാ=തപസ്സാകുന്ന ധനത്തിനു സമുദ്രംപോലെ ഇരിപ്പിടമായിരിക്കുന്ന അഗസ്ത്യമഹൎഷിയെക്കൊണ്ടു, തത്ര പുണ്യക്ഷേത്രേ=അവിടെ പുണ്യമായ അമ്പലത്തിൽ തന്നെ, ഭുവനമംഗലാൎത്ഥം=ലോകത്തിനു മംഗലത്തിനായിട്ടു, ഐശം ബിംബം=ഈശന്റെ ബിംബം, പ്രാതിഷ്ഠിപൽ=പ്രതിഷ്ഠിപ്പിച്ചു.

പ്രീത്യാ നരേന്ദ്രതിലകം നിഖിലൈകധാത്രീം
ഭൂത്യൈ നൃണാം ഭുവനമോഹനഗാത്രശോഭാം
കാത്ത്യായനീം ഭഗവതീം പുനരേവ തസ്മി-
ന്നാസ്ഥാപയത്സകലകാമിതകാമധേനും ൯൨

നരേന്ദ്രതിലകം=രാജശ്രേഷ്ഠനായ ശേഖരസേനൻ, പ്രീത്യാ=ഇഷ്ടത്തോടുകൂടി, നൃണാം ഭൂത്യൈ=മനുഷ്യരുടെ ഐശ്വൎയ്യത്തിനായിക്കൊണ്ടു, നിഖിലൈകധാത്രീം=ലോകങ്ങൾക്കെല്ലാം ഒരു മാതാവായിരിക്കുന്നവളും, ഭുവന.........ശോഭാം=ലോകങ്ങൾക്കു മോഹം ജനിപ്പിക്കുന്ന ശരീരശോഭയോടു കൂടിയവളും. ലോകൈകസുന്ദരിയും എന്നു സാരം. കാത്ത്യായനീം = കാത്ത്യായനിയും-ധൎമ്മത്തിനു ആശ്രയമായിരിക്കുന്നവളും, കാത്ത്യം ധൎമ്മം, അയനം ആശ്രയം-ധൎമ്മത്തിനു ആശ്രയമായിരിക്കുന്നവൾ

കാത്യായനി, സകലകാമിതസാധനധേനും=എല്ലാ അഭീഷ്ടങ്ങളേയും സാധിപ്പിക്കുന്നതിൽ കാമധേനുവിനെപ്പോലെയുള്ളവളും ആയ, ഭഗവതീം=ഭഗവതിയെ—ദേവിയെ, പുനഃ=പിന്നെ, തസ്മിൻ=ആ ക്ഷേത്രത്തിൽ, ആസ്ഥാപയൽ=സ്ഥാപിച്ചു. പിന്നീടു ശ്രീപാൎവ്വതിയേയും അവിടെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചു എന്ന സാരം.

വൻപാമ്പുകൊണ്ടൊരുപവീതമണിഞ്ഞു ഭംഗ്യാ
വൻപോട്ടു പാണികമലാന്തകപാലശൂലം
ശംഭോരഭീഷ്ടമഥ കല്പിതസംപ്രതിഷ്ഠം
ലംബോദരം വ്യധിത ദക്ഷിണപാൎശ്വഭാഗേ. ൯൯

അഥ=പിന്നെ, ഭംഗ്യാ=ഭംഗിയോടെ, വൻപാമ്പു.........മണിഞ്ഞു=വലിയ പാമ്പുകൊണ്ടു ഉപവീതം—പൂണുനൂല് അണിഞ്ഞിരിക്കുന്നവനും, ശരീരത്തിൽ പാമ്പിനെ വളച്ചു ചുററിയിട്ടിരിക്കുന്നവൻ എന്ന സാരം. വൻപോട്ടു ... ...ശൂലം=മേന്മയോടുകൂടി കൈകളാകുന്ന താമരപ്പൂക്കളിൽ തലയോടും ശൂലവും ധരിച്ചിരിക്കുന്നവനും, ശംഭോഃ അഭീഷ്ടം ലംബോദരം=ശിവന്റെ പ്രീതിപാത്രവും ആയ ലംബോദരനെ, ദക്ഷിണപാൎശ്വഭാഗേ=ദക്ഷിണഭാഗത്തിൽ, കല്പിതസംപ്രതിഷ്ഠം വ്യധിത വഴിപോലെ ചെയ്യപ്പെട്ട പ്രതിഷ്ഠയോടുകൂടിയവനാക്കി, പ്രതിഷ്ഠിച്ചു എന്ന സാരം.

വിമലമണിഗണശ്രീക്ലുപ്തമാഹേന്ദ്രചാപ-
ഭ്രമസരണി സമന്താന്മന്ദിരം ചന്ദ്രമൌലേഃ
അമിതവിവിധശില്പം വിശ്വകൎമ്മാവിനെക്കൊ-
ണ്ടമരനഗരജൈത്രം കാരയാമാസ ധീമാൻ. ൧൦൦

ധീമാൻ=ബുദ്ധിമാനായ രാജാവു, ചന്ദ്രമൌലേഃ=ശിവന്റെ, വിമലമണി..... ...സരണി=നിൎമ്മലങ്ങളായ രത്നസമൂഹങ്ങളെക്കൊണ്ടു, രത്നങ്ങളുടെ പ്രകാശംകൊണ്ടു ദേവേന്ദ്രന്റെ വില്ലാണോ എന്ന ഭ്രമം ജനങ്ങൾക്ക ജനിപ്പിക്കുന്നതും, അമിത..............ശില്പം=അതിരില്ലാത്തതും അനേകം തരത്തിലുള്ളതും ആയ കൊത്തുപണികളോടുകൂടിയതും, അമര..........ജൈത്രം=ദേവന്മാരുടെ നഗരത്തെ ശോഭാധിക്യംകൊണ്ടു

ജയിച്ചു നില്ക്കുന്നതും ആയ, മന്ദിരം=ഭവനത്തെ, സമന്താൽ=അതിന്റെ ചുററും. വിശ്വകർമ്മാവിനെക്കൊണ്ടു, കാരയാമാസ=ഉണ്ടാക്കിച്ചു.

പൃഥുകീർത്തിപെരിയ ഭുജാബലാർജ്ജിതാനാം
നിഖിലദിഗന്തരസമ്പദാം കദംബം
സുകൃതനിധി ഹരാലയേ സമന്താ-
ദഗണിതമേതദ്ധനം ന്യധത്ത രാജാ. ൧൦൭

സുകൃതനിധി രാജാ=പുണ്യശാലിയായ രാജാവു, പൃഥുകീർത്തിപെരിയ ....കദംബം=കീർത്തിവർദ്ധിച്ചു തന്റെ കയ്യൂക്കുകൊണ്ടു നേടിയവയായ എല്ലാദിക്കുകളിലെയും ധനങ്ങളുടെ കൂട്ടം. തന്റെ ഭുജവിക്രമം കൊണ്ടു എല്ലാരാജ്യങ്ങളിൽനിന്നും ധനം സമ്പാദിച്ചുകൊണ്ടു വന്നു എന്നു അർത്ഥം. ഹരാലയേ സമന്താൽ=ശിവക്ഷേത്രത്തിന്റെ ചുററും, അഗണിതമേതദ്ധനം=സംഖ്യയില്ലാതെ ഏതാവും ധനവും, ന്യധത്ത=വച്ചു. അനേകദിക്കുകളിൽനിന്നും കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവന്ന ധനം അമ്പലത്തിൽ കണക്കില്ലാതെ വച്ചു എന്നു സാരം.

അന്നേരം മന്ത്രതന്ത്രങ്ങളിൽ മികവിയലും
ഭൂമിദേവേന്ദ്രവൃന്ദ-
ത്തിന്നാൽ നിർവൃത്തമന്ത്രോദകകലിതമഹാ-
രത്നകുംഭാഭിഷേകം
വന്ദ്യം ഗൌരീസഹായം മുഹുരപി ച മുദാ
കൈവണങ്ങിപ്പുരാനെ
ധന്യാത്മാ വീണു ദീർഘപ്രണതിയൊടു പുക-
ഴ്ന്നാനസൌ പുണ്യഭൂമാ. ൧൦൮

അനന്തരം=അപ്പോൾ, ധന്യാത്മാ പുണ്യഭൂമാ അസൌ=ശ്രേഷ്ഠനും പുണ്യശാലിയും ആയ ഈ രാജാവു, മന്ത്ര.........ത്തിന്നാൽ=മന്ത്രങ്ങളിലും തന്ത്രങ്ങളിലും അറിവു തികഞ്ഞവരായ ബ്രാഹ്മണശ്രേഷ്ഠന്മാരുടെ സമൂഹത്താൽ, നിർവൃത്ത.........കുംഭാഭിഷേകം=നിർവ്വഹിക്കപ്പെട്ട മന്ത്ര

സംസ്കാരം ചെയ്ത ജലംകൊണ്ടു ചെയ്യപ്പെട്ട മനോജ്ഞമായ കുംഭാഭിഷേകത്തോടു കൂടിയവനായും, തൽപൂൎവ്വം കുംഭാഭിഷേകം ചെയ്യുവനും എന്നു സാരം. വന്ദ്യം=ലോകത്തിന്നു വന്ദിക്കുവാൻ യോഗ്യനായും ഇരിക്കുന്ന, ഗൌരീസഹായം=ശ്രീപാൎവ്വതീശ്വരനെ, ഭൂയഃ അപി മുദാ=സന്തോഷത്തോടെ കൈവണങ്ങി=വീണ്ടും തൊഴുതു, പദാന്തേ=പാദത്തിങ്കൽ, ദീൎഘപ്രണതിയോടു=ദീൎഘമായ നമസ്കാരത്തോടുകൂടി, വീണു പുകഴ്ന്നാർ=സ്തുതിച്ചു.

"ജയ ജയ ജഗതീമംഗല!
ജയ നതാമഭിമതാൎത്ഥകല്പതരോ!
ജയ ജയ ചെല്ലൂരേശ്വര!
വരദ! മഹാരാജ! നീലകണ്ഠ! വിഭോ ൧൦൩

ജഗതീമംഗല ജയ ജയ=ലോകങ്ങൾക്കു മംഗലമൂൎത്തിയായിരിക്കുന്ന ഭഗവാനേ! നിന്തിരുവടി ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും, നതാനാം=കാലിൽ വീണു നമസ്കരിക്കുന്നവൎക്ക്, അഭിമതാൎത്ഥകല്പതരോ=ആഗ്രഹം എല്ലാം സാധിപ്പിക്കുന്ന കല്പവൃക്ഷമായിരിക്കുന്നവനേ, അങ്ങു ജയിച്ചാലും. ചെല്ലൂരേശ്വര ജയ ജയ=പെരുഞ്ചെല്ലൂർഗ്രാമത്തിന്റെ പരദേവതയായിരിക്കുന്ന ഭഗവാനേ, അവിടുന്നു ജയിച്ചാലും ജയിച്ചാലും, വരദ=വരങ്ങളെ കൊടുക്കുന്നവനായും, മഹാരാജ=മഹാരാജാവായും, നീലകണ്ഠ=നീലകണ്ഠനായും ഇരിക്കുന്ന, വിഭോ=ഭഗവാനേ (ഇവ പദങ്ങൾ സംബുദ്ധി) അവിടുന്നു ജയിച്ചാലും.

പ്രീത്യാ ചിരായ രജതാദ്രിയിലെന്നപോലെ
ക്ഷേത്രേ നികാമമിഹ സന്നിഹിതസ്സദാ നീ
പേൎത്തും വളൎത്തു ഭഗവൻ! ഭജതാമഭീഷ്ടം
ധാത്രീമിമാം കലിതയാൽ പരിപാലയേഥാഃ" ൧൦൪

ഭഗവൻ=ഭഗവാനേ, നീ=നിന്തിരുവടി, രജതാദ്രിയിൽ എന്നപോലെ=കൈലാസപൎവ്വതത്തിൽ എന്നപോലെ, ക്ഷേത്രേ ഇഹ നികാമം സന്നിഹിതഃ=ഈ അമ്പലത്തിങ്കൽ ഏറ്റവും സന്നിധാനം ചെയ്യുന്നവനായിട്ടു സ്ഥിതിചെയ്തു, പ്രീത്യാ=സന്തോഷത്തോടുകൂടി, എല്ലാ കാല

വും, ഭക്താനാമിഷ്ടം സദാ ദോഗ്ദ്ധ്രം വദ്ധ്യം=ഭജിക്കുന്നവരായ-ഭക്തന്മാരുടെ അനുഗ്രഹം എപ്പോഴും അധികം സാധിപ്പിച്ചു, ഇമാം ധാത്രീം=ഈ ഭൂമിയെ, കലിഭയാൽ=കലിഭീതിയിങ്കൽനിന്നും, ചിരായ പരിപാലയഥാഃ=വളരെക്കാലം രക്ഷിച്ചാലും. നിന്തിരുവടി എല്ലാ കാലവും കൈലാസത്തിലെന്നപോലെ ഇവിടെ സന്നിധാനം ചെയ്തു ലോകത്തെ കലിദോഷം നീക്കി രക്ഷിക്കണം എന്നു സാരം.

ഇത്ഥംകാരം വണങ്ങി പ്രണതിജപസപ-
ര്യാന്നദാനാദിക്ലൃപ്തിം
ഭക്ത്യാ സമ്പാദ്യ രാജാ പുനരപി പരിവാ-
രോൽക്കരം ചന്ദ്രമൌലേഃ
അത്യന്താനുഗ്രഹശ്രീകളിനിലമരികേ
കല്പയിത്വാ ത്രിസന്ധ്യം
നിർദ്ധ്യാതം വിശ്വദേവൈർവ്യതനുത മഹിത-
ശ്രീബലിം ഭൂതശാന്ത്യൈ. ൧൦൩

രാജാ=രാജാവ്, ഇത്ഥംകാരം വണങ്ങി=ഇപ്രകാരം സ്തുതിച്ചുകൊണ്ടു, ഭക്ത്യാ=ഭക്തിയോടുകൂടി, പ്രണതി.........ക്ലൃപ്തിം സമ്പാദ്യ=നമസ്കാരം ജപം പൂജ അന്നദാനം മുതലായവയുടെ ഏർപ്പാടുകളും എല്ലാം ചെയ്തു, പുനഃ അപി=വീണ്ടും, ചന്ദ്രമൌലേഃ=ശിവന്റെ, അത്യന്താ.........നിലം=പാത്രമായ അനുഗ്രഹത്തിനു പാത്രമായിരിക്കുന്ന, പരിവാരോൽക്കരം=പരിവാരങ്ങളുടെ സമൂഹത്തെ, പരിവാരത്തെ അനേന ഇതി പരിവാരഃ-പൂരം സമിതിചെയ്യുന്നു-പാരിഷദം-അരികെ=അടുത്തു, കല്പയിത്വാ=ഉണ്ടാക്കിവച്ചിട്ടു, ത്രിസന്ധ്യം വിശ്വദേവൈർനിർദ്ധ്യാതം=മൂന്നു സന്ധ്യകളിലും ദേവന്മാരെല്ലാം ധ്യാനിക്കുന്നതായ, മഹിതശ്രീബലിം=വലിയ ശീവേലിയെ, ഭൂതശാന്ത്യൈ=ഭൂതശാന്തിക്കായി, വ്യതനുത=ചെയ്തു. അവസരത്തിൽ രാജാവു നമസ്കാരം ജപം പൂജ അന്നദാനം മുതലായവയുടെ ഏർപ്പാടുകളും ചെയ്തു ശിവന്റെ പരിവാരഗണങ്ങളെ സ്ഥാപിച്ചു. ഭൂതങ്ങളുടെ പീഡ ശമിപ്പിക്കുന്നതിനായി മൂന്നു സന്ധ്യകളിലും ശീവേലിയും നടപ്പിൽ വരുത്തി എന്നു സാരം.

തസ്യോപാന്തതലേ വിശുദ്ധസലില-
പ്രദ്യോതി മുക്തിശ്രിയോ
ഹൃദ്യം വിഭ്രമരംഗമാശ്രമമഹാ-
തീർത്ഥം മഹീപാവനം
ഉദ്യൽസ്ഫാടികവൈദ്രുമേഷ്ടകചിതം
വിസ്താര്യ തൽപൂർവ്വഭാ-
ഗേത്വൈശ്വര്യമയം ചകാര നഗരം
നാനാവണിക്പൂരിതം. ൫൦.൩

തസ്യ ഉപാന്തതലേ=അമ്പലത്തിന് അടുത്തു, വിശുദ്ധസലിലപ്രദ്യോതി=നിർമ്മലമായിരിക്കുന്ന വെള്ളംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതും, മുക്തിശ്രിയഃ=മോക്ഷമാകുന്ന ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ, ഹൃദ്യം വിഭ്രമരംഗം=മനസ്സിനു പ്രീതിയെ ഉണ്ടാക്കുന്ന വിഭ്രമസ്ഥാനവും—മുക്തിയാകുന്ന ലക്ഷ്മി ഇവിടെയാണ് വിഭ്രമിച്ചു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതു് എന്നു സാരം. മഹീപാവനം = ലോകത്തിൽ പരിശുദ്ധവും, ഉദ്യൽ... ... ... ചിതം= സ്ഫടികം പവിഴം എന്നിവകൊണ്ടുള്ള ഇഷ്ടികകൾകൊണ്ടു കെട്ടിയതും ആയ, മഹാതീർത്ഥം=ആശ്രമത്തിലെ മഹത്തായ തീർത്ഥത്തെ—വലിയതായ തീർത്ഥക്കുളത്തെ, വിസ്താര്യ=വലുതാക്കിയിട്ടു, നാനാവണിക്പൂരിതം= പലതരത്തിലുള്ള സാമാനങ്ങൾ വില്ക്കുന്ന കച്ചവടക്കാർ നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും—ഐശ്വര്യമെല്ലാം തികഞ്ഞതും ആയ നഗരത്തെ, തൽപൂർവ്വഭാഗേ=അതിന്റെ കിഴക്കുഭാഗത്തു, ചകാര=ചെയ്തു. പരിശുദ്ധമായ തീർത്ഥം നഗരം എന്നിവ അമ്പലത്തിനടുത്തു ഉണ്ടാക്കി എന്നു സാരം.

ഗദ്യം ൪. തതശ്ച വിമലസ്ഫുരദുപലകോടിസംഘട്ടിതചതുരശ്രവേദികേന സ്ഫടികമണിക്ലുപ്തചിത്രഭിത്തിവിരാജമാനകാഞ്ചനഗവാക്ഷരാജിനാ ദീപ്രദീപമാലാസഹസ്രവിദ്യോതമാനഗർഭഗൃഹസ്യ ച ദാരുണദ്വാരപാലോൽപ്രബലമാണിക്യഘണ്ടാഘടാഞ്ചിതസ്യ സിതഭസിതോദ്ധൂളിതസർവ്വാംഗൈസ്ത്രിപുണ്ഡ്രമണ്ഡിതമസ്തകൈർ രുദ്രാക്ഷദാമമുദ്രിതൈസ്ത്രിവഗിരിശഹരാദിനാമാന്യുച്ച

രൈകത്രൂപ്യരമ്ഭിഃ ശിരസി നിഹിതകരകമലൈർജ്ജയവാ
ഗമാർത്ഥനിഷ്ണാതൈസ്ത്രൈലോകൈസ്സദാ പൂജ്യമാനസ്യ
വജ്രോപക്ളൃപ്തസോപാനമാർഗ്ഗസ്യ ച തൽപുരോവർത്തി
നോ രത്നസ്തംഭമൂർദ്ധ്നി സ്ഥാപിതസ്യ ശുക്ലപട്ടാംബരവി
താനസനാഥസ്യ ലളിതസംഗീതശാതകുംഭോപരികംബളോ
ഭിതസ്യ സർവ്വദാ സർവ്വഗീർവ്വാണസേവാരംഗസ്യ മംഗലമ
ന്ദിമണ്ഡപസ്യ ച കാന്ത്യാ നിതാന്തമലംക്രിയമാണമധ്യാ
രങ്ഗേണ നിഖിലവിദ്യാവിലാസമൂലകന്ദേനാപ്യവിദ്യാനി
ധിനാ നിഗമാർത്ഥനിഗ്രഹമൂർത്തിനാപി സമുദ്ഗതസകല
ലോകസാമ്രാജ്യേന വ്യാഖ്യാനമുദ്രിതപാണിനാ പ്രണത
ജനാഭീഷ്ടസംപൽസമ്പാദനദക്ഷിണേന ഘോരധാമ്നാ
ദക്ഷിണാമൂർത്തിനാമ്നാ ധാമ്നാ നിർമ്മലിതമനോജലോ
കതമോമണ്ഡലേന സജലജലധരമധുരകലാപതുലിതസു
ലളിതകലിതനിബിഡിതകബരീഭരമേചകിതശശധരകല
യാ, വിലുളിതലകപടലചഞ്ചലനിടിലതടഘടിതമൃഗമദതി
ലകസുമധുരയാ, കസ്തൂരിമനിഗമപരമമഹിമനിഗമവി
വരണനിപുണസഹജലളിതമിളിതകുടിലചില്ലീലതയാ,
തരുണതരണികിരണവികസദസിതകമലദലലളിതനയ
നയുഗളനിഗളിതഘനതരകരുണയാ, കനകമകരസുഭഗ
കപോലതലബിംബിതമണികുണ്ഡലയാ, കനകസരസി
ജലാസിതജലധിതലനിഹിതകമലകലസുമഹിതയാ, പ്ര
തിനവലുണ്ഠണസലളിതവിപുലഘനതരകഠിനകുചകു
ചകലശഭരണനമിതതനുമദ്ധ്യലേഖയാ, മദനദ്രാപതിമ
ണിശിഞ്ജിതസുഭഗനിബിഡജഘനമേഖലാഞ്ചിതമൃദുലവസന
പരിലസദുല്ലഹേമരശനയാ, സതതനമദസുരസുരമകു
ടമണിഗണകിരണകിസലയിതചരണകമലയാ, സംഗീ

ന്തസകലാഭരണഭൂഷായമാണമംഗളാംഗലേഖയാ, സ്ത
താഭിഷിച്യമാനരജനീരമണദ്യുതിതകാന്തിസന്താനയാ,
നിരന്തരകരുണാപൂരപാത്ര്യാ, നിശ്ശേഷഭുവനസവിത്ര്യാ,
നീഹാരശൈലപുത്ര്യാ നിത്യോജ്ജ്വലപാദാബ്ജാത്യകാഞ്ച
നദ്വാരേണ, ഭുവനഭീഷണവേഷഭദ്രകാളീനിഷേവാരം
ഗമംഗലോത്തരദ്വാരേണ, പ്രത്യുപ്തരത്നകാന്തിദീപ്രല
ളിതവളഭീനിവഹേന, മണിമയോൎദ്ധ്വപ്രാസാദമേദുരഗോ
രനികടേഷു യഥാക്രമമധിഷ്ഠിതേന, ദംഷ്ട്രാപരജഗ
ന്മുടികഠോരിനാണികല്പിതേതരബ്ജയോനിശങ്കരഗുരുസിംഹ
നാരായണൈശ്ച, വിമലരത്നഭിത്തിസമുൽകീൎണ്ണൈ
ശ്ചൈശ്ച വിബുധശേഖരൈസ്സ്വൎണ്ണനിൎമ്മിതപ്രമഥാധി
പൈരപ്യതിവിസ്തൃതഗോപുരോത്തുംഗസാലഭഞ്ജികാപുഞ്ജൈ
ശ്ച പരീതേന, ചതുരശ്രകോണചതുഷ്ടയകോടിവിനി
വേശിതഭാസുരകേസരിസ്തംഭേന, ശുംഭന്മണിസ്തംഭമസ്ത
കന്യസ്തിതേന, ഭൂമിഷ്ഠൈരപി ദിവിഷ്ഠൈൎന്ദിവൈഷ്ഠ
രപി ദേവൈസ്സുരാസുരൈൎവ്വൎണ്ണനീയതേന സമുജ്ജ്വല
തേജസാ ച ദ്വിതീയമിവ തരുണസൂൎയ്യമുൽപാദയന്തി
നം കാഞ്ചനകലശം ബിഭ്രാണേന, സമന്തതോനിൎഗ്ഗച്ഛ
ദുജ്ജ്വലദിവ്യധൂപസൌരഭീദൂരനിഷ്കാസിതദുരിതസഞ്ചയേ
ന ചിത്രമേന ദിവ്യപ്രാസാദേന വിഭൂഷിതം; പരിതോ
ഥത്തിനി വിചിത്രചിത്രാലേഖ്യസകലേതിഹാസകഥ
സന്തതനന്ദ്യമാനനിഖിലഭൂസുരനിരന്തരോദീരിതനിഗ
മഘോഷമുഖരിതേ, വിശാലേ ശാലാചതുഷ്ടയേ യഥാ
ക്രമം പൂഗദ്രുമഹായോനിവാസിന്യാ, പൂൎണ്ണലാവണ്യ
ലക്ഷ്മ്യാ, യക്ഷീസമാഖ്യയാ കയാചിദ്ദേവ്യയാ പരി
ഷ്കൃതേന, വിവിധകല്പിതശില്പചാതുരീപരീതേന മണി

മയേന പൊരഹൎമ്യേന ച സതതമപി സൎവ്വജനവ
ന്ദനീയേന സൎവ്വജ്ഞസന്നിധാനസ്യമഹിതേന സകല
കാൎയ്യകല്പനാസാധകതമേന ഭാരതാഖ്യാനമൎയ്യസ്ഥാ
നേന, ചതുരംഗതരളതുരംഗരാജഹംസസഹസ്രവിന്യസ്ത
മസ്തകേന, ഘനപ്രണതഭരിതമശേഷസ്ത്രീശേഷനിഷ്ഠമമാ
ക്ഷസാക്ഷിവീക്ഷണാൎഹമാലായം, വാങ്മനസാതിവൃത്ത
ലാവണ്യലക്ഷ്മീതരംഗിതായാസ്സൎവ്വമംഗലായാസ്സമധുരോ
ത്സംഗനിഹിതപദപങ്കജേന, കോമളവാമകരതലകലി
തമഹാമതാമരസേന, നിഖിലമേവാസ്യമേനികിന്നരയ
ക്ഷസിദ്ധവിദ്യാധരനിഷേവിതേന, മൃദുതരാലംബ്യേന്ദ്ര
പേണ വാസുകിശായിനാ സൎവ്വജഗത്സാക്ഷിനാ പൎവ്വ
താപത്യജീവാതുനാ ച, പ്രകാമമധരിതധനപതിനിധാന
സമുദയാഭിരമ്മഹാനിധിസംപ്രേതാഭിൎവ്വ നീരാജിതം,
ബഹളസുവൎണ്ണമണിമരിതവിശാലകോശാഗാരം, സമ
ന്തതസ്സ്പന്ദിതമണിപ്രദീപവേദികാശോഭിതം, സ്യമഹിത
രത്നഘണ്ടികാമണ്ഡിതഗണ്ഡാന്തരേണ ഘനസുരഗ
പിനസ്ഥിശേഷാന്തകകരേണ, കൌമുദീവിശദേന, പര
മേശപരാഭിമുഖേന, സ്ഫടികസതമകല്പിതാസ്യമേന, കക
ന്മതാം സാൎവ്വഭൌമേന സംഭൂഷിത, മനല്പശില്പക്ലൃ
പ്തതഗൃഹാളിഭവനാന്തരാഭിരാമ, മമലസലിലസരോ
വരരാജപല, മഭിനവവിദ്രുമോപലവിന്യസ്തിതവേദികേ
ന, സൎവ്വൎത്തുസമുജ്ജ്വലകുസുമേന, സുരഭിശീതളപ്രച്ഛായ
കോമളേന, സകലജനവന്ദിതേന, സന്തതസന്നിഹി
തചന്ദ്രമൌലിനാ, ഉദ്വേലിതകംപനലംപടേന ചം
പകശാഖിനാ വിരാജമാന, മവിരളകുസുമപല്ലവസമു
ല്ലസിതവിവിധാനോകഹതല്ലജം, ഉദ്ധതരാളംലിഹച

തുരഗ്ഗാകാരകനകപ്രാകാരപരീതം, വിമലമണിഗണകിരണമഞ്ജരീപിഞ്ജരിതാഭ്യാം, പ്രാചീനപ്രതീചീനപ്രാകാരമദ്ധ്യപ്രതിഷ്ഠിതാഭ്യാം, മത്യുന്നതത്രിഭൂമാഭ്യാം, മണിഗോപുരാഭ്യാം വിഭ്രാജമാനം, പ്രകടനിഷ്ഠുരാട്ടഹാസമുഖരിതഹരിന്മുഖയാ, പരിരക്ഷണാൎത്ഥം പാശ്ചാത്യമഹാഗോപുരമധിഷ്ഠിതയാ, കരാളവേതാളപാളീകലിതകേള്യാ ഭദ്രകാള്യാ ഭയാനകം, ഭുവനമംഗലം തൽ പുണ്യക്ഷേത്രം പൃഥിവീചക്രവാളേ സമന്തതശ്ശതമഖസമരാജൎഷിതിലകപരികല്പിതം പപ്രഥേ.

ഈ സുദീൎഘമായ ഗദ്യത്തിൽ അവയവത്തിന്റെ ഓരോ ഭാഗത്തിലേയും വിശേഷങ്ങളെ വൎണ്ണിക്കുന്നു. ശതമഖസമരാജൎഷികല്പിതം തൽ പുണ്യക്ഷേത്രം പൃഥിവീചക്രവാളേ പപ്രഥേ എന്ന ഗദ്യാവസാനഭാഗത്തു കൎത്താവും ക്രിയയും. ശതമഖസമരാജാവു നിൎമ്മിച്ച ആ പുണ്യക്ഷേത്രം ലോകപ്രസിദ്ധമായിവന്നു എന്നു സാരം. തദനു=പിന്നീടു, വിമല..........വേദികനു=നിൎമ്മലമായിരിക്കുന്ന സൂൎയ്യകാന്തക്കല്ലുകളുടെ കോടികൾകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ചത്വരവേദികയോടുകൂടിയ. ചത്വരവേദിക=നാലു കോണോടുകൂടിയ തറ. തറ സൂൎയ്യകാന്തക്കല്ലുകൊണ്ടാണു കെട്ടിയിരിക്കുന്നതെന്നു സാരം. സ്ഫടിക..........രജിനാ=സ്ഫടികക്കല്ലുകൾകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്നതും ചിത്രവുമായ=അത്ഭുതകരമായ ഭിത്തിയിൽ ശോഭിക്കുന്ന സ്വൎണ്ണമയങ്ങളായ ജനാലവാതുകൾകൊണ്ടു, ദീപ്ര..........ഗൃഹസ്യ=വിളങ്ങുന്ന ദീപങ്ങളെക്കൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന രത്നമയമായ ഗൎഭഗൃഹത്തിന്റേയും. ഗൎഭഗൃഹം=ദേവനെ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്ന സ്ഥലം. ദ്വാരാന്ത..........ഘടാഞ്ചിതസ്യ=ഭയങ്കരവിഗ്രഹത്തോടുകൂടിയ ദ്വാരപാലന്മാരുടെ മുഖഭാഗത്തു ഉണ്ടാക്കിവച്ചിരിക്കുന്ന മാണിക്യരത്നമയങ്ങളായ ഘണ്ടാമണിക്കൂട്ടങ്ങളെക്കൊണ്ടു മനോഹരമായതും, സിത..........സൎവ്വാംഗൈഃ=വെളുത്ത ഭസ്മം ശരീരത്തിൽ മുഴുവനും തേച്ചിരിക്കുന്നവരും, ത്രിപുണ്ഡ്ര..........മസ്തകൈഃ=മൂന്നു വരകൾകൊണ്ടു അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട നെററിയോടു കൂടിയവരും, ഭദ്ര..........ഗളികൈഃ=മംഗളമായ രുദ്രാക്ഷമാലയാകുന്ന അലങ്കാരങ്ങളോടു കൂടിയവരും, ശിവ..........ച്ചരത്ഭിഃ=ശിവ, പരമേശ

എന്നു തുടങ്ങിയ നാമങ്ങളെ ഉച്ചത്തിൽ പറയുന്നവരും, ശിരസി... ... .കമലമുകുളാഞ്ജലയായിൽ തൊഴുതു പിടിച്ചിരിക്കുന്ന കൈകളോടു ചേർന്നിരിക്കുന്നവരും, ശിവാ... ... ...നിശ്ശ്വാസതൈ=ദേവിപാദങ്ങളുടെ സൌന്ദര്യം അനന്യമായി ചിന്തിച്ചുറപ്പിച്ചിരിക്കുന്നവരും ആയ, ഭക്തലോകൈക=ഭക്തന്മാരാൽ, സമാപൂർണ്ണമാണന്ത്യ=എപ്പോഴും നിറഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, വദ്യാ.... ... ...ദ്യോതിതവര്യംകൊണ്ടു ഉജ്ജ്വലമായ്പ്പുള്ള സോപാനമാർഗ്ഗത്തിന്റെയും, തൽപുരോവർത്തിനാ=അതിന്റെ മുന്നിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതും, രത്നസ്തംഭ... ... ...സമാപിതസ്യ=രത്നമയങ്ങളായ തൂണുകളുടെ മുകളിൽ സ്ഥാപിച്ചിരിക്കുന്നതും, മുക്താ... ... ...സന്താനസ്യ=വെള്ളനിറത്തോടുകൂടിയ പട്ടാംബരംകൊണ്ടു വിതാനിച്ചിരിക്കുന്നതും ആയ, മംഗലമണിമണ്ഡപസ്യ=മംഗലമായ രത്നമണ്ഡപത്തിന്റെയും, കാന്ത്യാ=ശോഭകൊണ്ടു. രത്നമണ്ഡപത്തിന്റെയും മുൻപു പറഞ്ഞ ഗർഭഗൃഹത്തിന്റെയും കാന്തികൊണ്ടു എന്നു അർത്ഥം ധരിക്കണം. രാജന്മന്ദാരപാലി എന്നു മുതൽ ശിഞ്ജാനസൗഭാഗ്യ എന്നവരെയുള്ള ഭാഗം മണ്ഡപത്തിന്റെ വർണ്ണനയാണ്. നിതാന്തം അലംകൃതമായ പ്രാകാരാഗ്രേണ=അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്ന പ്രാകാരങ്ങളോടു- പ്രാകാരചാപത്തിന്റെ രണ്ടു വശങ്ങളോടുകൂടിയതായി, നിഖില... ... ...നിധിനാം=സകലവിദ്യകളുടെയും പ്രകാശത്തിനു ആദികാരണമായിരിക്കുന്നവനാണെങ്കിലും അവിദ്യയ്ക്കു ഇരിപ്പിടമായും. വിദ്യകൾ—പതിനെട്ടു വിദ്യകൾ—

"അംഗാനി വേദാശ്ചത്വാരോ മീമാംസാ ന്യായവിസ്തരഃ
പുരാണം ധർമ്മശാസ്ത്രം ച വിദ്യാ ഹ്യേതാശ്ചതുർദ്ദശ
ആയുർവ്വേദോ ധനുർവ്വേദോ ഗാന്ധർവ്വോ വേദ ഏവ ച
അർത്ഥശാസ്ത്രചതുർത്ഥസ്തു വിദ്യാ ഹ്യഷ്ടാദശ സ്മൃതാഃ."

അവിദ്യ മായ 'അനിത്യാശുചിദുഃഖാനാത്മസു നിത്യശുചിസുഖാത്മഖ്യാതിരവിദ്യാ' എന്നു പതഞ്ജലിസൂത്രം. അനിത്യാദികളായ വസ്തുക്കളിൽ വിപരീതജ്ഞാനസ്ഥിതിയുണ്ടാക്കുന്നതു അവിദ്യ.

"വിദ്യാവിദ്യേ മമ തനൂ വിദ്ധ്യുദ്ധവ ശരീരിണാം
മോക്ഷബന്ധകരീ ആദ്യേ മായയാ മേ വിനിർമ്മിതേ."

എന്നു ഭാഗവതത്തിൽ (ഏകാദശം അദ്ധ്യായം ,ഒന്നു) ഭഗവാൻ ഉദ്ധവനോടു പറയുന്ന ഭാഗം ഇവിടെ സ്മരണീയമാകുന്നു. നിശമാത്മ... ... ...

മൂർത്തിനാ=ദേവതകളുടെ ഗഹനങ്ങളായ അർത്ഥങ്ങളിൽ മറഞ്ഞിരിക്കുന്നവൻ ആരെന്നറികിലും, സമാ………………സാക്ഷാത്കൃതാ=സകലലോകവ്യാപാരങ്ങളെല്ലാം പ്രത്യക്ഷമായിക്കാണുന്നവനും. സാക്ഷാത്ക്കാരം=ഇന്ദ്രിയങ്ങൾക്കു പ്രത്യക്ഷമായിരിക്കുന്ന നില. നിഖിലവിദ്യാ എന്നു മുതൽ സാക്ഷത്കൃത എന്നുവരെയുള്ള ഭാഗത്ത് അലങ്കാരം വിരോധാഭാസം. വ്യാഖ്യാന…………പാണിനാ=കയ്യിൽ വ്യാഖ്യാനമുദ്രയോടുകൂടിയവനായും, പ്രണത………ദക്ഷിണേന=ഭക്തന്മാരുടെ അഭീഷ്ടങ്ങളെല്ലാം സമ്പാദിച്ചു കൊടുക്കുന്നതിൽ സമർത്ഥനായും, ദ്വാരയോഗിനാ=പ്രവേശദ്വാരത്തിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനായും, ധാമഭൃത്നാ=ഏററവും പ്രകാശത്തോടുകൂടിയവനായുമിരിക്കുന്ന, ദക്ഷിണാ…………നാമ്നാ=ദക്ഷിണാമൂർത്തിയെന്ന പേരോടുകൂടിയ ദേവനാൽ, നിഷ്കലിത………മണ്ഡലാ=മനുഷ്യരുടെ അറിവില്ലായ്മയെയെല്ലാം വേരോടുകൂടി നശിപ്പിക്കുന്നതും. നിഖിലവിദ്യ എന്നുമുതൽ ധാമഭൃത്നാ എന്നുവരെയുള്ള ഭാഗം ദക്ഷിണാമൂർത്തിയുടെ വിശേഷണം. സജലജലധര എന്നുമുതൽ നീഹാരശൈലപുത്ര്യാ എന്നുവരെയുള്ള ഭാഗം പാർവ്വതിയുടെ വിശേഷണം. സജലജലധര…………കലയാ=കരിങ്കാറുപോലെയും മനോഹരമായ കുവലയപ്പൂവ് പോലെയും ഇരിക്കുന്നതും ലളിതവും ഇടതിങ്ങി നിറഞ്ഞതും ആയിരിക്കുന്ന തലമുടിയിങ്കൽ ചന്ദ്രന്റെ കലയെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നവളും, വിലുളദളക………മധുരയാ=ഇളകുന്നതായ കുറുനിരകളുടെ കൂട്ടത്താൽ സുന്ദരമായ നെററിയിങ്കൽ കസ്തൂരികൊണ്ടു പൊട്ടു ചേർത്തു ഏററവും സുന്ദരിയായിരിക്കുന്നവളും, കസ്മ…………ലതയാ=കാമശാസ്ത്രത്തിന്റെ മാഹാത്മ്യത്തെ വിവരിക്കുന്നതിൽ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടിയവയും സ്വഭാവേന തന്നെ ലളിതങ്ങളും വളവോടുകൂടിയവയും ആയ പുരികക്കൊടികളോടുകൂടിയവളും, തരുണ…………കരുണയാ=തരുണൻ-യുവാവായ ആദിത്യന്റെ രശ്മികളാൽ പ്രകാശിക്കുന്ന കറുത്ത താമരപ്പൂവിന്റെ ഇതളുപോലെ മനോഹരങ്ങളായിരിക്കുന്ന കണ്ണുകളിൽ നിറച്ചു മഷിയെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നവളും, കരുണാധിക്യത്തോടുകൂടിയവളും എന്നു സാരം. കനക…………കുണ്ഡലയാ=സ്വർണ്ണമയമായ കണ്ണാടിപോലെ മനോഹരങ്ങളായ കവിളുകളിൽ നിഴലിക്കുന്ന കുണ്ഡലങ്ങളോടുകൂടിയവളും. കാതിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ആഭരണം സ്വച്ഛതനിമിത്തം കവിളുകളിൽ പ്രതിബിംബിക്കുന്നു എന്നു സാരം. കനകസരസിജ…………സുമഹിതയാ = പൊൻതാമരപ്പൂവുപോലെ ശോഭിക്കുന്ന ജഘനങ്ങളിൽ (ജഘനം=കടിപ്രദേശം) കൈകൾവെച്ചു ശ്രേ

ഢ്യയായിരിക്കുന്നവളും, പ്രതിനവ..........ശോഭയാ=നൂതനമായ കുങ്കുമത്തിന്റെ ചാറുതേച്ചിരിക്കുന്നതും വിസ്തൃതവും ഘനംകൂടിയതും കഠിനവും ശോഭയോടുകൂടിയതും ആയ സ്തനഭാരങ്ങളുടെ—സ്തനങ്ങളാകുന്ന കുടങ്ങളുടെ—ഭാരംകൊണ്ടു—സ്തനങ്ങൾ പൊങ്ങുന്നതു നിമിത്തം താഴ്ന്നതായ നടുവോടുകൂടിയവളും, നമിതാം=കീഴ്പോട്ടു ഇടിഞ്ഞതു, മദന.........ദഹനയാ=കാമദേവനാകുന്ന രാജാവിന്റെ ശ്രേഷ്ഠമായ കൂടാരംപോലെ മനോഹരമായ ജഘനത്തിങ്കൽ ചേർത്തിരിക്കുന്ന മാർദ്ദവമേറിയ പട്ടുകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതും നിസ്തുല്യവുമായ പൊൽക്കാഞ്ചിയോടുകൂടിയവളും, സതത...കമലയാ=എല്ലായ്പോഴും വന്നു നമസ്കരിക്കുന്ന ദേവന്മാരുടെയും അസുരന്മാരുടെയും കിരീടങ്ങളിലുള്ള രത്നസമൂഹങ്ങളുടെ ശോഭകൊണ്ടു തളിരുള്ളതായിരിക്കുന്ന കാലുകളാകുന്ന താമരപ്പൂക്കളോടുകൂടിയവളും, സംഘടിതാ..............ഭൂഷയാ=ഘടിപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന വിവിധങ്ങളായ രത്നാഭരണങ്ങൾക്കു ആഭരണമായി മംഗലമായിരിക്കുന്ന ശരീരത്തോടു കൂടിയവളും. ദേവിയുടെ ശരീരം ആഭരണങ്ങൾക്കു ആഭരണമായിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം. സതതം............സന്താനയാ=എപ്പോഴും അതിശയംചെയ്യുന്ന മന്ദഹാസശോഭയുടെ അധികമായ കാന്തിയോടുകൂടിയവളും, നിരന്തര............പാത്ര്യാ=നിറഞ്ഞിരിക്കുന്ന കരുണയുടെ പ്രവാഹത്തിനു പാത്രമായിരിക്കുന്നവളും, നിഖില......സവിത്ര്യാ=എല്ലാലോകങ്ങളുടെയും അമ്മയും—ലോകങ്ങളുടെ എല്ലാം ഉല്പത്തിക്കു കാരണമായിരിക്കുന്നവളും എന്നു സാരം. ആയ നീഹാരശൈലപുത്ര്യാ=ശ്രീപാർവ്വതിയാൽ. സജലജലദാ എന്നുമുതൽ ഇതുവരെയുള്ള ഭാഗത്തിൽ ദേവിയുടെ ശിരസ്സുമുതൽ പാദംവരെയുള്ള അംഗങ്ങളെ യഥാക്രമം വർണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു കാണേണ്ടതാണ്. നിത്യാ............ദ്വാരേണ=എന്നും പ്രകാശിക്കുന്നതായ പടിഞ്ഞാറു ഭാഗത്തുള്ള സുവർണ്ണമയമായ പ്രവേശദ്വാരത്തോടുകൂടിയതും, ഈ ദ്വാരത്തിൽ ദേവിയുടെ ഇപ്രകാരമുള്ള ഒരു രൂപം ഉണ്ടാക്കിവച്ചിരിക്കുന്നതു ശോഭിക്കുന്നുണ്ട് എന്നു സാരം. നിത്യാദ്വാര എന്നു മുതൽ മേലിൽ ചിത്രതന എന്നു ഭാഗംവരെ ദിവ്യപ്രാസാദേന എന്ന പദത്തിന്റെ വിശേഷണം. ഇനി പ്രാസാദത്തെ വർണ്ണിക്കുന്നു. ഭുവന.........ദ്വാരേണ=ലോകങ്ങളെ ഭീകരമായ വേഷത്തോടുകൂടിയ മഹാകാളി ഇരിക്കുന്നതും മംഗലവുമായ വടക്കുഭാഗത്തുള്ള ദ്വാരത്തോടുകൂടിയതും, പ്രത്യഗ്ര......നിര്യേണ=പതിച്ചിരിക്കുന്ന രത്നങ്ങളുടെ ശോഭകൊണ്ടു ലളിതങ്ങളായ വാതിലുകളു-

മുവാല്പലകകളുമുള്ളതും—തൊവളരികളും തൊറിത്തങ്ങളുമുള്ളതു എന്നസാരം. മണിമയാ ....നാരായണേനോഖ=മുകൾഭാഗത്തുള്ള രത്നമയമായ പ്രാസാദത്തിലെ വലിയ ഭാരത്തിൻെറ അട്ടത്തുള്ള സ്ഥാനങ്ങളിൽ ക്രമമനുസരിച്ചു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവരും, അബ്ജാ... ......കപ്പിത്തൈഃ= സ്വർണ്ണം വെള്ളി, സ്ഫടികം, ഇന്ദ്രനീലക്കല്ലു എന്നിവകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കപ്പെട്ടവരുമായ ബ്രഹ്മാവു, ശിവൻ, നരസിംഹം, മഹാവിഷ്ണു എന്നിവരാലും. ഇവരുടെ വിഗ്രഹങ്ങൾ രത്നങ്ങളെക്കൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിവെച്ചിട്ടുണ്ടെന്നു സാരം. യഥാക്രമം എന്നു പറഞ്ഞിരിക്കുന്നതിൽ നിന്നു ആദ്യം ബ്രഹ്മാവു, പിന്നെ ശിവൻ എന്നീക്രമം എന്നു അർത്ഥം ധരിക്കണം. വിമല...... രപി=നിർമ്മലങ്ങളായിരിക്കുന്ന ഭിത്തികളിൽ കൊത്തിവെച്ചിരിക്കുന്ന രൂപങ്ങളോടുകൂടിയ ദേവശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും—ഇന്ദ്രാദികളായ മററു ദേവന്മാരാലും എന്നു ഭാവം. സ്വർണ്ണംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിവച്ചിരിക്കുന്ന ഋഷിശ്രേഷ്ഠന്മാരാലും—ഋഷികളുടെ വിഗ്രഹങ്ങൾ സ്വർണ്ണംകൊണ്ടുണ്ടാക്കിവച്ചിരിക്കുന്നു എന്നു സാരം. അതി......... പൂർണ്ണൈശ്ച= ഏററവും വിസ്മയിപ്പിക്കുന്ന അംഗഭംഗിയോടുകൂടിയ പാവകളുടെ കൂട്ടങ്ങളാലും, പരീതേന=ചുററപ്പെട്ടതും. ചതുര.... ......സ്തംഭേന=തൂണുകളുടെ ചതുരങ്ങളായ നാലു കോണുകളുടേയും അഗ്രങ്ങളിൽ സിംഹങ്ങളുടെ ആകൃതി ഉണ്ടാക്കിവച്ചിരിക്കുന്നതും, ശൃംഗമണി............സുസ്ഥിതേന=മണിമയങ്ങളായ തൂണുകളുടെ മുകളിൽ ഇരിക്കുന്നതും. ഭൂമിഷ്ഠൈഃ അപി ദിവിഷ്ഠൈഃ=ഭൂമിയിൽ ഇരിക്കുന്നവയാണെങ്കിലും ആകാശത്തിലുള്ളവയും. നേദിഷ്ഠൈഃ അപി ദവിഷ്ഠൈഃ=സമീപത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവയെങ്കിലും ദൂരത്തിലിരിക്കുന്നവയും. 'അന്തികബാഢയോർന്നേദസാധൌ' എന്നു പാണിനിസൂത്രം. 'ദവീയശ്ച ദവിഷ്ഠം ച സുദൂരേ' എന്നു അമരം. അലങ്കാരം വിരോധാഭാസം. "ആഭാസത്വേ വിരോധസ്യ വിരോധാഭാസ ഇഷ്യതേ" എന്നു (കുവലയാനന്ദം) ലക്ഷണം. സാമാന്യദർശനീയതേന=സാമാന്യേന കാണുവാനുള്ള ഭംഗികൊണ്ടും, സമുജ്ജ്വലതരഭാസാ ച=ജ്വലിക്കുന്നതായ പ്രകാശംകൊണ്ടും, ഊർദ്ധ്വവർത്തിനാം കാഞ്ചനകുംഭം ദ്വിതീയം തരണിസ്ഥം ഇവ ബിഭ്രാണേന=മുകൾഭാഗത്തു ഇരിക്കുന്ന പൊൻതാഴികക്കുടത്തെ രണ്ടാമതൊരു ആദിത്യനെ എന്ന പോലെ ധരിച്ചിരിക്കുന്നതും. ഉപരിഭാഗത്തു ഇരിക്കുന്ന താഴികക്കുടം കണ്ടാൽ ആദിത്യനാണെന്നു തോന്നും എന്നു ഭാവം. പ്രാസാദത്തിൻെറ ആകാശംവരെയുള്ള പൊക്കം ഇവിടെ ധ്വനിതമായി. സമന്താതോ.........സങ്കാശയന്ന

=നാലുഭാഗത്തുനിന്നും പുറപ്പെടുന്നതും ധാരാളമുള്ളതും ദിവ്യവുമായ അഗ്രഗന്ധദ്രവ്യങ്ങളുടെ സൌരഭ്യംകൊണ്ടു പാപസമൂഹത്തെയെല്ലാം വളരെ ദൂരത്തിങ്കൽ തള്ളുന്നതും, ചിരകാലം തങ്ങി നിലയുള്ളതും ആയ, ദിവ്യപ്രാസാദേന=ദിവ്യമായ മാളികകൊണ്ടു, വിഭൂഷിതം=അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും. സമീപത്തു ഇപ്രകാരം ദിവ്യമായ മാളിക ഉള്ളതു എന്നു സാരം. പരിതഃ വർത്തിനി എന്നു മുതൽ ശാലാചതുഷ്ടയേ എന്നുവരെ ചതുശ്ശാലത്തിന്റെ വർണ്ണനമാകുന്നു. പരിതഃ വർത്തിനി=ചുററും സ്ഥിതിചെയ്യുന്നതും, വിചിത്ര.........കഥ=ഭാരതാദികളായ ഇതിഹാസങ്ങളിലെ കഥകളെല്ലാം ആശ്ചര്യജനകങ്ങളായ ചിത്രങ്ങളിൽ കാണത്തക്കവിധം എഴുതിവച്ചിരിക്കുന്നതും—ചിത്രങ്ങളിൽ എഴുതിവച്ചിരിക്കുന്ന ഇതിഹാസകഥകളോടുകൂടിയതു എന്നു സാരം. സതത.........മുഖരിത=എപ്പോഴും വീണ്ടും വീണ്ടും നമസ്കരിക്കുന്നവരായ എല്ലാ ബ്രാഹ്മണരും ഇടവിടാതെ ചൊല്ലുന്ന ഉച്ചത്തിലുള്ള വേദശബ്ദംകൊണ്ടു മുഴങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതും, വിശാല=വിസ്താരമുള്ളതുമായ, ശാലാചതുഷ്ടയേ=നാലുശാലകളിൽ(ചതുശ്ശാലത്തിൽ), യഥാക്രമം=ക്രമമനുസരിച്ചു. പൂഗ എന്നു മുതൽ അഭിരമ്യയാ എന്നുവരെ യക്ഷിയുടെ വിശേഷണം. പൂഗ.........നിവാസിന്യാ=പൂങ്കാവിന്റെ അകത്ത് ഇരിക്കുന്നതും, പൂഗം=കവുങ്ങ, 'പൂഗസ്സു ക്രമുകഃ ഖപുരഃ' എന്നു അമരം. പുഷ്പ.........ലക്ഷ്മ്യാ=തികഞ്ഞ സൌന്ദര്യസമ്പത്തോടുകൂടിയതും, യക്ഷീസമാഖ്യയാ=യക്ഷിയെന്നു പേരോടുകൂടിയതും ആയ, കയാചിദഭിരമ്യയാ=ഒരു തേജസ്സുകൊണ്ടു, യക്ഷിയാൽ എന്നു സാരം. പരിഷ്കൃതേന=പരിഷ്കരിക്കപ്പെട്ടതും, വിവിധ.........പഠിതേന=പല രീതികളിൽ ഉണ്ടാക്കിയിരിക്കുന്ന കൊത്തുപണികളുടെ ഭംഗി ധാരാളമുള്ളതും, മണിമയേന=രത്നമയവും ആയ, മനോഹര്യേണ ച=മനോഹരത്വമുള്ള മാളികകൊണ്ടും. സതതമപി എന്നുമുതൽ വാസുകിശായിനാ എന്നുവരെ വിഷ്ണുവിന്റെ വിശേഷണം. സതതമപി=എല്ലാകാലത്തും, സർവ്വജനവന്ദനീയേന=എല്ലാ ജനങ്ങൾക്കും വണങ്ങുവാൻ യോഗ്യനും, സർവ്വജന.........ഹിതേന=ശ്രീപരമശിവന്റെ സന്നിധാനംകൊണ്ടു പൂജിക്കപ്പെടുന്നവനും, സകല......... സാധകതരേണ=എല്ലാകാര്യങ്ങളും സാധിപ്പിച്ചുതരുന്നവനും, ഭാരത.........സ്ഥാനേന=ഭാരതകഥ പറയുന്ന പ്രധാനസ്ഥാനത്തിൽ ഇരിക്കുന്നവനും, ചതുരം.........ശയ്യകേന=സർപ്പരാജനായ അനന്തന്റെ ആയിരം പത്തികളിലുമായി ശിരസ്സു വച്ചിരിക്കുന്നവനും, ഘന.........മേചകായാഃ=പൂർണ്ണമായ അനുരാഗത്തോ

ളും മനോഹരവും ദൃഢവും ചലിക്കാത്തതും ആയ മന്ദാക്ഷത്തോടും ചേൎന്ന കടാക്ഷങ്ങളെക്കൊണ്ടുള്ള നോട്ടത്തോടുകൂടിയവളും, വാങ്മനസാ.............. താംഗിതായാഃ=വാക്കുകൊണ്ടു പറയുന്നതിനും മനസ്സുകൊണ്ടു വിചാരിക്കുന്നതിനും പാടില്ലാത്ത വിധം അവയെ അതിക്രമിച്ചു നില്ക്കുന്ന സൌന്ദൎയ്യസമുദ്രത്തിൽ തിരമാലപോലെ ഇളകിമറിഞ്ഞു ശോഭിക്കുന്നവളും ആയ, സൎവ്വമംഗലായാഃ=ലക്ഷ്മീദേവിയുടെ. സൎവ്വമംഗലാ എന്ന പദത്തിനു ശ്രീപാൎവ്വതി എന്ന അൎത്ഥത്തിലാണു പ്രസിദ്ധി. 'ശൎവ്വാണീ സൎവ്വമംഗലാ' എന്നു അമരവും ഉണ്ട്. 'സൎവ്വാണി മംഗലാന്യസ്യാമിതി സൎവ്വമംഗലാ' എന്നു (എല്ലാ മംഗലങ്ങളോടുംകൂടിയവൾ) വ്യുൽപത്ത്യൎത്ഥം ഗ്രഹിച്ചു പ്രകൃതത്തിൽ ഈ പദത്തിനു ലക്ഷ്മീദേവി എന്നു അൎത്ഥം കല്പിക്കുന്നതു യുക്തമായിരിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ സൎവ്വമംഗലായാഃ എന്ന പാഠം അപപാഠമായി തള്ളി അതിന്റെ സ്ഥാനത്തു 'മംഗലദേവതായാഃ' എന്ന പാഠം സ്വീകരിക്കണം. മഹാവിഷ്ണു ശ്രീപാൎവ്വതിയുടെ ഉത്സംഗത്തിൽ കാലുവച്ചു കിടക്കുന്നതായി പ്രസിദ്ധിയില്ല. സൎവ്വമംഗലാപദത്തിനു ലക്ഷ്മീദേവി എന്ന അൎത്ഥത്തിൽ പ്രസിദ്ധിയില്ലെങ്കിലും, വ്യുൽപത്തിസ്വഭാവംകൊണ്ടു അതു ലക്ഷ്മീദേവിക്കും യോജിപ്പിക്കാം. സുമധുരോത്സംഗ............പങ്കജനാ =ഏറ്റവും ഭംഗിയുള്ള മടിയിൽ പൂൎവ്വപാദമുള്ള കാലുകൾ വച്ചിരിക്കുന്നവനും, കോമള.............രശന=മനോഹരമായ ഇടക്കെട്ടിൽ സ്വൎണ്ണത്താമരപ്പൂവു ധരിച്ചിരിക്കുന്നവനും, നിഖില..............നിഷേവിതേന=എല്ലാ ദേവന്മാരും അസുരന്മാരും മുനികളും ഗന്ധൎവ്വന്മാരും യക്ഷന്മാരും സിദ്ധന്മാരും വിദ്യാധരന്മാരും വന്നു സേവിക്കുന്നവനും, മുഖ്യ ....രൂപേണ=പ്രധാനമായ ചിത്രത്തിൽ വരച്ചിരിക്കുന്നവനും— ചിത്രത്തിൽ എഴുതിയിരിക്കുന്നതാണു ഈ രൂപം എന്നു സാരം. സൎവ്വജഗത്സ്വാമിനാ=ലോകത്തിനെല്ലാം നാഥനും ആയിരിക്കുന്ന, വസുകിശയിനാ=മഹാവിഷ്ണുവിനാലും, പാൎവ്വതീപത്യുജീവാതുനാ ച=പാൎവ്വതിക്കു ജീവിച്ചിരിക്കുന്നതിനുള്ള ഔഷധം ആയിരിക്കുന്നവനാലും—ശിവനാലും എന്നു സാരം. പ്രകാമ..................സന്തതിഭിഃ ച=വൈശ്രവണന്റെ നിധികളുടെ കൂടിയും നിസ്സാരമാക്കിത്തള്ളുന്ന മഹാനിധികളെക്കൊണ്ടും, നീരാജിതം=നീരാജനം ചെയ്യപ്പെട്ടതും, ബാഹു.... ....കോശാഗാരം=അതിയോഗ്യമായി സ്വൎണ്ണം രത്നം എന്നിവയോടുകൂടിയതും വിസ്താരമുള്ളതുമായ ഭണ്ഡാരപ്പുരയോടുകൂടിയതും, സമന്തത..............ശോഭിതം=ചുറ്റും ഇളകുന്നതായ മണിവിളക്കുകളോടുകൂടിയ വേദികകൾകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതും, സുമഹിത ....ഗന്ധാ

ന്താരണെ=വിശിഷ്ടങ്ങളും മണിമയങ്ങളും ആയ ഘണ്ടാമണികളെക്കൊണ്ടു അലങ്കരിക്കപ്പെട്ട ഗന്ധാന്തരത്തോടുകൂടിയതും—ഗന്ധത്തിൽ മനോഹരമായ ഘണ്ടാമണികൾ കെട്ടിയിരിക്കുന്നതെന്നു സാരം. ഘന.. ....കകുദേന=ഘനവും ഭംഗിയുള്ളതും തടിച്ചതും മിനുസമുള്ളതും പൊന്തിയതും ആയ കകുദത്തോടുകൂടിയതും—കകുദം—കാളയുടെ ചിഹ്നമായ ഒരു അംഗ(പൂഞ്ഞ്)ത്തിന്റെ പേർ—'കകുദൽ കകുദം ഗ്രീവാപൃഷ്ഠം' എന്ന് വിശ്വം. കോരകിത.വിശാരണ=നിലാവുപോലെ വെളുപ്പുനിറമുള്ളതും, പാദമ.........ദ്വേഷാന=ശിവനെ നേരെ നോക്കിയിരിക്കുന്നവനും, സ്ഫടിക.................സ്ഫുരണേ=സ്ഫടികംകൊണ്ടു ഉണ്ടാക്കിയ പുരയിൽ സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും ആയ, കകുദ്മതാം സാർവ്വഭൌമേന=വൃഷഭരാജാവിനാൽ—ആകൃതിവലിപ്പത്തോടുകൂടിയ കാളയാൽ എന്നർത്ഥം, സംഭൂഷിതം=അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടതും, അനല്പ ....ദാമം=വലിയ ശില്പവേലകളോടുകൂടിയ കുത്തുവിളക്കു മുതലായ ഓരോ ഉപകരണങ്ങളെക്കൊണ്ട് മനോഹരവും, അമല... ....ജലം=നിർമ്മലമായ വെള്ളത്തോടുകൂടിയ വിശിഷ്ടമായ കുളംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നതും. നാളിനാവ എന്നു തുടങ്ങി ലയാദനേ എന്നുവരെ ചമ്പകശാഖിയുടെ വിശേഷണം. നാളിനാവ.... ....വേദികേന=പുതിയ പവിഴക്കല്ലുകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്ന തറയോടുകൂടിയതും, സർവ്വർത്തു ....സുമനോ=എല്ലാ ഋതുക്കളിലും പുഷ്പങ്ങൾ ഉണ്ടായി ശോഭിക്കുന്നതും, സൌരഭ്യ............കോരകേണ=സൌരഭ്യവും തണുപ്പുമുള്ള നിഴലോടുകൂടിയ സ്ഥലംകൊണ്ടു മനോഹരവും, സകലജനവന്ദിതേന=എല്ലാവരും വന്ദിക്കുന്നതും, സന്തത............ മൌലിനാ=എല്ലായ്പ്പോഴും ശ്രീപാദമേശ്വരന്റെ സാന്നിധ്യത്തോടുകൂടിയതും, ദുർവ്വാര...............ലയാദനേ=തടുക്കുവാൻ പാടില്ലാത്ത പാപങ്ങളെയെല്ലാം ഇളക്കി നശിപ്പിക്കുന്നതിൽ സാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടിയതും ആയ, ചമ്പകശാഖിനാ = ചമ്പകവൃക്ഷത്താൽ, വിരാജമാനം = ശോഭിക്കുന്നതും, അവിരളകുസുമ ....തല്ലജം=ധാരാളമായി പൂക്കളും തളിരുകളും ശോഭിക്കുന്നവയും നാനാതരത്തിൽ വിശിഷ്ടങ്ങളുമായ വൃക്ഷങ്ങളോടുകൂടിയതും, ഉദഞ്ചൽ ....പരീതം=ചുറ്റുംകൂടി ആകാശത്തിൽ ചെന്നു ഉരുമ്മുന്നതും ചതുരശ്രാകാരവുമായ പൊന്മതിലുകൊണ്ടു ചുറ്റപ്പെട്ടതും. ചതുരശ്രം=നാലു കോണോടുകൂടിയത്. ചുറ്റും വലിയ മതിലു കെട്ടിയിരിക്കുന്നത് എന്നു സാരം. വിമലമണി ....പിഞ്ഛരിതാഭ്യാം = നിർമ്മലമായ രത്നസമൂഹങ്ങളുടെ ശോഭാസമൂഹംകൊണ്ടു

മണ്ഡനിറത്തോടുകൂടിയവയും—മഞ്ഞയും ചുവപ്പും കൂടിയ നിറം(ഗോരോചനനിറം)പിഞ്ജരം—പിഞ്ജരം ഇതിൽ ഉള്ളതു പിഞ്ജരിതം, പ്രാചീന...............പ്രതിഷ്ഠിതാഭ്യാം=കിഴക്കും പടിഞ്ഞാറുമുള്ള മതിലുകളുടെ നടുവിൽ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്നവയും, കിഴക്കെ മതിലിന്റെ നടുവിൽ ഒന്നു, പടിഞ്ഞാറെ മതിലിന്റെ നടുവിൽ ഒന്നു എന്നു സാരം. അത്യുന്നതത്രിഭൂമാഢ്യാം=ഏറ്റവും ഉയൎന്ന മൂന്നു നിലകളോടുകൂടിയവയും ആയ, മണിഗോപുരാഭ്യാം=മണിഗോപുരങ്ങളെക്കൊണ്ടു്, വിഭ്രാജമാനം=ശോഭിക്കുന്നതും, പ്രകട.............സുവയാ=സ്പഷ്ടമായും ഭയങ്കരമായും ഉള്ള അട്ടഹാസംകൊണ്ടു് ദിങ്മുഖങ്ങൾ എല്ലാം മുഴക്കുന്നവളും, പരിരക്ഷണാൎത്ഥം=രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി, പാശ്ചാത്യമഹാഗോപുര അധിഷ്ഠിതയാ=പടിഞ്ഞാറെ ഗോപുരത്തിങ്കൽ ഇരിക്കുന്നവളും, കരാള ....കേള്യാ=ഭയത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്ന വിഗ്രഹത്തോടുകൂടിയ വേതാളങ്ങളോടുകൂടി കളിക്കുന്നവളും ആയ, ഭദ്രകാള്യാ=ഭദ്രകാളിയാൽ, ഭയാനകം=ഭയത്തെ ജനിപ്പിക്കുന്നതും, ഭുവനമംഗലം=ലോകത്തിനു മംഗലമായിരിക്കുന്നതുമായ. തൽപുണ്യക്ഷേത്രം എന്നുപറയുന്ന ഭാഗത്താൽ പുണ്യക്ഷേത്രത്തിന്റെ വിശേഷണം. ഈ ദീൎഘമായ ഗദ്യത്തിൽ അമ്പലം, അതിനകത്തുള്ള ഉപഗ്രഹങ്ങൾ, ഓരോ വിശേഷവസ്തുക്കൾ, ദേവപ്രതിഷ്ഠകൾ മുതലായവയെയെല്ലാം പ്രൌഢമായ ശൈലിയിൽ കവി വൎണ്ണിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശ്രീമന്മാൎത്താണ്ഡവംശാഭരണമണി തദാ
സാധു സഞ്ചിന്ത്യ ബുദ്ധ്യാ
സാമാന്യാതീതഭാഗ്യോദയസുമഹിതമാം-
ധാമ തൽ സോമമൌലേഃ
ആമോദി രക്ഷണാൎത്ഥം പരിചിതനൊടു കൊടു-
ത്തു ജഗന്മംഗലാഢ്യഃ
ശ്രീമച്ചെല്ലൂരഭൂമീസുരവരപരിഷത്-
ഭ്യോ മിളൽകീൎത്തിശുഭ്രാം. ൧൦൭

തദാ=അപ്പോൾ—ക്ഷേത്രത്തിന്റെ പണി പ്രതിഷ്ഠ മുതലായവയെല്ലാം നിവൃത്തിച്ചതിന്മേൽ ഒരു ദിവസം ശ്രീമ..............മണി=

സ്വൎവ്വംശത്തിന്നു ഭൂഷണമായിരിക്കുന്ന ശേര:സാമന്തരാജാവു, ബുദ്ധ്യാ സാധു സഞ്ചിന്ത്യ=ബുദ്ധികൊണ്ടു വഴിപോലെ ആലോചിച്ചിട്ടു, സോമശേഖരേ:=ശിവന്റെ, സാമാന്യ .. ..ഹിതമാം തൽ ധാമ=അസാധാരണമായ *ഐശ്വൎയ്യത്തിന്റെ ഉദയംകൊണ്ടു വിശിഷ്ടമായിരിക്കുന്ന ആ ധാമം-ക്ഷേത്രത്തെ, ആരാമാദീ=സന്താനങ്ങളോടുകൂടിയും, കിമൽ ....ഭൂമാ=നിൎമ്മലമായ ഭൂമിയുടെ ആധിക്യത്തോടുകൂടിയും, രക്ഷണാൎത്ഥം പരിചിനോതു=അതിനെ രക്ഷിക്കുന്നതിനുവേണ്ടി വഴിപോലെ, ജഗന്മംഗലാത്മാ=ലോകത്തിൽ മംഗലശീലനായ, ശ്രീമച്ചെല്ലൂര ....പരിഷൽഭ്യഃ=ചെല്ലൂർഗ്രാമത്തെ ബ്രാഹ്മണയോഗങ്ങൾക്കായിട്ടു കൊടുത്തു. രാജാവു ക്ഷേത്രം രക്ഷിക്കുന്നതിനായി ബ്രാഹ്മണൎക്കു വിട്ടുകൊടുത്തു എന്നു സാരം.

ശുദ്ധാധികാരമഥതാമഥ പഞ്ച പഞ്ച
വ്യസ്താനി വിംശതികലാനി മഹീസുരാണാം
ക്ളൃപ്താനി ശാംഭവമഹാഭവനസ്യ ഗുപ്ത്യൈ
പൃഥ്വീഭുജാ പ്രതിദിശം പ്രഥമാനധാമ്നാ. ൧൦൨

അഥ=അനന്തരം, പ്രതിദിശം=ദിക്കുതോറും, പ്രഥമാനധാമ്നാ പൃഥ്വീഭുജാ=പരന്നിരിക്കുന്ന തേജസ്സോടുകൂടിയ രാജാവിനാൽ. ക്ഷേത്രം പണിചെയ്യിച്ചു അവിടെ പ്രതിഷ്ഠ നടത്തിയതോടുകൂടി രാജാവിന്റെ വൈഭവത്തെക്കുറിച്ചുള്ള കീൎത്തി എല്ലാ പ്രദേശത്തും പരന്നു എന്നു സാരം. ശാംഭവ.........ഗുപ്ത്യൈ=പ്രസ്തുതമായ ശിവക്ഷേത്രത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്കായിക്കൊണ്ടു, ശുദ്ധാധികാരമഥതാം=വിശുദ്ധമായിരിക്കുന്ന അധികാരംകൊണ്ടു മഹാന്മാരായ-പെരുഞ്ചെല്ലൂർഗ്രാമത്തിന്റെ രക്ഷയ്ക്കും ശിക്ഷയ്ക്കും മറ്റുമുള്ള അധികാരങ്ങൾ മുൻപെതന്നെ ബ്രാഹ്മണൎക്കു ഉണ്ടായിരുന്നു എന്നു ഈ ഭാഗത്തിൽനിന്നു ഗ്രഹിക്കണം. ഇവിടെ അധികാരപദത്തിനു ബ്രാഹ്മണരുടെ കൎമ്മാധികാരം എന്ന അൎത്ഥവും ഗ്രഹിക്കാം. മഹീസുരാണാം=ബ്രാഹ്മണരുടെ, പഞ്ചപഞ്ച വ്യസ്താനി വിംശതികലാനി=അഞ്ചഞ്ചായിട്ടു വേറതിരിച്ചിട്ടുള്ള ഇരുപതു ഗൃഹങ്ങൾ, ക്ളൃപ്താനി=ഏൎപ്പെടുത്തപ്പെട്ടു.

ഭോഗേണെല്ലാം ഭൂസുരാണാം ദിനമനു ഭജതാം
    ഭസ്മലേപോജ്ജ്വലാനാം
ജാനുദ്വന്ദ്വേ ച ഫാലേ ചടുലഗളധൃതാം
    സൎവ്വകാലപ്രണാമാൽ
താനേ വാരാതതെന്തൊന്നഭിമതമവരെ-
    ന്നേ വരുത്താതതാരോ
നൃണാം പ്രാൎത്ഥിച്ചു വിശ്വേശനോടു ജയതി ചെ-
    ല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം. ൧൦൯

ഭോഗേണെല്ലാം=ഭോഗങ്ങളുള്ളവരും-യോഗ്യന്മാരും, ദിനമനു=ദിവസംതോറും, ഭജതാം=ഭജിക്കുന്നവരും, ഭസ്മ............ജ്ജ്വലാനാം=ശരീരത്തിൽ ധരിച്ചിരിക്കുന്ന ഭസ്മംകൊണ്ടു ശോഭിക്കുന്നവരും, സൎവ്വകാലപ്രണാമാൽ=എല്ലാ സമയത്തും നമസ്കരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു, ജാനുദ്വന്ദ്വ... ....ധൃതാം=കാൽമുട്ടുകളിലും നെററിയിലും നമസ്കാരമുദ്രയുള്ളവരും ആയ, ഭൂസുരാണാം=ബ്രാഹ്മണരുടെ, താനേവാരാത..................നഭിമതം=തനിയെ വരാത്തതായ അനുഗ്രഹം എന്തൊന്നുള്ളൂ. എല്ലാ അഭീഷ്ടങ്ങളും നിഷ്പ്രയാസം ലഭിക്കും എന്നു സാരം. അവർ വിശ്വേശനോടു പ്രാൎത്ഥിച്ചാലോ നൃണാം എന്തെ വരുത്താത്തതു്. അവർ=ഈശ്വരനോടു പ്രാൎത്ഥിച്ചു ജനങ്ങളുടെ എന്തിഷ്ടവും വരുത്തും. ചെല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം ജയതി=ചെല്ലൂർനാഥന്റെ വൈഭവം ജയിക്കുന്നു.

മേളം കോലം ദിവാനായകശശികലശാ-
    സ്സാദരം കൈതൊഴുന്നു
മേലേമേലേ മഹാരാജനെ വടിവിൽ നിബ-
    ദ്ധായുധം ക്ഷത്രിയാസ്തേ
കാലംപോത്തന്ത്യവൎണ്ണങ്ങളുമണിതിരമു-
    ച്ചോഷ്ണീഷം വച്ചു വന്ദി-
ച്ചാലംബന്തേ പദാന്തേ ജഗതി ജയതി ചെ-
    ല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം ൧൧൦

മെല്ലം കോപ്പം=എല്ലാവിധം വൈഭവം ചേൎന്നവരും, ഭിവാനായ ... ... കലജാഃ=സൂൎയ്യന്റേയും ചന്ദ്രന്റേയും വംശങ്ങളിൽ ജനിച്ചവരും ആയ, തേ=ആ, ക്ഷത്രിയാഃ=ക്ഷത്രിയന്മാർ-രാജാക്കന്മാർ, വഴിയിൽ നിബദ്ധാഞ്ജലയഃ=വേണ്ടുംപോലെ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്ന അഞ്ജലിയോടുകൂടി, സാദരം=ബഹുമാനത്തോടുകൂടി, മേല മേലേ=മീതെ മീതെയായി, മഹാരാജനെ=ചെല്ലൂർനാഥനെ, കൈതൊഴുതു=വന്ദിക്കുന്നു. സൂൎയ്യവംശത്തിലും ചന്ദ്രവംശത്തിലും ജനിച്ചവരായ രാജാക്കന്മാരെല്ലാം അവിടെ വന്നു വന്ദിച്ചുവരുന്ന ഭക്തിയോടു കൂടി സേവനം ചെയ്യുന്നു എന്നു സാരം. അന്ന്യവൎണ്ണങ്ങളും=മററു ജാതിയിൽ ജനിച്ച ജനങ്ങളും, കാലംപാൎത്തു=സമയം നോക്കി, പലതരം ഭക്തി തിരുമുൽക്കാഴ്ചയും വച്ചു വന്ദിച്ചു=കാൽക്കൽ കാഴ്ചവച്ചു-നെയ്യ്കളെ മുതലായവ വച്ചു വന്ദിച്ചു, ആലംബനം=ശരണം ആശ്രയിക്കുന്നു. ചെല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം ജഗതി ജയതി=ചെല്ലൂർനാഥന്റെ വൈഭവം ലോകത്തിൽ ജയിക്കുന്നു.

ഏവൎക്കും വാഴ്ത്താവതല്ല ശിവ! ശിവ! ചതുരം-
ഭോധിസംഭൂഷിതായാം
മേദിന്യാമെങ്ങുമിന്നും പുനരവനിവനെ-
ന്നില്ല ഭക്ത്യാ ജനൌഘഃ
ഏതൊന്നുമുള്ളിലാകാംക്ഷിതമതു നമ-
സ്കാരമാത്രേണ തന്നെ
സാധിക്കുന്നു സമസ്തം ജയതി ജഗതി ചെ-
ല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം. ൧൧൧

ശിവ ശിവ=ആശ്ചൎയ്യം ആശ്ചൎയ്യം, ഏവൎക്കും വാഴ്ത്താവതല്ല=ആൎക്കും വാഴ്ത്തുന്നതിന് സാധിക്കുകയില്ല. അതിനു വാക്സാമൎത്ഥ്യമില്ല എന്നു ഭാവം. ചതുരംഭോധി സംഭൂഷിതായാം മേദിന്യാം=നാലു സമുദ്രങ്ങളാകുന്ന കാഞ്ചികൊണ്ടു അലങ്കരിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന ഭൂമിയിൽ, എങ്ങുമിന്നും=എല്ലാ ദേശത്തിന്നും, പുനഃ അവനിവനെന്നില്ല=അവൻ ഇവൻ എന്നിങ്ങനെ വ്യത്യാസമില്ലാതെ, ഭക്ത്യാ ജനൌഘഃ=ഭക്തിയോടുകൂടി ജനങ്ങൾ, ഏതൊന്നു ഉള്ളിൽ ആകാംക്ഷിതം=എല്ലാകാൎയ്യം

മനസ്സിൽ ആഗ്രഹിക്കുന്ന, അതതു സമസ്തം=അതാതു കാൎയ്യങ്ങൾ എല്ലാം, നമസ്കാരമാത്രേണതന്നെ സാധിക്കുന്നു=നമസ്കാരംകൊണ്ടുമാത്രം സാധിക്കുന്നു. ജനങ്ങൾ ഭക്തിയോടുകൂടി എവിടെയിരുന്നും നമസ്കരിച്ചാൽ മതി അവരുടെ അഭീഷ്ടം സാധിക്കുന്നു എന്നു സാരം. ജഗതി=ലോകത്തിങ്കൽ, ചെല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം = ചെല്ലൂർനാഥന്റെ പ്രഭാവം ജയിക്കുന്നു.

സാനന്ദം തൃക്കണികാഴ്ചയുമുഷസി തുലോ-
മുജ്ജ്വലാതിപ്രസന്നം
നാനാകല്പാഞ്ചിതം വൈകിനപൊഴുതിലൊരാ-
ഭോഗവും പ്രാഭവാഢ്യം
വാനോർപാളീനിഷേവാകലവിധുമധികാ-
ശ്ചര്യമാൎന്നന്തിനേരം
ചേണാർ ദീപങ്ങൾ വാദ്യധ്വനികൾ ജയതി ചെ-
ല്ലൂരനാഥപ്രഭാവം. ൧൧൨

സാനന്ദം ഉഷസി തൃക്കണികാഴ്ചയും=സന്തോഷത്തോടുകൂടി പ്രഭാതത്തിലുള്ള കണികാഴ്ചയും, വൈകിന പൊഴുതിൽ = വൈകുന്നേരം, തുലോം=ഏറ്റവും, ഉജ്ജ്വലാതിപ്രസന്നം=ഏറ്റവും ശോഭിക്കുന്നതും പ്രസാദത്തോടുകൂടിയതും, നാനാ .... ഞ്ചിതം=പലതരം ആഭരണങ്ങൾ അണിഞ്ഞിരിക്കുന്നതും, പ്രാഭവാഢ്യം=പ്രഭാവത്തോടുകൂടിയതും ആയ, ആഭോഗവും = മാഹാത്മ്യത്തികവും, വാനോർ.........കലവിധും=ദേവസമൂഹങ്ങൾ വന്നു സേവിക്കുന്ന കളിയും, അന്തിനേരം=സന്ധ്യക്കു, അധികാശ്ചര്യമാൎന്ന=ഏറ്റവും അത്ഭുതകരമായി, ചേണാർ ദീപങ്ങൾ വാദ്യധ്വനികൾ=ഭംഗിയേറിയ വിളക്കുകൾ, വാദ്യഘോഷങ്ങൾ എന്നിവയെല്ലാം ജയിക്കുന്നു. ചെല്ലൂർനാഥന്റെ പ്രഭാവം ജയിക്കുന്നു.

എന്നീവണ്ണം തദാനീമഖിലവസുമതീ-
ചക്രസംരക്ഷണാൎത്ഥം
ധന്യശ്രീനീലകണ്ഠാലയമതു നിഖിലലോ-
കാഭീഷ്ടലക്ഷ്മീനിധാനം

നന്നായ്മുട്ടെച്ചമച്ചുജ്ജ്വലമുലകുകളിൽ
കേളി പൊങ്ങിച്ചു പൂർണ്ണാ-
നന്ദം ഭൂപാലരത്നം നിജമഥ സഫലം
ജന്മ മേനേ നികാമം. ൧൧൩

ഭൂപാലരത്നം=രാജശ്രേഷ്ഠനായ ശക്തൻതമ്പുരാൻ. തദാനീം=അപ്പോൾ, ഏനിവണ്ണം=ഇപ്രകാരം, അഖില..........രക്ഷണാർത്ഥം=എല്ലാ ലോകങ്ങളുടെയും രക്ഷയ്ക്കുവേണ്ടി, യസ്യശ്രീ നീലകണ്ഠാലയം=ഉൽകൃഷ്ടശോഭയോടുകൂടിയ ചെപ്പൂർക്ഷേത്രത്തെ, നിഖിലലോ...........നിധാനം=എല്ലാസമ്പത്തുകൾക്കും ഇരിപ്പിടമാകുന്നതായ വിധത്തിൽ, മുട്ടെ=മുഴുവനും, ചമച്ചു=ഉണ്ടാക്കി, ഉലകുകളിൽ=ലോകങ്ങളിൽ, ഉജ്ജ്വലം=പ്രകാശിക്കുന്ന, കേളി=കീർത്തി, പൊങ്ങിച്ചു=ഉയർത്തി, ലോകത്തിലെവിടെയും കീർത്തി വളർത്തി, പൂർണ്ണാനന്ദം=അധികമായ സന്തോഷത്തോടുകൂടുംവണ്ണം, നിജം ജന്മ=തന്റെ ജന്മത്തെ, നികാമം സഫലം=ഏറ്റവും സഫലമായിട്ട്, മേനേ=വിചാരിച്ചു. ക്ഷേത്രസംബന്ധങ്ങളായ കാര്യങ്ങൾ എല്ലാം നിർവ്വഹിച്ചു രാജാവു ജന്മം സഫലമായതായി വിചാരിച്ചു സന്തോഷിച്ചു എന്നു സാരം.

അന്നേരം ചേതനായാം ചെറുതൊരു ചെതമി-
ല്ലായ്ക പൊന്നങ്കരിച്ചു
ധന്യാത്മാവിന്നഹോ പിന്നെയുമൊരു കൃതകൃ-
ത്യതാമെത്താത്തപോലെ
ഇന്നോർത്താലെന്തുപോൽ കാരണമിതിനെ-
ന്നോർത്തു സമ്മീലിതാക്ഷ-
മേകം ധ്യാനിച്ചിരിക്കെസ്സ്വവിധമുപഗത-
സ്സ്വം ബഭാഷേ കപാലീ. ൧൧൪

ധന്യാത്മാവിന്നു=വിശിഷ്ടാത്മാവായ രാജാവിന്നു, അന്നേരം=ആ സമയത്തു, പിന്നെയും=വീണ്ടും, ഒരു.........പോലെ=ഒരു ചാരിതാർത്ഥ്യം-തൃപ്തി ഉണ്ടാകാത്തതുപോലെ, ചേതനായാം=മനസ്സിൽ, ചെറുതൊരു .... ..കരിച്ചു=അല്പമായ ഒരു ചെതമില്ലായ്ക ഉണ്ടായി. ചേതം=

ചിതം—കൃതാൎത്ഥത, അഹോ—ആശ്ചൎയ്യം; ക്ഷേത്രസംബന്ധിച്ച ഇത്രയും അധികം നല്ല കാൎയ്യങ്ങൾ ചെയ്തിട്ടും രാജാവിന്റെ മനസ്സിൽ പൂൎണ്ണമായ തൃപ്തി ഉണ്ടാകാതിരുന്നതു ആശ്ചൎയ്യം എന്നു അഹോ എന്ന പദത്തിന്റെ ഭാവം. ഇതിന് ഇന്ന് മാൎഗ്ഗാൽ എന്തുപോൽ കാരണം എന്ന് ഓൎത്തു ഉടൻ സമ്മീലിതാക്ഷനായി ധ്യാനിച്ചിരിക്കെ=സന്താനക്ഷയരാജാവിന്റെ ഇന്നു എന്താണു കാരണം എന്നു വിചാരിച്ചു കണ്ണു നന്നായി അടച്ചു ധ്യാനിച്ചിരുന്നപ്പോൾ, കപാലീ സവിധം ഉപഗതഃ=ശ്രീപാൎവ്വതീശ്വരൻ അടുത്തു വന്നിട്ടു, തം=അവനോടു, രാജാവിനോടു, ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു. തനിക്കു കൃതാൎത്ഥത പൂൎണ്ണമായി വരാതിരുന്നതിന്റെ കാരണത്തെപ്പറ്റി രാജാവു കണ്ണടച്ചു ധ്യാനിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നപ്പോൾ അടുത്തു ശ്രീപാൎവ്വതീശ്വരനെ കാണുകയും ഭഗവാൻ ഇപ്രകാരം പറയുകയും ചെയ്തു എന്നു സാരം.

"ഇപ്പാർമേൽ വാഴ്ക നീണാൾ നൃപതിലക! ഭവാൻ
നീയൊഴിഞ്ഞാരുമൊന്നാ-
ലപ്പാ! മൽഭക്തിപാരാവാരനിധിമറുകര ക-
ണ്ടീല മററിത്രിലോക്യാം
സ്വല്പം വേണ്ടാ വിഷാദം തവ ശുഭചരിതം-
കൊണ്ടു പണ്ടുള്ളതിൽക്കാ-
ളപ്പാ നൂറെട്ടിരട്ടിച്ചിതു മമ മനകാ-
മ്പിന്നു വാത്സല്യഭാരം. ൧൧൭

ഹേ നൃപതിലക!=അല്ലയോ രാജശ്രേഷ്ഠ, ഭവാൻ=അങ്ങ്, നീണാൾ=വളരെക്കാലം, ഇപ്പാർമേൽ=ഈ ഭൂമിയിൽ, വാഴ്ക=വാണാലും. അങ്ങേക്കു ദീൎഘായുസ്സു ഭവിക്കട്ടെ എന്നു സാരം. അപ്പാ=ആശ്ചൎയ്യദ്യോതകം, നീയൊഴിഞ്ഞു=നീയല്ലാതെ, മറ്റ് ആരും=വേറെ ഒരാളും, ഇത്രിലോക്യാം=മൂന്നു ലോകത്തിലും, മൽഭക്തി......കണ്ടീല=എന്നോടുള്ള ഭക്തിയാകുന്ന കടലിന്റെ അക്കരെ കണ്ടിട്ടില്ല. എന്നോടുള്ള ഭക്തി സമുദ്രംപോലെ 'കരകാണാൻ പാടില്ലാത്ത ഒന്നാണ്'. എന്നാൽ അതിന്റെ മറുകര നീ കണ്ടു. എന്നോടു നിനക്കെന്നപോലെ പൂൎണ്ണമായ ഭക്തി മററാൎക്കും ഇല്ലെന്നു സാരം. സ്വല്പം വിഷാദംവേണ്ടാ=നീ അല്പവും വിഷാദിക്കരുത്, അപ്പാ=വാത്സല്യദ്യോതകമായ പദം, തവ

ദുശ്ചരിതംകൊണ്ടു=നിന്റെ മംഗലകരമായ പ്രവൃത്തികൊണ്ടു, പണ്ടു മുതൽക്കാറം=ഇൻപുള്ളതിനാലാം, മമ മാനസായിന്ന=എന്റെ മനസ്സിൽ, നിന്നോടു വാത്സല്യത്താൽ=ഉണ്ടായിട്ടുള്ള, ആറൊളിട്ടിട്ടില്ല= ആറിയെട്ടിട്ടി അധികമായി, ആറിയെട്ട ഹിന്ദുക്കൾ പൊരുവ മംഗലമായ ഒരു സംഖ്യയാണ്. അഷ്ടോത്തരശതകം എന്നും മറ്റുമുള്ളവ പ്രസിദ്ധമാണല്ലോ. ചമ്പുക്കളിൽ ഈ പദം പല സന്ദർഭങ്ങളിലും പ്രയോഗിച്ചു കാണാം. "ആറെട്ടു കൊട്ടപ്പുരികനാൽ മയി ഇക്കുന്ന പോലെ വന്നു" എന്ന നൈഷധചമ്പുവിലും മറ്റും പ്രയോഗിച്ചിരിക്കുന്നതു നോക്കുക.

ചിത്രം കല്പിച്ചവാറെത്രയുമഴകിതെടോ!
വത്സ! നീ മത്സപത്നീ-
വിസ്താരപ്രക്രമം കേളിനിയുമിഹ കിമ-
പ്യസ്തി കൃത്യം വിശേഷാൽ
എന്താണത്തസ്സിൻ നികേതേ ബഹുജനബഹുളേ
കണ്ടുകൊൾവാനമും മാം
നിത്യം മൽഭക്തിയോലും ദ്വിജയുവതിജനം
ദൂയതേ ദൂരഖിന്നം.   ഫ.ഫ.ന്ദ

എടോ വത്സ!=എന്റെ വാത്സല്യഭാജനമായ അപ്പനായ രാമഭദ്ര, നീ ഇതു മത്സപത്നീവിസ്താരപ്രക്രമം കല്പിച്ചവാറെത്രയും അഴകു ചിത്രം=നീ എന്റെ പൂജ്യരായവരുടെ കാര്യങ്ങളെല്ലാം ക്രമംപോലെ വിസ്തരിച്ചു നിശ്ചയിച്ചതു ഭംഗിയായി, അത്ഭുതവുമായിരിക്കുന്നു. കേൾ= നീ കേട്ടാലും, വിശേഷാൽ ഇനിയും ഇഹ കൃത്യം കിം അപി അസ്തി=വിശേഷിച്ചു ഇനിയും ഇവിടെ നീ ചെയ്യേണ്ടതായിട്ടു അല്പം ഒരു കാര്യം കൂടിയുണ്ട്, മുഴുവനായില്ല എന്നു സാരം. നിത്യം ....ജനം=എന്നും എന്നോടു ഭക്തിയധികമുള്ളവരായ ബ്രാഹ്മണസ്ത്രീകൾ—നമ്പൂതിരിമാരുടെ സ്ത്രീകളായ അന്തർജ്ജനങ്ങൾ, ദൂരഖിന്നം=ഏറ്റവും സങ്കടമുള്ളതായിത്തീർന്നു, ബഹുജനബഹുളേ അസ്സിൻ നികേതേ=എപ്പോഴും ജനങ്ങൾ വന്നു തിക്കിത്തിരക്കുന്ന ഈ ക്ഷേത്രത്തിൽ, അമും മാം കണ്ടുകൊൾവാൻ എന്താണതു=എന്നെക്കണ്ടു കർമ്മം നടത്തുന്നതിനു വരാതെ, ദൂയ

ഞാൻ ദുഃഖിക്കുന്നു. ഈ അമ്പലത്തിൽ എപ്പോഴും ആൾത്തിരക്കു കൂടുന്നതുകൊണ്ടു അന്തർജ്ജനങ്ങൾക്ക ഇവിടെ വന്നു എന്നെ ദർശിക്കുന്നതിനു സാധിക്കുന്നില്ല. അതുകൊണ്ടു അവർ ദുഃഖിക്കുന്നു എന്നു ഭാവം. നമ്പൂരിമാരുടെ സ്ത്രീകൾക്ക പരപുരുഷന്മാരെ കാണുവാൻ പാടില്ലെന്നുള്ള കേരളാചാരം ഇവിടെ സ്മർത്തവ്യമാകുന്നു.

അന്തർജ്ജനങ്ങൾ മുൻകാലം മുതല്ക്കുതന്നെ തളിപ്പറമ്പു ക്ഷേത്രത്തിൽ വന്നു തൊഴുക പതിവില്ല. ക്ഷേത്രത്തിലെ ദേവൻ രാജസപ്രകൃതിയുള്ളതാണ് അതിനു കാരണം എന്നു പറയപ്പെടുന്നു. 'ബഹുജനബാധമേ' എന്നാണ പ്രകൃതത്തിൽ കവി അതിനു കാരണം പറയുന്നതു്. ഇതിലധികം ജനബാഹുല്യം ഉള്ള ഗുരുവായൂർ മുതലായ ക്ഷേത്രങ്ങളിൽ അന്തർജ്ജനങ്ങൾ ചെന്നു ദർശനം നടത്താറുള്ള സ്ഥിതിക്ക ഇവിടെ കവി പറയുന്ന കാരണം പൂർണ്ണമായി സമ്മതിക്കാവുന്നതല്ല. ഐതിഹ്യത്തിലായിരിക്കണം അല്പം വാസ്തവാംശം ഉള്ളതെന്നു തോന്നുന്നു.

എന്നാലിമ്മന്ദിരത്തിന്നഴകിനൊടു കിഴ-
ക്കങ്ങു ക്രവീടട്ടത്തെ
ധന്യം കിമ്പാകരംഗാഹ്വയമിയലിന പു-
ണ്യസ്ഥലേ മാമകീനം
മിന്നുന്നു ദിവ്യബിംബം ദിനകരനിഹിതം
തത്ര കൃത്വാ വിമാനം
നന്നായ്ക്കല്പിച്ചു പൂജാവിധിമതും സദസേ
കാശ്യപാനാം ദ്വിജാനാം. ൧൮

എന്നാൽ ഇമ്മന്ദിരത്തിൻ കിഴക്കങ്ങു=ഈ ക്ഷേത്രത്തിന്റെ കിഴക്ക, ക്രവീടേട്ടു=ഏകദേശം രണ്ടു നാഴിക അകലെ, അതുല്ല്യ അഴകുള്ള, അങ്ങു=അവിടെ ഒരിടത്തു, ധന്യം...............ഹ്വയമിയലിന=ശ്രേഷ്ഠമായ കാഞ്ഞിരങ്ങാടു എന്ന പേരോടുകൂടിയ, പുണ്യസ്ഥലേ=പുണ്യസ്ഥലത്തിങ്കൽ, ദിനകരനിഹിതം മാമകീനം ദിവ്യബിംബം=ആദിത്യൻ പ്രതിഷ്ഠിച്ചിരിക്കുന്ന എന്റെ ദിവ്യമായ ബിംബം, മിന്നുന്നു=ശോഭിക്കുന്നു, തത്ര വിമാനം കൃത്വാ=അവിടെ പ്രാസാദം ഉണ്ടാക്കി, പൂ

ജാവിധിം കല്പിച്ചു=പൂജയ്ക്കു വേണ്ട കാൎയ്യങ്ങൾ ചെയ്തു, കാൎയ്യപാദാനാം ദ്വിജാനാം സമാസം=കാൎയ്യപാൎശ്വാത്രക്കാരായ ബ്രാഹ്മണരുടെ യോഗത്തിനായിക്കൊണ്ടു, ദാനം=കൊടുത്താലും.

തൃപ്രയാർക്ഷേത്രത്തിൽനിന്നു രണ്ടൊന്നരനാഴിക കിഴക്ക കാഞ്ഞിരക്കോട്ട എന്ന ഒരു സ്ഥലം ഉണ്ട്. കാരസ്കരൻ എന്നു പേരായ ഒരു അസുരൻ താമസിച്ചിരുന്ന കാടാകകൊണ്ട് അതിന് ഈ പേരുണ്ടായി. അവിടെ ആദിത്യൻ ശിവന്റെ ഒരു ബിംബം പ്രതിഷ്ഠിച്ചിട്ടുണ്ട്. ആ സ്ഥലത്തു ക്ഷേത്രം ഉണ്ടാക്കി പൂജാവിധികൾ ഏൎപ്പെടുത്തി ക്ഷേത്രം ബ്രാഹ്മണൎക്ക കൊടുക്കണം എന്നു ശിവന്റെ ഉപദേശം.

പരിചിനൊടഥ നിന്നാലധിതം കണ്ടു കാര-
സ്കരവനഗതമിമ്മാം വിപ്രകന്യാസ്സുധന്യാഃ
ചരണയുവി നമന്ത്യസ്സാധയിഷ്യന്ത്യഭീഷ്ടം
നരവര! തെളിയും തേ ചിത്തമെന്നാൽ കൃതാൎത്ഥം" ൧൧൮

നരവര=അല്ലയോ രാജാവേ, അഥ=കാഞ്ഞിരക്കോട്ട ഞാൻ പറഞ്ഞതനുസരിച്ചുള്ള പ്രവൃത്തികൾ എല്ലാം ചെയ്തശേഷം, സുധന്യാഃ വിപ്രകന്യാഃ=ഏററവും ശ്രേഷ്ഠകളായ ബ്രാഹ്മണകന്യകമാർ. കന്യാ=വിവാഹം ചെയ്യാത്ത സ്ത്രീ. കാരസ്കരവനാഗതം പരിചിനൊട്ട നിന്നാൽ ഏധിതം ഇമാം കണ്ടു=കാഞ്ഞിരക്കോട്ട സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും വഴിപോലെ നീ ചെയ്തിരിക്കുന്ന സല്ക്കൎമ്മങ്ങൾകൊണ്ടു ചൈതന്യം ഏറിയവനും ആയ ഈ എന്നെ-അവിടെയിരിക്കുന്നതും ചെല്ലൂർക്ഷേത്രത്തിലെ നാഥനായ ഞാൻതന്നെ എന്നു ഈ എന്ന പദത്തിന്റെ ധ്വനി-കണ്ടു ദൎശനം ചെയ്തു, ചരണയുവി=കാലുകളിൽ, നമന്ത്യഃ=നമസ്കരിച്ചു വന്ദിക്കുന്നവരായിട്ട, അഭീഷ്ടം സാധയിഷ്യന്തി=ആഗ്രഹം സാധിക്കും. ബ്രാഹ്മണകന്യകകൾ അവിടെ വന്നു എന്നെ തൊഴുതു വന്ദിച്ചാൽ മതി അവരുടെ ആഗ്രഹമെല്ലാം സാധിക്കും എന്നു സാരം. എന്നാൽ=ഇപ്രകാരം എല്ലാം ചെയ്താൽ, തേ ചിത്തം=അങ്ങയുടെ മനസ്സ്, കൃതാൎത്ഥം=കാൎയ്യം സാധിച്ചതായിട്ട, തെളിയും=പ്രസന്നമാകും.

ഇത്ഥം ചൊല്ലിത്തദാനീം പെരിയ കരുണയാ
തൃക്കരംകൊണ്ടു മെല്ലെ-
ന്നൃപനോമം തലോടിത്തെളിവോടു ജഗദീ-
ശൻ മറഞ്ഞോരു നേരം
പൃഥ്വീമംഗല്യമല്ലാർതൊടുകുറി ശതസോ-
മോയമുന്മീല്യ നേത്രം
ഭക്ത്യാ കൈകൂപ്പി നേരെ സമുദിതരുചി സം-
പ്രാപ കിമ്പാകരാവം. ൧൧൯

ജഗദീശൻ=ശിവൻ, തദാനീം ഇത്ഥം ചൊല്ലി=അപ്പോൾ ഇപ്രകാരം പറഞ്ഞു, പെരിയ കരുണയാ=അധികം ദയയോടുകൂടി, തൃക്കരം.........തെളിവോടു മറഞ്ഞോരുനേരം=തൃക്കൈകൊണ്ടു പതുക്കെ രാജാവിനെ തലോടി സന്തോഷത്തോടുകൂടി(പ്രസന്നനായി)മറഞ്ഞസമയത്തു. ശിവൻ ഇപ്രകാരം രാജാവിനോടു പറഞ്ഞു അന്തർദ്ധാനം ചെയ്തപ്പോൾ, പൃഥ്വീ.........തൊടുകുറി അയം ശതസോമഃ=ലോകത്തിന്റെ തിലകമായിരിക്കുന്ന ഈ ശതസോമൻ, നേത്രം ഉന്മീല്യ=കണ്ണു തുറന്നിട്ടു, ഭക്ത്യാ കൈ കൂപ്പി=ഭക്തിയോടുകൂടി ശിവനെ തൊഴുതിട്ട്, സമുദിതരുചി=ഏററവും ശോഭയോടുകൂടി, നേരെ കിമ്പാകരാവം=കാതിലെകൊട്ടിൽ, സമ്പ്രാപ=പ്രാപിച്ചു-ചെന്നു.

ഭുവനമഹിതമായ് ചമച്ചു രാജാ
ശിവഭവനം തദനന്തഭൂതിപൂർണ്ണം
ഭവഭിഷജമശേഷരോഗവന്ധ്യാ-
ഭവഹനം പ്രണനാമ ദേവദേവം. ൧൨൦

രാജാ=രാജാവായ ശതസോമൻ, തൽശിവഭവനം=ആ ശിവക്ഷേത്രത്തെ, ഭുവന.........ചമച്ചു=ലോകത്തിൽ മഹിതമാകത്തക്കവണ്ണം, മഹിതം=പൂജിക്കപ്പെട്ടതു. എല്ലാജനങ്ങളും വന്നു ഭക്ത്യാദികൾകൊണ്ടു ആരാധിക്കപ്പെടേണ്ടവിധം നിർമ്മിച്ചു. അനന്തഭൂതിപൂർണ്ണം=അവസാനമില്ലാത്ത ഐശ്വര്യംകൊണ്ടു നിറച്ചു, ധനസമൃദ്ധിയുള്ളതാക്കിത്തീർത്തു. ഭവഭിഷജം=സംസാരരോഗത്തെ നശിപ്പിക്കുന്നവനായും, അ

രോഗ ... ... മഥനം=എല്ലാരോഗങ്ങളുമാകുന്ന കാട്ടിന് കാട്ടുതീയായും, രോഗങ്ങളെ എല്ലാം നശിപ്പിക്കുന്നവനായുമിരിക്കുന്ന, ദേവദേവം=ശിവനെ, പ്രണനാമ=നമസ്കരിച്ചു.

ചാരിത്രശക്തിമഹിതാ മഹിളാ ദ്വിജാനാം
കാരസ്കരാടവിയിൽ മേവിന കാളകണ്ഠം
ചാരത്തു കണ്ടു തൊഴുതേനമഭീഷ്ടസിദ്ധ്യൈ
സേവാപരം ഭജിച്ചനുദിനം പെരികെത്തെളിഞ്ഞാർ. ൧൨൧

ദ്വിജാനാം=ബ്രാഹ്മണരുടെ, ചാരിത്ര......മഹിതാഃ=പാതിവ്രത്യബലം നിമിത്തം പൂജിതകളായ സ്ത്രീകൾ, അന്തർജ്ജനങ്ങൾ, കാരസ്കര......മേവിന=കാഞ്ഞിരക്കാട്ടു ക്ഷേത്രത്തിൽ സ്ഥിതി ചെയ്യുന്ന, ഏനം കാളകണ്ഠം=ഈ ശിവനെ, അഭീഷ്ടസിദ്ധ്യൈ=ആഗ്രഹസിദ്ധിക്കായിക്കൊണ്ട്, പതിപുത്രധനാദിസുഖം ഉണ്ടാകുന്നതിന്, ചാരത്തു......തൊഴുതു=അടുത്തുകണ്ടു തൊഴുതു. അനുദിനം=ദിവസം തോറും, സേവാപരം ഭജിച്ചു=നിഷ്ഠാപരമായി സേവിച്ചു. പെരികെ=അധികം, തെളിഞ്ഞാർ=പ്രസന്നകളായി.

അചലതനയാകാന്തം കിമ്പാകകാനനവാസിനം
ത്രിജഗദേകാലോകം ദേവം നിഷേവ്യ ദയാനിധിം
പ്രശമിതമഹാരോഗാ വേഗാൽ പ്രപൂർണ്ണമനോരഥാ
വിശദമതയോമജ്ജൻ വിശേഷജനാസ്സുഖസാഗരേ. ൧൨൨

വിശേഷജനാഃ=എല്ലാജനങ്ങളും, ത്രിജഗദേകാലോകം=മൂന്നു ലോകത്തിനും വെളിച്ചം, ദയാനിധിം=കരുണയ്ക്കു ഇരിപ്പിടവും, കിമ്പാകകാനനവാസിനം=കാഞ്ഞിരക്കാട്ടു സ്ഥിതിചെയ്യുന്നവനും ആയ, അചല......കാന്തം=പാർവ്വതീവല്ലഭനെ—ശിവനെ, നിഷേവ്യ=സേവിച്ചിട്ടു, പ്രശമിത......വിശദമതയഃ=മഹാരോഗങ്ങളെല്ലാം ശമിച്ചു അഭീഷ്ടങ്ങളെല്ലാം സാധിച്ചു മനസ്സു തെളിഞ്ഞവരായിത്തീർന്ന്. സുഖസാഗരേ=സുഖമാകുന്ന കടലിൽ, അമജ്ജൻ=മുങ്ങിയവരായി. കുഷ്ഠം മുതലായ മഹാരോഗങ്ങളാൽ ബാധിച്ചവർകൂടി ഈ ക്ഷേത്രത്തിൽ വന്നു ദേവനെ ഭജിച്ചു ഒടുവിൽ രോഗമെല്ലാം നിശ്ശേഷം നീങ്ങി സുഖമായിട്ടുള്ളവ

നായിത്തീരുന്നു എന്നു സാരം. കഷ്ടരോഗികൾക്കും മററും ഈ ക്ഷേത്രത്തിലെ ഭജനം ഫലപ്രദമായിട്ടാണു ഇന്നും വിചാരിച്ചുവരുന്നതു്. വൃത്തം ഹരിണി.

"നസമരസലൈർഗ്ഗേനയുക്താ സപ്തദശാക്ഷരാ
വിച്ഛിന്നാ ഹരിണീ ഷഡ്ഭിർവ്വേദൈസ്സപ്തഭിസ്സദാ."

എന്നു ലക്ഷണം. (സുവൃത്തതിലകം—ക്ഷേമേന്ദ്രൻ).

ധാത്രീമംഗല്യഭൂഷാമണി തരുണ സഖേ!
സാധു കൃത്വാ സമസ്തം
പ്രീത്യാ ഭൂലോകരക്ഷാത്ഥമിതഖിലഗുരോ-
ശ്ശാസനം ചന്ദ്രമൌലേഃ
ശ്രീചെമ്പൂർക്ഷേത്രഗൌരീരമണചരണസേ-
വാരസംകൊണ്ടൊരന്തഃ-
സ്വാസ്ഥ്യം കൈക്കൊണ്ടു മേവീ നൃപകുലപെരുമാൾ
നിർമ്മലോന്മേഷഭദ്രാ.
ഫ.വ.ന

ധാത്രീമംഗല്യഭൂഷാമണി=ഭൂമിക്കു മംഗല്യാലങ്കാരമായിട്ടു ശോഭിച്ചിരിക്കുന്നവനും, നിർമ്മലോന്മേഷഭദ്രാ=വിശുദ്ധമായ ഉത്സാഹം അധികം ഉള്ളവനും ആയ, നൃപകുലപെരുമാൾ=ചക്രവർത്തിയായ ശ്രീമാൻ, അഖിലഗുരോഃ ചന്ദ്രമൌലേഃ ശാസനം=ലോകത്തിനെല്ലാം പൂജ്യനായ ശ്രീപരമേശ്വരന്റെ ആജ്ഞയെ-നിയോഗത്തെ, തരുണ=അതിനാൽ ഭക്ത. പ്രീത്യാ=പ്രീതിയോടുകൂടി, സാധു=വഴിപോലെ, സമസ്തം=എല്ലാം, കൃത്വാ=ചെയ്തിട്ടു, പോറ്റും=ഭയികമായി, ചെമ്പൂർ...സേവാരസംകൊണ്ടു=ചെമ്പൂർനാഥനായ ശിവനെ ഭജിക്കുന്നതിനുള്ള സന്തോഷംകൊണ്ടു, ഒരു അന്തസ്സ്വാസ്ഥ്യം കൈക്കൊണ്ടു=വിചാരിച്ച കാര്യങ്ങളെല്ലാം ശരിയായി സാധിച്ചുകഴിച്ചിട്ടുണ്ടാകുന്ന സന്തോഷം ഉള്ളവനായിട്ടു, മേവീ=താമസിച്ചു. വിചാരിച്ച കാര്യമെല്ലാം സാധിപ്പിച്ചപ്പോൾ അദ്ദേഹം കൃതാർത്ഥനായിരുന്നു എന്നു സാരം.

കേരളസാഹിത്യ
അക്കാദമി